RUDOLF STEINER

EVANGHELIA DUPĂ MARCU

GA 139

Ciclu de zece conferinţe ţinut la Basel
între 15 şi 24 septembrie 1912
Cu un cuvânt introductiv de Rudolf Steiner

CUPRINS

CUPRINSUL PE LARG 4
CUVÂNT ÎNAINTE AL AUTORULUI 11
CONFERINŢA I 13
CONFERINŢA a II-a 31
CONFERINŢA a III-a 51
CONFERINŢA a IV-a 76
CONFERINŢA a V-a 96
CONFERINŢA a VI-a 115
CONFERINŢA a VII-a 136
CONFERINŢA a VIII-a 157
CONFERINŢA a IX-a 174
CONFERINŢA a X-a 194
CONFERINŢA a IX-a 221
CONFERINŢA a X-a 241

CUPRINSUL PE LARG

De Marie Steiner, pentru prima ediţie a cărţii, 1930

CONFERINŢA I, Basel, 15 septembrie 1912

Întrebările pe care trebuie să şi le pună omul actual nu pot primi un răspuns decât din lumile suprasensibile, prin cercetări spirituale. Împlinirea timpurilor vechi şi începutul timpurilor noi. Impulsul Evangheliilor venit din sfera Ierarhiilor.

CONFERINŢA a II-a, Basel, 16 septembrie 1912

Metamorfozarea sufletelor prin deplina conştientizare a Eului omenesc; individualizarea sufletelor a intervenit prin Misteriul de pe Golgota. Istoria ca revelare a proceselor spirituale interioare. Prelungirea zoroastrismului persan în elementul iudaic. Fenomenul profetismului iudaic; razele iniţierilor diferitelor popoare sunt adunate ca într-un focar şi născute din nou din sângele poporului Vechiului Testament. Prin primirea elementului iniţiatic se dezvoltă ideea de nemurire, care, în forma cea mai sublimală a ei, apare la fraţii Macabei. Elementul spiritual este perceput ca element interior. Intensificarea forţei dramatice interioare până la apariţia trimisului lui Dumnezeu, Botezătorul. O nouă dezvoltare a compoziţiei artistice. Relaţia sufletelor cu lumea suprasensibilă trebuie să se stabilească acum individual, nu prin caracterul de suflet-grup; Christos Iisus sădeşte în elementul uman cel mai valoros un germene de suprasensibil. Acest element este reprezentat de Cei doisprezece, care au reuşit cel mai mult să-şi perfecţioneze, după metodele vechi, sufletele. Acum acestea sunt aşezate solid pe ele însele. Forţa naţională se individualizează.

Mersul progresiv al proceselor istorice are loc datorită individualităţilor. În Iuda, de exemplu, este prefigurat drumul pe care l-a luat creştinismul prin intermediul elementului roman.

CONFERINŢA a III-a, Basel, 17 septembrie 1912

Fundalurile spiritual-ştiinţifice ale figurii Botezătorului. Sensul Botezului. Forţa spiritului lui Ilie. Esenţa lui Christos Iisus. Starea de a fi părăsit de Eu şi aceea de a fi umplut de Eu.

CONFERINŢA a IV-a, Basel, 18 septembrie 1912

Buddha şi Socrate ca figuri polare ale curentelor de evoluţie umană. Sinteza acestora în Christos Iisus. Legătura se realizează prin faptul că anteriorul trebuie să fie mereu preluat de către ceea ce urmează.

CONFERINŢA a V-a, Basel, 19 septembrie 1912

Revelaţia lui Krishna: înţelepciunea privitoare la lumea spirituală aflată în spatele lumii senzoriale, lumea cauzalităţii. Cercetarea cauzelor. Eul suprasensibil revărsat deasupra entităţii tuturor lucrurilor. Krishna ca sfârşit de drum al vechii concepţii clarvăzătoare despre lume. Buddha, un urmaş al lui Krishna. Ioan Botezătorul, un precursor al lui Christos Iisus.

CONFERINŢA a VI-a, Basel, 20 septembrie 1912

În învăţătura lui Khrisna este conţinut deja tot ceea ce ia în calcul repetarea aceluiaşi lucru în mod identic, nu şi timpul şi succesiunea timpului ca factori reali. Aceasta este înţelepciunea orientală: repetarea atemporală. A cuprinde sensul devenirii ciclice în cifra 3 este ceea ce a caracterizat în special înţelepciunea ce a premers creştinismului. Abia în Vechiul Testament vedem instaurându-se în mod real o linie continuă a timpului. Progresia intervine ca un element deosebit. Prin aceasta se încredinţează Occidentului misiunea abordării istorice. Cunoaşterii occidentale i-a

revenit sarcina de a dezvolta sensul istoric; în loc de spirala abstractă cu repetări identice, încercarea de a vedea linia devenirii ca un întreg şi de a recunoaşte focarul întregii deveniri, de a căuta centrul ei unic de greutate. Concepţia istorică a trebuit să apară întâi într-un sens mai înalt, demnă de om. Evoluţia vechiului popor evreu este asemănătoare evoluţiei unui om. Din poporul îmbătrânit ne iese în întâmpinare conştienţa veşniciei individualului. În timp ce corpul poporului moare, sufletul poporului – sufletul lui Ilie – trece în Botezător şi, după decapitarea acestuia, trece în Cei doisprezece. De aici încolo Christos Iisus vrea să îi educe în direcţia unei noi clarvederi. Viziunile apostolilor. Mărturisirea de credinţă a lui Petru, punct nodal în evoluţia omenirii. Monologul istoric al lui Dumnezeu despre revelarea Misteriilor.

CONFERINŢA a VII-a, Basel, 21 septembrie 1912

Tonul fundamental al diverselor Evanghelii. Raportul reciproc dintre sufletul lui Christos şi sufletul Celor doisprezece: o reflectare a armoniei cosmice, compusă din douăsprezece părţi; ceea ce se petrece în sufletul apostolilor este câte o doisprezecime din spiritul universal al lui Christos. Petru este înălţat pentru o clipă la vieţuirea Eului superior, după care recade. Dificultăţile pe care le întâmpină apostolii în înţelegerea Fiului omului, care trebuie să sufere, să moară şi apoi să învie. Înaintea Misteriului de pe Golgota sferele cereşti nu puteau să se înalţe până la nivelul Eului propriu-zis. În epoca precreştină forţa Eului ar fi fost prea puternică pentru corporalitatea omenească; acolo unde aceasta se pătrunde întru câtva de ea, trupul este sfărâmat, omul este vulnerabil (Ahile, Oedip, Siegfrid). Dacă ar coborî întreaga forţă Supra-Eu într-un corp, acel corp l-am vedea sfărâmat, umplut de răni. De aceea corporalitatea lui Christos Iisus

trebuia să apară pe crucea înălţată în planul fizic cu cinci răni. Realitatea acestui eveniment istoric poate nu numai să fie contemplată prin clarvedere, ci şi adusă mai aproape prin intermediul raţiunii, astfel încât ea se transfonnă în imaginaţiune, ca în cazul pictorilor creştini. Este posibilă o înţelegere pe cale raţională. Apostolii trebuiau conduşi într-acolo, iar cei mai dotaţi aduşi mai aproape de o nouă înţelegere a evoluţiei omenirii. – Consecinţe ale Misteriului de pe Golgota în lumea vestică. În Grecia prinde treptat contur, pe lângă ecourile vechii clarvederi, forţa de judecată logică. Se trece de la o lume de fiinţe vii la o lume de noţiuni. Pherekides din Syros şi Empedocle. Strigătul sufletului lui Empedocle. Răspunsul Golgotei.

CONFERINŢA a VIII-a, Basel, 22 septembrie 1912

Semnificaţia ocultă a expresiilor „pe munte", „pe mare", „în casă". Scena Schimbării la faţă. Christos în ipostazele sale istorică şi cosmică. Convorbirea celor De două ori trei: sus puterile cosmice, jos Cei trei care trebuiau iniţiaţi în tainele cosmice. În curentul mozaic avem formele de tranziţie, de la cele primordiale ale civilizaţiei la ceea ce trebuia dat omenirii prin Christos Iisus: prin Moise au coborât în poporul evreu, ca o pregătire pentru ceea ce urma să se întâmple prin Christos Iisus, misterele iniţiatice ale întregii lumi înconjurătoare. Curentul lui Ilie trimite spre ceea ce a fost predestinat poporului vechi evreu: să-i confere Eului ceva ce omul poate primi de la înţelepciunea naturală a omului, prin organizarea sangvină, prin ereditate: intelectualitatea, forţa de judecată; prin aceasta se dă baza fizică pentru Eu. Prin aceste două curente, întreaga revelaţie divină care trăieşte în poporul evreu se uneşte cu ceea ce are loc prin Misteriul de pe Golgota: înaintea celor trei apostoli ce trebuie iniţiaţi se derulează într-o cunoaştere imaginativă

modul în care conflueză forţele spirituale. – Ungerea lui Iisus în Betania; se accentuează deosebit de puternic că trebuie făcut ceva şi pentru ceea ce are importanţă dincolo de existenţa senzorială: valoarea suprasenzorialului pentru Eu. – Smochinul (arborele Bodhi), în care să nu mai crească fructe: prin această alegorie se spune că timpul vechii cunoaşteri a trecut; arborele nou creşte din lemnul mort al crucii şi din el radiază noua cunoaştere.

CONFERINŢA a IX-a, Basel, 23 septembrie 1912

O răsturnare în raportul oamenilor faţă de Evanghelii intervine atunci când ei ajung să cunoască elementul profund artistic din ele. Prin aprofundarea elementului artristico-compoziţional se pot vedea în lumina justă substraturile oculte. Arta greacă, prin coeziunea interioară a formei, reprezintă un fel de *punct final* în cultura omenirii. Arta evanghelică, prin strânsa împletire a firelor artistice, care sunt totodată şi fire oculte, şi prin nuanţa reprezentării, vine cu un nou *început*. A se vedea, de exemplu, compoziţia interioară relativ la întrebarea: În ce mod era posibilă atunci înţelegerea faţă de Misteriul de pe Golgota? Era posibilă o triplă înţelegere: aceea a discipolilor aleşi pentru spiritul cosmic al lui Christos; aceea a evreilor pentru cel ce împlineşte misiunea vechiului popor evreu, pentru fiul lui David, pentru punctul culminant al evoluţiei lor; aceea a romanilor pentru importanţa evreilor ca o parte componentă a lumii, pentru răspândirea culturii iudaice. – Apostolilor le lipseşte deocamdată forţa de a menţine prezentă legătura dintre ei şi Christos până la Misteriul de pe Golgota. Ei nu îşi pot menţine verticalitatea: Christos este destinat să împlinească fapta în singurătate sufletească. Poporului, ca întreg, îi lipseşte forţa credinţei, pe care o arată orbul atunci când îl strigă pe fiul lui David. Lipseşte a treia

înţelegere. Aura de dimensiuni cosmice a lui Christos, care nu se limita la persoana lui Iisus din Nazaret, ci radia şi prin sufletele celor cu care El era unit, se retrage spre sfârşitul vieţii de la omul Iisus, intră în viaţa pământească ca un impuls cosmic tânăr, doar mai adumbreşte de sus făptura Fiului omului. Şi când este aproape să iasă (tânărul îmbrăcat în alb), rămâne numai o legătură foarte slabă până în momentul în care se săvârşeşte Misteriul de pe Golgota. După ce cele trei zile au trecut, el revine ca un impuls tânăr, care acum acţionează ca principiu cosmic al Pământului, iar după săvârşirea Misteriului de pe Golgota este prezent în fiecare faptă a apostolilor. Prin nuanţele mai fine prezente în elementul compoziţional-artistic al descrierii suntem îndreptaţi spre viitor. – Fiecare epocă trebuie să aducă mai multă înţelegere. – Sarcina mişcării antroposofice este de a dezvolta ceva din această înţelegere.

CONFERINŢA a X-a, Basel, 24 septembrie 1912

Calea omului spre înţelegerea Misteriului de pe Golgota. Materialiştii nu o pot găsi, căci documentele sunt insuficiente. Retrăirea prin simţire şi sentiment poate conduce la viziunea clarvăzătoare. După învierea lui Christos, discipolilor acestuia li s-au deschis ochii clarvederii; în suflet le-a străfulgerat amintirea evenimentelor la care nu au participat în mod direct. Marcu, discipolul lui Petru, primeşte de asemenea încredinţarea că cel mai mare impuls trăieşte în suprasensibil, încă pe când trăia în Alexandria, de la ceea ce supravieţuise mai bun din gnosa păgână. – Fiinţa suprasensibilă a omului, spiritul omenirii, stă ca prototip în faţa semenilor săi în timpul săvârşirii Misteriului de pe Golgota şi este ucisă fiindcă omul pământesc nu s-a recunoscut pe sine; abia prin această lecţie cosmică omul

primeşte impulsul de a-şi cuceri treptat, în timpul evoluţiei pământeşti, entitatea sa. Cunoaşterea deplină prin simţire a acestui fapt, ce se poate aprinde în noi printr-o retrăire a acestei imagini arhetipale, ne poate determina să urmăm cu adevărat calea ce se deschide în lumea terestră spre cosmic. Prin ceea ce a fost Christos s-a aprins Cuvântul originar, care ne-a fost împărtăşit şi care poate fi din nou recunoscut ca esenţa existenţei pământeşti.

biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

CUVÂNT ÎNAINTE AL AUTORULUI

Cititorii acestui ciclu de conferinţe care nu au participat la cele petrecute pe vremea când autoritatea Anniei Besant domina Societatea teosofică vor fi poate miraţi de tonul polemic existent în unele locuri, în special împotriva concepţiei acesteia despre Christos. Pentru a înţelege acest ton, trebuie să îţi dai seama că strania atitudine a Anniei Besant în ceea ce priveşte această problemă impunea atunci multor persoane şi că eu trebuia să-mi apăr propria concepţie despre Christos, care de altfel nu s-a schimbat niciodată. Acum, când aceste lupte sunt demult trecute, există unii care cred că pasajele polemice ar putea fi eliminate din text. Editorii au preferat ca acele conferinţe să fie păstrate aşa cum au fost ele ţinute la timpul lor, cel puţin din considerente istorice; căci ele reamintesc astfel că această concepţie despre Christos prezentată aici a trebuit să se apere împotriva multor superstiţii, şocante pentru occidentali. Pentru conferenţiar nu se punea problema unei dispute sterile pe teme dogmatice, aşa cum se face în unele societăţi filosofice sau secte, ci de a răspunde în faţa conştiinţei sale ştiinţifice împotriva unei credinţe confuze izvorâtă din anumite interese personale, care prin absurditatea ei se condamnă de la sine în faţa unor oameni care judecă, dar care în cadrul Societăţii teosofice de atunci era prezentată ca ceva echivalent cu cele susţinute de mine. În lumea reală, chiar şi ceva ce sfidează orice raţiune poate juca un anumit rol.

Faptul că din 1902 eu a trebuit să-mi menţin poziţia cu privire la creştinism, pe care mai înainte niciun membru de vază al Societăţii teosofice nu o combătuse, a avut între alte rezultate pe acela de a exclude din Societate, care rămânea sub autoritatea Anniei Besant, pe toţi cei care

refuzau să accepte erorile sale în legătură cu Christos. Societatea teosofică s-a comportat ca şi cum trebuia să condamne o erezie, într-o problemă pe care nu trebuia totuşi să o considere ca o dogmă, căci era vorba de a expune nişte fapte. Dar întotdeauna studiile cele mai obiective se lovesc de fanatismul născut din interese personale. Toate acestea au avut drept consecinţă că membrii desprinşi din Societatea teosofică s-au constituit într-o Societate antroposofică care nu a încetat să crească. Dacă luăm în considerare toate calomniile stupide răspândite în lume împotriva Societăţii antroposofice şi a mea personal, în speţă de către idolul teosofilor Annie Besant, dar şi de mulţi alţi indivizi care s-au lăsat cuprinşi de această idolatrie, şi dacă ţinem seama de toate faptele de „iubire nobilă faţă de oameni" petrecute de atunci în sânul acestei Societăţi, despărţirea Societăţii antroposofice de Societatea teosofică nu poate fi deloc privită ca ceva rău: Chiar şi cititorul care a participat atunci la această despărţire va lua ecoul luptelor ce se fac simţite ici şi colo în decursul consideraţiilor ca pe un document referitor la ceva ce trebuie înţeles în contextul de atunci şi ca o mărturie a numeroaselor dificultăţi pe care le întâmpini când trebuie apărată o idee cu argumente pur obiective. Cine nu este interesat nici de aşa ceva va trebui să aibă totuşi destulă îngăduinţă pentru a suporta ceva ce crede că nu-l priveşte, dar care pentru auditorii de atunci a prezentat o importanţă deloc de neglijat.

Rudolf Steiner
Berlin, 1918

CONFERINŢA I

Basel, 15 septembrie 1912

Evanghelia după Marcu, se ştie, începe prin cuvintele: „Acesta este începutul Evangheliei lui Iisus Hristos."[1]

Pentru oamenii de azi care caută să înţeleagă această Evanghelie aceste prime cuvinte conţin deja trei enigme: „Acesta este începutul..." Al cui început? Cum poate fi înţeles acest început? Apoi, a doua enigmă: „... începutul Evangheliei...". Care este semnificaţia cuvântului „Evanghelie" din punct de vedere antroposofic? În sfârşit, a treia enigmă, despre care am vorbit foarte des, este însăşi persoana lui Christos Iisus.

Cel care este însufleţit de o dorinţă profundă de adevăr, de cunoaştere de sine, trebuie înainte de toate să-şi dea seama că omenirea este angajată într-o evoluţie, că ea avansează şi că, prin urmare, concepţia pe care oamenii şi-o fac despre un lucru, modul în care ei îl înţeleg nu este ceva imuabil, stabilit odată pentru totdeauna; forma sub care se oferă o revelaţie oamenilor evoluează şi ea şi lucrurile cele mai profunde impun în mod necesar celor care iau în serios cuvintele „evoluţie" şi „progres" să le examineze şi să le înţeleagă mereu mai bine şi mereu mai profund odată cu trecerea timpului. Pentru un document cum este Evanghelia după Marcu, un anumit punct de răscruce în ceea ce priveşte înţelegerea a intervenit de fapt – şi asta o vom arăta în legătură cu cele trei enigme despre care vorbeam mai înainte – chiar în epoca noastră. Ceea ce a condus la înţelegerea adevărată a acestei Evanghelii –

[1] În Biblia, ed. 1982, Bucureşti: „Începutul Evangheliei lui Iisus Christos, Fiul lui Dumnezeu" (*n.t.*).

înţelegere care ne arată ce înseamnă că „Evanghelia începe" – s-a pregătit încet şi treptat, însă clar. De ce se întâmplă asta?

Dacă ne îndreptăm privirea spre ceea ce umplea sufletele cu doar puţin timp în urmă, deja vedem în ce fel a putut şi a trebuit să se schimbe modul de înţelegere referitor la o asemenea chestiune. Dacă mergem dincolo de secolul al XIX-lea, ne apropiem tot mai mult de o perioadă în care oamenii, care în viaţa spirituală aveau în general de-a face cu Evangheliile, puteau porni de la o cu totul altă bază de înţelegere decât cei din ziua de azi. Ce-şi putea spune, de exemplu, un om din secolul al XVIII-lea neaparţinând spiritelor – foarte rare în cursul ultimelor secole – care fuseseră initiate sau care primiseră o revelaţie ocultă? Ce-şi putea spune un om care îşi trăia viaţa ca toţi ceilalţi şi care nu primise nimic altceva decât ceea ce-i oferea viaţa exterioară, exoterică? Spiritele din acest timp, chiar şi cele mai cultivate, nu-şi puteau extinde privirea decât asupra a trei milenii: primul mileniu de dinaintea erei creştine, estompându-se oarecum într-o obscuritate nebuloasă, şi alte două, care nu erau încă cu totul încheiate, de la întemeierea creştinismului. Întorcându-ne în urmă până la acest prim mileniu precreştin, vedem, ca un fel de preistorie mitică întunecată, epoca Persiei antice. Aceasta, împreună cu puţinul care se ştia despre vechiul Egipt, constituia atunci preliminariile istoriei propriu-zise, care începe abia cu Grecia.

Civilizaţia greacă forma la acea epocă punctul de plecare, baza întregii culturi şi la ea se întorceau toţi cei care voiau să pătrundă mai adânc în viaţa umană. În cadrul civilizaţiei greceşti, datorită lui Homer, a tragicienilor greci şi în special a scriitoriilor greci, a apărut tot ceea ce se ştie despre epoca cea mai veche a acestui popor şi a muncii sale

în slujba umanităţii. Urmărind cursul istoriei vedem survenind declinul Greciei, sufocată de Roma. Dar acest declin nu era decât aparent, căci dacă Roma a învins Grecia din punct de vedere politic, în realitate ea s-a impregnat de civilizaţia, de cultura şi spiritualitatea grecilor. Astfel încât s-ar putea spune: politic, romanii i-au învins pe greci; spiritual însă grecii sunt cei care i-au învins pe romani. Şi în timpul acestei lente cuceriri spirituale a Romei de către greci – în care prin sute şi sute de canale Atena a revărsat tot ceea ce ea realizase spre Roma, iar Roma spre toate celelalte civilizaţii ale lumii – creştinismul se infiltra în cultura greco-romană, o penetra din ce în ce mai profund şi suferea o modificare esenţială prin aportul pe care popoarele germanice l-au adus la progresul acestei culturi greco-romane. Pentru oamenii secolului al XVIII-lea, mileniul al doilea de istorie şi primul mileniu al erei creştine a apărut ca lenta fuziune a elenismului cu spiritul roman şi cu creştinismul.

Apoi a venit mileniul al treilea de civilizaţie al omenirii şi al doilea mileniu creştin; în aparenţă totul decurge la fel, dar în realitate, studiind lucrurile mai îndeaproape, ne dăm seama că ele decurg cu totul diferit. Nu avem decât să luăm aminte la două personalităţi, cea a unui pictor şi cea a unui poet, care, deşi la numai câteva secole după primul mileniu creştin, ne arată că începând cu cel de al doilea mileniu se profilează o eră cu totul nouă pentru civilizaţia occidentală, ale cărei efecte se vor face simţite multă vreme. Cele două personalităţi sunt Giotto [**1**] şi Dante [**2**] – unul pictor, celălalt poet. Ei au format un fel de punct de pornire pentru tot ce a urmat şi tot ceea ce ei au produs a fost izvorul civilizaţiei occidentale. – Aşa au fost cele trei milenii pe care omul secolului al XVIII-lea le putea cunoaşte.

A urmat apoi secolul al XIX-lea. Numai cel a cărui privire pătrunde profund în spiritul culturii noastre poate întrevedea tot ceea ce s-a întâmplat, ceea ce a trebuit să se transforme în acest secol. Sufletele, inimile poartă în ele amprenta acestor lucruri; dar pentru înţelegerea lor sunt puţine elemente. În secolul al XVIII-lea, perspectiva oamenilor nu mergea în urmă decât până în Grecia; tot ceea ce a precedat-o era vag şi imprecis. În secolul al XIX-lea s-a produs un fapt pe care foarte puţini îl înţeleg şi-l apreciază la justa lui valoare: Orientul a pătruns în civilizaţia occidentală şi a influenţat-o puternic. Acesta este faptul pe care noi trebuie să-l studiem mai îndeaproape, dacă vrem să înţelegem transformarea care s-a produs în cultură în secolul al XIX-lea. La drept vorbind, această influenţă a Orientului a aruncat şi va arunca asupra civilizaţiei moderne lumini şi umbre, care îi va obliga pe oameni să îşi facă despre lucruri o părere cu totul diferită decât cea de până acum.

Anumite spirite mari au influenţat în mod deosebit gândirea occidentală; ceea ce aceste spirite au adus omenirii se regăseşte în tot ceea ce poartă în sufletul său un om la începutul secolului al XIX-lea care participă la viaţa spiritului. Printre aceste spirite mari care au influenţat gândirea occidentală pot fi citaţi regele David [**3**], Homer [**4**], Dante, Shakespeare [**5**] şi cel care tocmai acum intră în viaţă: Goethe. Pentru istoricii viitorului va fi evident că viaţa spirituală a oamenilor din această epocă este profund determinată de aceste cinci individualităţi. Până la cele mai fine acorduri au răsunat în suflete, mai mult decât am crede, ceea ce am putea numi sentimentele, adevărurile cântate în Psalmi, viziunile lui Homer, cele ale lui Dante, tot ceea ce ne-a relevat Shakespeare şi care, chiar dacă nu a existat ca atare la

Shakespeare însuşi, însufleţeşte omul modern. La toate acestea se adaugă lupta sufletului pentru cucerirea adevărului care ne este zugrăvită în Faust, luptă pe care o dă fiecare dintre noi, astfel încât se poate spune: Orice suflet care se străduieşte să atingă adevărul are în el ceva din Faust.

În sfârşit, privirea omenirii s-a deschis în această epocă spre o nouă perspectivă, dincolo de cele trei milenii ce includ cele cinci individualităţi pe care le-am citat. La viaţa spirituală a Europei s-a adăugat, pe nişte căi care rămân de nepătruns pentru istoria materialistă, un Orient interior. Nu numai că s-a luat cunoştinţă de Vede, de Bhagavad Gita, care au colorat cu o nuanţă nouă concepţia despre lume, nuanţă care diferă cu totul de cea care se găseşte în Psalmi, sau la Homer, sau la Dante. Dar, în plus, pe căi ascunse, a apărut un element nou care a devenit din ce în ce mai vizibil în cursul secolului al XIX-lea. Pentru a ne da seama de aceasta este suficient să citǎm un nume, un nume care a făcut multă vâlvă spre mijlocul secolului al XIX-lea: Schopenhauer [**6**]. Ceea ce frapează la Schopenhauer, când nu ne limităm la latura teoretică a sistemului său, ci studiem sentimentele, întru câtva latura afectivă ce străbate gândirea sa, este înrudirea profundă a acestui om al secolului al XIX-lea cu gândurile, cu spiritul orientalo-arian. Din fiecare din frazele sale, din modul de a-şi exprima sentimentele, s-ar putea spune, se degajă, palpită şi trăieşte un element oriental în Occident; acesta se regăseşte la Eduard von Hartmann [**7**] în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Tocmai spuneam că acest element oriental a pătruns în cultura Occidentului pe căi secrete, ascunse. Se înţelege mai bine ce vor să însemne acestea când ne dăm seama că în cursul secolului al XIX-lea în modul de a gândi şi simţi al

omului s-a produs o schimbare totală, un fel de metamorfoză; aceasta nu numai într-un punct oarecare de pe Pământ, ci în viaţa spirituală a lumii întregi. Pentru a înţelege ce s-a întâmplat atunci este suficient să ne dăm osteneala să comparăm ceea ce s-a scris în secolul al XIX-lea despre religie, filosofie, sau despre un domeniu oarecare al vieţii spirituale cu operele de la începutul secolului al XVIII-lea. Vom vedea atunci că s-a petrecut o schimbare, o metamorfoză fundamentală, că interesul pentru marile probleme ale umanităţii a slăbit, acesta îndreptându-se spre noile probleme, spre noile moduri de a simţi. Vom vedea că religia şi tot ce se leagă de ea nu-i va mai putea satisface pe oameni sub forma în care le-a fost prezentată până atunci. Peste tot se cerea altceva, cunoştinţe mai profunde, adevăruri mai tainic ascunse în subteranele religiei. Şi aceasta nu numai în Europa. Tocmai asta este ceea ce caracterizează această cotitură a secolului al XIX-lea: în toată lumea civilizată, oamenii se simt impulsionaţi interior să gândească altfel decât înainte. Dacă vrem să ne facem o idee precisă despre ceea ce s-a întâmplat la acel moment, trebuie văzut că atunci s-a produs un fel de apropiere generală între popoare, între diferitele culturi, între diferitele confesiuni. Aşa încât, în mod foarte curios, în secolul al XIX-lea membrii celor mai diverse confesiuni religioase au început să se înţeleagă, să se apropie. Să ne fie permis să citǎm un exemplu caracteristic al acestui fenomen.

În anii '30 ai secolului al XIX-lea a apărut în Anglia un om, un brahman, Ram Mohan Roy [**8**], partizan a ceea ce el considera a fi adevărata Vedanta. Ram Mohan Roy, care a murit la Londra în 1833, a exercitat o mare influenţă şi chiar a produs o impresie puternică asupra majorităţii contemporanilor săi care se interesau de aceste chestiuni.

Ceea ce este straniu la el este că, pe de o parte, este un reformator neînţeles al hinduismului, iar pe de altă parte tot ce spunea era înţeles totuşi de spiritele foarte cultivate ale Europei timpului său. Nu expunea idei pe care le-ar fi putut înţelege doar cei care erau versaţi în orientalism; el se adresa raţiunii şi bunului-simţ comun.

Ce apăra Ram Mohan Roy? El spunea cam acest lucru: Eu trăiesc în sânul hinduismului, care adoră mulţi zei. Când îi întrebi pe compatrioţii mei de ce adoră cutare sau cutare zeu, ei îţi răspund: Fiindcă acesta este un obicei vechi, pentru că noi nu cunoaştem altceva. Noi facem ceea ce făceau moşii şi strămoşii noştri... etc. Şi, pentru aceasta, spunea Ram Mohan Roy, religia ţării mele este înghiţită astăzi de o idolatrie reprobabilă, care nu face cinste acelei măreţii pe care a cunoscut-o odinioară. Altădată exista o religie, în parte cu multe contradicţii, conţinută deja în Vede, care a fost tradusă, să zicem aşa, pentru gândirea omenească în forma cea mai pură în Vedanta, de către Viasa. În aceasta, spunea el, mă recunosc. Pentru a o răspândi, nu numai că a tradus în limba compatrioţilor săi scrieri din idiomurile cele mai variate şi cele mai de neînţeles, dar chiar a extras fragmente din ceea ce el considera a fi adevărata învăţătură şi le-a răspândit în jurul lui. Care era intenţia lui Ram Mohan Roy? El credea a fi recunoscut în spatele multitudinii de zei, în spatele cultului idolatru practicat de indieni existenţa unui Dumnezeu unic, a unei fiinţe spirituale care trăieşte în toate lucrurile, pe care oamenii, orbiţi de idolii lor, nu o mai văd, dar care ar trebui să pătrundă din nou în sufletul omenesc. Şi când vorbea acest brahman hindus despre ceea ce el considera a fi adevărata învăţătură Vedanta, adevărata religie indiană, auditorilor săi nu li se părea necunoscut ceea ce auzeau; cei care-l ascultau aveau impresia că acesta predică mai

curând o credinţă bazată pe raţiune, la care oricine ar putea avea acces dacă prin raţiunea proprie s-ar îndrepta spre Dumnezeul unic.

Ram Mohan Roy a avut şi urmaşi, între alţii pe Rabindranath Tagore [**9**]. Unul din aceşti succesori [**10**] a ţinut în 1870, lucru foarte curios, o conferinţă despre Christos şi creştinism. Este extraordinar de interesant să auzi un hindus vorbind despre Christos şi creştinism. Adevăratul mister al creştinismului îi era total necunoscut oratorului, el nu-l atingea nici pe departe. Prin întreaga turnură pe care o lua conferinţa sa se vedea că nu putea sesiza semnificaţia acelui eveniment fundamental, anume că creştinismul nu este o învăţătură personală a unui maestru, ci că el îşi are izvorul în Misteriul de pe Golgota, într-un fapt universal, în Moarte şi Înviere. În schimb, el remarca foarte bine că Christos Iisus este o personalitate unică în istoria lumii, o personalitate de-o importanţă capitală pentru orice inimă omenească, o personalitate care trebuie să fie un ideal pentru toţi oamenii de pe Pământ. Era ciudat să-l auzi pe acest hindus vorbind astfel despre Christos, să-l auzi spunând: Când studiezi creştinismul îndeaproape eşti obligat să constaţi că el este destinat a se dezvolta în continuare, a se perfecţiona chiar şi în Occident. Căci creştinismul pe care europenii îl aduc în ţara mea nu îmi pare a fi adevăratul creştinism.

Acest exemplu ne arată că, la acea epocă, nu numai în Europa spiritele începeau să vrea să înţeleagă religiile în ceea ce aveau ele mai secret, ci chiar şi în îndepărtata Indie – şi în încă multe alte locuri de pe Pământ – sufletele se trezeau şi începeau să ia în considerare dintr-un punct de vedere cu totul nou hrana spirituală care le fusese oferită secole şi milenii la rând. Numai încetul cu încetul se va percepe cu toată puterea de înţelegere metamorfoza care

s-a efectuat în suflete în secolul al XIX-lea. Şi abia mai târziu istoricii vor recunoaşte că acest fenomen, care în aparenţă nu interesa decât un mic număr de indivizi, şi-a extins acţiunea în toate inimile, în toate sufletele, prin mii de ramificaţii şi că el trebuia în mod necesar să aducă în fiinţa tuturor celor care participă la viaţa spirituală o transforare profundă a concepţiilor, a modului de a considera toate problemele. La ora actuală, în lume s-a trezit un interes într-adevăr enorm pentru adâncirea problemelor religioase.

Or, scopul mişcării noastre spirituale este de a da un răspuns acestor întrebări. Aşa cum se prezintă lucrurile acum, nici învăţăturile tradiţionale, nici ştiinţa modernă, nicio altă concepţie despre lume bazată pe această ştiinţă nu pot răspunde la acestea; numai ştiinţa spiritului, cunoaşterea lumilor spirituale, este capabilă să o facă. Cu alte cuvinte, omenirea, în virtutea evoluţiei sale, a ajuns astăzi să-şi pună întrebări cărora numai cunoaşterea lumilor suprasensibile le poate răspunde. Încet, încet, puţin câte puţin, din sânul vieţii spirituale occidentale ies idei care rezonează la cele mai frumoase învăţături ale Orientului. Noi am insistat mereu asupra faptului că ideea reîncarnării, de exemplu, decurge în mod cu totul natural chiar din gândirea occidentală şi că nu este deloc necesar să mergi şi s-o împrumuţi din budism, aşa cum nu este necesar să preiei din vechile documente teorema lui Pitagora. Ideea reîncarnării a apărut de la sine în sufletul omului modern şi a aruncat astfel o punte de legătură între epoca noastră şi acele timpuri antice aflate dincolo de cele trei milenii despre care vorbeam mai sus; căci în acest răstimp de trei mii de ani, timpuri care ajung până la Buddha, ideea reîncarnării nu a fost nicăieri punctul central al gândirii omeneşti. Orizontul oamenilor s-a extins

dincolo de cele trei milenii de istorie, ceea ce a făcut să apară peste tot întrebări noi, întrebări cărora numai o ştiinţă a spiritului le poate răspunde.

Să ne punem chiar de la început întrebarea care rezultă din primele rânduri ale Evangheliei după Marcu, şi anume de ce a trebuit să fie menţionat acolo: „Începutul Evangheliei lui Iisus Christos". Să ne amintim că imediat după aceaste cuvinte introductive urmează nu numai ceva caracteristic pentru un vechi profet, ci şi vestirea lui Christos. Această vestire de către Ioan Botezătorul a fost astfel caracterizată, încât o putem formula prin cuvintele: „Vremurile s-au împlinit. Împărăţia lui Dumnezeu coboară pe Pământ". Ce înseamnă toate acestea?

Să încercăm, ajutaţi de lumina pe care ne-o furnizează cercetarea spirituală, să facem să retrăiască puţin în noi vremurile care conţin în sânul lor această „împlinire" ; să vedem ce vrea să spună „Timpurile vechi s-au împlinit, timpurile noi încep". Cel mai uşor ar fi să considerăm un fapt sau o fiinţă a acestor „timpuri vechi", apoi o alta aparţinând „timpurilor noi", cele două fiind situate istoriceşte în aşa fel, încât Evenimentul de pe Golgota vine plasat exact între ele. Să ne străduim să înţelegem în ce constă diferenţa dintre cele două epoci, să recunoaştem de ce timpurile vechi s-au împlinit şi în ce constă această eră nouă care începe; să încercăm mai ales să nu cădem în abstracţiuni şi să rămânem în domeniul concretului, al realului.

Aş dori să vă atrag atenţia asupra unei figuri a acestui prim mileniu de istorie de care aminteam mai sus. În vremurile cele mai îndepărtate ale acestui prim mileniu, o personalitate le-a dominat pe toate celelalte: cea a lui Homer, marele poet şi cântăreţ grec. Omenirea de astăzi nu mai ştie nimic despre el, în afară de numele său, de care se

leagă două opere mari: Iliada şi Odiseea. În secolul al XIX-lea chiar şi acest nume este aprig contestat. În ochii noştri, personalitatea lui Homer apare ca un fenomen pe care îl admiri cu cât îl cunoşti mai bine. Putem spune că eroii pe care i-a creat Homer în *Iliada* şi *Odiseea* sunt mai vii decât personajele politice ale Greciei. Spiritele cele mai diferite care l-au studiat pe Homer au ajuns la concluzia că, dacă îl judeci după precizia descrierilor sale, ar trebui să presupui că el a fost medic; alţii cred că el a fost artist, sculptor; alţii mai sunt de părere că era un meşteşugar. Napoleon se minuna de ştiinţa tacticii şi strategiei de care fac dovadă descrierile sale. Adesea era considerat un cerşetor care rătăcea prin ţară. Extrema diversitate a acestor ipoteze, dacă nu conduce la niciun rezultat sigur, are cel puţin meritul de a ne face să întrevedem personalitatea cu totul aparte a lui Homer.

Să luăm ca exemplu unul din eroii din *Iliada*: Hector. Cu câtă plasticitate, cât de armonios şi de închegat se înalţă el în faţa noastră! Vedeţi sentimentele pe care el le încearcă cu privire la oraşul său natal, Troia, cum se comportă el cu soţia sa, Andromaca, cu Ahile, atitudinea faţă de armată şi faţă de generali; încercaţi să evocaţi în mod interior acest om, cu toate slăbiciunile soţului care îşi iubea patria în sensul antic al cuvântului, care se putea lăsa amăgit, înşelat – reamintiţi-vă relaţia cu Achile – cum numai spiritele mari se lasă înşelate. Un om de o mare şi complexă umanitate, aşa este Hector pe care ni-l zugrăveşte Homer. Înalta sa personalitate apare din ceţurile Antichităţii – căci, bineînţeles, Homer ne descrie evenimente care s-au desfăşurat înaintea timpului său şi pentru aceasta ele par cu atât mai neclare –, profilându-se cu o aură mitică pentru omul modern, ca de altfel toţi eroii lui Homer. Vă rog deci să vă aplecaţi privirea asupra acestei personalităţi a lui

Hector. Pot exista sceptici, filologi de toate felurile, care se îndoiesc că Hector ar fi existat vreodată, care se îndoiesc de asemenea că ar fi fost vreodată un Homer; dar cei care cântăresc pro şi contra tot ce poate fi examinat în lucrurile omeneşti vor ajunge la concluzia că Homer nu a descris decât fapte reale şi că Hector a trăit într-adevăr în Troia, ca şi Ahile şi alte personaje. Ei ne mai apar ca nişte fiinţe umane reale, poate greu de înţeles dar pe care poetul le evocă înaintea noastră cu toate particularităţile lor. Acest chip al lui Hector, învins de Ahile, trebuie să ni-l reprezentăm ca pe un personaj adevărat, unul dintre principalii şefi ai armatei troiene. Avem în el o personalitate aparţinând timpurilor precreştine după care se poate judeca cum au fost oamenii din timpurile care au precedat venirea lui Christos.

Şi acum vă atrag atenţia asupra unui alt personaj, care a trăit în secolul al V lea înaintea erei noastre, asupra unui mare filosof care şi-a petrecut marea majoritate a vieţii sale în Sicilia, un personaj curios: Empedocle [**11**]. Într-adevăr, Empedocle este nu numai omul care a vorbit primul despre cele patru elemente – foc, aer, apă şi pământ –, de faptul că tot ceea ce se întâmplă în natură se produce prin asocierea şi disocierea acestor patru elemente, conform principiilor urii şi iubirii care le guvernează, dar el a exercitat, mai ales asupra vieţii din Sicilia, o mare influenţă; el a fost un organizator remarcabil în probleme de stat şi a parcurs ţara în lung şi-n lat pentru a trezi oamenilor interesul pentru lucrurile spirituale. Când examinăm viaţa lui Empedocle, ea ne apare în acelaşi timp profund spirituală şi foarte aventuroasă. Unii se pot îndoi de existenţa lui. Ştiinţa spiritului ştie tot atât de sigur că Empedocle a trăit în Sicilia, că a fost un om de stat, un iniţiat, un magician, după cum la fel de sigur ştie că Hector

a trăit în Troia, aşa cum ni-l descrie Homer. Şi, pentru a caracteriza poziţia foarte ciudată a lui Empedocle faţă de lume, vom aminti un fapt care nu a fost descoperit dar este cât se poate de real, şi anume că el a sfârşit aruncându-se în Etna şi pierind în foc pentru a se uni cu întreaga existenţă din jur. Aceasta este cea de-a doua personalitate a timpurilor precreştine.

Să studiem aceste două personaje în lumina ştiinţei spiritului. În primul rând noi ştim că ele trebuie să reapară, că sufletele lor revin pe Pământ. Făcând abstracţie de încarnările intermediare, să le căutăm în epoca creştină. Vom avea astfel un exemplu care ne va ajuta să înţelegem mai bine transformarea pe care a suferit-o evoluţia omenească în urma Misteriului de pe Golgota. Întrebându-ne sub ce formă cele două fiinţe, Hector şi Empedocle, au reapărut în timpurile creştine, avem posibilitatea să întrevedem ce impact a avut Misteriul de pe Golgota şi ce înseamnă „împlinirea timpurilor vechi" şi „începutul timpurilor noi". Când te interesezi într-adevăr serios de antroposofie, nu te mai dai înapoi în faţa niciuneia din revelaţiile pe care ea ni le poate da şi pe care faptele exterioare le confirmă.

Personajul despre care vreau să vă vorbesc acum este considerat de asemenea fictiv. Dar acest personaj fictiv se leagă de un altul, care a trăit în mod real. Este vorba de acel Hamlet care a fost creat de Shakespeare. Cine cunoaşte personajul cel mai faimos al lui Shakespeare, atât cât poate fi el cunoscut exterior dar mai ales prin ceea ce ne învaţă ştiinţa spiritului, ştie că Hamletul său este versiunea scenică a unui prinţ danez care a existat cu adevărat. Personajul Hamlet pe care l-a creat Shakespeare a trăit în mod real. Aici nu-mi este posibil să intru în detalii privind identitatea personjului istoric care i-a servit de model lui

Shakespeare. Vreau numai să vă arăt, citând un exemplu frapant, cum a reapărut un suflet din Antichitate într-un om din timpurile creştine. Căci adevăratul personaj după care Shakespeare a modelat Hamletul său este Hector. Sufletul care trăia în corpul lui Hector a trăit şi în cel al lui Hamlet. Un exemplu atât de caracteristic, în care diferenţele care se manifestă între încarnările succesive ale sufletelor sunt evidente, îţi permite să-ţi dai seama de ceea ce s-a putut întâmpla între timp. Personajul Hector a trăit în timpurile precreştine. În cursul evoluţiei omeneşti intervine Evenimentul de pe Golgota, iar scânteia care ardea în sufletul lui Hector a făcut să învie în el prototipul acelui Hamlet despre care Goethe spunea că „nu este niciodată la înălţimea situaţiei şi căruia nicio situaţie nu-i convine". Te poţi întreba de ce Shakespeare l-a reprezentat astfel? El însuşi nu o ştia, dar cel care a studiat aceste evenimente în lumina ştiinţei spiritului cunoaşte forţele care l-au dirijat. Poetul creează în inconştient; lui îi apare mai întâi chipul eroului său şi apoi, fără să ştie cum, în faţa privirii sale interioare se înalţă ca într-un tablou întreaga individualitate a acestui erou. De ce Shakespeare a pus în valoare anumite singularităţi ale caracterului lui Hamlet, pe care le accentuează puternic, pe care, fără îndoială, niciunul dintre contemporanii săi nu le-ar fi remarcat? Pentru că el le-a observat aşa cum se desprindeau din arierplanul timpului. El a simţit cum, trecând dintr-o viaţă anterioară în una nouă, un suflet poate să se metamorfozeze. Cutezătorul, viteazul Hector a devenit scepticul, indecisul Hamlet, incapabil să domine evenimentele.

Şi acum să trecem la un alt personaj al timpurilor noi, care şi el a fost cunoscut de oameni în primul rând ca un erou de poem, un poem al cărui erou principal va fi păstrat

în memoria omenirii foarte multă vreme după ce autorul însuşi va fi uitat, aşa cum în zilele noastre sunt aproape uitaţi Homer şi Shakespeare. Căci despre Homer nu se mai ştie azi aproape nimic, iar despre Shakespeare îngrozitor de puţine lucruri. Încetul cu încetul se va uita tot ceea ce colecţionarii de naraţiuni şi biografii ne-au spus despre Goethe şi, în ciuda tiparului, în ciuda altor mijloace moderne pe care oamenii le folosesc când vor să afle ceva despre Goethe, acesta va fi de mult uitat, în vreme ce Faustul său va rămâne în toată măreţia şi expresivitatea sa vie. Astăzi, oamenii nu mai ştiu nimic de Homer, dar cunosc încă foarte bine pe Hector şi Ahile; tot aşa, va veni o zi în care ei nu vor mai şti mare lucru despre personalitatea lui Goethe – ceea ce nu este rău – dar nu vor uita niciodată Faustul său.

Acest Faust, pe care-l întâlnim în literatură şi care încheie şi desăvârşeşte opera lui Goethe, corespunde şi el unui personaj istoric. A existat un Faust real, care a trăit în secolul al XVI-lea. El nu se aseamănă deloc cu cel pe care ni-l zugrăveşte Goethe. Dar de ce Goethe îl zugrăveşte astfel? Nu o ştia nici el însuşi. Când îşi îndrepta privirea interioară spre Faustul tradiţional, cel al jocurilor de marionete din copilăria sa, în el intrau forţe aflate îndărătul fiinţei reale care fusese Faust, forţele unei încarnări precedente: Empedocle, anticul filosof grec! Toate acestea au trecut în personajul poemului lui Goethe.

S-ar putea spune: Dacă Empedocle se aruncă în Etna, dacă se uneşte cu elementul foc al Pământului – ce minunată spiritualizare, ce minunată spiritualizare a acestei mistici precreştine a naturii, i-am zice, care astfel devine realitate –, tabloul final al *Faustului* goetheean înfăţişează ridicarea lui Faust în elementul-foc al cerului prin intermediul lui Peter Seraphicus, şi aşa mai departe!

Încet şi treptat, în aspiraţiile mai profunde ale omului, începe să îşi facă loc o direcţie spirituală cu totul nouă. De multă vreme deja acest fenomen începuse să se facă simţit la marile spirite, fără ca ele să fi ştiut ceva despre reîncarnare şi despre karmă; când voiau să zugrăvească un suflet mai complex, când voiau să-l descrie din temeliile vieţii sale interioare, ele descriau tot ceea ce provenea din încarnările anterioare ale sufletului respectiv. Shakespeare s-a oprit la Hamletul pe care noi îl cunoaştem fără să fi ştiut că în acesta trăia sufletul lui Hector; la fel, Goethe l-a descris pe Faust ca şi cum în acesta trăia sufletul lui Empedocle, cu toate ciudăţeniile sale, pentru că acest suflet, într-adevăr, trăia în Faust. Caracteristic este însă că aşa decurge evoluţia şi progresul neamului omenesc. Aceste două exemple pe care le-am citat ne arată că marile personalităţi ale Antichităţii se găsesc atât de profund tulburate în epoca modernă de după Christos, încât cu greu reuşesc să se adapteze la viaţă. Ele au regăsit în noua lor încarnare tot ceea ce însufleţea sufletul lor altădată. Când lăsăm, de exemplu, personalitatea lui Hamlet să acţioneze asupra noastră, simţim că toată forţa lui Hector este încă în această personalitate, dar se simte, de asemenea, că această forţă nu-şi găseşte întrebuinţare, că ea întâlneşte în epoca modernă rezistenţe, că ceva nou, un început, îşi exercită acţiunea asupra sufletelor, pe când în figurile Antichităţii avem de-a face cu o împlinire, cu un sfârşit de drum. Atât Hector cât şi Empedocle sunt fiinţe desăvârşite, împlinite, ajunse la sfârşitul unei evoluţii. Forţa care acţionează în continuare în omenire trebuie să îşi creeze, în noile încarnări, căi noi. Aşa îl regăsim pe Hector în Hamlet, aşa îl regăsim pe Empedocle în Faust, Faust care mai are în el întregul elan al lui Empedocle spre profunzimile naturii şi care, datorită naturii lui profunde, a putut spune: Voi

lăsa acum Biblia la o parte; vreau să studiez natura, să fiu cercetător al naturii, să fiu medic şi nu teolog, Faust care s-a simţit împins să intre în legătură cu fiinţe demonice, ceea ce îl face să peregrineze prin lume, să admire lumea, dar fără a o înţelege. Aici avem o influenţă a elementului empedocleean, care însă nu se poate adapta la ceea ce trebuie să fie omul după ce noua epocă şi-a făcut apariţia.

Aceste două exemple ne arată cum în sufletele mari, în suflete despre care oricine se poate informa a intervenit o schimbare majoră şi că dacă vrem să pătrundem în adâncul fiinţelor şi lucrurilor această schimbare majoră devine vizibilă. Şi atunci când se întreabă: Ce s-a întâmplat între vechile şi noile încarnări ale acestor personalităţi? – răspunsul este mereu acesta: Misteriul de pe Golgota! Acel Eveniment pe care Ioan Botezătorul l-a anunţat spunând: Timpurile sunt împlinite, împărăţia spiritului – sau împărăţia cerurilor – coboară în împărăţia oamenilor. Da, împărăţia cerurilor a cuprins cu putere această împărăţie a oamenilor; iar cei care consideră că această influenţă nu este decât exterioară de fapt nu o înţeleg. Ea a cuprins atât de puternic împărăţia oamenilor încât personalităţi marcante din Antichitate, desăvârşite în sine, au trebuit într-un anume fel să înceapă o nouă evoluţie a lor pe Pământ. Ceva se termină odată cu Antichitatea, iar sfârşitul este marcat de Misteriul de pe Golgota. Aceste personaje din Antichitate ne apar ca fiinţe perfecte, închegate în sine. Dar intervine o forţă nouă, care face ca sufletele să pornească cu ele însele un nou început, să reformeze, să toarne totul în forme noi. Aceasta face ca sufletele care au fost odată mari să pară mici, deoarece ele trebuiau să întoarcă sufletele la copilărie, deoarece începea ceva cu totul nou. Iată ceea ce trebuie să înscriem în sufletele noastre, dacă vrem să înţelegem ce semnifică acest cuvânt

din debutul Evangheliei după Marcu: „un început”... Da, un început care zdruncină sufletele în profunzimile lor, care aduce în evoluţia omenească un impuls cu totul nou, „un început al Evangheliei”!

Or, ce este Evanghelia? Este ceea ce coboară din împărăţia cerurilor, cu Ierarhiile entităţilor sale superioare, Îngerii şi Arhanghelii, pe care noi am descris-o adesea, este ceea ce coboară din lumea care se ridică deasupra lumii oameneşti. Aici se atinge o înţelegere mai profundă a cuvântului Evanghelie. Evanghelia este un impuls coborât din împărăţia cerească în omenire prin intermediul Îngerilor şi al Arhanghelilor. Orice comentarii abstracte ale cuvântului nu îi sesizează decât în mod imperfect sensul. Cuvântul Evanghelie indică în realitate faptul că la o anumită epocă a început să se reverse pe Pământ o forţă care până atunci nu se revărsase decât în împărăţia Îngerilor şi Arhanghelilor, o forţă care a zdruncinat sufletele omeneşti, cu atât mai profund pe cele mai puternice. Se marchează începutul, care are deci o continuare. Aceasta înseamnă că Evanghelia continuă. Începutul a fost făcut în acele timpuri şi vom vedea că de atunci evoluţia omenească este o continuare a acestui început, o coborâre a impulsului venit din împărăţia Îngerilor, pe care o putem numi Evanghelie.

Nu putem adânci îndeajuns lucrurile când vrem să studiem diferitele Evanghelii şi vom vedea că tocmai Evanghelia după Marcu nu poate fi înţeleasă decât dacă percepem în sens corect evoluţia omenirii, cu toate impulsurile sale, cu tot ce s-a petrecut de-a lungul ei. Nu am dorit să vă fac o descriere exterioară despre aceste lucruri, ci o să vă arăt cum prin recunoaşterea reîncarnării, prin transformarea ei în obiect al cercetării, observând evoluţia sufletelor precum cele ale lui Hector sau

Empedocle, devii conştient de întreaga importanţă a impulsului christic. Altfel, se pot întâmpla lucruri foarte frumoase, totul rămâne însă ceva de suprafaţă. Pentru a înţelege ceea ce s-a aflat îndărătul faptului exterior al impulsului christic, trebuie să ne folosim de luminile ştiinţei spiritului, care ne permit să cunoaştem nu numai cum decurge o viaţă în mod izolat, ci şi succesiunea reîncarnărilor. Astăzi trebuie să înţelegem întreaga importanţă a acestei idei a reîncarnării şi să o facem să pătrundă în istorie, pentru ca să devină un element viu al istoriei. Vom vedea atunci apărând efectele acestui impuls suprem pe care îl aduce Evenimentul de pe Golgota. Acest impuls, pe care noi l-am descris deja în mai multe rânduri, se va arăta în special în suflete.

CONFERINŢA a II-a

Basel, 16 septembrie 1912

Vă reamintiţi care a fost punctul esenţial, scopul principal al conferinţei noastre de ieri: să observăm diferenţa fundamentală dintre viaţa sufletelor care preced Misteriul de pe Golgota şi cea care urmează după acest Misteriu. Nu am vrut să menţionez o caracteristică generală, ci exemple furnizate de ştiinţa spiritului, comparând suflete din timpurile vechi cu suflete din timpurile noi, să arăt cum anumite suflete din trupurile anterioare se prezintă schimbate, transformate în timpurile noi. Cauza unei schimbări atât de radicale nu ne va apărea decât după terminarea acestui ciclu de conferinţe.

Acum nu putem decât reaminti ceea ce a fost spus în altă parte: trezirea conştienţei omeneşti, a Eului uman, pe

care Pământul are misiunea să-l formeze, să-l modeleze, nu a început decât odată cu Misteriul de pe Golgota. Nu este foarte exact, dar cu o anumită aproximaţie se poate spune, întorcându-ne în urmă în curentul istoriei, că mai înainte sufletele nu erau încă individualizate, că ele erau stăpânite de suflete-grup. Acesta era cazul mai ales pentru sufletele marcante din timpurile vechi. Un Hector, un Empedocle sunt reprezentanţi tipici ai acestei stări de lucruri. Hector este, într-o formă cât se poate de precisă, anume specializată, imaginea sufletului-grup al poporului troian; la fel, Empedocle este şi el profund legat de un suflet-grup. Încamându-se în era creştină, aceste suflete s-au găsit în faţa unei necesităţi noi: aceea de a dobândi conştienţa Eului. Această trecere de la sufletul-grup la sufletul individualizat este ceea ce a dat un impuls aşa puternic înainte. Şi tot aceasta făcea ca un suflet atât de bine conturat, de ferm ca cel a lui Hector să apară în epoca creştină ca un suflet ezitant, ca şi când n-ar fi destul de matur pentru viaţă, ca de exemplu în sufletul lui Hamlet. Pe de altă parte, un suflet ca cel al lui Empedocle, care se reîncarnează în secolul al XVI-lea ca Faust, reapare sub forma unui aventurier, care se află adesea în situaţii din care nu poate decât cu greu ieşi şi este rău înţeles de contemporanii săi şi chiar de întreaga posteritate.

Am spus adesea că, atunci când este vorba despre o evoluţie cu o astfel de deschidere, ceea ce s-a produs după Evenimentul de pe Golgota şi până astăzi nu este decât foarte puţin lucru. Creştinismul nu este în acest sens decât la început şi marile impulsuri pe care el le aduce vor ieşi la lumină doar în viitorul evoluţiei Pământului. Nu s-ar putea repeta îndeajuns: Creştinismul nu este decât la începutul evoluţiei sale. Dacă vrem însă să participăm la această mare evoluţie, trebuie să mergem în pas cu înţelegerea lui,

cu progresul revelaţiilor sale, a impulsurilor mereu noi care ni se fac cunoscute şi care au început odată cu el.

Înainte de toate trebuie să-ţi spui – şi nu e nevoie să fii clarvăzător pentru a-ţi da seama de aceasta – că un început bun de a dezvolta o înţelegere a creştinismului este de a citi Biblia într-un mod cu totul nou. Multe lucruri ne împiedică astăzi s-o facem. În multe medii Biblia este privită dintr-un punct de vedere pe care l-am putea numi dulceag-sentimental. Se vede în ea nu un izvor de cunoaştere, ci o carte destinată să furnizeze o soluţie la tot felul de probleme sufleteşti personale. Când cineva are nevoie de îmbărbătare se adânceşte în lectura unui capitol sau altul al Bibliei, şi doar foarte rar se ridică deasupra unui raport personal faţă de ea. Pe de altă parte, de-a lungul întregului secol al XIX-lea, savanţii au făcut şi mai dificilă înţelegerea Bibliei, sfăşiind-o în toate sensurile, pretinzând, de exemplu, că atât Vechiul cât şi Noul Testament sunt constituite din tot felul de documente disparate, culese la epoci diferite. Biblia nu ar fi decât un agregat, o asamblare de fragmente, „compilate" în cursul secolelor.

Această părere a devenit repede populară: mulţi oameni cred astăzi că, de exemplu, Vechiul Testament este compus din tot felul de părţi disparate. Această părere deranjează însă o citire cu adevărat serioasă a Bibliei, care trebuie să se întâmple în viitorul imediat. Când se va face o astfel de citire multe aspecte privitoare la taine ale Bibliei, care vor fi menţionate şi din punct de vedere antroposofic, vor fi mult mai bine înţelese. Va trebui să învăţăm, de exemplu, să luăm tot ceea ce conţine Vechiul Testament, aşa cum este el publicat în ediţiile curente, ca un întreg, şi să nu ne lăsăm influenţaţi de obiecţiile care pot fi ridicate contra unităţii Vechiului Testament. Atunci când nu-l vom

mai citi într-un scop de pură edifcare personală, ci îl vom lăsa să acţioneze asupra sufletului nostru ca un întreg, aşa cum este el, şi vom lega conţinutul lui de rezultatele obţinute prin ştiinţa spiritului, când, de asemenea, vom lega de acest conţinut un anumit sens spiritual-artistic şi ne vom da seama că diferitele părţi se succed, se compun, se împletesc şi se desfac în mod artistic şi nu neapărat în sens compoziţional exterior, vom aprecia atunci forţa dramatică extraordinară, elanul interior, spiritual-dramatic care stau la baza compoziţiei şi construcţiei Vechiului Testament. Vom vedea în el un tablou dramatic de o omogenitate magnifică şi nu o asamblare de părţi heteroclite, luate fiecare din surse diferite. Vom găsi spiritul unic care însufleţeşte Biblia, de la Geneză, trecând prin Patriarhi, Cartea Judecătorilor, Cartea Regilor, şi culminând cu minunata compoziţie dramatică care este Cartea Macabeilor, fiii lui Matatia, fraţii lui Iuda, care au luptat contra regelui Siriei, Antioh.

Există în Biblie o forţă dramatică intensă, care atinge într-un anumit fel punctul culminant în această ultimă parte. Şi cel care este înzestrat cu percepţia suprasensibilă se simte cuprins de un sentiment aparte – acesta este adevărul şi nu doar un fel de a spune – când la sfârşitul cărţii citeşte ceea ce au făcut cei şapte fii ai mamei Macabeilor şi cei cinci fii ai lui Matatia: 5 şi cu 7 fac acea remarcabilă cifră 12 care ne întâmpină de fiecare dată când suntem introduşi în tainele evoluţiei. Şi această cifră de 12 o regăsim la sfărşitul Vechiului Testament, într-un loc care formează punctul culminant! Moartea celor şapte fraţi Macabei, felul cum sunt martirizaţi unul câte unul, dar şi cum se ridică fiecare din ei – observaţi ce dramatism interior există aici –, cum primul nu face decât o aluzie la ceea ce cel de al şaptelea va afirma în mod clar, ca o

mărturisire a credinţei în nemurirea sufletului, aruncând regelui aceste cuvinte: Nelegiuitule, tu nu vrei deci să ştii nimic despre Cel care a înviat sufletul meu! mişcă profund sufletul cititorului. Lăsând să acţioneze asupra noastră acest crescendo dramatic de la fiu la fiu, simţim ce forţe sunt conţinute în Biblie (2 Macabei 7). Studiind acest element dramatic-artistic de care ea este pătrunsă, privind-o ca pe o operă de artă şi nu ca pe o sursă de reverii sentimentale, Biblia devine de la sine ceea ce aduce totodată ardoare religioasă. Aici, prin Biblie, arta devine religie. Şi în acest moment începi să remarci lucruri cu totul deosebite.

Cea mai mare parte dintre dumneavoastră îşi aminteşte poate, pentru că tocmai aici la Basel am mai tratat acest subiect în legătură cu Evanghelia după Luca, că grandioasa figură a lui Christos Iisus s-a format prin fuzionarea a două suflete, sufletele a doi copii Iisus. Unul din ele nu a fost altul decât cel a lui Zoroastru, fondatorul zoroastrismului. Poate vă mai amintiţi că copilul Iisus descris de Evanghelia după Matei este de fapt reîncarnarea lui Zoroastru.

Ce se întâmplă aici? Fondatorul zoroastrismului, marele iniţiat al antichităţii persane reapare în sânul vechiului popor evreu. Tranziţia de la vechea civilizaţie persană la elementul vechiului popor evreu se realizează indirect, prin intermediul sufletului lui Zoroastru. Evenimentele exterioare, faptele istorice, ceea ce se întâmplă în viaţa omenească nu sunt în fond decât manifestarea, revelarea proceselor, a forţelor spirituale interioare; astfel, tot ceea ce descrie istoria exterioară trebuie să considerăm ca o manifestare a interior-spiritualului, o expresie a ceea ce se petrece în lumile spirituale.

Să contemplăm acest fapt: Zoroastru, iniţiat al Persiei antice, trece în poporul evreu. Şi să revenim acum la Vechiul Testament – nu trebuie să luăm decât titlurile capitolelor din Vechiul Testament. Desigur, afirmaţia că sufletul lui Zoroastru s-a reîncarnat în poporul evreu se întemeiază pe rezultatele investigaţiei clarvăzătoare; el rezultă urmărind sufletul lui Zoroastru. Dar să comparăm rezultatele acestei investigaţii nu numai cu faptele pe care le arată Biblia, ci şi cu ceea ce dovedeşte cercetarea exterioară.

Vechiul popor evreu îşi întemeiază regatul său în Palestina. Regatul iniţial se divizează. Evreii sunt luaţi captivi mai întâi de asirieni, apoi de babilonieni; în sfârşit, ei sunt supuşi de perşi. Care este sensul acestor fapte? Căci evenimentele istorice au desigur un sens. Ele se desfăşoară în paralel cu procese interioare, spiritual-sufleteşti. De ce s-au întâmplat toate acestea? De ce vechiul popor evreu a fost condus din Palestina în Caldeea, în Asiria, Babilon şi în Persia, pentru a fi în final eliberat de Alexandru cel Mare? Pentru a ne exprima în mod succint, se poate spune că aceasta este expresia exterioară a trecerii lui Zoroastru de la cultura persană la elementul evreesc. Evreii şi l-au atras pe Zoroastru; ei au fost conduşi la el, până la a fi supuşi de perşi, pentru că Zoroastru voia să se unească cu ei! Istoria exterioară este o copie minunată a acestor procese, iar cel care observă lucrurile din punctul de vedere al ştiinţei spiritului ştie că istoria exterioară nu reprezintă decât corpul acestei treceri a lui Zoroastru de la elementul persan la elementul vechi ebraic. După ce mai întâi elementul persan a impregnat îndeajuns elementul ebraic, acesta este eliberat de Alexandru cel Mare, iar ceea ce rămâne formează acum mediul în care se va reîncarna Zoroastru. Acesta trece de la un popor la altul.

Când parcurgem cu privirea istoria vechiului popor evreu – noi nu putem menţiona, desigur, decât câteva puncte izolate, epoca Regilor, a Profeţilor, captivitatea babiloniană, cucerirea persană şi, ca o culminaţie, epoca Macabeilor – şi dacă vrem să înţelegem Evanghelia după Marcu, care începe printr-un citat din profetul Isaia, ceea ce ne sare în ochi este elementul profetismului. Începând cu Ilie şi terminând cu Ioan Botezătorul, succesiunea profeţilor ne apare într-o măreţie admirabilă.

Să trecem deocamdată peste Ilie, a cărui reîncarnare a fost Botezătorul, şi să analizăm numele celorlalţi profeţi aflaţi între cei doi. Aici trebuie să adăugăm că, printre cele dobândite prin ştiinţa spiritului, acest profetism iudaic se dezvăluie într-un mod cu totul aparte. Cine sunt în realitate aceşti ghizi, aceşti mari instructori ai epocii precreştine? Ei sunt nişte iniţiaţi. Noi ştim că aceşti iniţiaţi au ajuns la înălţimea lor spirituală trecând prin centrele sacre cele mai diverse, ridicându-se din treaptă în treaptă, prin cunoaştere, până la viziunea spirituală. Ei au ajuns astfel să se unească cu impulsurile spirituale active în lume şi prin aceasta au încorporat vieţii pe planul fizic impulsurile pe care ei înşişi le-au primit de sus. De aceea, când întâlnim un iniţiat persan, hindus sau egiptean ne întrebăm cum a urcat el în cadrul poporului său, al seminţiei sale, scara iniţierii, cum a devenit el conducătorul şi ghidul spiritual al poporului său? Această întrebare este îndreptăţită, nu însă şi când este vorba de profeţi. Este un fel teosofic de a arunca totul într-o oală, vorbind despre profeţii vechilor evrei la fel ca despre iniţiaţii altor popoare; dar prin aceasta nu se mai recunoaşte nimic.

Dacă deschidem Biblia, şi cercetarea istorică modernă confirmă că ea este un document fidel, şi luăm toţi profeţii, începând cu Isaia, Ieremia, Ezechiel, Daniel şi

până la Maleahi, şi studiem îndeaproape ceea ce ne învaţă ea în legătură cu aceste figuri vedem că ei nu intră într-o schema obişnuită de iniţiere. Unde se spune că profeţii evrei parcurgeau acelaşi drum de iniţiere precum iniţiaţii altor popoare? Se spune că ei s-au arătat când au fost impulsionaţi de vocea lui Dumnezeu, care îi făcea capabili să vadă altceva decât vedeau oamenii obişnuiţi şi le dădea puterea de a prezice viitorul poporului lor şi chiar al lumii. Aceste facultăţi apăreau în mod spontan din sufletul lor, ca o forţă cu totul elementară. Nicăieri nu se povesteşte că ei ar fi trecut printr-o iniţiere asemănătoare cu cea a altor profeţi, despre care se ştie cum au fost iniţiaţi. Profeţii evrei sunt clarvăzători printr-un fel de genialitate, de dar înnăscut, şi tot ceea ce ei spun poporului lor, omenirii, a izvorât în mod spontan din adâncul sufletului lor. La fel este şi modul în care ei fac referire la propria lor profeţie şi la propriile lor daruri profetice. Remarcaţi că atunci când un profet are ceva de spus el anunţă că aceasta este o comunicare a lui Dumnezeu, provenită prin trimişii săi, sau că este un adevăr care i s-a revelat în mod brusc. Aceasta ne dă prilejul să ne întrebăm: Cum ar trebui să ne raportăm faţă de aceste figuri profetice ale vechilor evrei, care sunt aşezaţi alături de iniţiaţii altor popoare, dacă vrem să facem abstracţie de Ilie şi reîntruparea sa ca Ioan Botezătorul? Dacă se cercetează din punct de vedere spiritual-ştiinţific, ocult, sufletul acestor profeţi se ajunge la ceva foarte curios. Dacă încercaţi să comparaţi rezultatele investigaţiilor spiritual-ştiinţifice pe care vi le comunic aici, cu istoria şi documentele religioase pe care le avem despre aceste figuri, veţi găsi deja confirmarea.

Când observi prin clarvedere sufletele profeţilor evrei, constaţi că ele sunt reîncarnarea unor iniţiaţi care au trăit printre alte popoare şi care au atins acolo anumite

trepte de iniţiere. Parcurgând drumul urmat de sufletul unui profet evreu, îl găsim la un alt popor, unde a stat mult timp; apoi a trecut pragul morţii pentru a se reîncarna după aceea în poporul evreu. Pentru a găsi încarnările anterioare ale lui Ieremia, ale lui Isaia, ale lui Daniel şi aşa mai departe, trebuie să ne întoarcem întotdeauna la alte popoare şi, întrebuinţând un limbaj simplu, am putea spune că iniţiaţii altor popoare şi-au dat într-un fel întâlnire în poporul evreu, unde apar ca figuri de profeţi. Aceasta şi explică de ce darul lor profetic apare ca un fel de exteriorizare elementară a propriului interior. Ei îşi reamintesc ceea ce au dobândit altădată ca iniţiaţi într-un loc sau altul. Dar această amintire nu s-a manifestat întotdeauna sub o formă la fel de armonioasă cum s-a arătat în încarnările lor precedente. Sufletul lor, care trăise într-un corp persan sau egiptean, trebuia mai întâi să se adapteze corporalităţii poporului evreu, aşa că nu tot ceea ce fusese în el putea întotdeauna să se exprime, să apară la lumină. Când trece dintr-o încarnare la alta, sufletul omenesc nu aduce întotdeauna în încarnarea nouă tot ceea ce poseda în cealaltă; se poate întâmpla ca o însuşire, o facultate cu care el era înzestrat altădată, să reapară, datorită piedicilor pe care le ridică corporalitatea, sub o formă haotică, nearmonioasă.

Vedem aşadar cum profeţii evrei au adus poporului lor nişte impulsuri spirituale, care sunt amintiri haotice, însă grandioase, ale iniţierii precedente. Aceasta este particularitatea care ne frapează la profeţii evrei. De ce se întâmplă aceasta? Nu din alt motiv decât acela că toate drumurile omenirii trebuiau, la un anumit moment, să se întâlnească într-o răspântie, că toate cunoştinţele care fuseseră dobândite din toate părţile trebuiau să fie concentrate ca într-un focar şi să renască din sângele

poporului Vechiului Testament. De aceea se insistă atât în istoria vechiului popor evreu asupra importanţei legăturilor de sânge. La niciun alt popor nu se pune atâta accent pe continuitatea sângelui de-a lungul generaţiilor, poate doar la triburi, nu însă la popoare deja constituite ca „popoare". Întreaga misiune istorică a poporului Vechiului Testament se bazează pe legătura continuă ce o stabileşte sângele între generaţii. De aceea adevăratul evreu este numit fiu al lui Abraham, al lui Isaac şi al lui Iacob, adică moştenitor al forţelor care s-au manifestat mai întâi în sângele lui Abraham, al lui Isaac şi al lui Iacob. În acest sânge evreesc trebuiau să vină să se încarneze toate elementele iniţiatice provenind de la alte popoare, ca nişte raze care converg toate spre un punct central. Sufletul evoluţiei omenirii trebuia să treacă odată prin aceasta. Acesta este un fapt ocult foarte important de reţinut, căci datorită lui se înţelege de ce, chiar de la început, Evanghelia după Marcu se întemeiază pe Vechiul Testament.

Or, care este consecinţa acestei adunări, a acestei concentrări a diferitelor elemente iniţiatice ale diferitelor popoare în acest centru unic? Vom vedea mai departe explicaţia acestui fapt. Urmărind însă firul dramatic al Vechiului Testament, vedem cum, pe măsură ce sunt absorbite elementele iniţiatice ale diferitelor popoare, apare treptat ideea de nemurire a sufletului, care atinge punctul său culminant la fiii Macabeilor. Acum însă să ne pătrundem de această idee şi s-o lăsăm să acţioneze asupra noastră în întreaga ei semnificaţie originară, pentru a înţelege mai bine conştienţa omului şi raporturile lui cu lumile spirituale.

Vă fac atenţi asupra unui lucru. Încercaţi să urmăriţi în Vechiul Testament pasajele unde este descris că divinul

vine să ilumineze viaţa omenească. Vedeţi cât de des se pomeneşte aceasta, de exemplu în istoria lui Tobias. Când se întâmplă ceva, când, de exemplu, Tobias îşi trimite fiul cu o treabă oarecare, îndată arhanghelul Rafael îi apare sub o formă omenească (Tobias, 5). În alte pasaje intervin alte entităţi suprasensibile. Elementul spiritual-divin, intervine în viaţa omenească în aşa fel, încât omul îl percepe în mod clar, ca şi cum l-ar întâlni în lumea exterioară. Rafael i se prezintă lui Tobias la fel ca orice om pe care l-ar întâlni pe drum. Parcurgând Vechiul Testament, observăm de multe ori cum raporturile dintre om şi lumea spirituală sunt reglate într-o formă analoagă. În Vechiul Testament întâlnim multe locuri în care se vorbeşte de aşa ceva, însă de-a lungul lui ele cunosc o progresie cu totul dramatică. Apogeul este atins prin martiriul celor şapte fraţi Macabei, care vorbesc de unirea, ba chiar de învierea sufletelor lor în sânul elementului divin. La fiii Macabei dar chiar şi la fraţii lui Iuda Macabeul, care apără până în ultimul moment poporul împotriva regelui Siriei, Antioh, vedem o certitudine interioară a nemuririi sufletelor lor. Elementul spiritual este din ce în ce mai interiorizat. Intensificarea dramatică devine cu adevărat mare, dacă urmărim Vechiul Testament de la apariţia lui Dumnezeu în rugul aprins la Moise, unde apropierea lui Dumnezeu este una exterioară, până la certitudinea interioară care se revarsă clocotind din sânul fiior Macabeilor, aceea că dacă ei mor aici vor fi înviaţi în împărăţia Dumnezeului lor.

Este aici o puternică intensificare, care mărturiseşte despre unitatea interioară a Vechiului Testament. În felul acesta, conştienţa de la începutul Vechiului Testament, că eşti luat, eşti răpit de Dumnezeu la cer şi devii un mădular al dumnezeirii, nu spune însă nimic dacă acest suflet omenesc, care este primit de divinitate şi încorporat lumii

divine, este apoi cu adevărat înviat. Tot ceea ce urmează este însă astfel alcătuit, încât conştienţa că sufletul omenese, prin ceea ce este el, creşte totuşi în elementul spiritual se intensifică din ce în ce mai mult. Atitudinea la început pasivă faţă de Dumnezeul Jahve sau Iehova se transformă treptat într-o conştienţă interioară activă a sufletului despre propria sa fiinţă. Ea creşte pe parcursul Vechiului Testament într-o progresie care se face simţită de la pagină la pagină. Ia fiinţă gândul nemuririi, însă doar treptat, progresiv.

La profeţi are loc, în mod curios, aceeaşi evoluţie progresivă. Observaţi cum viziunile şi profeţiile lor devin tot mai interiorizate de la profet la profet, cunoscând iarăşi o intensificare dramatică de o minunată expresivitate! Cu cât ne întoarcem mai mult înapoi în trecut, cu atât se vorbeşte mai mult de viziuni care se referă la fapte exterioare. Cu cât avansăm în timp, cu atât mai mult profeţii vorbesc despre forţa, despre certitudinea interioară şi despre sentimentul de apartenenţă la spiritual-divin.

Astfel, Vechiul Testament ne conduce progresiv până la începutul Noului Testament. Evanghelia după Marcu se cuplează direct la acele documente. Căci ea spune chiar de la început că vrea să considere Evenimentul christic cu totul în spiritul vechilor profeţi şi că se poate sesiza deja venirea lui Christos Iisus în cuvintele profetului Malachia, respectiv în cele ale lui Isaia: „Iată, eu trimit mesagerul meu înaintea feţei tale, care va pregăti drumul înaintea ta. Ascultaţi vocea celui care strigă în pustie: Pregătiţi calea Domnului, neteziţi-I cărarea" (I, 2-3). Prin aceasta se indică apariţia lui Christos Iisus, care răsună ca o notă dominantă de-a lungul întregului Vechi Testament. Şi Evanghelia după Marcu mai spune în continuare – se aude foarte clar din

cuvintele spuse, numai să vrei: Da, şi azi un om, Botezătorul, vorbeşte din nou cum au vorbit odinioară profeţii. – Şi cât de închegat, cu ce măreţie se înalţă această mare personalitate, când o considerăm astfel: Vechii profeţi au anunţat că un trimis al lui Dumnezeu va arăta în singurătate drumul pe care Christos Iisus trebuie să-l parcurgă de-a lungul evoluţiei lumii.

Apoi Evanghelia după Marcu continuă: „Ioan a apărut în singurătate şi a propovăduit botezul, pentru ca oamenii să recunoască păcatul" (1, 4); căci astfel trebuie tradus, dacă vrem să şi redăm spiritul acestor rânduri. Se spune deci: Priviţi-i pe vechii profeţi, al căror raport cu Dumnezeu s-a transformat încetul cu încetul într-o credinţă nouă în nemurire şi priviţi-l pe Ioan Botezătorul cum a apărut şi a vorbit despre genul de evoluţie prin care se recunoaşte păcatul omenesc. Prin aceasta se indică totodată figura Botezătorului.

Apoi, minunata figură a lui Christos Iisus însuşi. Se poate spune că nicăieri în lume ea nu a fost descrisă cu atâta simplitate, şi în acelaşi timp cu o intensitate dramatică atât de grandioasă ca în Evanghelia după Marcu. Vă rog să vedeţi în mod just, cu ochii sufletului, cele scrise acolo. Chiar la începutul Evangheliei se spune: Îndreptaţi-vă privirea asupra persoanei Botezătorului; nu-l veţi înţelege decât amintindu-vă de vechii profeţi evrei, ale căror voci vorbesc prin gura sa. Tot poporul evreu venea la el să se boteze. Aceasta vrea să spună că mulţi recunoşteau în cuvintele sale spiritul vechilor profeţi. Vedem astfel personalitatea lui Ioan Botezătorul; auzim retrăind în el vocea vechilor profeţi, vedem poporul venind la el şi vedem – rămânem deocamdată la Evanghelia după Marcu – faptul că oamenii recunosc în el pe profetul renăscut. Vom lăsa mai întâi de-o parte aşa-numitul botez în Iordan,

ceea ce se întâmplă după botez şi de asemenea după istoria ispitirii, pentru a ne concentra asupra marelui crescendo dramatic pe care ni-l oferă chiar Evanghelia după Marcu.

După ce ne-a fost prezentat Botezătorul şi s-a arătat atitudinea oamenilor faţă de el şi misiunea sa, ne este prezentat Christos Iisus însuşi. Dar cum? Mai întâi se arată că El este recunoscut nu numai de oameni, ci şi de alte fiinţe. Acest lucru este foarte important! În jurul Lui se află oameni chinuiţi de demoni, care vor să fie eliberaţi; ei nu sunt locuiţi de suflete omeneşti, ci sunt posedaţi de spirite suprasensibile care acţionează prin ei. Şi într-un pasaj foarte semnificativ se spune: Aceste spirite îl recunosc pe Christos Iisus! (1, 23–26). Oamenii îl recunosc pe Botezător şi merg la el să fie botezaţi. Spiritele suprasensibile îl recunosc pe Christos, aşa încât El trebuie să le poruncească să nu vorbească despre El. El este recunoscut de fiinţe care aparţin lumii suprasensibile. Aşadar, se spune: Iată o fiinţă care nu este recunoscută numai de oameni, ci şi de entităţi suprasensibile care se tem de Ea. Acesta este crescendoul grandios care ni se oferă chiar la începutul Evangheliei după Marcu: pe de o parte Ioan Botezătorul, recunoscut şi venerat de oameni, iar pe de altă parte Cel pe care îl recunosc şi de care se tem fiinţele suprasensibile, ce au o anumită legătură cu Pământul şi înţeleg că acum trebuie să se retragă din faţa Lui. Acesta este Christos Iisus! Nu găsim nicăieri un crescendo dramatic de o asemenea simplitate.

Dacă ţinem seama de toate acestea, simţim necesitatea anumitor lucruri, care de obicei trec neobservate în ochii oamenilor. Vă voi atrage acum atenţia asupra unui singur punct din Evanghelia după Marcu, care, tocmai datorită simplităţii şi măreţiei textului, ne apare mai frapant. Amintiţi-vă că la început, în momentul în care

este vorba de chemarea Celor doisprezece şi de numele care le sunt date, doi apostoli ai lui Christos sunt numiţi „Fiii tunetului" (3, 17). Este un lucru asupra căruia trebuie să ne oprim dacă vrem într-adevăr să înţelegem Evanghelia. De ce Christos îi numeşte pe aceşti apostoli „Fiii tunetului"? Pentru că, trebuind să devină slujitorii Săi, El vrea să sădească în ei un element care nu este pământesc, care provine de dincolo, deoarece Evanghelia este din împărăţia Îngerilor şi Arhanghelilor, deoarece ea este ceva absolut nou şi de acum înainte nu mai este suficient să vorbeşti doar despre oameni, ci este necesar să vorbeşti de un element suprapământesc, divin, despre Eu! El îi numeşte Fiii tunetului pentru a arăta că şi cei ai Săi au o legătură cu elementul suprapământesc. Lumea suprasensibilă imediat învecinată cu a noastră este lumea elementară, datorită căreia putem înţelege ceea ce se întâmplă în lumea noastră. Şi Christos le dă apostolilor săi nume care arată că lumea noastră se mărgineşte cu o regiune suprasensibilă. El le dă porecle scoase din însuşirile lumii elementare. Astfel, pe Simon îl numeşte „Petru" (Stâncă) (3, 16), ceea ce este de asemenea o aluzie la lumea suprasensibilă. Tot astfel de-a lungul întregii Evanghelii ne este anunţată venirea „Îngerului", a impulsului lumii spirituale.

Pentru a înţelege aceasta este suficient să citeşti Evanghelia corect, să presupui că ea are la bază o înţelepciune profundă. Tot progresul care a fost înaptuit constă în faptul că sufletele s-au individualizat, că raporturile lor cu lumea suprasensibilă nu mai sunt reglate prin intermediul sufletului-grup, ci prin sufletul individual. Şi Cel care apare astfel în faţa omenirii, încât este recunoscut nu numai de fiinţele omeneşti, ci şi de entităţile suprasensibile, are nevoie, pentru a pătrunde în sufletul

celor care trebuie să-i slujească, de un anume element suprasensibil şi, în plus, de cel mai bun element omenesc. A avut nevoie de oameni care să fi împins cât se poate de departe dezvoltarea personală după modelul antic.

Este extrem de interesant de urmărit dezvoltarea spirituală a Celor doisprezece pe care Christos Iisus i-a adunat în jurul Său şi pe care îi numeşte apostolii Săi şi care, cu toată simplitatea care par să o aibă, au trecut prin experienţa cea mai grandioasă posibilă, despre care am încercat să vă vorbesc ieri în legătură cu diverse încarnări disparate de suflete omeneşti. Omul trebuie mai întîi să se adapteze la a fi o individualitate. În momentul în care sufletul său, profund legat de elementul etnic, rămâne singur, bazat doar pe el însuşi, el nu reuşeşte la început să se orienteze aşa uşor. Or, tocmai acesta era cazul Celor doisprezece. Sufletele lor erau profund înrădăcinate într-un filon popular, el însuşi dezvoltat în modul cel mai grandios. Şi, atunci când Christos i-a regăsit, sufletele lor erau parcă golite, cuprinse de simplitate. Intervalele de timp între două încarnări erau la aceştia cu totul inegale. Christos s-a putut opri la Cei doisprezece: în ei retrăiau sufletele celor şapte fii Macabei [**12**] şi ale celor cinci fii ai lui Matatia, Iuda şi fraţii săi. Ei se încarnaseră într-un mediu de pescari, de oameni simpli; dar ei trăiau într-o epocă în care elementul evreiesc atinsese apogeul, fiind pătrunşi de conştienţa că acest element era la acea vreme forţa cea mai mare, dar numai forţă, în timp ce acum, când s-a grupat în jurul lui Christos, ea apărea individualizată. Am putea gândi că cineva care tratează Biblia doar din punct de vedere al compoziţiei artistice şi consideră şaptele şi cinciul care apar la sfârşitul Vechiului Testament şi doisprezecele de la începutul Noului Testament doar din punct de vedere artistic, ar fi un necredincios. Chiar dacă se

ia în considerare doar elementul compoziţional-artistic şi se ignoră faptul că Cei doisprezece sunt constituiţi din cei cinci fii ai lui Matatia şi cei şapte fii ai mamei Macabeilor [Vezi nota 12.], tot eşti mişcat de simplitatea şi măreţia artistică a Bibliei. Va trebui să învăţăm să privim Biblia şi ca pe o operă de artă; abia atunci se poate ivi în om sentimentul măreţiei ascunse în Biblie ca operă de artă. Şi vom dobândi un sentiment legat şi de ceea ce vrea să se exprime aici în mod artistic.

Să ne fie permis acum a menţiona încă un detaliu. Printre cei cinci fii ai lui Matatia se află unul numit deja în Vechiul Testament Iuda. Acesta e cel care a luptat pentru poporul său cu cea mai mare îndârjire, care era trup şi suflet dăruit poporului său şi care chiar a reuşit să încheie o alianţă cu romanii împotriva regelui Siriei, Antioh (1 Macabei 8). Este vorba de acelaşi Iuda care trebuia să treacă mai târziu prin proba trădării, deoarece el, care era cel mai intim legat de elementul specific vechi ebraic, nu putea face imediat trecerea spre elementul creştin şi avea nevoie întâi de încercarea dură a trădării. Dacă privim din nou aspectul artistic-compoziţional, este uimitor să vezi acolo, în ultimul capitol al Vechiului Testament, figura grandioasă, am putea zice, a lui Iuda şi figura lui Iuda din Noul Testament. Ceea ce este de asemenea curios în acest proces simptomatic este că Iuda al Vechiului Testament încheie o alianţă cu romanii, prefigurând astfel calea pe care urmează să o parcurgă mai târziu creştinismul, care trebuia să pătrundă în lume mai întâi prin Roma. Aceasta este, s-ar putea spune, următoarea etapă. Şi dacă aş mai adăuga ceva, care de asemenea poate fi ştiut, dar care nu poate fi spus în faţa unui cerc de auditori aşa de numeros, aţi vedea că tocmai prin următoarea reîncarnare a lui Iuda s-a efectuat fuziunea creştinismului cu elementul roman, că

Iuda reîncarnat este primul care a reuşit să răspândească creştinismul romanizat şi că alianţa încheiată de Iuda al Vechiului Testament cu romanii nu este decât preludiul profetic al unui act realizat de un altul mai târziu, care ocultistului îi apare ca reîncarnarea lui Iuda, cel care a trebuit să treacă prin încercarea dură a trădării. Ceea ce se arată apoi prin acţiunea sa viitoare, şi anume un creştinism în elementul roman şi totodată un element roman în creştinism, apare ca o reînnoire transpusă în spiritual a aliantei lui Iuda al Vechiului Testament cu romanii.

În faţa unor fapte de acest gen, se ajunge încetul cu încetul la convingerea că, din punct de vedere spiritual, cea mai mare operă de artă care a fost creată vreodată este evoluţia omenească însăşi! Trebuie doar să ai ochi pentru aceasta. Este oare chiar atât de lipsit de sens să ceri oamenilor să înveţe să vadă cu ochii sufletului? Eu cred că atunci când cineva asistă la reprezentarea unei drame oarecare, a cărei intrigă şi deznodământ sunt foarte transparente, dacă nu are facultatea de a pătrunde construcţia dramei nu poate recunoaşte în dramă decât că ea este formată dintr-o suită de evenimente care pot fi descrise unul după altul. Cam aşa procedează istoria oficială. Prin aceasta, desigur, nu se ajunge niciodată la o operă de artă, ci numai la un registru de evenimente succesive. Omenirea a ajuns însă acum la o răscruce, când trebuie să-şi dea seama de dezvoltarea interioară a evenimentelor, a intrigii şi deznodământului din cadrul evoluţiei omenirii. Se va dovedi atunci că evoluţia omenirii însăşi ne arată că la fiecare punct de răscruce apar individualităţi, că ele dau impulsuri, fac şi desfac noduri. Şi înveţi să recunoşti situarea omului în evoluţia omenirii abia atunci când cunoşti în felul acesta mersul istoriei.

Şi, pentru că întregul este ridicat de la starea de simplă alăturare de componente la un organism şi chiar la mai mult decât un organism, trebuie ca fiecare lucru să fie pus la locul lui şi să se facă deosebirea, pe care în alte domenii oamenii o consideră de la sine înţeleasă. Niciun astronom, de exemplu, nu ar gândi să pună Soarele pe picior de egalitate cu planetele; el consideră cu totul natural să-i rezerve un loc aparte faţă de ele. La fel, şi celui care percepe sensul profund al evoluţiei i se pare cu totul natural să recunoască că printre marii ghizi ai omenirii se află un „Soare". Şi aşa după cum a vorbi despre Soarele sistemului nostru planetar ca despre Jupiter, Marte şi aşa mai departe ar fi o nerozie, la fel a vorbi despre Christos ca despre Bodhisatva sau alţi ghizi ai omenirii este o nerozie. Absurditatea unei noi încorporări a lui Christos ar trebui să ţi se pară de la sine înţeleasă, ca ceva care nu poate fi spus decât atunci când priveşti lucrurile cu totul simplist. Este însă necesar să înţelegi într-adevăr lucrurile în profunzime, să le surprinzi realmente sub adevărata lor formă şi să nu le prezinţi ca fiind dogma aceea sau cealaltă, ca o credinţă sectară sau altă credinţă sectară. Dacă vorbeşti în sensul real, cosmologic de o christologie, nu este nevoie să vorbeşti de o prevalenţă a creştinismului înaintea altei religii. Ar fi ca şi când ar exista o religie care în scrierile sale sfinte ar avea trecut că Soarele ar fi o planetă ca şi celelalte planete, şi apoi vine cineva şi spune: Trebuie să evidenţiezi Soarele din rândul celorlalte planete; iar ceilalţi s-ar ridica împotrivă şi ar spune: Da, dar asta ar însemna să favorizezi Soarele. Nicidecum, înseamnă doar recunoaşterea adevărului însuşi.

La fel este şi cu creştinismul. El este pur şi simplu o recunoaştere a adevărului, al unui adevăr pe care astăzi toate religiile de pe Pământ îl pot admite, numai să vrea.

Iar dacă alte religii iau în serios egala îndreptăţire a tuturor confesiunilor religioase, dacă nu folosesc această pretenţie de tratare egală ca pe un slogan, atunci nu se vor mai formaliza că Occidentul nu a acceptat un Dumnezeu naţional, ci un Dumnezeu care, mai mult ca orice, nu are de-a face cu nicio naţionalitate, care este o entitate cosmică. Indienii vorbesc de zeii lor naţionali. Este absolut normal ca ei să vorbească altfel decât cei care nu au acceptat şi nu au impus un zeu german, ci pun în centru o entitate care nu s-a încorporat pe teritoriul lor, ci departe de ei, în mijlocul unui alt popor. Am putea vorbi de o contrapunere a principiului creştin-occidental unuia indo-oriental, dacă, de exemplu, cineva ar vrea să-l aşeze pe Wotan deasupra lui Krishna. În ceea ce Îl priveşte pe Christos, nu este deloc aşa. El de la bun început nu a aparţinut niciunui popor, ci El întruchipează ce este mai frumos în principiul spiritual-ştiinţific: a recunoaşte adevărul fără deosebire de culoare, rasă, seminţie şi aşa mai departe.

Noi trebuie să facem efortul de a privi toate aceste lucruri în mod obiectiv. Vom înţelege cu adevărat Evangheliile doar atunci când vom recunoaşte ceea ce se află la baza lor. În ceea ce s-a spus astăzi despre Evanghelia după Marcu, cu simplitatea ei sublimă, cu intensificarea ei dramatică de la personalitatea lui Ioan Botezătorul la cea a lui Christos Iisus, putem vedea ceea ce conţine de fapt această Evanghelie.

CONFERINŢA a III-a

Basel, 17 septembrie 1912

Încă de la începutul Evangheliei după Marcu găsim figura impunătoare a Botezătorului. Ieri am arătat importanţa acestei personalităţi şi contrastul semnificativ în raport cu Christos Iisus însuşi. Când lăsăm să acţioneze asupra noastră Evanghelia după Marcu în toată simplitatea ei, această personalitate a Botezătorului ne face o impresie profundă. Dar numai dacă o abordăm în lumina ştiinţei spiritului ea ni se dezvăluie în toată măreţia. Am făcut cunoscut în mai multe rânduri faptul că Ioan Botezătorul trebuie privit, chiar în sensul Evangheliei – căci noi ştim că acest lucru este exprimat clar în Evanghelie –, ca o reîncarnare a profetului Ilie (vezi Matei 11, 14). Pentru a pătrunde mai adânc bazele pe care se întemeiează creştinismul şi Misteriul de pe Golgota, vom privi din punct de vedere spiritual-ştiinţific figura lui Ioan Botezătorul în legătură cu profetul Ilie. Nu ne vom opri decât scurt timp asupra acestei ultime personalităţi, fiindcă am vorbit deja despre ea în detaliu cu ocazia ultimei Adunări generale a Secţiunii germane a Societăţii teosofice din Berlin [**13**].

Tot ceea ce ne învaţă ştiinţa spiritului, cercetarea ocultă, despre profetul Ilie este absolut confirmat de Biblia însăşi, în timp ce la o citire obişnuită a respectivelor capitole din Biblie unde se vorbeşte despre el rămân numeroase puncte neclare. Vă fac atenţi asupra unuia dintre acestea.

În Biblie citim că Ilie provoacă întregul anturaj, întregul popor al regelui Ahab în rândul căruia a trăit, pentru a se opune preoţilor lui Baal, adversarii săi. El ridică două altare, pune pe unul din ele jertfa lui, pe celălalt

preoţii lui Baal punându-şi-o pe a lor, după care arată cât este de neimportant tot ceea ce fac preoţii lui Baal, adversarii lui, fiindcă la Dumnezeul Baal nimic nu prezintă valoare spirituală, în timp ce la jertfa lui se arată imediat măreţia şi importanţa lui Iahve sau Iehova. Ilie obţine astfel o victorie asupra preoţilor lui Baal. După aceea ni se relatează o întâmplare neobişnuită: ni se spune că regele Ahab are un vecin, Nabot, care are o vie pe care regele Ahab vrea s-o obţină, dar că Nabot, considerând-o o moştenire sacră de la părinţii săi, nu vrea s-o vândă. Ne găsim deci în prezenţa a două fapte: pe de o parte, ni se spune că regina Izabela devine duşmanul lui Ilie şi că ea va avea grijă ca el să fie omorât, la fel cum preoţii lui Baal, adversarii săi, au fost omorâţi pe altar atunci când el i-a învins. Dar, aşa cum spune Biblia, această moarte urzită de Izabela nu s-a produs. Dimpotrivă, se întâmplă altceva. Nabot, vecinul regelui, este convocat la un fel de sărbătoare de ispăşire, la care au fost invitate de asemenea şi alte personaje ale statului, şi cu această ocazie el este asasinat la instigarea Izabelei (1 Regi 18-21).

Biblia pare deci să ne spună că Nabot a fost omorât de Izabela; Izabela însă nu a declarat că vrea să-l omoare pe Nabot, ci că îl va omorî pe Ilie. Faptele deci nu concordă. Aici intervine investigaţia ocultă şi ne dă cheia enigmei. Ea ne spune că Ilie avea un spirit atotcuprinzător, care parcurge oarecum invizibil ţara lui Ahab, şi că din când în când el ia în posesie sufletul lui Nabot; astfel Nabot este personalitatea fizică a lui Ilie, iar atunci când vorbim de personalitatea lui Nabot vorbim în realitate de personalitatea fizică a lui Ilie. Ilie, în sensul Bibliei, este personalitatea invizibilă, iar Nabot este expresia, forma ei vizibilă în lumea fizică. Toate acestea eu le-am prezentat pe larg în conferinţa „Profetul Ilie în lumina ştiinţei spiritului”.

Dacă pătrundem spiritul operei lui Ilie în toată amploarea sa, dacă lăsăm să acţioneze asupra noastră întregul spirit al lui Ilie, aşa cum ne apare el în Biblie, ne dăm seama că în el se concentrează spiritul întregului popor vechi evreu, că el conţine tot ceea ce însufleţeşte şi frământă acest popor vechi evreu. Noi putem să-l considerăm ca spiritul poporului vechi evreu. Ilie este prea mare – investigaţia spiritual-ştiinţifică ne arată clar acest lucru – pentru a putea locui în întregime în sufletul făpturii sale fizice, în sufletul lui Nabot. El pluteşte în jurul acestei forme ca într-un nor, dar nu stă numai în Nabot, ci parcurge întreaga ţară, asemenea unei forţe elementare şi acţionează în ploaie şi în razele Soarelui. Aceasta ne apare în descrierea din Biblie, unde se spune încă de la început că seceta şi arşiţa stăpâneau întreaga ţară, dar că ele au încetat datorită măsurilor luate de Ilie, măsuri bazate pe legăturile care-l uneau cu lumile divin-spirituale. Astfel a fost adus un remediu mizeriei care pustia ţara. Ilie acţionează ca un element, ca o lege a naturii însăşi. Şi pentru a cunoaşte puterea care se exercita prin spiritul lui Ilie, cel mai bine ar fi să ne lăsăm pătrunşi de descrierea lui Iahve sau Iehova din Psalmul 104, unde el ne apare asemenea unei zeităţi a naturii care acţionează prin toate lucrurile. Este evident că Ilie nu trebuie să fie identificat cu această zeitate însăşi; el este imaginea pământească a acesteia, care este în acelaşi timp sufletul vechiului popor evreu. Este un fel de Iehova diferit, un fel de Iehova pământesc, sau, în termenii Vechiului Testament, el este precum faţa lui Iehova.

Astfel privite lucrurile, ni se revelează şi mai clar că acelaşi spirit care trăieşte în Ilie-Nabot, reapare în Ioan Botezătorul. Cum acţionează el acum în Ioan Botezătorul? În Biblie şi în special în Evanghelia după Marcu, el acţionează prin botez. Şi ce este în realitate acest botez?; în

ce scop îl face Ioan Botezătorul persoanelor care vin la el pentru a fi botezate? Pentru a răspunde acestei întrebări să vedem puţin care este acţiunea produsă prin botez. – Neofitul era scufundat complet în apă. Atunci se producea în el ceea ce se întâmplă totdeauna când primeşti un şoc violent şi te afli în mod brusc în pericol de moarte, de exemplu când cazi în apă şi eşti în pericol de a te îneca, sau la o prăbuşire în prăpastie în munţi. Atunci se produce o desprindere parţială a corpului eteric. Ieşind astfel din corpul fizic, corpul eteric provoacă ceea ce intervine întotdeauna imediat după moarte: un fel de viziune retrospectivă a întregii existenţe trecute. Acesta este un fapt bine cunoscut, descris adesea chiar de gânditorii materialişti din epoca noastră. Or, când Ioan boteza în Iordan se întâmpla ceva asemănător. Neofiţii erau scufundaţi în apă. Nu era un botez asemănător cu ceea ce se face în zilele noastre; această scufundare completă provoca o desprindere a corpului eteric, astfel încât neofiţii vedeau mai mult decât ar fi putut înţelege cu ajutorul inteligenţei lor obişnuite. Ei îşi vedeau în spirit viaţa lor şi influenţele din spiritual care o determinaseră. Ei vedeau şi ceea ce propovăduia Ilie, şi anume că era veche s-a împlinit şi că era nouă trebuia să înceapă. Prin observaţia clarvăzătoare din timpul scufundării pentru botez, care dura câteva clipe, ei puteau vedea că omenirea a ajuns la o răscruce în evoluţia sa; ceea ce oamenii au cunoscut în epocile vechi, când erau conduşi de fiinţa sufletului-grup, s-a sfârşit aproape complet; trebuiau să intervină raporturi cu totul noi. În corpul eteric eliberat, ei vedeau că în omenire trebuie să coboare un impuls nou, facultăţi noi.

Botezul lui Ioan devenea astfel un act de cunoaştere. „Schimbaţi-vă felul de-a gândi, nu vă întoarceţi privirile voastre doar în urmă, unde încă mai este posibil să priveşti,

ci îndreptaţi-le în altă parte: Dumnezeul care se poate manifesta în Eul omenesc este aproape; Împărăţia lui Dumnezeu se apropie!" Ioan Botezătorul nu numai propovăduia oamenilor Împărăţia lui Dumnezeu, ci le da ocazia, prin botezul în Iordan, să recunoască ei înşişi aceasta. Cei ce fuseseră botezaţi ştiau de acum prin propria lor experienţă clarvăzătoare, oricât de trecătoare a fost ea, că vorbele sale erau exprimarea unui fapt istoric universal.

Spiritul lui Ilie, care acţiona de asemenea în Ioan Botezătorul, ni se arată în adevărata lumină numai când avem în vedere acest aspect. El ne apare ca spiritul însuşi al poporului evreu, al poporului Vechiului Testament. Dar ce fel de spirit era acesta? El era într-o oarecare măsură spiritul Eului; dar acest spirit al Eului nu apărea acolo ca un spirit al unui om individual, personal, ci ca spiritul întregului popor. El era spiritul nediferenţiat, neindividualizat. Ceea ce trebuia să se afle mai târziu în fiecare om sub o formă individuală, la Ilie era încă sufletul-grup al vechiului popor evreu. Sufletul individual, care trebuia să coboare în fiecare piept omenesc când s-a apropiat era ioaneică, era încă în lumile spirituale. El nu putea trăi încă în Ilie astfel încât să coboare în persoana individuală a lui Nabot, ci numai să plutească în jurul ei. În Ilie-Nabot el se manifesta însă cu mai mare claritate decât în cadrul altui membru al vechiului popor evreu. Faptul că acest spirit, care plutea oarecum deasupra oamenilor şi a istoriei lor, trebuia să-şi facă tot mai mult intrarea în fiecare piept omenesc constituie marele eveniment pe care îl anunţa însuşi Ilie-Ioan când spunea, în timp ce boteza: Ceea ce până acum se afla doar în lumea spirituală şi acţiona de sus trebuie să primiţi în sufletul vostru ca impulsuri din Împărăţia cerurilor ce străbat până în inima oamenilor. – Spiritul lui Ilie arată că trebuie el însuşi să intre multiplicat în inima oamenilor pentru ca, încetul cu încetul, aceştia să poată asimila de-a

lungul evoluţiei pământeşti impulsul lui Christos. Sensul profund al botezului oficiat de Ioan Botezătorul este că Ilie era gata să pregătească terenul pentru venirea lui Christos. „Eu vreau să-I fac loc, să-I pregătesc calea în inima oamenilor; nu mai vreau să plutesc doar în jurul oamenilor, ci să pătrund în inima lor, pentru ca şi El să poată de asemenea pătrunde în ei" – iată ce era cuprins în fapta botezului în Iordan a lui Ioan.

Date fiind aceste împrejurări, putem foarte bine să ne aşteptăm ca în Ioan Botezătorul să se arate într-un fel ceva asemănător cu ceea ce am observat la Ilie; şi anume, ceva ce este mai mult decât persoana lui Ioan Botezătorul, ceva ce depăşeşte această personalitate individuală şi acţionează peste aceasta, ca o aură, ca o atmosferă ce trăieşte printre oamenii în mijlocul cărora se afla. Aşa cum Ilie acţiona ca o atmosferă, la fel ne putem aştepta ca el să acţioneze în Ioan Botezătorul, ca o atmosferă. Ne mai putem aştepta şi la altceva: ca entitatea spirituală a lui Ilie, care acum este legată de persoana lui Ioan Botezătorul, să continue să acţioneze spiritual şi când acesta încetează de-a mai fi. Or, ce urmăreşte această fiinţă spirituală? Ea vrea să pregătească drumul lui Christos. Este deci posibil ca Ioan Botezătorul să dispară fizic, dar fiinţa sa suprasensibilă să rămână, ca atmosferă spirituală, în regiunea unde a acţionat şi ca tocmai această atmosferă să pregătească terenul pe care Christos va putea să-şi îndeplinească misiunea Sa. Cu alte cuvinte, se poate spune: Ioan Botezătorul nu mai este acolo, dar spiritul lui Ilie care trăia în el este prezent, şi în atmosfera rămasă după plecarea lui Christos Iisus poate acţiona cel mai bine, îşi poate revărsa cel mai bine cuvintele Sale. În această atmosferă care a rămas acolo, în atmosfera lui Ilie El îşi poate imprima cel mai bine faptele Sale. Ne putem aştepta la aşa ceva. Or, ce spune Evanghelia după Marcu?

Este extrem de caracteristic să găsim în ea indicat de două ori ceea ce tocmai am arătat. Prima dată se spune: După ce Ioan a fost prins, Iisus a venit în Galileea, propovăduind Evanghelia Împărăţiei lui Dumnezeu (1.14). Ioan a fost deci închis, ceea ce înseamnă că persoana sa fizică a fost împiedicată iniţial să acţioneze; dar în atmosfera pe care el a creat-o pătrunde acum făptura lui Christos Iisus. Acelaşi lucru se produce în mod semnificativ şi a doua oară, lucru ce dă o grandoare aparte Evangheliei după Marcu. Trebuie numai să citeşti în mod corect. În capitolul şase găsiţi descris felul cum regele Irod a pus să fie decapitat Ioan Botezătorul. Dar, lucru straniu, după ce persoana fizică a lui Ioan Botezătorul a fost nu numai închisă, ci şi suprimată, au început a se face tot felul de supoziţii. Unora li se părea că forţa magică în virtutea căreia acţiona Christos provenea din faptul că Christos Iisus ar fi fost Ilie însuşi sau unul din profeţi. Conştienţa zbuciumată a lui Irod îi înspiră acestuia un presentiment foarte straniu. Atunei când i se relatează tot ceea ce face Christos, el spune: „Este Ioan căruia eu am pus să-i taie capul; el s-a sculat din morţi" (6, 16). Irod simte că Ioan Botezătorul, deşi a dispărut ca persoană fizică, e încă prezent. El simte că atmosfera sa, spiritualitatea sa este încă acolo, ea nefiind alta decât spiritualitatea lui Ilie. Conştienţa încărcată îl face pe Irod să simtă că Ioan Botezătorul, adică Ilie, trăieşte. Apoi se spune ceva neobişnuit, şi anume că Christos Iisus vine tocmai în regiunea unde a acţionat Ioan Botezătorul, după ce acesta a murit. Aici se află un pasaj remarcabil, pe care vă rog să-l luaţi în mod deosebit în considerare şi peste care nu ne este îngăduit să trecem; căci cuvintele Evangheliei nu sunt nişte accesorii retorice; evangheliştii nu erau jurnalişti. Se spune într-adevăr ceva foarte important. Christos îşi face apariţia printre adepţii şi discipolii lui Ioan Botezătorul şi acest lucru

este exprimat în cuvinte care trebuie bine cântărite: „Atunci Iisus ieşind a văzut o mulţime mare" – aici nu poate fi vorba decât de ucenicii lui Ioan Botezătorul – „şi i s-a făcut milă de ei...". De ce milă? Fiindcă ei îşi pierduseră maestrul, fiindcă nu-l mai aveau pe Ioan Botezătorul, de care se spune că tocmai îi îngropaseră corpul decapitat. Şi se spune încă şi mai clar: „...căci erau ca nişte oi fără păstor, şi a început să-i înveţe multe lucruri" (6, 34). Nu se poate exprima mai clar că Christos îi învăţa pe ucenicii lui Ioan Botezătorul. El îi învaţă fiindcă spiritul lui Ilie, care era în acelaşi timp spiritul lui Ioan Botezătorul, acţiona încă printre ei. Astfel, într-un loc important al Evangheliei după Marcu se subliniază din nou cu forţă dramatică că spiritul lui Christos Iisus intervine pe terenul pregătit de spiritul lui Ilie-Ioan. Toate acestea formează un punct esenţial, în jurul căruia se grupează alte fapte de o mare importanţă. Aş vrea să vă atrag atenţia asupra uneia din ele.

Am arătat în mai multe rânduri cum impulsurile date de Ilie-Ioan au continuat să acţioneze în istoria lumii. Şi fiindcă suntem aici între antroposofi, şi fiindcă ne este permis să vorbim de fapte oculte, să vedem aceasta puţin mai îndeaproape. Am spus în mai multe rânduri că sufletul lui Ilie-Ioan a reapărut în persoana pictorului Rafael [**14**]. Aceasta ilustrează foarte bine modul în care se produce metamorfozarea sufletului prin marele impuls datorat Misteriului de pe Golgota. Fiindcă în epoca de după Christos şi un suflet ca al lui Ilie-Ioan trebuia să acţioneze prin intermediul unei individualităţi, cea a lui Rafael, vedem cum ceea ce odinioară acţionase atât de măreţ, atât de universal, apare într-o personalitate atât de multilaterală cum a fost cea a lui Rafael. Nu putem presimţi oare şi la Rafael această aură a lui Ilie-Ioan ce pluteşte în jurul lui, că şi în cazul lui există ceva asemănător ca şi la

ceilalţi doi, despre care putem spune: Este prea mare pentru a încăpea într-o singură personalitate, el pluteşte în jurul personalităţii individuale, astfel încât revelaţiile pe care le primeşte această personalitate fizică acţionează ca nişte iluminări? Aşa se întâmplă totuşi în cazul lui Rafael.

Despre acest fapt există o dovadă, o dovadă aparent personală; însă foarte ciudată, ale cărei elemente le-am indicat deja la Munchen [**15**]. Aş vrea să vorbesc de ea nu numai din punct de vedere al personalităţii lui Ioan Botezătorul, ci ţinând cont de întreaga entitate Ilie-Ioan, iar pentru aceasta aş vrea să descriu evoluţia pe care a parcurs-o sufletul lui Ilie-Ioan în Rafael. Cine vrea să studieze în mod sincer, onest, personalitatea lui Rafael trebuie să dispună de simţăminte cu totul deosebite.

Am atras atenria că criticul şi istoricul de artă Herman Grimm [**16**] a compus fără dificultate o biografie a lui Michelangelo, dar că s-a apucat în trei rânduri să scrie un fel de descriere a vieţii lui Rafael. Şi fiindcă Herman Grimm nu era un „erudit" obişnuit – un astfel de erudit termină orice lucrare de care se apucă –, ci un om universal, sincer faţă de tot ce întreprindea şi cerceta, a trebuit să recunoască în momentul în care a mai terminat ceva, ce ar fi trebuit să fie *Viaţa lui Rafael*, că aceasta nu era deloc o viaţă a lui Rafael. De aceea el o lua mereu de la cap, fără să fie vreodată satisfăcut de rezultatul muncii lui. Puţin timp înaintea morţii sale, el a făcut încă o încercare – care se găseşte publicată în operele sale postume – de a se a apropia de Rafael şi a încercat să-l descrie după inspiraţiile inimii sale. Titlul lucrării – *Rafael, ca putere cosmică* – este caracteristic. Căci lui Grimm i s-a părut că pentru a-l zugrăvi corect pe Rafael trebuie să vezi în el o forţă universală, o entitate care acţionează de-a lungul întregii istorii. Este cu totul natural ca un scriitor modern

să se simtă, s-ar putea spune, inconfortabil, când vrea să scrie în stilul franc şi deschis propriu evangheliştilor. Şi cel mai bun autor se jenează să se apuce de o asemenea treabă; dar adesea eroii înşişi sunt cei care îi smulg cuvântul potrivit. Modul în care Herman Grimm vorbeşte despre Rafael în primele capitole, pe care le-a scris cu puţin înainte de moartea sa, este foarte curios. Când vorbeşte despre Rafael în inima lui putem într-adevăr presimţi ceva din aura unei astfel de figuri, precum cea a lui Ilie-Ioan, aşa cum se vede în rândurile de mai jos:

„Dacă printr-un miracol Michelangelo ar învia dintre morţi şi ar trăi printre noi şi dacă mi s-ar întâmpla să-l întâlnesc, eu m-aş da în mod respectuos la o parte din calea lui ca el să treacă; dar dacă Rafael mi-ar ieşi în cale eu l-aş urma, în speranţa de a auzi câteva cuvinte venind de pe buzele sale. Pentru Leonardo da Vinci şi pentru Michelangelo poţi rămâne la descrierea a ceea ce au fost ei în epoca lor; în cazul lui Rafael trebuie pornit de la ceea ce este el astăzi pentru noi. Peste primii doi s-a aşternut un voal subţire, peste Rafel nu. Acesta este unul dintre aceia a căror personalitate nu încetează să crească. Şi încă multă vreme generaţiile viitoare vor descoperi în el enigme noi!" (*Fragmente*, vol. II, p. 171).

Herman Grimm vede în Rafael o forţă cosmică, un spirit care străbate secolele şi mileniile şi care nu poate intra într-un singur om. Dar el a mai spus şi altceva, cuvinte care sunt smulse, cum spuneam mai sus, din sufletul său, datorită cinstei şi onestităţii sale interioare. Aceste cuvinte par a vrea să exprime că în jurul lui Rafael pluteşte un fel de mare aureolă, aşa cum în jurul lui Nabot plutea spiritul lui Ilie. Este un alt fel de a te exprima decât o face Herman Grimm:

„Rafael este un cetăţean al istoriei universale. El este ca unul din cele patru fluvii care, conform credinţei vechi, ieşeau din Paradis" (*Fragmente*, vol. II, p. 153).

Aceasta aproape ar fi putut fi scrisă de către un evanghelist, şi aproape la fel s-ar putea scrie despre Ilie. Istoricul de artă modern, dacă este cinstit şi onest faţă de sine însuşi, ar trebui să simtă şi el ceva din marile impulsuri universale care străbat epocile. Pentru a înţelege ştiinţa spiritului modernă nu este nevoie într-adevăr de altceva decât să mergi la nevoile sufleteşti şi spirituale ale oamenilor, care tânjesc cu sete spre ceea ce este adevăr în evoluţia omenirii.

Aşa ne apare Ioan Botezătorul, şi este bine să-l simţim aşa atunci când deschidem Evanghelia după Marcu, când citim primele cuvinte şi apoi cele ce urmează în capitolul al şaselea. Biblia nu este o carte făcută să acţioneze precum cărţile ştiinţifice moderne, unde se află „clar" etalat sub ochii cititorului – aşa se spune explicit – ceea ce el trebuie să citească. Structura compoziţională grandioasă a Bibliei, alcătuirea compoziţional-artistică ocultă a ei ascunde multe fapte misterioase. Şi în ceea ce priveşte entitatea Botezătorului Biblia ascunde multe taine îndărătul acestei compoziţii artistice oculte. V-aş face atenţi asupra uneia din ele, pe care dumneavoastră probabil o veţi lua ca un adevăr afectiv, un adevăr cu valoare de presentiment, din care însă, dacă admiteţi şi alte adevăruri adresate intelectului, veţi putea vedea că în Biblie avem tot ceea ce ne poate arăta raportul spiritului sau sufletului lui Ilie faţă de spiritul sau sufletul lui Ioan Botezătorul. Să vedem care este acest raport şi să încercăm, cât se poate mai pe scurt, să lăsăm să acţioneze asupra noastră un pasaj din Vechiul Testament ce se referă la Ilie:

„Şi s-a sculat el şi s-a dus la Sarepta.
Şi când a ajuns la porţile cetăţii iată o femeie văduvă aduna vreascuri şi a chemat-o Ilie şi i-a zis:
Adu-mi puţină apă ca să beau!
Şi s-a dus ca să-i aducă, dar Ilie a strigat-o şi i-a zis:
Adu-mi şi o bucată de pâine să mănânc!
Ea însă a zis: Viu este Domnul Dumnezeul tău, n-am nicio fărâmitură de pâine, ci numai o mână de făină într-un vas şi puţin untdelemn într-un urcior.
Şi iată, am adunat câteva vreascuri şi mă duc să o gătesc pentru mine şi pentru fiul meu şi apoi să mâncăm şi să murim!
Atunci i-a zis Ilie: Nu te teme, ci du-te şi fă cum ai zis; dar fă mai întâi de acolo o turtă pentru mine şi adu-mi-o, iar pentru tine şi pentru fiul tău vei face mai pe urmă.
Căci aşa zice Domnul Dumnezeul Iui Israel:
Făina din vas nu va scădea şi untdelemnul din urcior nu se va împuţina până în ziua când va da Domnul ploaie pe Pământ!
Şi s-a dus ea şi a făcut aşa cum a zis Ilie; şi s-a hrănit ea şi el şi casa ei o bucată de vreme.
Căci făina din vas n-a scăzut şi untdelemnul din urcior nu s-a împuţinat, după cuvântul Domnului grăit prin Ilie!" (3 Regi 17, 10–16)

Această istorioară ne descrie deci cum Ilie ajunge la o văduvă şi cum acolo are loc o stranie înmulţire a pâinii. Datorită prezenţei spiritului lui Ilie, lipsurile dispar, cu toate că exista puţină pâine. Pâinea se înmulţeşte în momentul în care spiritul lui Ilie intră la văduvă. Datorită lui se produce o înmulţrire a pâinii, un dar de pâine. Şi acum să vedem ce scrie în capitolul şase al Evangheliei după Marcu. Aici este povestit mai întâi cum Irod a pus să i

se taie capul lui Ioan Botezătorul, apoi cum Christos Iisus a venit la ucenicii lui Ioan. Să lăsăm acum să acţioneze asupra sufletului nostru acest capitol.

„Şi, ieşind din corabie, Iisus a văzut mulţime mare şi I s-a făcut milă de ei, căci erau ca nişte oi fără păstor, şi a început să îi înveţe multe.
Dar făcându-se târziu, ucenicii Lui, apropiindu-se,
I-au zis: Locul e pustiu şi ceasul e târziu;
Slobozeşte-i, ca mergând prin cetăţile şi prin satele dimprejur să-şi cumpere de mâncare.
Răspunzând, El le-a zis: Daţi-le voi să mănânce.
Şi ei I-au zis: Să mergem noi să cumpărăm pâini de două sute de dinari şi să le dăm să mănânce?
Iar El le-a zis: Câte pâini aveţi? Duceţi-vă şi vedeţi.
Şi după ce au văzut, I-au spus: Cinci pâini şi doi peşti.
Şi El le-a poruncit să-i aşeze pe toţi cete, cete,
pe iarba verde.
Şi au şezut cete, cete, câte o sută şi câte cincizeci.
Şi luând cele cinci pâini şi cei doi peşti, privind la cer, a binecuvântat şi a frânt pâinaile şi le-a dat ucenicilor, ca să le pună înainte, asemenea şi cei doi peşti i-a împărţit tuturor.
Şi au mâncat toţi şi s-au săturat..." (6, 34–42)

Dumneavoastră cunoaşteţi această povestire: o înmulţire a pâinilor tot prin spiritul lui Ilie-Ioan. Biblia nu vorbeşte clar, în sensul de astăzi al cuvântului „clar" ; dar ceea ce ea are de zis o ascunde în elementul compoziţional. Cine înţelege ce înseamnă un adevăr cu valoare de presentiment, acela va poposi cu simţirea sa în dreptul acelor pasaje în care se vorbeşte de faptul că Ilie vine la văduvă şi înmulţeşte pâinea şi unde Ilie cel din nou născut părăseşte corpul fizic, iar Christos Iisus înfăptuieşte în

atmosfera sa spirituală, într-o formă nouă, ceea ce poate fi numit o înmulţire a pâinii.

În această progresie se succed etapele în Biblie, de această manieră sunt legăturile interioare din cadrul ei. Ele ne arată că aşa-zisa „compilare de fragmente disparate din Biblie" este doar o speculaţie goală a oamenilor de ştiinţă, şi că printr-o cunoaştere adevărată a ei este posibil să recunoaştem în întreaga Biblie un spirit compoziţional unitar, indiferent care este acest spirit unitar care a compus-o. Acum avem în faţă figura Botezătorului.

Foarte ciudată este şi plasarea Botezătorului însuşi în opera lui Christos Iisus. De două ori ni se indică, aşadar, că Christos Iisus pătrunde în atmosfera, în aura Botezătorului atunci când persoana fizică a acestuia trece din ce în ce mai mult în plan secund şi în cele din urmă atunci când el părăseşte complet planul material. Evanghelia după Marcu ne indică apoi în termeni foarte clari cum prin intervenţia lui Christos Iisus în atmosfera spirituală a lui Ilie-Ioan totul se schimbă, în lume coboară un impuls cu totul nou.

Pentru a înţelege aceasta, trebuie să urmărim întreaga descriere dată în Evanghelie, pe de o parte din momentul în care, după arestarea lui Ioan Botezătorul, apare Christos şi începe a vorbi de Împărăţia cerurilor, până acolo unde este vorba de execuţia lui Ioan ordonată de Irod, precum şi în capitolele care urmează. Considerând toate aceste relatări până la istoria cu Irod în sensul lor profund, ne dăm seama că toate au scopul să-l prezinte pe Christos în adevărata sa lumină. Am văzut deja ieri că fiinţa adevărată a lui Christos nu a fost recunoscută numai de oameni, ci şi de spirite, de acelea posedate de demoni, prin urmare şi de fiinţe suprasensibile. Acest lucru este spus clar şi răspicat. Apoi însă observăm că ceea ce locuieşte în

Christos este totuşi de o altă natură decât acest spirit al lui Ilie, care nu putea intra în întregime în persoana lui Nabot.

Sensul profund al Evangheliei după Marcu este acesta: să arate cum fiinţa lui Christos pătrunde, umple complet persoana fizică a lui Iisus din Nazaret şi că ea acţionează în ceea ce noi recunoaştem a fi Eul general omenesc. Ce li se pare aşadar atât de cumplit demonilor care îi posedă pe oameni când le apare Christos? Este faptul că ei trebuie să recunoască: „Tu eşti cel ce-L poartă pe Dumnezeu în sine"; ei recunosc în persoana Lui o putere divină, care îi constrânge să-şi dezvăluie identitatea şi să se retragă din oameni, în viriutea forţelor pe care le conţine personalitatea umană (l, 24; 3, 11; 5, 7). De la primele capitole ale Evangheliei după Marcu, figura lui Christos ne apare într-un fel ca opunându-se celei a lui Ilie-Nabot şi chiar celei a lui Ilie-Ioan. Într-adevăr, în timp ce în aceştia elementul însufleţitor nu poate locui complet, în Christos Iisus acest element însufleţitor este conţinut în întregime. De aceea Christos Iisus, deşi în El trăieşte un principiu cosmic, stă în acelaşi timp în faţa oamenilor, chiar şi în faţa acelora pe care-i vindecă, şi ca o personalitate omenească individuală.

La ora actuală aceste povestiri ce vin din trecut sunt tratate de obicei într-un mod ciudat. Este cazul multor savanţi ce se intitulează monişti, care atunci când vor să reprezinte anumite concepţii asupra lumii iau aceste descrieri într-un sens cu totul aparte. Acest sens ar putea fi descris astfel: Aceşti buni savanţi, aceşti buni filosofi sunt oarecum de părere, deşi ei se jenează să o exprime, că Dumnezeu ar fi făcut mult mai bine să le fi lăsat lor în grijă sarcina să întocmească lumea, căci ei ar fi reuşit sigur mai bine. Dacă ascultăm un astfel de savant, care jură că înţelepciunea a dat peste omenire abia în ultimii douăzeci

de ani – alţii consideră chiar că în ultimii cinci ani, căci tot ceea ce a existat înainte de aceşti ultimi cinci ani ţine deja de domeniul superstiţiei –, vedem că el deplânge profund faptul de a nu fi existat încă pe vremea când Christos Iisus umbla pe Pământ o medicină modernă, natural-ştiinţifică, cu toate mijloacele de care dispune ea în prezent; căci ar fi fost mult mai bine pentru toţi acei oameni, precum soacra lui Simon şi chiar şi ceilalţi, să fi putut să fie vindecaţi cu mijloacele medicinei actuale. După părerea lor, un Dumnezeu cu adevărat perfect ar fi fost unul care ar fi întocmit lumea după principiile naturalist-ştiinţifice moderne; El n-ar fi îngăduit ca oamenii să trebuiască să aştepte atât binefacerile ştiinţelor naturale moderne. Ca urmare, lumea aşa cum a întocmit-o Dumnezeu este, pe lângă ce-ar fi fost în stare un savant, un fel de cârpăceală. Nu se spune asta, se jenează să o spună, dar printre rânduri se citeşte aşa ceva. Trebuie însă să spui lucrurilor care le trec astăzi prin minte savanţilor naturalişti pe nume. Astfel, dacă presupunem că am putea sta de vorbă între patru ochi cu un astfel de domn, n-ar fi exclus să auzi din partea lui că de fapt nu poţi fi altfel decât ateu, deoarece vezi că Dumnezeu n-a reuşit să-i vindece pe oameni pe vremea lui Christos Iisus cu mijloacele ştiinţelor naturii moderne.

Oamenii uită pur şi simplu un lucru, şi anume că ei ar trebui să ia cu totul în serios cuvântul evoluţie, pe care îl au atât de des pe buze, că pentru ca omenirea să poată să-şi atingă ţelul trebuie să înţeleagă că tot ceea ce există este într-o evoluţie şi că n-ar trebui să ne punem problema unui plan, pe care ştiinţele actuale l-ar elabora dacă ea ar crea o lume. Fiindcă se uită asta nu se mai ştie că întreaga constituţie a omului, îmbinarea corpurilor mai fine, era altădată cu totul alta. Dacă am şti aceasta n-am mai încerca

să aplicăm metodele ştiinţelor naturii la personalitatea umană. Deoarece corpul eteric era mult mai activ, mult mai viguros decât este astăzi, atunci se putea acţiona cu totul altfel asupra corpului fizic, prin mijlocirea corpului eteric. Era o cu totul altă acţiune decât astăzi, atunci când se vindeca – foarte anost spus – cu „sentimente", când sentimentul se revărsa de la un individ la altul. Atâta timp cât corpul eteric era încă mai puternic şi stăpânea corpul fizic, efectele a ceea ce se cheamă astăzi un tratament psiho-spiritual erau mult mai mari. Oamenii erau constituiţi diferit şi trebuiau deci vindecaţi în mod diferit. Când se ignoră aceasta, se spune precum savanţii naturalişti: Noi nu mai credem în minuni; şi ceea ce se spune aici despre vindecări ţine de miracol, iar aşa ceva trebuie scos din text. Un teolog luminat se poate afla azi într-o situaţie foarte stânjenitoare: pe de o parte i-ar plăcea să creadă tot ce spun textele sacre, dar pe de altă parte se lasă influenţat de prejudecata modernă că nu se poate tămădui în acest mod, că acestea ar fi „minuni". Apoi începe să dea tot felul de explicaţii dacă miracolele sunt posibile sau nu. Pur şi simplu nu avem în vedere un lucru, şi anume că pentru oamenii de altădată tot ce este descris până la capitolul şase al Evangheliei după Marcu nu era nimic miraculos, după cum noi nu ne gândim la miracol atunci când vedem o funcţie oarecare a organismului omenesc că este influenţată de cutare sau cutare medicament. Nimeni nu s-ar fi gândit atunci la vreo minune dacă ar fi văzut pe cineva că întinde mâna deasupa unui lepros şi i-ar fi spus: Eu o vreau, fii purificat! Vindecarea se producea datorită constituţiei absolut naturale existentă în Christos şi care se revărsa din abundenţă asupra bolnavului. Acestea nu ar mai acţiona astăzi, pentru că raporturile dintre corpul eteric şi corpul fizic ale omului au devenit cu totul altele. Pe

atunci însă aşa vindecau medicii. Nu este deci de mirare că Christos Iisus vindeca leproşii prin mila pe care o încerca pentru ei şi prin punerea mâinilor. Acesta era un lucru cu totul natural în epoca aceea. Ceea ce se vrea să se scoată în evidenţă în acest capitol este cu totul altceva, şi noi trebuie să-l privim în mod just.

Să aruncăm o privire asupra formaţiei pe care o primeau medicii, mai mari sau mai mici, din timpul acela. Ei îşi primeau învăţătura în şcoli care depindeau de centrele iniţiatice şi ajungeau să dispună de forţe din lumea suprasensibilă, care acţionau prin ei astfel încât ei erau oarecum nişte mediumuri prin care treceau forţe suprasensibile. Ei transmiteau forţe suprasenzoriale prin mediumitatea lor personală la care s-au ridicat în şcolile de medicină misteriale. Când medicul îşi punea mâinile pe un bolnav, nu forţele sale personale erau cele care se degajau din el, ci forţe venite din lumile suprasensibile. Faptul că el devenise un canal prin care treceau forţele supasensibile se datora iniţierii pe care o primise într-o şcoală esoterică. Povestirile despre vindecări de leproşi sau alţi bolnavi obţinute prin mijloace psihice nu păreau deloc stranii oamenilor din acel timp. Semnificativ era nu că cineva a fost vindecat, ci că a fost posibil să apară o fiinţă care să vindece bolnavii în acest fel, fără să fi trecut prin şcolile iniţiatice, care purta în însăşi inima sa, în sufletul său forţe ce mai înainte coborau din lumile spirituale superioare, că aceste forţe au devenit forţe personale, individuale. Faptul că timpurile se împliniseră, că de acum încolo omul nu mai putea fi un canal pentru forţele suprasensibile trebuia să fie arătat lumii. Lucrul acesta devenise clar şi pentru cei care erau botezaţi în Iordan de Ioan; ei înţeleseseră că timpurile se schimbaseră, că în viitor totul trebuia să fie efectuat prin intermediul Eului omenesc, prin ceea ce

trebuie să-şi aibe sălaşul în interiorul omului, în centrul divin al omului; ei înţeleseseră că înaintea lor stătea o fiinţă care efectua prin propriile sale forţe ceea ce alţii făcuseră cu ajutorul entităţilor care trăiau în lumile spirituale, ale căror forţe le lăsau să acţioneze prin ei.

Deci a considera vindecările care ne sunt aduse la cunoştiinţă ca nişte fapte extraordinare înseamnă a trece pe lângă sensul profund al Bibliei. În perioada de apus a vremurilor vechi, vindecările încă nu aveau nimic straniu; ceea ce era semnificativ era că Christos a început să vindece cu noile forţe, care de acum trebuiau să vină. De aceea se şi arată cu deplină claritate şi într-un mod care nu lasă loc la niciun fel de dubiu că Christos Iisus acţionează numai de la om la om. Peste tot se accentuează că El acţionează de la om la om. Şi acest lucru nu poate fi mai clar exprimat decât în capitolul cinci al Evangheliei după Marcu, unde se vorbeşte despre vindecarea femeii. El o vindecă numai prin faptul că ea se apropie de El şi îi atinge haina; atunci El îşi dădu seama că un curent de forţe a ieşit din Sine. Povestea ne este relatată în felul următor: Femeia se apropie de Christos Iisus, Îi atinge veşmântul. Iniţial, El nu face nimic. *Ea* este cea care face ceva, cea care Îi apucă veşmântul. Din El pleacă un curent de forţe, Îl părăseşte. Dar cum? Nu prin voinţa Lui, pentru că El l-ar fi trimis, ci pentru că femeia I l-a sustras! Acest lucru este foarte clar înfăţişat. Şi când El îşi dă seama, ce-i spune femeii? „Fiica mea, credinţa ta te-a mântuit; mergi în pace şi fii vindecată de boala ta!" (5, 34). El însuşi devine conştient în acel moment că lumea spirituală curge înăuntrul Său şi se revarsă din El în afară. El nu are aceeaşi poziţie pe care o aveau altădată în faţa bolnavilor lor cei care vindecau posedaţii. Acolo, forţa care radia din lumile superioare prin mijlocirea vindecătorului trecea în bolnav, fie că acesta

avea sau nu avea credinţă. Dar acum, când se pune problema Eului, Eul trebuia să participe; acolo totul s-a individualizat. În relatarea acestui fapt, important nu era că prin suflet se putea acţiona asupra corpului fizic, lucru cu totul natural la acea vreme, ci că prin apariţia timpurilor noi un Eu trebuia să intre în relaţie cu celălalt Eu. În timpurile vechi, spiritualul era în lumile superioare şi plutea deasupra oamenilor; acum Împărăţia cerurilor s-a apropiat şi trebuia să pătrundă în inima oamenilor, să locuiască în ea ca într-un centru. Iată ce era important. Pentru o astfel de concepţie despre lume exterior-fizicul şi interior-moralul se contopeau într-un mod nou, care pentru perioada de la întemeierea creştinismului şi până în zilele noastre nu putea fi decât *credinţa*, iar de acum încolo este *ştiinţa*.

În timpurile vechi, cum am văzut mai înainte, bolnavul era vindecat prin nişte forţe magice, care erau coborâte din lumile suprasensibile prin intermediul vindecătorului ce fusese pregătit în şcolile misteriale, iar aceste forţe acţionau asupra pacientului. Aici nu exista nicio legătură cu elementul moral al pacientului, căci tot acest proces nu implica încă participarea Eului pacientului. Acest element moral nu conta, căci forţele coborau în mod magic din lumile superioare. A venit apoi o epocă nouă, în care latura morală şi cea fizică a vindecării trebuiau să fuzioneze într-un mod nou. Dacă ştim acest lucru, putem înţelege şi o altă istorisire a Evangheliei:

> *„Şi intrând Iisus iarăşi în Capernaum, după câteva zile s-a auzit că este în casă.*
> *Şi îndată s-au adunat mulţi, încât nu mai era loc nici înaintea uşii, şi le grăia lor cuvântul.*

Şi au venit la El, aducând un slăbănog, pe care îl purtau patru inşi.
Şi neputând ei, din pricina mulţimii, să se apropie de El, au desfăcut acoperişul casei unde era Iisus şi, prin spărtură, au lăsat în jos patul în care zăcea slăbănogul.
Şi văzând Iisus credinţa lor, i-a zis slăbănogului: Fiule, iertate îţi sunt păcatele tale!" (2,1–5)

Ce ar fi spus un medic în timpurile vechi? Ce aşteptau fariseii, doctorii legii, atunci când trebuia să se producă o vindecare? Ei se aşteptau ca medicul să spună: Forţele care trec în tine şi în membrele tale paralizate îţi vor restitui mişcarea. Or, ce spune Christos Iisus? „Păcatele tale îţi sunt iertate", adică partea morală la care Eul este părtaş. Acesta este un limbaj pe care fariseii nu-l pot înţelege. A vorbi astfel li se pare o blasfemie, căci, după ei, nu se putea vorbi de Dumnezeu decât ca de o fiinţă a lumii suprasensibile de unde El acţionează, iar păcatele nu puteau fi iertate decât dinspre lumea suprasensibilă. Ca iertarea păcatelor să poată fi pusă în legătură cu cel care vindecă, era pentru ei un lucru de neînţeles. De aceea Hristos spune mai departe:

„*Ce este mai uşor să zici slăbănogului:*
Iertate îţi sunt păcatele, sau să-i zici:
Scoală-te, ia-ţi patul tău şi umblă?
Dar, ca să ştiţi că Fiul Omului are putere de a ierta păcatele pe Pământ, a zis slăbănogului:
Zic ţie: Scoală-te, ia-ţi patul tău şi mergi la casa ta.
Şi el s-a sculat îndată şi, luându-şi patul, a ieşit înaintea tuturor, încât erau toţi uimiţi şi slăveau pe Dumnezeu zicând: Asemenea lucruri n-am mai văzut niciodată." (2, 9–12)

El stabileşte prin aceasta o legătură între fiinţa morală şi metoda magică de vindecare, creând prin aceasta o tranziţie între starea în care Eul este desprins de trup şi cea în care Eul umple trupul. Şi tot astfel acţionează la fiecare istorisire. Aşa trebuie înţelese lucrurile, căci aşa sunt descrise. Să comparăm acum ceea ce spune ştiinţa spiritului cu ceea ce spun comentatorii Bibliei despre „iertarea păcatelor". Veţi găsi printre aceste comentarii explicaţiile cele mai stranii, dar niciuna care să fie satisfăcătoare, fiindcă autorii lor nu ştiu ce a fost de fapt Misteriul de pe Golgota. Mai înainte spuneam că trebuie să fi existat credinţă. De ce credinţă? Pentru că expresia, manifestarea moralului în fizic nu se arată într-o singură încarnare. Dacă astăzi ne aflăm în faţa unui om, nu avem voie, când ne referim la o infirmitate fizică, să facem o legătură între partea sa morală şi cea fizică ale aceleiaşi încarnări. Legătura dintre fiinţa morală şi fiinţa fizică în cadrul karmei sale o putem avea doar dacă depăşim limitele unei singure încarnări. Pentru că până acum nu se ştia nimic sau doar foarte puţin despre karmă, noi putem spune: Până acum, legătura dintre fiinţa fizică şi cea morală nu putea fi decât credinţa. Acum însă, pentru că se pot studia Evangheliile cu ajutorul ştiinţei spiritului, aceasta devine cunoaştere. Christos ne apare ca Cel care aruncă lumină asupra karmei, atunci când ne arată: Eu îl pot vindeca pe acesta, căci văd asta în personalitatea sa: karma sa este acum astfel că el are voie să se scoale şi să meargă.

Un asemenea exemplu arată că Biblia nu poate fi înţeleasă decât cu ajutorul mijloacelor oferite de ştiinţa spiritului. Sarcina noastră constă în a arăta că în această carte universală sunt conţinute legile cele mai profunde ale evoluţiei omeneşti. Când vom înţelege sensul cosmic a ceea ce se întâmplă pe Pământ – şi noi ne vom strădui în acest

sens din ce în ce mai mult chiar în cursul acestor conferinţe, căci Evanghelia după Marcu ne oferă acest prilej –, când ne vom da seama de importanţa cosmico-terestră a Misteriului de pe Golgota nu va mai părea ofensator pentru celelalte confesiuni religioase ceea ce poate fi spus referitor la Evanghelii. Din motivele pe care vi le-am arătat ieri la sfârşitul conferinţei şi mai ales pentru că o cunoaştere adevărată a Bibliei nu poate fi apanajul unei singure confesiuni ci trebuie să devină universală, o adevărată cunoaştere a Bibliei trebuie să fie ancorată, prin adevărul ei interior, în solul ştiinţei spiritului şi să acorde tuturor religiilor de pe Pământ aceeaşi valoare. Prin aceasta, ele se vor reconcilia. Iar ceea ce vă spuneam la început în legătură cu acel indian care a ţinut o conferinţă despre „Christos şi creştinism", afectată ce-i drept de toate prejudecăţile naţiei lui, dar în care privea spre Christos într-un mod interconfesional, poate fi interpretat ca începutul acestei reconcilieri. Misiunea ştiinţei spiritului este aceea de a încerca să fie înţeleasă această făptură a lui Christos în sânul diferitelor religii. Adevărata sarcină a mişcării spirituale este de a aprofunda diferitele religii, în scopul de a înţelege mai bine natura interioară a fiecăreia din ele.

Aceasta îmi oferă prilejul să repet ceea ce am spus de multe ori despre modul în care se poziţionează un budist antroposof faţă de un antroposof care, ca antroposof, este creştin. Budistul ar spune: După ce Bodisatva a devenit Buddha, Gautama Buddha a atins după moartea sa o astfel de înălţime spirituală, încât nu a mai avut nevoie să se încarneze pe Pământ. La cele spuse, creştinul care este antroposof ar adăuga: Eu înţeleg asta, căci aşa îmi apare Buddha şi mie atunci când mă pătrund cu sentimentul tău şi cred ceea ce crezi şi tu. Aceasta înseamnă să înţelegi religia altuia, să te înalţi până la ea. Creştinul, devenit

antroposof, poate astfel să înţeleagă tot ceea ce spune celălalt. Ce va spune însă budistul care a devenit antroposof? El va spune: Eu caut să înţeleg sensul profund al creştinismului, că Christos este altceva decât un întemeietor de religie, că în ce priveşte Misteriul de pe Golgota este vorba de un eveniment cosmic, impersonal, că nu este vorba de un om, Iisus din Nazaret, care a întemeiat o religie, ci de Christos care a pătruns în el, care a murit pe cruce, împlinind astfel Misteriul de pe Golgota. Şi budistul va mai spune: Eu nu voi mai comite greşeala, după ce am înţeles acum punctul fundamental al religiei tale, aşa cum şi tu l-ai înţeles pe-al meu, de a crede că Christos se poate reîncarna. Şi aş vorbi foarte nepotrivit dacă aş spune că ar trebui reabilitat creştinismul, că dacă altădată Christos Iisus ar fi fost mai bine înţeles nu ar fi fost răstignit pe cruce după trei ani şi că nu aşa ar fi trebuit să se poarte cu un fondator de religie etc. – Or, esenţialul aici este tocmai că Christos a fost răstignit şi că prin această moarte pe cruce s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat! Înseamnă să te situezi într-un punct de vedere greşit dacă spui: Aici s-a comis o nedreptate şi creştinismul ar putea fi astăzi reabilitat. Niciun budist care este şi antroposof nu ar putea vorbi altfel decât în aceşti termeni: După cum tu încerci să înţelegi natura profundă a religiei mele, tot aşa încerc şi eu să înţeleg esenţa religiei tale.

Ce se va întâmpla atunci când partizanii diferitelor confesiuni vor putea să se înţeleagă astfel, când creştinul îi va spune budistului: Eu cred în Buddha aşa cum tu însuţi crezi în el –, sau eu pot înţelege Misteriul de pe Golgota aşa cum tu însuţi îl înţelegi? Ce se va întâmpla când această atitudine de înţelegere reciprocă între adepţii diferitelor religii va deveni una generală? Pacea va coborî printre oameni. Şi ea trebuie să vină. Mişcarea antroposofică

trebuie să aducă o înţelegere reciprocă reală a religiilor. Ar fi împotriva spiritului antroposofiei ca un creştin care a devenit antroposof să-i spună unui budist: Este ridicol să pretinzi că, după ce a devenit Buddha, Gautama nu trebuie să se mai reîncarneze; el trebuie să revină în corp fizic în secolul al XX-lea. Budistul i-ar răspunde atunci: Antroposofia ta nu-ţi serveşte decât ca să batjocoreşti religia mea? Şi în loc de pace s-ar cultiva discordia între religii. Şi iată ce-ar răspunde un creştin unui budist care ar vrea să reabiliteze creştinismul: Dacă tu crezi că Misteriul de pe Golgota ar fi o greşeală şi că Christos ar trebui să reapară într-un corp fizic, pentru ca de data asta să-i meargă bine, tu nu ţi-ai dat deloc osteneala să înţelegi religia mea, o iei în derâdere – antroposofia nu este însă aici pentru a ironiza o confesiune religioasă, fie ea mai veche sau mai nouă, căci atunci am întemeia societatea noastră pe dispreţul reciproc şi nu pe înţelegerea reciprocă a religiilor.

Trebuie să înscriem aceasta în sufletele noastre, dacă vrem să înţelegem sâmburele ocult al antroposofiei. Prin nimic nu putem face mai bine aceasta, decât extinzând forţa şi iubirea ce emană din Evanghelii pentru înţelegerea tuturor religiilor. În conferinţele următoare vom vedea că acest lucru este posibil, în special pornind de la Evanghelia după Marcu.

CONFERINŢA a IV-a

Basel, 18 septembrie 1912

Astăzi aş vrea să vă atrag mai întâi atenţia asupra a două evenimente ale evoluţiei umane din ultimele milenii. Primul a avut loc în a doua jumătate a secolului al V-lea înaintea erei creştine. El este cunoscut de dumneavoastră toţi, dar aş vrea totuşi să revin asupra lui.

În India, Buddha a adunat în jurul lui un anumit număr de discipoli şi din munca pe care el a dus-o cu ei s-a născut acea formidabilă mişcare care a pulsat timp de secole în întregul Orient, a înălţat valuri puternice şi a adus pentru nenumăraţi oameni pacea, liberarea, înălţarea sufletului şi trezirea conştienţei. Pentru a caracteriza ceea ce s-a petrecut atunci, nu avem decât să ne oprim la punctul central al învăţăturii şi acţiunii budiste.

Această învăţătură spune că viaţa, sub forma pe care o cunoaşte omul în timpul încarnării lui terestre, este suferinţă, care provine din faptul că omul, prin succesiunea încarnărilor sale, simte mereu nevoia să se reîntrupeze. Ţelul spre care se tinde este de a te elibera de această nevoie şi de a stinge în suflet tot ceea ce trezeşte dorinţa spre reîntrupare, pentru ca în cele din urmă să te ridici la o astfel de existenţă în care sufletul nu mai simte imboldul de a se lega prin simţurile fizice, prin organele fizice cu existenţa, ci urcă, aşa cum se spune, în Nirvana.

Marea învăţătură care venea de pe buzele lui Buddha este că viaţa este suferinţă şi că omul ar trebui să găsească mijloacele de a se elibera de ea, pentru a putea accede în Nirvana. Dacă vrem să exprimăm în termeni curenţi impulsul care stă la baza învăţăturii lui Buddha, se poate spune: Buddha, prin forţa şi puterea individualităţii sale, a

îndreptat privirea discipolilor săi spre existenţa pământească şi a încercat, din nesfarşita lui compasiune, să le dea mijloacele necesare înălţării sufletului, cu tot ceea ce-i aparţine acestuia, de la pământesc spre ceresc, să ridice gândirea omenească, filosofia omenească de la planul pământesc la cel ceresc.

Acesta este, exprimat succint, ca o formulă, impulsul dat de Buddha în marea sa Predică de la Benares. Şi ce găsim noi în sufletul discipolilor pe care i-a reunit în jurul lui şi care i-au rămas fideli? Ce vedem că se petrece în sufletele acestor discipoli? Ce formă ia crezul lor? Toate eforturile sufletului omenesc, spuneau ei, trebuie să tindă spre a se elibera de nevoia de reîncarnare, de tot ce depinde de simţuri, spre desăvârşirea propriei Sine şi unirea cu ceea ce se află în legătură cu originea sa divin-spirituală. Aceste sentimente îi însufleţeau pe discipolii lui Buddha: să se desprindă de tentaţiile vieţii, să nu mai fie uniţi cu lumea decât printr-o simţire ce luminează în spiritual, prin sentimentul de compasiune, ei înşişi însă să tindă fără încetare spre perfecţionare spirituală, să se înalţe deasupra oricărei dorinţe, să renunţe, pe cât este posibil, la tot ceea ce-l uneşte exterior pe om cu viaţa. Aşa străbăteau lumea discipolii lui Buddha, aşa vedeau ei rostul şi ţelul uceniciei lor budiste.

Dacă luăm în considerare budismul din cursul secolelor în care el s-a răspândit, dacă ne întrebăm ce sentimente însufleţeau spiritele şi inimile adepţilor săi, trebuie să răspundem: aceşti oameni aveau în vedere nişte scopuri foarte înalte, dar în centrul întregii lor gândiri, simţiri şi percepţii trăia marea figură a lui Buddha, trăia amintirea cuvintelor emoţionante şi pline de sens despre eliberarea de suferinţele vieţii. În mintea şi inimile discipolilor şi urmaşilor lui Buddha trăia imensa şi

puternica autoritate a Maestrului. Cuvintele lui erau considerate sfinte de discipolii săi. Cum se face că aceştia considerau cuvintele sale ca un mesaj trimis din cer? Explicaţia trebuie căutată în faptul că aceşti discipoli şi urmaşi credeau că atunci, în timpul meditaţiei de sub arborele Bodhi, sufletul lui Buddha a fost străluminat de adevărata cunoaştere a existenţei lumilor, de lumina, de Soarele Universului şi că de aceea tot ce vine de pe buzele sale trebuie considerat un mesaj al spiritelor Universului. Această dispoziţie sacră, unicitatea şi caracterul acestei dispoziţii care trăia în inima discipolilor lui Buddha sunt la originea credinţei lor. Acest lucru trebuie evocat în mod interior pentru a putea înţelege faptele care s-au întâmplat acolo cu cinci sute de ani înaintea Misteriului de pe Golgota. Şi acum să ne întoarcem privirea spre o altă scenă a istoriei. Comparate cu durata imensă a evoluţiei omenirii, evenimente aflate la distanţă de un secol pot fi considerate aproape contemporane. Când vorbim de milenii şi milenii de evoluţie a omenirii, un secol nu contează. De aceea, deşi scena pe care vrem s-o aducem acum în faţa sufletului este la distanţă de un secol de evenimentul budhic, putem considera că cele două evenimente sunt, pentru evoluţia umanităţii, aproape contemporane.

În secolul al V-lea înainte de Christos trăia în Grecia o altă individualitate, care şi ea a reunit în jurul ei partizani şi discipoli. Acesta este de asemenea un lucru bine cunoscut. Însă pentru a înţelege mai bine evoluţia ultimelor secole, este bine să evocăm această individualitate. Este vorba de Socrate [**17**], în jurul căruia se adunau în vechea Grecie discipoli. Pentru a-l descrie pe Socrate în acest context, trebuie doar să privim imaginea pe care a schiţat-o despre acesta [**18**] marele filosof Platon [**19**], care pare să fie confirmată în esenţă şi de

marele filosof Aristotel [**20**]. Nu trebuie să avem în vedere decât această descriere impresionantă lăsată de Platon pentru a putea spune: Socrate este întemeietorul unei mişcări în Occident. Şi cine analizează întregul caracter al culturii occidentale îşi dă seama că ceea ce se poate numi elementul socratic a jucat acolo un rol decisiv. Chiar dacă propagarea acestui element socratic s-a făcut mai subtil în Occident, pe valurile istoriei, decât cea a elementului budist în Orient, putem face totuşi o paralelă între Socrate şi Buddha. Foarte ciudat însă, discipolii şi ucenicii lui Socrate trebuie caracterizaţi în mod diferit faţă de discipolii şi ucenicii lui Buddha. Am putea spune: Deosebirea caracteristică dintre Orient şi Occident se poate aprecia prin prisma opoziţiei fundamentale Buddha-Socrate.

Socrate aduna discipolii în jurul lui. Ce sentiment avea el faţă de aceştia? Arta lui de a se purta cu discipolii a fost numită moşire spirituală, fiindcă el voia să scoată chiar din sufletul discipolilor săi ceea ce trebuiau ei să ştie, să cunoască. El le punea întrebări în aşa fel, încât acestea puneau în mişcare dispoziţia predominantă a sufletului lor, fără să le transmită propriu-zis ceva de la el, ci scoţând totul de la discipolii înşişi. Elementul oarecum arid, sec, care caracterizează concepţia socratică despre lume provine din faptul că Socrate făcea apel la latura individuală, la raţiunea profund personală a fiecărui discipol. Felul lui Socrate de a se plimba pe străzile Atenei cu ceata sa de adepţi, deşi diferită, se asemăna destul de mult cu felul în care Buddha parcurgea altădată cu discipolii săi drumurile Indiei. Dar în timp ce Buddha vestea ceea ce primise prin iluminarea sa sub arborele Bodhi, şi în timp ce cele primite din lumile spirituale au continuat să acţioneze de-a lungul secolelor şi să trăiască în discipolii săi ca vieţuiri ale lui Buddha, Socrate n-a avut nici

cea mai mică pretenţie de a continua să trăiască în inimile discipolilor săi ca „Socrate". Când stătea în faţa discipolilor săi el nu încerca să le transmită acestora nimic din sine, ci lăsa în seama lor să scoată din ei ceea ce se afla în propriul lor suflet. Nimic, absolut nimic din el nu trebuia să treacă în sufletele discipolilor săi. Totul trebuia să se nască din ei.

Nu se poate imagina un contrast mai mare decât acela dintre Buddha şi Socrate. În sufletele discipolilor lui Buddha trebuia să retrăiască în întregime Maestrul lor. În sufletele discipolilor lui Socrate nu trebuia să trăiască nimic venit de la el, după cum nici în copilul nou-născut nu trăieşte ceva care provine de la moaşa care l-a adus pe lume. La discipolii lui Socrate elementul spiritual trebuia adus pe lume prin arta spirituală a moşirii, aşezând omul pe propriile-i picioare, făcându-l să devină conştient de ceea ce era în el însuşi. Acesta era scopul urmărit de Socrate. S-ar mai putea caracteriza diferenţa dintre Socrate şi Buddha şi altfel. Dacă o voce din cer ar fi vrut să indice ceea ce discipolii lui Buddha ar fi trebuit să primească de la Maestrul lor, ea ar fi putut spune: Aprindeţi în voi flacăra care a trăit în sufletul lui Buddha, pentru ca astfel să puteţi afla drumul care conduce spre spirit! Dacă am vrea să caracterizăm în mod asemănător ceea ce voia Socrate, ar trebui să spunem: Socrate ar fi strigat fiecăruia dintre discipolii săi: Devino ceea ce eşti!

Evocând aceste două figuri, n-ar trebui să te întrebi: Avem aici două curente ale evoluţiei omeneşti diametral opuse? Ele se ating într-un anumit sens, dar numai la extremităţile lor. Lucrurile nu trebuie amestecate; trebuie întâi să deosebim clar diferenţele şi apoi să arătăm că pe un plan superior ele prezintă o unitate. Dacă ni-l imaginăm pe Buddha în faţa unuia dintre discipolii săi, am putea spune: El se străduieşte – puteţi recunoaşte aceasta în

predicile sale – să aprindă în sufletul lui prin cuvintele înălţătoare pe care le repetă fără încetare – repetiţiile sunt necesare şi nu s-ar putea suprima din predicile lui Buddha –, servindu-se de ceea ce a primit el însuşi sub arborele Bodhi, sentimentele care-l vor înălţa până în lumea spirituală. Cuvintele sale vibrează de dorinţa de a se îndepărta de Pământ, răsunând ca un mesaj ceresc de pe buzele sale, care le reproduc sub impresia directă a iluminării.

Şi cum ni-l putem reprezenta pe Socrate în faţa discipolului său? Atunci când îi descrie raportul omului cu Dumnezeu, Socrate îi spune elevului, servindu-se de un limbaj raţional simplu, de toate zilele, cum trebuie să gândească şi cum se desfăşoară relaţiile logice dintre lucruri. El îi atrage mereu atenţia discipolului său asupra lucrurilor celor mai prozaice ale vieţii cotidiene, după care acesta trebuie să aplice ceea ce poate cuceri prin logică obişnuită la ceea ce îşi poate însuşi drept cunoaştere. Numai o dată Socrate pare să atingă înălţimile sublime unde se ridicase Buddha atunci când le vorbea discipolilor săi. Este momentul când întâmpină moartea şi când vorbeşte despre nemurirea sufletului. Vorbeşte atunci ca un mare iluminat, dar şi într-un fel care poate fi înţeles doar dacă ai în vedere întreaga sa trăire personală. De aceea ne emoţionează atât de profund acel dialog al lui Platon despre nemurirea sufletului. Socrate spune acolo: Nu m-am străduit eu toată viaţa să cuceresc prin filosofie ceea ce poate fi cucerit ca om pentru ca să mă eliberez de legăturile simţurilor? Şi acum, când sufletul meu se va elibera de materie, nu trebuie el să pătrundă cu bucurie în elementul sufletesc? Nu trebuie eu să intru cu bucurie acolo unde întotdeauna m-am străduit să ajung prin filosofia mea?

Cel care sesizează întreaga predispoziţie a celor exprimate de Socrate în *Phaidon* la dialogul lui Platon se simte cu adevărat scufundat în atmosfera care emană din învăţătura lui Buddha, atunci când se adresează inimii discipolilor săi. Şi se poate spune atunci, în legătură cu deosebirea dintre cele două individualităţi: Într-un anumit punct al învăţăturii lor ele se înalţă până acolo, încât polaritatea lor se topeşte într-o unitate. Dacă ne îndreptăm privirea spre Buddha s-ar putea spune, relativ la predicile lui, că sentimentul pe care-l trezeşte în noi discursul lui Socrate despre nemurirea sufletului îl regăsim în toate predicile lui Buddha. Mă refer aici la atmosfera, la tensiunea sufletească. Ceea ce găsim însă în celelalte discursuri socratice, respectiv demersul de a-l aduce pe om să raţioneze singur, îl găsim rar la Buddha, totuşi îl găsim; câteodată el se face auzit. Într-o discuţie pe care Buddha a avut-o cu unul din discipolii săi, Sona [**21**], unde încearcă să-i arate că nu este bine să se lege numai de existenţa fzică, de materie şi că nu trebuie nici să se dăruiască exclusiv unei vieţi de mortificare cum procedau cei de demult, ci trebuie găsită o cale de mijloc, ai într-adevăr impresia că acolo este transpus un dialog socratic. Buddha îi vorbeşte discipolului său Sona cam în următorii termeni:

— Sona, poţi tu să cânţi dintr-o lăută care are corzile neîntinse?

— Nu, este obligat să răspundă Sona, eu nu pot să cânt la o lăută ale cărei corzi sunt slab întinse.

— Bine, spune Buddha, şi poţi tu să cânţi la o lăută ale cărei corzi sunt prea întinse?

— Nu, răspunde din nou Sona, eu nu pot să cânt la o lăută ale cărei corzi sunt prea întinse.

— Atunci dar, când poţi cânta bine la lăută, când corzile sunt foarte tare întinse?

— Nu, este nevoit să răspundă Sona, ci când corzile nu sunt nici prea întinse nici prea puţin întinse.

— Tot aşa este şi cu oamenii, răspunde Buddha; omul nu poate ajunge la cunoaştere când este prea mult sub stăpânirea simţurilor şi nu poate ajunge la cunoaştere nici dacă se izolează de viaţă pentru a se dărui practicii mortificării. Ca şi în cazul corzilor lăutei, trebuie găsită pentru sufletul omenesc o cale de mijloc.

Ai putea spune că această discuţie a lui Buddha cu discipolul său Sona ar putea sta la fel de bine printre dialogurile lui Socrate, căci la fel vorbeşte şi Socrate către discipolii săi, făcând apel la raţiune. Ceea ce tocmai v-am povestit este un „dialog socratic" pe care Buddha l-a purtat cu discipolul său Sona; un astfel de dialog este însă la fel de rar la Buddha ca şi un discurs să zicem „budist" despre nemurirea sufletului la Socrate, pe care acesta l-a ţinut pentru discipolii săi înaintea morţii sale.

Întotdeauna este nevoie să accentuăm că la adevăr ajungem doar dacă caracterizăm faptele în acest mod. Ar fi, evident, mai uşor să spui: Evoluţia omenească este condusă de marii ghizi, care de fapt ne învaţă mereu aceleaşi lucruri, numai că sub forme diferite, şi că toţi ghizii omenirii nu sunt, prin cuvintele lor, decât expresii ale unuia singur. – Desigur, ceva este adevărat aici, dar exprimat în mod cât se poate de simplist. Este important să facem efortul de a recunoaşte lucrurile în unitatea şi diversitatea lor, să încercăm întâi să caracterizăm lucrurile după deosebirile lor, şi abia apoi, pe baza acestora, să găsim unitatea superioară. Această remarcă metodică referitoare la aspectele spirituale o facem pentru că ea corespunde în întregime vieţii. Este uşor să spui: Toate religiile conţin unu şi acelaşi lucru, apoi să începi să caracterizezi acest „Unu" şi să spui: Toţi fondatorii de

religii au dat de fapt expresii diferite pentru unul şi acelaşi lucru. Este absolut simplist, chiar dacă această caracterizare se face cu cuvinte oricât de frumoase. În felul acesta nu facem altceva decât să caracterizăm de la bun început două figuri, precum cele ale lui Buddha şi Socrate, după o unitate abstractă, fără să căutăm diferenţierea polară. Însă îndată ce raportăm această diferenţiere la formele gândurilor lor, oamenii înţeleg despre ce este vorba. Piperul şi sarea, zahărul şi ardeiul sunt condimente şi toate stau pe masă pentru mâncare; ele sunt toate „unu", respectiv condimente pentru mâncare. Totuşi nimeni nu le va considera pentru aceasta ca un singur şi acelaşi lucru şi să pună, de exemplu, sare sau piper în cafea în loc de zahăr. Or, ceea ce nu putem admite în viaţa curentă nu se poate admite nici când este vorba de viaţa spirituală. Nu se poate spune că Krishna sau Zoroastru, Orfeu sau Hermes ar fi, în fond, forme diferite ale „unuia" şi aceluiaşi lucru. Aceasta nu are mai multă valoare, când este vorba de o studiere serioasă şi profundă a lucrurilor, decât dacă spunem: Piperul şi sarea, zahărul şi ardeiul nu sunt, în fond, decât aspecte diferite ale aceleiaşi entităţi: condimentele pentru mâncare. Este important să înţelegem într-adevăr astfel de demersuri metodice şi să nu luăm ceea ce este mai comod drept adevăr.

Când privim aceste două personalităţi, Buddha şi Socrate, ele ne apar ca două entităţi – polar opuse – ale evoluţiei omeneşti. Şi dacă pe acestea două le unim din nou – aşa cum am văzut – într-o unitate superioară, putem să le alăturăm o a treia mare individualitate, în jurul căreia de asemenea se adunau discipoli şi ucenici: Christos Iisus. Dacă dintre aceşti ucenici şi discipoli ce se strângeau în jurul Lui îi observăm mai întâi pe cei mai apropiaţi, pe Cei doisprezece, aceştia ne spun ceva – şi Evanghelia după

Marcu o face cu toată claritatea posibilă – despre relaţia dintre Maestru şi discipol, pe care tocmai am caracterizat-o pe un alt plan când am vorbit de Buddha şi Socrate. Expresia cea mai pregnantă, cea mai clară, cea mai concentrată pe care o găsim în legătură cu acest subiect este cea care ne spune că Christos – se spune aceasta în mai multe rânduri – a apărut în faţa mulţimii care voia să-L audă. El vorbeşte mulţimii, aşa cum spune Evanghelia, în parabole sau în pilde. El se serveşte de parabole şi de pilde pentru a vorbi de anumite evenimente profund semnificative ale evoluţiei lumii şi ale istoriei omenirii. Apoi se spune: Când era singur cu discipolii Săi cei mai apropiaţi, El le deslușea aceste pilde. În Evanghelia după Marcu ni se dă şi un exemplu despre felul cum se adresa mulţimii şi cum apoi tălmăcea cele spuse discipolilor:

„Şi-i învăţa multe în pilde, şi în învăţătura Sa le spunea:
Ascultaţi: Iată, ieşit-a semănătorul să semene.
Şi pe când semăna el, o sămânţă a căzut lângă cale şi păsările cerului au venit şi au mâncat-o.
Şi alta a căzut pe loc pietros, unde nu avea pământ mult, şi îndată a răsărit pentru că nu avea pământ mult.
Şi când s-a ridicat Soarele s-a veştejit şi, neavând rădăcină, s-a uscat.
Altă sămânţă a căzut între spini, a crescut, dar spinii au înăbuşit-o şi rod n-a dat.
Şi altele au căzut pe pământul cel bun şi, înălţându-se şi crescând, au dat roade şi au adus: una treizeci, alta şaizeci, alta o sută.
Şi zicea: Cine are urechi de auzit să audă." (4, 2–9)
Iar către discipoli vorbea astfel:
„Semănătorul seamănă cuvântul.

Cele de lângă cale sunt aceia în care se seamănă cuvântul şi, când îl aud, îndată vine Satana şi ia cuvântul cel semănat în inimile lor
Cele semănate pe loc pietros sunt aceia care, când aud cuvântul, îl primesc îndată cu bucurie.
Dar n-au rădăcină în ei, ci ţin până la un timp; apoi, când se întâmplă strâmtoare sau prigoană pentru cuvânt, îndată se smintesc.
Şi cele semănate între spini sunt cei ce ascultă cuvântul. Dar grijile veacului şi înşelăciunea bogăţiei şi poftele după celelalte, pătrunzând în ei, înăbuşă cuvântul şi îl fac neroditor.
Iar cele semănate pe pământul bun sunt cei ce aud cuvântul şi-l primesc şi aduc roade: unul treizeci, altul şaizeci, altul o sută." (4, 14–20)

Avem aici un exemplu perfect al modului în care îşi transmitea învăţătura Christos Iisus. Despre Buddha putem spune, în limbajul nostru occidental: El înălţa către cer tot ceea ce omul resimţea şi trăia pe Pământ. În ceea ce-l priveşte pe Socrate, s-a spus adesea pe drept cuvânt că întregul său mod de a acţiona se poate rezuma în felul următor: El a coborât filosofia din cer pe Pământ, fiindcă a apelat direct la raţiunea pământească.

Care era poziţia lui Christos Iisus faţă de discipolii săi? El se comporta într-un fel faţă de mulţime: pe aceasta o învăţa în parabole; şi se comporta în alt fel faţă de discipolii săi mai intimi: acestora le tălmăcea parabolele, spunându-le ce trebuiau să înţeleagă, ce era cel mai uşor de sesizat prin intermediul raţiunii omeneşti. Învăţătura lui Christos este deci mai complexă decât cea a lui Buddha sau Socrate. De-a lungul tuturor cuvântărilor lui Buddha se regăseşte mereu *aceeaşi* trăsătură de caracter; de aceea şi

discipolii săi sunt toţi de acelaşi fel. Tot astfel sunt şi discipolii lui Socrate, căci aceşti discipoli se pot forma oriunde în lume, atâta timp cât pentru aceasta nu trebuie altceva decât să descoperi ceea ce există deja în sufletul omenesc. Învăţătura lui Christos are un dublu caracter: ea se prezintă în mod diferit, după cum se adresează discipolilor Săi intimi sau mulţimii. Ce înseamnă aceasta?

Pentru a înţelege de ce lucrurile stau astfel trebuie să-ţi dai seama de transformările care s-au produs la această răscruce a istoriei care a fost Misteriul de pe Golgota. Timpurile în care vechea clarvedere era apanajul tuturor oamenilor sunt pe sfârşite. Cu cât ne întoarcem mai mult în urmă în evoluţia omenirii, cu atât ne apropiem mai mult de epocile în care clarvederea era un bun comun al tuturor oamenilor, în care toţi percepeau lumea spirituală. Şi cum percepeau ei lumea spirituală? Vederea lor era o contemplare a tainelor lumii în imagini, în imaginaţiuni inconştiente sau subconştiente, o clarvedere de vis în imaginaţiuni onirice, nu sub această formă de concepte clare pe care le are acum raţiunea omenească atunci când vrea să cunoască ceva. Ştiinţa de azi, dar şi gândirea obişnută, raţiunea şi puterea de judecată prozaică erau necunoscute altădată. Când omul se afla în faţa lumii exterioare, lui îi era suficient să o vadă; nu o îmbucătăţea în idei, nu avea deprinderea logicii şi nu ştia să raţioneze combinativ despre lucruri. Această stare este greu de conceput pentru omul modern; fiindcă el vrea să pătrundă totul cu gândirea. Însă cei vechi nu gândeau în acest fel; ei treceau prin faţa obiectelor, le priveau, se îmbibau cu imaginea lor şi le găseau explicaţia atunci când se cufundau în starea intermediară dintre veghe şi somn, în lumea lor imaginativă de vis. Atunci ei vedeau imagini.

Să ne reprezentăm lucrurile mai concret: să presupunem că în acele timpuri îndepărtate de acum multe, multe milenii o fiinţă omenească privea lumea din jurul ei. Deodată o surprinde prezenţa unui Maestru, care explică ceva discipolilor săi. Ea s-ar fi apropiat şi ar fi ascultat ce fel de cuvinte spune învăţătorul discipolilor săi. Dacă erau mai mulţi discipoli ar fi observat că printre ei se află unul care primeşte în el cu fervoare cuvintele maestrului; un altul de asemenea le ascultă, dar le uită imediat după aceea; un al treilea este atât de prins în egoismul său, încât nici nu ascultă. Omul nostru nu ar fi putut compara raţional, în termeni abstracţi, aceste trei atitudini diferite. Dar când se găsea în starea intermediară dintre veghe şi somn, scena revenea în faţa sufletului său într-un tablou. Şi el ar fi putut vedea atunci ceva ca un semănător care merge şi seamănă: unele seminţe cad pe un pământ bun, unde ele cresc; altele cad pe un sol mai puţin bun şi altele pe unul pietros. Cele aruncate pe un pământ mai puţin bun produc puţin, cele aruncate pe un sol pietros nu produc nimic. Omul de atunci nu ar fi spus cum se spune astăzi: Unul dintre discipoli primeşte cuvintele, altul nu le primeşte şi aşa mai departe. În stările intermediare dintre veghe şi somn el a revăzut însă imaginea şi atunci a văzut explicaţia. În continuare el nu ar fi vorbit despre ceea ce a văzut. Dacă i-am fi cerut să descrie raporturile care existau între Maestru şi discipolii săi, el ar fi povestit viziunea sa. Căci această viziune era pentru el realitatea, dar şi explicaţia.

Or, mulţimea care Îl înconjura pe Christos mai poseda un ultim rest ale acestei vechi clarvederi; sufletele oamenilor mai erau încă în stare să asculte, atunci când li se vorbea în imagini despre existenţă şi despre devenirea omenirii. Christos vorbea deci mulţimii ca pentru cineva

care mai poseda încă o ultimă rămăşiţă a clarvederii de altădată, pe care ar fi introdus-o în viaţa sufletească obişnuită.

Şi cine erau ucenicii Săi intimi? Am văzut mai înainte că Cei doisprezece apostoli se compuneau din cei şapte fii ai mamei Macabeilor şi cei cinci fii ai lui Matatia. Am văzut cum s-au ridicat, prin întreaga evoluţie a vechiului popor evreu, la afirmarea puternică a Eului nemuritor. Ei au fost cu adevărat primii pe care Christos Iisus i-a putut alege pentru a apela la ceea ce trăieşte în fiecare suflet şi urmează să devină în viitor un bun comun pentru toate sufletele omeneşti. Mulţimii îi vorbea presupunând că ea înţelege ceea ce s-a păstrat ca o ultimă rămăşiţă a vechii clarvederi; discipolilor Săi le vorbea presupunând că ei sunt primii care pot înţelege modul în care noi vorbim astăzi oamenilor despre lumile spirituale. Era necesar deci în acel moment de răscruce ca Christos Iisus să vorbească într-un fel mulţimii şi în alt fel discipolilor Săi intimi. Pe aceşti doisprezece discipoli pe care i-a atras la Sine îi pune în mijlocul mulţimii. Ceea ce în viitor trebuie să devină un bun comun pentru întreaga omenire, respectiv înţelegerea, înţelegerea pe cale raţională a adevărurilor referitoare la lumile superioare şi la tainele evoluţiei omenirii, era misiunea cercului mai intim de discipoli ai lui Christos Iisus. El vorbea, s-ar putea spune – luaţi tot ceea ce spunea El cu ocazia tălmăcirii pildelor pentru discipolii Săi – şi în termeni socratici; căci ceea ce El spunea era scos chiar din sufletul fiecăruia, atâta doar că în timp ce Socrate se limita mai mult la raporturile pământeşti, am putea spune la logica comună, Christos Iisus se referea la chestiuni spirituale. Când Christos le vorbea discipolilor intimi în manieră socratică, el le desluşea probleme spirituale. Când Buddha le vorbea discipolilor săi, el le desluşea chestiunile

spirituale, însă în conformitate cu iluminarea, adică cu ceea ce pot primi sufletele omeneşti când zăbovesc în lumea spirituală. Christos se adresa mulţimii în felul în care sufletul omenesc obişnuit vieţuia odinioară în lumile spirituale. Pentru mulţime el vorbea, s-ar putea zice, ca un Buddha popular; pentru discipoli însă ca un Socrate elevat, ca un Socrate spiritualizat. Socrate extrăgea din sufletele discipolilor săi raţiunea individuală, pământească; Christos extrăgea raţiunea cerească. Buddha dădea discipolilor săi iluminarea cerească; Christos dădea mulţimii, în pildele sale, iluminarea pământească.

Vă rog să vizualizaţi următoarele trei scene: acolo, în ţara Gangelui, Buddha şi discipolii săi – ca o replică a lui Socrate; dincolo, în Grecia, pe Socrate cu discipolii săi – ca o replică a lui Buddha. Şi apoi, această stranie sinteză, această fuziune unică a celor două entităţi, patru până la cinci secole mai târziu. În faţa sufletului dumneavoastră se află aici, în unul dintre cele mai măreţe exemple, tabloul devenirii legice a evoluţiei omenirii.

Evoluţia omenirii avansează pas cu pas. Multe lucruri din cele spuse la început de către ştiinţa spiritului ar putea fi considerate de anumite persoane ca un fel de teorie, o simplă doctrină. Lor li se pare că a considera sufletul omenesc ca fiind o conlucrare a sufletului senzaţiei, sufletului înţelegerii sau afectivităţii şi sufletului conştienţei este pură abstracţie. Desigur, există oameni care judecă pripit. Sunt unii care judecă şi mai pripit, care, de îndată ce le schiţezi liniile unei evoluţii viitoare, o consideră ca şi încheiată. Există încă şi alte feluri de a judeca; noi am făcut deja această experienţă! Este bine ca noi antroposofii să atragem atenţia oamenilor şi asupra modului în care nu ar trebui să gândim.

Şi iată un exemplu frapant despre cum nu ar trebui să gândim, despre care însă mulţi cred că este bun. Azi dimineaţă cineva mi-a relatat un exemplu nostim al unui atare mod de a gândi. Îl folosesc aici doar ca un exemplu pe care ar trebui să ni-l întipărim bine în suflet, pentru că noi, ca antroposofi, n-ar trebui să luăm cunoştinţă doar de obiceiurile proaste ale lumii, ci să facem efectiv ceva pentru o continuă desăvârşire a sufletului. Dacă dau acest exemplu, despre ceva ce mi s-a spus azi dimineaţă, nu o fac deci dintr-un motiv personal, ci dintr-un motiv spiritual, general-valabil.

Mi s-a relatat că undeva în Europa un domn a tipărit, cu mai multă vreme în urmă, lucruri complet false despre ceea ce propovăduieşte ***Teosofia*** lui Steiner sau despre raportul său cu mişcarea spirituală. Astăzi se reproşează unei personalităţi că o cunoştinţă a ei, domnul despre care pomeneam mai sus, a putut să tipărească aşa ceva. Ce răspunde această personalitate? Da, dar această cunoştinţă a mea abia acum începe să studieze serios operele dr. Steiner. Cu ani în urmă el şi-a dat însă acordul pentru cele publicate, iar acum găseşte ca scuză că respectivul abia începe să studieze scrierile! Este un gen de gândire nepermis în cadrul mişcării noastre. În viitor, istoricii care vor scrie despre aceste lucruri vor pune întrebarea: Cum a fost posibil să-i treacă prin minte cuiva, după ce cu ani în urmă şi-a dat acordul asupra unei chestiuni, să se scuze că el abia acum începe să ia cunoştinţă de acea chestiune?

Acestea sunt lucruri care fac parte din educaţia antroposofică, iar noi nu vom putea avansa decât atunci când cu toţii vom fi convinşi că lucruri de acest gen ar trebui să fie imposibile în interiorul mişcării antroposofice. Este o chestiune ce ţine de onestitate interioară să nu poţi gândi sub nicio formă astfel. Este imposibil să avansezi în

cunoaşterea adevărului, dacă mai poţi gândi în acest fel. Şi datoria antroposofului este de a fi atent la aceste lucruri, să nu treacă indiferent pe lângă ele şi să vorbească despre „iubirea aproapelui". A-i ierta cuiva un astfel de comportament înseamnă, în adevăratul sens al cuvântului, a te purta faţă de el cu indiferenţă. Căci prin aceasta îl condamni karmic la inexistenţă şi inconsistenţă după moarte. Dimpotrivă, atrăgându-i atenţia asupra unor fapte de acest fel, îi faci mai uşoară existenţa de după moarte. Acesta este sensul mai profund al chestiunii.

Astfel, lucrurile nu trebuie luate uşor atunci când spunem, la început simplu, că sufletul omenesc se compune din trei părţi: sufletul senzaţiei, sufletul înţelegerii sau afectivităţii şi sufletul conştienţei. Am văzut în cursul ultimilor ani că aici se află mai mult decât o simplă clasificare sistematică a sufletului. Noi ştim că în timpul epocii postatlanteene s-au dezvoltat treptat diferite civilizaţii: cea a Indiei antice, a Persiei vechi, a Egiptului şi Caldeei, civilizaţia greco-latină şi, în sfârşit, a noastră. S-a arătat că lucrul cel mai important care s-a petrecut în perioada civilizaţiei babiloniano-caldeano-egiptene a fost faptul că atunci sufletul senzaţiei omului a cunoscut într-adevăr o dezvoltare deosebită. Tot aşa, în civilizaţia greco-latină s-a dezvoltat în mod deosebit sufletul înţelegerii sau afectivităţii şi în epoca noastră se dezvoltă sufletul conştienţei. Aceste trei perioade de civilizaţie contribuie deci la educarea şi la evoluţia sufletului omenesc. Aceste trei părţi ale sufletului nu sunt o invenţie a noastră, ele sunt trei realităţi vii, care s-au dezvoltat succesiv în cele trei perioade succesive.

Însă toate trebuie să se lege între ele. Ceea ce precede trebuie să se regăsească în ceea ce urmează, după cum ceea ce premerge prefigurează ceea ce va urma. Buddha şi

Socrate au trăit în timpul celei de a patra perioade de civilizaţie postatlanteeană, în care sufletul înţelegerii sau afectivităţii se exprimă în mod deosebit. Fiecare dintre ei a avut misiunea lui în cadrul acestei perioade.

Buddha a avut misiunea de a conserva, de a prelungi cultura sufletului senzaţiei din epoca precedentă, cea de a treia, în epoca următoare, cea de a patra. Învăţătura sa, ceea ce discipolii lui primesc în inima lor, este ceea ce trebuie să continue să lumineze din perioada a treia postatlanteeană, cea a sufletului senzaţiei, în cea de a patra, cea a sufletului înţelegerii sau afectivităţii. Aşadar, epoca sufletului înţelegerii sau afectivităţii, epoca a patra de civilizaţie postatlanteeană, este străbătută, prin învăţătura lui Buddha, de căldura, de focul puternic şi de lumina epocii sufletului senzaţiei, în care încă mai supravieţuia facultatea clarvederii. Marele conservator al culturii sufletului senzaţiei în cultura sufletului înţelegerii sau afectivătăţii este Buddha. – Ce misiune îi revine acum lui Socrate, care vine puţin mai târziu?

Socrate trăieşte de asemenea în epoca sufletului înţelegerii sau afectivităţii. El apelează la individualitatea omenească, la ceva ce de fapt nu se poate dezvolta decât în a cincea perioadă de cultură, în epoca noastră. El trebuie să anticipeze, sub o formă încă abstractă, epoca sufletului conştienţei în epoca sufletului înţelegerii sau afectivităţii. Buddha face să supravieţuiască trecutul. De aceea învăţătura sa ne apare ca o lumină strălucitoare şi caldă. Socrate pregăteşte viitorul, dezvoltarea sufletului conştienţei, şi de aceea cuvintele sale ne par sobre, pur intelectuale şi chiar seci.

Vedem astfel cum epocile de civilizaţie a treia, a patra şi a cincea se comprimă toate în a patra. Cea de a treia este conservată prin Buddha, cea de a cincea este pregătită prin

Socrate. Orientul şi Occidentul se întâlnesc aici pentru a asimila aceste două elemente diferite; Orientul pentru a conserva măreţia timpurilor trecute, Occidentul pentru a anticipa ceea ce trebuie să apară în viitor.

De la epocile vechi ale evoluţiei omenirii, în care Buddha a apărut mereu ca un Budhisatva, până în momentul în care el s-a ridicat la starea de Buddha, este un drum drept. Este o evoluţie lungă, care ia sfârşit odată cu existenţa de Buddha, care ia sfârşit şi prin faptul că Buddha cunoaşte acum ultima lui încarnare şi nu mai revine pe Pământ. A fost o perioadă lungă, care a luat sfârşit după ce a transmis mai departe roadele perioadei a treia postatlanteene, cea a sufletului senzaţiei, făcând-o să strălumineze din nou. Dacă citiţi din acest punct de vedere predicile lui Buddha veţi avea dispoziţia care trebuie, iar apariţia epocii sufletului înţelegerii sau afectivităţii va căpăta atunci o valoare cu totul nouă pentru dumneavoastră. Veţi merge atunci la predicile lui Buddha şi vă veţi spune: Ele se adresează direct sufletului omenesc; în spate există însă ceva ce scapă acestui suflet, ceva care aparţine unei lumi superioare. De aici şi această curioasă mişcare ritmică a repetiţiilor care se găsesc acolo, care şochează inteligenţa obişnuită şi pe care nu o putem înţelege decât când trecem de la planul fizic la planul eteric, planul suprasensibil cel mai apropiat de lumea sensibilă. Cel ce înţelege că multe lucruri acţionează din corpul eteric, aflat în spatele corpului fizic, înţelege şi de ce multe lucruri din predicile lui Buddha se repetă mereu şi mereu. Nu trebuie să încercăm să eliminăm sentimentul ciudat pe care ni-l provoacă predicile, suprimând repetiţiile. Nişte minţi abstracte au crezut că fac ceva bun dacă extrag doar sensul, evitând repetiţiile. Din contră, este bine să lăsăm totul aşa cum a fost dat de Buddha.

Dacă ne referim acum la Socrate, deocamdată fără tot acel material bogat de descoperiri din ştiinţele naturii şi din ştiinţele umaniste acumulat de atunci, dacă observăm modul în care se apropia el de lucrurile obişnuite şi apoi luăm în considerare realizările ştiinţelor naturii, vedem că peste tot regăsim în acestea metoda socratică. De asemenea, ea este căutată şi dorită. Este ca un fir roşu care porneşte de la Socrate, traversează epoca noastră şi va continua să se perfecţioneze fără încetare.

Astfel, evoluţia omenească până la Buddha este străbătută de un curent care sfârşeşte odată cu el; şi avem un alt curent, care începe cu Socrate şi se va prelungi în viitorul îndepărtat. Socrate şi Buddha stau unul lângă altul ca două nuclee de comete, dacă ni se permite să folosim această imagine; coada de lumină a cometei lui Buddha învăluind nucleul şi pierzându-se într-un trecut foarte îndepărtat; cea a lui Socrate învăluind de asemenea nucleul şi luminând până departe, într-un viitor nedefinit. Două comete mergând în direcţii opuse, al căror nucleu luminează în acelaşi timp; aceasta este imaginea pe care aş folosi-o pentru a-i descrie pe cei doi, Buddha şi Socrate.

Cinci sute de ani mai târziu, Christos Iisus realizează un fel de fuziune a celor două curente. Am văzut deja prin câteva fapte acest lucru. Mâine vom continua acest studiu, răspunzând la întrebarea: Cum putem caracteriza corect misiunea lui Christos Iisus în raport cu sufletul omenesc?

CONFERINŢA a V-a

Basel, 19 septembrie 1912

Am descris ieri dintr-un anumit punct de vedere momentul istoric în care se plasează Misteriul de pe Golgota. Am încercat să facem acest lucru oprindu-ne la doi din cei mai importanţi ghizi ai omenirii, Buddha şi Socrate, care au trăit amândoi câteva secole înaintea Evenimentul de pe Golgota. Am văzut că Buddha marchează într-o oarecare măsură sfârşitul unui curent de evoluţie. Între secolele al VI-lea şi al V-lea înaintea Misteriului de pe Golgota Buddha vesteşte revelaţia de la Benares, ce va deveni mai târziu învăţătura vastă şi profundă care rezumă şi, într-un anumit sens, reînnoieşte ceea ce de milenii forma hrana spirituală a omenirii. El realizează acest lucru în modul în care putea fi făcut atunci, cu cinci sute de ani înaintea Misteriului de pe Golgota, şi cum era mai nimerit să se facă pentru popoarele şi rasele care trăiau la acea epocă. De ce Buddha poate fi considerat sfârşitul de drum al unui curent universal va fi şi mai evident dacă privim pe marele său predecesor, care, într-un fel, recade deja într-un con de umbră al evoluţiei omenirii, pe marele învăţător indian Krishna, care ni se înfăţişează, însă într-un cu totul alt sens, ca punctul final al unei revelaţii milenare.

Krishna poate fi situat în istorie cam cu câteva secole înaintea lui Buddha; dar nu aceasta este ceea ce interesează aici. Punctul esenţial este acesta: cu cât laşi să acţioneze mai mult asupra ta cele două fiinţe, Krishna şi Buddha, cu atât mai mult îţi dai seama că, dintr-un anumit punct de vedere, învăţătura lui Buddha apare într-o lumină şi mai clară la Krishna şi că – după cum vom vedea îndată – această revelaţie era atunci pe sfârşite.

Krishna, în acest nume se concentrează realmente o strălucire care a luminat evoluţia spirituală a omenirii timp de multe, multe milenii. Dacă te adânceşti în tot ceea ce ar putea fi desemnat ca Învăţătura, ca Revelaţia sa, observi înălţimi sublime ale revelaţiei spirituale omeneşti şi ai sentimentul că nimic mai perfect, nimic mai înalt n-ar putea exista. Revelaţia lui Krishna este în felul ei un sumum care cu greu ar putea fi depăşit. Desigur, noi rezumăm în persoana lui Krishna o învăţătură care a fost dată multor instructori, care au trebuit să devină purtătorii ei înaintea lui. Dar tot ceea ce le-a fost comunicat acestora timp de mii şi sute de ani mai înainte se află reînnoit, rezumat şi completat în învăţătura pe care a dat-o el poporului său. Când iei în considerare felul în care vorbeşte Krishna în discursurile lui despre lumile divine şi lumile spirituale, despre raporturile lor cu omenirea şi despre cursul evenimentelor istorice, când îţi dai seama de înălţimea spirituală la care trebuie să ajungi dacă vrei să înţelegi sensul adânc al acestei învăţături, atunci trebuie să recunoşti că în istoria ulterioară a omenirii nu mai există decât un singur lucru cu care să poată fi comparat.

Se poate spune că, într-o anumită măsură, revelaţia lui Krishna constituie o învăţătură ocultă, căci puţini oameni se pot ridica la perfecţiunea interioară, la înălţimea spirituală necesară pentru a înţelege aceste lucruri. Nu este necesar ca aceste lucruri să le ţinem secret prin mijloace exterioare, să le ţinem sub cheie; ele rămân oculte fiindcă majoritatea oamenilor este incapabilă să se ridice la înălţimea necesară pentru a le înţelege. Se pot răspândi punându-le la îndemâna tuturor – ele vor rămâne totuşi secrete.

Mijlocul de a şterge caracterul lor de ştiinţă ocultă nu este acela de a fi răspândite printre oameni, ci de a înălţa

sufletele, pentru ca oamenii să se poată uni cu ele. Aceste lucruri planează la o anumită înălţime spirituală, la care se mai adaugă un anumit mod de exprimare, ce reprezintă un fel de culme spirituală. Cine aude cuvintele unei astfel de revelaţii ar greşi dacă ar crede că le-a înţeles, chiar dacă el este un savant, un erudit al secolului al XX-lea. Îţi dai seama perfect de ce se spune azi de către foarte mulţi, că nu există o învăţătură ocultă; se spune acest lucru pentru că, adesea, cei care emit această afirmaţie cred că dacă deţin cuvintele au totul. Însă ceea ce este ocult constă tocmai în faptul că respectivii nu înţeleg ceea ce au înaintea ochilor.

Spuneam mai înainte că un singur lucru se poate compara cu învăţătura lui Krishna. Este ceva ce ne evocă numele a trei oameni, care au trăit ceva mai târziu şi care sunt ceva mai apropiaţi de noi; numai că aici învăţătura este dată sub o cu totul altă formă, sub formă conceptuală, filosofică. Este vorba de tot ceea ce se leagă în ultima vreme de numele lui Fichte [**22**], Schelling [**23**] şi Hegel [**24**]. Teoriile acestor trei gânditori au un caracter ocult, comparabil întru câtva cu al altor „învăţături oculte" ale omenirii. Căci, deşi până la urmă poţi ajunge să ai în faţă învăţăturile lor, nimeni nu va nega că acestea au rămas, în sensul cel mai larg al cuvântului, adevărate învăţături oculte. Există foarte puţini oameni care să vrea să se apropie cât de puţin de ceea ce au scris aceşti trei gânditori. În virtutea a ceea ce s-ar putea numi curtoazie filosofică, azi se vorbeşte din nou de Hegel în anumite medii filosofice şi, ca răspuns la afirmaţia pe care tocmai am făcut-o, vi se va răspunde că totuşi sunt oameni care se ocupă de Hegel. Dacă analizăm însă ceea ce scriu aceşti oameni şi ne uităm cum contribuie ei la a-l face înţeles pe Hegel, putem fi convinşi că teoriile lui Hegel au rămas pentru ei o adevărată învăţătură ocultă. Dar la Fichte,

Schelling şi Hegel reapare sub formă de concepte, sub formă abstractă, ceea ce ne vine ca lumină din Orient, de la Krishna şi, ca să remarcăm asemănarea, mai avem aici şi ceva în plus: o conformaţie sufletească a omului foarte bine definită. Mi-ar plăcea să prezint astăzi deschis despre ce este vorba.

Când o persoană, să nu zicem mediu cultivată ci foarte cultivată, ia în mână o lucrare filosofică oarecare a lui Fichte sau a lui Hegel şi începe să o citească, crede că acolo găseşte doar o continuare a evoluţiei care a avut loc pe plan intelectual. Şi majoritatea oamenilor este de acord că dacă deschizi, de exemplu, *Enciclopedia ştiinţelor filosofice* a lui Hegel [**25**] unde se vorbeşte întâi despre „a fi", apoi despre „a nu fi", despre „devenire", „existenţă" şi aşa mai departe, nu te încântă prea tare toate acestea. Mai poţi auzi spunându-se: Cineva a ticluit aici o operă de cea mai înaltă abstracţiune; poate fi foarte frumoasă, însă ea nu vorbeşte nici inimii, nici sufletului, nu dă nicio căldură interioară. Am cunoscut oameni care au închis rapid cartea de care vă vorbesc, după trei sau patru pagini. Un lucru nu se recunoaşte însă cu plăcere: dacă această lucrare nu radiază nicio căldură, dacă nu pătimeşti la citirea ei luptele existenţiale care te fac să treci de la infern la cer, cauza este în tine. Căci există o posibilitate ca în ceea ce oamenii numesc „noţiuni abstracte" la cei trei să pătimeşti adevărate lupte existenţiale, să nu resimţi doar căldură existenţială, ci întregul spectru, de la frigul existenţial extrem la căldura existenţială cea mai arzătoare. Poţi simţi că aceste lucruri nu sunt redate cu idei abstracte, ci efectiv cu sânge omenesc.

Putem stabili o comparaţie între lumina care emană din învăţătura lui Krishna şi această fază aşa-zis modernă a evoluţiei gândirii omeneşti; numai că între cele două există

o mare diferenţă. Ceea ce întâlnim la Fichte, Schelling şi Hegel, aceşti gânditori ai creştinismului, cei mai evoluaţi, găsim şi la Krishna, dar sub o formă convenabilă pentru o epocă precreştină. Or, care este revelaţia adusă de Krishna? Este ceva ce n-a mai putut fi repetat niciodată după aceea, ceva a cărui înălţime nu poate fi depăşită. Cine are înţelegere pentru aceste lucruri îşi poate face o idee despre lumina spirituală ce emană dinspre acea cultură din care a provenit Krishna, dacă lasă să acţioneze asupra lui câteva mostre ce aparţin acestei culturi. Trebuie însă lăsat ca ele să acţioneze în sens corect. Dacă laşi să acţioneze în mod corect cuvinte precum cele din Bhagavad Gita – dăm mai jos doar câteva exemple –, în care Krishna se referă la propria sa fiinţă, dobândeşti anumite cunoştinţe şi încerci anumite sentimente şi senzaţii, pe care le vom caracteriza imediat. Astfel, Krishna spune (în cântul al zecelea):

„Eu sunt spiritul devenirii, începutul, mijlocul şi sfârşitul ei. Printre fiinţe sunt cea mai nobilă din toate. Printre fiinţe sunt cea mai nobilă dintre tot ce a devenit. Printre fiinţele spirituale eu sunt Vishnu, printre stele eu sunt Soare, printre luminatorii cerului sunt Luna, printre elemente focul, printre munţi înaltul Meru; sunt printre ape marele ocean şi printre râuri Gangele, printre mulţimea de copaci eu sunt Ashvatta, sunt, în adevăratul sens al cuvântului, stăpânul oamenilor şi al tuturor fiinţelor ce trăiesc acolo, sunt şarpele cel veşnic dintre şerpi, cel care stă la temelia existenţei însăşi."

Să luăm o altă mărturie din aceeaşi civilizaţie, pe care o întâlnim în Vede:

„Devaşii se adună in jurul tronului celui Atotputernic şi Îi cer cu evlavie să spună cine este El însuşi.

Atunci Atotputernicul – Dumnezeul universal în sensul vechii Indii – răspunde: Dacă ar exista un altul ca mine, m-aş descrie prin el.
Eu sunt din eternitate şi voi fi în întreaga eternitate.
Sunt cauza primă a toate, cauza a tot ce se află la vest, est, nord şi sud, cauza a tot ceea ce se află sus în înalturi şi jos în adâncuri.
Eu sunt totul şi sunt mai bătrân decât tot ce există.
Sunt stăpânul stăpânilor.
Sunt adevărul însuşi, sunt revelalia însăşi, cauza revelaţiei.
Eu sunt cunoaşterea, cucernicia, sunt dreptatea.
Eu sunt atotputernic."

Şi iată ce se găseşte în acest foarte vechi document în chip de răspuns la întrebarea: Care este cauza tuturor lucrurilor?

„Această cauză a lumii este focul, este Soarele şi de asemenea Luna; este de asemenea acest brahman pur şi această apă şi această creatură, cea mai elevată dintre toate.
Toate clipele şi toate săptămânile, toate lunile, toţi anii, toate veacurile, toate mileniile, toate milioanele de ani au ieşit din personalitatea sa ce radiază, pe care nimeni nu o poate înţelege, nici sus, nici jos, nici împrejur şi nici în centru, acolo unde ne găsim noi!"

Acestea sunt cuvintele care răsună în urechile noastre din depărtarea acelor timpuri străvechi. Dacă ne deschidem lor, dacă le studiem în mod imparţial, ce sentimente trezesc în noi? Tocmai am văzut ce spune Krishna despre el însuşi şi ceea ce este spus despre Dumnezeul universal şi despre cauza lumii. Aceste cuvinte

şi aceste cunoştinţe sunt cele mai puternice, cele mai înalte care au fost pronunţate vreodată şi ştim că în viitor nimic mai grandios, nimic mai profund nu va putea fi spus vreodată. Omenirii i-a fost adus ceva care trebuie să rămână, trebuie să fie primit aşa cum este, care a ajuns într-un anumit fel la perfecţiune. Şi peste tot unde, mai târziu, s-a reflectat asupra acestor lucruri s-a crezut poate de cuviinţă ca ele să se formuleze în cuvinte mai clare, să se exprime într-un alt fel, dar ele niciodată nu s-au spus mai bine, niciodată! Iar cine ar avea pretenţia să le spună mai bine ar fi mai mult decât îndrăzneţ.

Să considerărn mai întâi fragmentul din Bhagavad Gita unde Krishna descrie propria sa fiinţă. Ce descrie el în realitate? Într-un mod foarte straniu, el vorbeşte despre sine ca fiind Spiritul lucrurilor intrate în existenţă, ca fiind Vishnu printre spiritele cereşti, Soarele printre stele, Luna printre luminători, focul printre elemente etc. Dacă vrem să rezumăm într-o formulă cuvintele sale, putem spune aşa: Krishna se descrie pe sine ca Esenţa, Spiritul existent în toate, ca Fiinţa cea mai pură şi mai dumnezeiască care poate exista. Aşadar peste tot unde se pătrunde înăuntrul lucrurilor, unde se caută a se atinge substratul, esenţa lor, se află Krishna. Să luăm, de exemplu, un anumit număr de plante de aceeaşi specie şi să căutăm Fiinţa însăşi a acestei specii, Esenţa invizibilă care se manifestă prin formele vizibile vegetale. Care este această Esenţă a ei? Este Krishna! Nu trebuie însă să ne-o reprezentăm doar identică cu o plantă, ci ca tot ce poate fi mai perfect şi mai pur în formă; astfel că unde vedem o plantă nu avem doar Esenţa, ci de fiecare dată Esenţa în forma cea mai pură, mai nobilă şi mai perfectă.

Despre cine vorbeşte aşadar Krishna? Despre nimeni altcineva decât despre entitatea pe care omul o poate

recunoaşte şi în el însuşi, atunci când se cufundă înăuntrul său; nu fiinţa sa vizibilă, aceea care ni se arată în viaţa de toate zilele, ci aceea care se ascunde în spatele manifestării trupeşti şi sufleteşti care ne apare de obicei. El vorbeşte despre entitatea omenească care se află în noi, căci entitatea omenească adevărată este una cu Universul. În Krishna nu avem cunoaşterea care se manifestă egoist; în el se face trimitere la ceea ce este mai elevat în om, la ceea ce se poate considera identic cu esenţa care trăieşte în fiecare lucru.

Aşa cum vorbim noi astăzi, având în vedere altceva, aşa vorbea Krishna când se referea la civilizaţia pe care o reprezenta. Când privim astăzi în noi înşine, mai întâi întâlnim acolo Eul, aşa cum este el descris în cartea mea ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?*** [**26**]. Faţă de acest Eu obişnuit, noi mai deosebim şi un Eu suprasensibil, care nu se arată simţurilor şi care apare ca fiind nu numai în noi, ci răspândit în entitatea tuturor lucrurilor. Atunci când vorbim de Eul nostru superior, de entitatea superioară care se află în fiecare om nu este vorba de aceeaşi fiinţă despre care spunem în mod curent „Eu sunt", deşi nu avem două cuvinte diferite pentru a le distinge. În gura lui Krishna ele ar fi sunat diferit. El vorbeşte de entitatea sufletească a omului, în sensul concepţiei de la acea epocă, cum vorbim noi astăzi despre Eu.

Cum a fost posibil ca ceea ce rostea Krishna să se asemene atât de mult cu ceea ce exprimăm noi ca forma cea mai înaltă de cunoaştere? Aceasta se explică prin faptul că în mileniile care au precedat civilizaţia din care provenea Krishna a existat o cultură clarvăzătoare a omenirii, în care oamenii erau obişnuiţi ca, atunci când examinau esenţa lucrurilor, să se ridice la o contemplare

clarvăzătoare. Şi această limbă, care răsună spre noi în cântările Bhagavad Gitei, o putem înţelege dacă o privim ca pe un sfârşit al vechii concepţii clarvăzătoare despre lume, dacă ne este clar un lucru: atunci, în acele timpuri de demult, în clipa în care omul se transpunea în starea de conştienţă intermediară dintre somn şi veghe, comună tuturor oamenilor, modul în care el se transpunea în lucruri nu se asemăna cu cel care există astăzi în contemplarea senzorială, unde lucrurile sunt aici şi omul se află în afara lor; el se simţea revărsat peste toate fiinţele, se simţea în toate fiinţele şi una cu toate fiinţele. El se simţea unit cu ce era mai bun în lucruri, şi ce era mai bun în el era în toate lucrurile. Pentru a înţelege cuvintele lui Krishna ce răsună spre noi din Bhagavad Gita trebuie părăsit spiritul şi sentimentele abstracte cu care este înzestrat omul modern; trebuie să te transpui interior în acea stare de suflet din vechile timpuri, pe care tocmai le-am caracterizat. Le putem înţelege dacă ne întrebăm: Cum se vedea pe sine omul în acele timpuri îndepărtate ale vechii clarvederi ? – şi dacă ne răspundem: În felul care poate fi dobândit astăzi printr-o instrucţie spiritual-ştiinţifică, când omul îşi eliberează corpul său eteric şi se simte ca dilatat, ca răspândit în toate lucrurile şi fiinţele; în epocile vechi, omul se afla în mod cu totul natural în această stare, care nu era întru totul asemănătoare cu cea care se poate atinge astăzi prin antrenamentul spiritual-ştiinţific. În această stare, oamenii se aflau transpuşi în mod cu totul natural. Şi atunci când revelaţiile pe care ei le aveau erau exprimate în cuvinte frumoase, minunate, ele apăreau sub forma pe care o întâlnim la Krishna.

S-ar putea spune de aceea şi că Krishna le spunea semenilor: Eu vreau să exprim prin cuvinte ceea ce au văzut cei mai buni dintre noi când se aflau în stările de

clarvedere şi vreau să descriu raportul dintre ei şi lume aşa cum l-au văzut aceştia. Căci, în viitor, oamenii nu vor mai fi astfel, şi chiar voi înşivă nu veţi mai putea fi cum erau părinţii voştri. Eu vreau să descriu în cuvinte ceea ce au văzut strămoşii noştri, ca să rămână pentru mai târziu, căci oamenii nu vor mai putea avea în mod cu totul natural aceste viziuni. – O exprimare aproximativă, în cuvintele posibile la acea vreme, a ceea ce trăise timp de milenii omenirea reprezenta revelaţiile lui Krishna. Ele trebuiau să rămână şi pentru timpurile în care oamenii nu le mai puteau contempla.

Şi celelalte cuvinte le putem privi astfel. Să presupunem că în epoca în care Krishna îşi expunea revelaţia sa un discipol l-ar fi întrebat pe un Maestru iniţiat: Spune-mi Maestre, ce ştii că se află în spatele lucrurilor pe care le văd ochii mei? Maestrul ştiutor ar fi răspuns atunci: În spatele lucrurilor pe care le contemplă ochii tăi fizici, corporali, este spiritul, suprasensibilul. Dar în timpurile vechi oamenii vedeau încă în mod cu totul natural lumea suprasensibilă. Şi regiunea suprasensibilă învecinată cu lumea noastră sensibilă este domeniul etericului; acolo pătrundea privirea lor. Acolo este cauza, izvorul a tot ceea ce este senzorial. Oamenii puteau vedea atunci cauza lucrurilor. Eu nu pot exprima acum decât în cuvinte ceea ce se contempla în mod direct atunci: era focul, era Soarele – dar nu sub forma în care ne apare Soarele actual, căci ceea ce vede ochiul acum chiar şi pentru vechea clarvedere era invizibil; globul alb, incandescent al Soarelui era întunecat şi peste toate spaţiile se răspândeau efluviile, radiaţiile aurei solare, desfăcându-se şi întreţesându-se în imagini multicolore, însă în aşa fel încât ceea ce se cufunda astfel în lucruri era totodată lumină creatoare, era Soarele; şi la fel era Luna,

care şi ea era privită cu totul altfel, căci în ea se cuprinde în totalitate brahmanul pur.

Dar, ce este brahmanul pur? Materialistul crede că inspirând aer prin el omul nu respiră decât oxigen. Aceasta este o iluzie. La fiecare respiraţie noi inspirăm spirit şi expirăm spirit. Ceea ce trăieşte ca spirit în aerul pe care îl respirăm pătrunde şi iese din noi. Pe vremea vechii clarvederi oamenii vedeau aceasta şi nu credeau, precum materialistul modern, că noi nu inspirăm decât oxigen. Ei ştiau că omul inspiră elementul eteric al spiritului, pe „brahman", de la care provine viaţa. Aşa cum azi se crede că viaţa este întreţinută de oxigenul din aer, cei vechi ştiau că brahman este cel ce întreţine viaţa; prin faptul că omul inspiră brahman, el trăieşte. Brahmanul pur este cauza propriei noastre vieţi.

Şi cum sunt înălţimile ideatice spre care se avântă această antică înţelepciune, tot atât de pură ca eterul şi tot atât de luminoasă ca lumina? Oamenii de astăzi cred că gândesc foarte subtil. Dar când vezi confuzia care domneşte în explicaţiile lor nu mai resimţi niciun respect pentru gândirea modernă şi în deosebi pentru gândirea logică. Aici trebuie deja să fac o scurtă paranteză pentru a explica despre ce e vorba; poate părea cumva abstract, dar voi încerea să fiu cât mai pe înţeles.

Să presupunem că ne apare în faţă un animal sălbatic, de culoare galbenă, având coamă. Numim acest animal leu. Începem acum să ne întrebăm: Ce este un leu? Răspunsul este: O fiară de pradă. Ce este o fiară de pradă? – Un mamifer. – Şi ce este un mamifer? – O fiinţă vie. Şi aşa mai departe... Procedăm mereu ajutându-ne de un concept nou pentru a-l explica pe cel dinainte. Majoritatea oamenilor cred mereu că fac dovadă de logică întrebând la nesfârşit, aşa cum s-a arătat aici, ce fel de animal este leul, mamiferul

etc. Adesea când este vorba de lucruri spirituale, chiar şi de cele mai înalte adevăruri spirituale, se procedează în acelaşi fel. Şi aici, unde s-a încetăţenit ca la sfârşitul unei conferinţe să se trimită bileţele cu întrebări în scris, sunt oameni care întreabă aproape invariabil aceleaşi lucruri: Ce este Dumnezeu? sau: Care este începutul Lumii? sau: Care este sfârşitul lumii? Oamenii chiar nu vor să ştie altceva decât: Ce este Dumnezeu? Care este începutul lumii? Care este sfârşitul lumii? Ei întreabă despre aceste lucruri aşa cum ai întreaba: Ce este un leu? ş.a.m.d.

Oamenii cred că ceea ce este valabil pentru viaţa de toate zilele este aplicabil şi pentru lucrurile cele mai înalte ale existenţei. Ei nu se gândesc că ceea ce caracterizează aceste lucruri este tocmai faptul că nu se poate vorbi despre ele aşa cum se vorbeşte în viaţa de toate zilele, că în legătură cu ele nu se pot pune întrebările în acelaşi fel. Căci, mergând în sus de la o noţiune la alta, de la leu la animal de pradă ş.a.m.d., obligatoriu ajungi la ceva care nu mai poate fi descris, când nu mai are sens să întrebi: Ce este aceasta? Căci atunci când întrebi vrei să ai pe lângă subiect un predicat. La un moment dat trebuie să existe însă o Fiinţă supremă care nu mai poate fi explicată decât prin ea însăşi. Întrebarea Ce este Dumnezeu? este fără rost, în sens logic. Poţi merge ascendent până la superlativ; superlativului nu-i mai poţi ataşa însă niciun predicat, căci răspunsul care-l primeşti după aceea este: Dumnezeu este...; şi ceea ce urmează a-l descrie pe Dumnezeu ar trebui să fie superlativul. Ar fi cea mai stranie dintre contradicţiile posibile.

Faptul că această întrebare continuă să se pună şi astăzi denotă înălţimea sublimă la care se arăta Krishna în timpurile străvechi atunci când spunea: Devaşii se adună în jurul tronului celui Atotputernic şi-i cer smeriţi să spună

cine este el însuşi. El atunci răspunde: Dacă ar exista altul ca mine, m-aş descrie prin el. Dar el nu face aceasta, nu se descrie printr-un altul. Cu aceeaşi smerenie şi devotament ca devaşii înşişi, am putea spune, ne apropiem de această antică şi sfântă cultură indiană şi ne minunăm de înălţimile grandioase ale logicii sale, înălţimi la care ea a ajuns nu prin gândire, ci prin vechea clarvedere, prin faptul că oamenii ştiau în mod nemijlocit că atunci când ajungem la cauze întrebările încetează, pentru că noi contemplăm cauzele. Rămânem în admiraţie în faţa acestei învăţături care ne-a rămas din acele timpuri îndepărtate, ca şi cum spiritele care ne-au transmis-o vor să ne spună: Timpurile vechi, în care oamenii au avut viziunea directă a lumilor spirituale, au luat sfârşit. În viitor nu va mai fi la fel. Dar noi vrem să fixăm în cuvinte înălţimile la care ne putem avânta şi pe care altădată omul le putea contempla prin clarvedere.

Astfel, în Bhagavad Gita, în Vede găsim consemnate toate lucrurile pe care noi le putem rezuma, ca într-o apoteoză, la Krishna, care nu pot fi depăşite, la care omul poate avea din nou acces prin noua clarvedere, dar nu pot fi pătrunse cu ajutorul facultăţilor dezvoltate de el mai târziu. De aceea, dacă se rămâne la cultura actuală, care este o cultură de zi, o cultură a simţurilor, suntem pe deplin îndreptăţiţi să spunem: Făcând abstracţie de ceea ce se poate dobândi cu ajutorul unei clarvederi cucerite printr-un antrenament riguros, cultura actuală nu ne va permite niciodată să atingem acele antice revelaţii sacre cărora Krishna le-a dat o expresie desăvârşită. Cert este însă că evoluând, supunându-se unei instrucţii spiritual-ştiinţifice sufletul le va putea cuceri din nou. Dar a ajunge acolo pe căi naturale – dacă mă pot exprima astfel – cum a fost cazul altădată, acest lucru nu mai este posibil pentru

omenirea actuală. De aceea, aceste adevăruri au mers descrescător. Dacă există câţiva gânditori ca Fichte, Schelling şi Hegel, care şi-au limpezit gândirea, dându-i cea mai mare puritate posibilă, aceste învăţături, aceste lucruri pot apărea din nou – deşi nu sub o formă la fel de vie, nu cu amprenta personală pe care o aveau la Krishna – sub formă de idei, însă nu ca altădată, atunci când oamenii le sesizau prin clarvedere. După cum am arătat adesea în conferinţele mele, clarvederea timpurilor vechi a dispărut în mod lent, gradual, în cursul timpurilor postatlanteene.

Dacă luăm în considerare prima civilizaţie postatlanteeană, vechea epocă hindusă, se poate spune: Despre ea nu ne-au rămas mărturii scrise, căci pe atunci oamenii priveau încă în lumile spirituale. Ceea ce i-a fost revelat omenirii altădată poate fi regăsit doar prin citirea Cronicii Akasha. Aceea a fost o revelaţie înaltă. Dar omenirea a decăzut mereu, tot mai mult, iar în timpul celei de-a doua civilizaţii postatlanteene, în epoca Persiei antice, ea nu mai percepea aceste revelaţii spirituale, care continuau să existe, în puritatea lor iniţială. În cea de a treia civilizaţie, în epoca egipteano-caldeeană, ele existau într-o formă şi mai puţin pură. Să nu uităm că din aceste trei civilizaţii antice nu ne-a rămas – şi nu numai de la popoarele care au dat numele acestor civilizaţii – nicio mărturie scrisă. Când spunem epoca hindusă ne referim la o cultură de la care nu ne-a parvenit niciun document. Tot aşa, de la perioada de cultură persană veche nu ne-a rămas nimic scris. Documentele pe care le posedăm despre ea sunt doar un ecou, un vestigiu transmis prin tradiţie. Abia începând cu civilizaţia caldeo-babiloniană, deci din perioada a treia de civilizaţie, suntem în posesia unor mărturii scrise. Dar în timp ce se desfăşura civilizaţia persană, paralel cu ea, în cultura hindusă avea loc o a doua

perioadă; şi în timpul civilizaţiei caldeo-egipteano-babiloniene în India se derula o a treia perioadă de cultură şi abia acum au început a se fixa evenimentele în scris. Însemnările pe care le avem noi, de exemplu în Vede, provin abia din perioada târzie a acestei a treia perioade de cultură. Acestea sunt şi scrierile care vorbesc despre Krishna.

Aşadar, când vorbim de documente scrise nu trebuie să ne gândim că avem în faţă prima civilizaţie hindusă; căci tot ce este cuprins în documente sunt însemnări făcute abia în cursul celei de-a treia perioade de către vechii indieni, fiindcă tocmai în această epocă facultăţile vechii clarvederi s-a stins aproape complet. Aici sunt toate mărturiile pe care le putem aduna despre persoana lui Krishna. De aceea, în aceste documente vechii hinduşi ne redau lucruri care pot fi verificate prin investigaţii exterioare. Atunci când studiem lucrurile în profunzimea lor ne dăm seama că ele sunt în concordanţă cu informaţiile pe care ni le dau documentele exterioare. Când ajungem la sfârşitul celei de a treia vârste a lumii, când oamenii pierduseră ceea ce avuseseră altădată, a apărut Krishna ca să se păstreze mărturia despre ceea ce a trebuit să dispară.

Despre ce epocă vorbeşte deci tradiţia când spune despre Krishna că a apărut în „a treia vârstă a lumii?" Despre aceeaşi epocă pe care noi o numim civilizaţia egipteano-caldeeană! Şi doctrina indo-orientală a lui Krishna este în concordanţă perfectă cu învăţătura noastră. Când antica clarvedere şi toate comorile cunoştinţelor care au fost dobândite datorită ei au început să dispară a apărut Krishna şi le-a revelat sub formele în care ele puteau fi păstrate pentru epocile viitoare. În acest mod Krishna reprezintă sfârşitul a ceva măreţ şi puternic. Tot ceea ce s-a

spus în ultimii ani în cercul nostru se potriveşte perfect cu documentele orientale, dacă le citim cum trebuie. Este un nonsens să vorbim aici despre „orientalism" sau despre „occidentalism", căci importante nu sunt cuvintele acestea sau acelea cu care propovăduim în Orient sau Occident, ci faptul că noi vorbim cu înţelegere despre cele ce se vestesc. Cu cât aprofundaţi mai bine mesajul a ceea ce a fost revelat în ultimii ani cu atât veţi vedea mai bine că el este în acord cu toate documentele Orientului.

Krishna marchează deci sfârşitul unei epoci. Câteva secole mai târziu apare Buddha. În ce mod este Buddha celălalt pol, să zicem aşa, al sfârşitului de epocă? Ce raport există între Buddha şi Krishna?

Să aducem din nou în faţa sufletului acel aspect care îl caracterizează pe Krishna. Revelaţii vaste, puternice ale vremurilor de demult, exprimate în cuvinte pe care omenirea viitoare le va putea înţelege şi în care va simţi ecoul vechii clarvederi pierdute – aşa stă Krishna în faţa privirii noastre. Revelaţia sa este accesibilă oamenilor de astăzi, ei o pot înţelege şi-şi pot spune: În ea este conţinută înţelepciunea despre lumea spirituală care se ascunde în spatele lumii sensibile, despre lumea cauzelor, a faptelor spirituale. În revelaţia lui Krishna toate acestea sunt cuprinse în cuvinte puternice şi mari. Şi dacă ne adâncim în Vede şi în ceea ce se poate rezuma concluziv drept revelaţia lui Krishna se poate spune: Aceasta e lumea originară a omului, lumea aflată în spatele lumii care se poate vedea cu ochii, auzi cu urechile şi atinge cu mâinile şi aşa mai departe. Tu, suflete omenesc, aparţii acestei lumi, a cărei existenţă a arătat-o Krishna!

Şi ce sentimente putea resimţi acest suflet omenesc în cursul secolelor care au urmat? El putea să vadă cum în aceste antice şi minunate revelaţii se vorbea despre patria

cerească, despre patria spirituală propriu-zisă a omenirii. Apoi, întorcându-se spre lumea exterioară, ce întâlnea acolo? El vedea cu ochii, auzea cu urechile, pipăia cu simţul tactil, gândea asupra lucrurilor cu ajutorul raţiunii, care sub nicio formă nu putea pătrunde în spiritual, a cărui existenţă a fost propovăduită prin revelaţia lui Krishna. Şi sufletul omenesc putea să-şi zică: Aici se află învăţătura sfântă a timpurilor de demult, ce mărturiseşte cunoaşterea patriei spirituale aflate de jur împrejurul nostru, împrejurul lumii senzoriale, singura pe care noi o cunoaştem acum. Noi nu mai trăim în patria spirituală despre care Krishna vorbeşte în modul cel mai minunat.

Apoi vine Buddha. Şi cum vorbeşte el despre lumea ale cărei splendori le descria Krishna sufletelor omeneşti, care nu mai văd în jurul lor decât ceea ce văd cu ochii şi nu mai aud decât ceea ce aud cu urechile? El spune: Da, voi trăiţi în această lume a simţurilor, spre care v-a împins din încarnare în încarnare setea de viaţă. Eu însă vă vorbesc de calea care vă poate conduce în afara acestei lumi, spre lumea despre care a vorbit Krishna. Eu vă vorbesc de calea prin care vă veţi elibera de această lume, care nu este lumea lui Krishna. – Învăţătura lui Buddha pare să răsune prin secolele care au urmat ca un lung strigăt de regret, dorul după lumea de care vorbea Krishna. În acest sens, Buddha ne apare ca ultimul succesor al lui Krishna. Dacă el însuşi ar fi vorbit despre Krishna, în ce termeni ar fi făcut-o? El ar fi spus cam aşa: Am venit să vă mărturisesc despre fiinţa care m-a precedat şi care a fost mai mare decât mine. Întoarceţi-vă privirea înapoi spre marele Krishna şi veţi vedea ceea ce puteţi atinge dacă părăsiţi această lume, în care nu vă mai regăsiţi ca în adevărata voastră patrie spirituală. Eu vă arăt căile care vă eliberează de lumea simţurilor. Vă conduc din nou la Krishna. –Astfel ar fi putut

vorbi Buddha. El nu a întrebuinţat exact aceşti termeni, dar cam aceasta a exprimat, sub o altă formă, atunci când spunea: În lumea în care trăiţi nu este decât durere, durere, durere. Naşterea este durere, bătrâneţea este durere, boala este durere, moartea este durere. Să fii despărţit de ceea ce iubeşti este suferinţă, să fi unit cu ceea ce nu iubeşti este suferinţă, să doreşti ceva ce iubeşti şi să nu-l poţi obţine este suferinţă. Învăţătura *Cărării octuple* nu se îndepărta de ceea ce propovăduia Krishna, fiindcă ea era o învăţătură despre ceea ce arătase Krishna. Eu am venit după el, care este mai mare decât mine; eu vreau însă să vă arăt căile care conduc din nou spre el, care este mai mare decât mine. Acestea sunt ecourile istoriei care ne vin de pe malurile Gangelui.

Să ne deplasăm acum puţin mai spre vest. Să mai evocăm o dată figura lui Ioan Botezătorul şi să ne amintim cuvintele pe care le-ar fi putut pronunţa Buddha: Eu am venit după el, după Krishna, căci el este mai mare ca mine; şi eu vreau să vă arăt drumul care conduce la el, în afara lumii în care nu se află lumea divină despre care a vorbit Krishna. Îndreptaţi-vă privirea înapoi! – Şi acum figura Botezătorului. Cum se exprimă el, cum descrie el viziunile, cunoştinţele care-i vin din lumea spirituală? Şi el arată spre un altul; dar el nu spune, cum ar fi spus Buddha: Eu am venit după el. Ci el spune: „După mine va veni unul mai mare ca mine!" (1, 7). El nu spune: Aici în lume nu este decât durere şi eu vreau să vă conduc afară din ea, ci: Schimbaţi-vă modul de a gândi! Nu mai priviţi în urmă, ci înainte! Când va veni cel care este mai mare ca mine timpurile se vor fi împlinit şi în lumea în care domneşte suferinţa se va instaura lumea cerească, iar în sufletele omeneşti se va instaura, într-un fel nou, ceea ce ele au pierdut ca revelaţii ale vremurilor vechi (Mat. 3, 2).

Buddha este deci urmaşul lui Krishna. Tot aşa, Ioan Botezătorul este înaintemergătorul lui Christos Iisus. Totul este astfel inversat în cursul celor şase secole care separă cele două evenimente. Regăsim cele două comete cu nucleele lor: una este formată din Krishna, cu nucleul său care trimite spre înapoi şi din Buddha, care îi conduce pe oameni spre trecut; a doua, indicând spre viitor, îl are ca nucleu pe Christos şi pe cel ce se situează ca antemergător. Dacă, în sensul cel mai bun al cuvântului, îl concepeţi pe Buddha ca succesorul lui Krishna şi pe Ioan Botezătorul ca pe predecesorul lui Christos, aveţi formula care rezumă tot ceea ce s-a petrecut în evoluţia omenirii în perioada dinaintea Misteriului de pe Golgota. În acest fel trebuie privite lucrurile pentru a le putea înţelege.

Aceasta nu are nicio legătură cu vreo confesiune religioasă sau vreo religie de pe Pământ. Acestea sunt fapte istorice şi nimic altceva. Şi dacă le pătrunzi în sensul lor profund nu le poţi prezenta – şi nimeni nu le va putea prezenta vreodată – altfel decât aşa. Am diminuat prin aceasta în vreun fel valoarea unei opere, a unei învăţături oarecare a omenirii? Este foarte straniu să auzi ici-colo că mişcarea noastră atribuie creştinismului o poziţie superioară faţă de alte religii. Chiar este cu adevărat important acest „superior" sau „inferior"? „Superior" sau „inferior", „mai mare" sau „mai mic", nu sunt acestea cele mai abstracte cuvinte care se pot întrebuinţa? Am întrebuinţat noi aici cuvinte mai puţin elogioase pentru Krishna decât în discursurile celor care îl aşază pe Krishna deasupra lui Christos? Noi am renunţat de a mai utiliza cuvinte precum înalt sau mai puţin înalt şi vrem să caracterizăm lucrurile în adevărul lor. Nu este important dacă noi plasăm creştinismul mai sus sau mai jos, ci dacă cineva ne poate demonstra că cele spuse despre Krishna

nu le-am caracterizat în mod corect. Studiaţi autorii care vorbesc despre Krishna şi vedeţi dacă învăţătura lor este mai bună decât a noastră. Toate celelalte nu sunt decât discuţii sterile. Adevărul iese întotdeauna la iveală, dacă punem în acţiune simţul pentru adevăr care merge la esenţa lucrurilor.

În acest studiu, în care ne ocupăm de cea mai simplă şi cea mai grandioasă Evanghelie, avem ocazia să pătrundem semnificaţia rolului cosmic şi pământesc al lui Christos. De aceea a fost nevoie să analizăm măreţia a ceea ce şi-a găsit apogeul câteva secole înaintea Misteriului de pe Golgota, în care au răsărit zorii viitorului omenirii.

CONFERINŢA a VI-a

Basel, 20 septembrie 1912

Am încercat ieri să vă dau o reprezentare a ceea ce a fost revelaţia lui Krishna şi relaţia sa cu ceea ce a apărut mai târziu în cursul evoluţiei omeneşti: revelaţia christică. Am văzut mai ales că această revelaţie a lui Krishna constituie rezultatul unui lung curent de evoluţie, sfarşitul unei epoci îndepărtate de clarvedere, epoca de clarvedere primitivă a omenirii. Rezumând încă o dată cele spuse ieri din acest punct de vedere în legătură cu revelaţia lui Krishna, putem spune: Ceea ce s-a dobândit în cadrul acestei revelaţii există în evoluţia omenirii tocmai prin aceasta, dar a ajuns la un anumit apogeu şi el nu mai poate fi depăşit. Anumite învăţături primite cândva trebuie luate, am putea spune, de-a lungul întregii evoluţii care urmează aşa cum au fost date ele atunci.

Este necesar acum să punem în lumină dintr-un anumit punct de vedere ceea ce are deosebit această

revelatie a lui Krishna. Despre ea se poate spune că nu ţine cont, în sensul omenesc al cuvântului, de timp şi de succesiunea timpului. Tot ceea ce nu ţine cont de timp ca de un factor real este deja cuprins în doctrina lui Krishna. Cum se înţelege aceasta?

În fiecare primăvară vedem plantele apărând din pământ, le vedem crescând, maturizându-se, aducând roade şi lăsând să le cadă seminţele. Acestea pătrund din nou în pământ, iar anul viitor dau naştere la plante asemănătoare, care vor creşte, se vor dezvolta şi vor produce din nou seminţe. Acelaşi fenomen se repetă an de an. – Când socotim intervalele de timp pe care omul le cuprinde uşor cu privirea, putem spune că avem de-a face cu o adevărată repetiţie. Lăcrămioarele, ciuboţica cucului, zambilele sunt în fiecare an asemănătoare. Specia nu variază de la un an la altul. Urcând pe scara fiinţelor, observăm la animale oarecum un fenomen analog. Când examinăm un anumit animal, un leu, o hienă, o maimuţă ne dăm seama că fiinţa care trebuie să se nască din acest animal este într-un fel determinată a priori. De aceea, oarecum îndreptăţit, nu se poate vorbi la animale de o educaţie propriu-zisă. În ultima vreme unii oameni, care nu înţeleg despre ce este vorba, încep să folosească tot felul de noţiuni din domeniul pedagogiei şi educaţiei la animale. Acest lucru nu poate fi privit nici ca ceva esenţial nici ca o adevărată trăsătură de caracter. Repetarea o vedem de asemenea producându-se în natură când luăm în considerare intervale de timp mici. Primăvara, vara, toamna şi iarna revin în mod regulat secole la rând. Doar când luăm intervale de timp mult mai mari, dificil de observat în primă instanţă pentru spiritul omenesc, te vezi nevoit să operezi cu noţiunea de timp. Putem vedea că în timpuri foarte, foarte îndepărtate lucrurile decurgeau cu

totul diferit decât în timpurile noastre, şi putem vedea de asemenea că într-un viitor foarte, foarte îndepărtat modul în care Soarele va răsări şi va apune va fi altfel decât în prezent. Acestea sunt însă domenii ale cunoaşterii unde nu se poate pătrunde decât datorită ştiinţei spiritului. În ceea ce priveşte câmpul care se oferă în primă instanţă observaţiei omeneşti, naturii astronomice, să zicem aşa, se poate afirma că aici este valabilă repetarea aceluiaşi lucru sau a asemănătorului, cum este cazul în fiecare an cu repetarea aceloraşi forme vegetale. Într-o astfel de repetare timpul ca atare nu are mare importanţă. Timpul ca atare nu joacă aici un rol esenţial, activ.

Cu totul altfel este atunci când abordăm viaţa omenească individuală. După cum ştiţi cu toţii, noi împărţim şi viaţa omenească în perioade succesive, în perioade care se repetă. Distingem o primă perioadă care începe la naştere şi se termină odată cu a doua dentiţie, cu alte cuvinte la aproximativ şapte ani; o a doua perioadă este cuprinsă între şapte şi paisprezece ani, vârsta pubertăţii; apoi o a treia, între paisprezece şi douăzeci şi unu de ani şi aşa mai departe. Pe scurt, noi împărţim viaţa omenească în perioade succesive de şapte ani. Putem spune deja că în aceste perioade de şapte ani anumite lucruri se repetă. Însă ceea ce ne miră mai mult decât repetarea în sine este modificarea progresivă, progresul ca atare care are loc aici. Căci entitatea omenească în cursul celei de a doua perioade de şapte ani nu mai este deloc aceeaşi ca în decursul primei perioade şi va fi cu totul diferită în cea de-a treia. Dacă despre plantă putem spune că se repetă prin aceeaşi plantă, nu tot aşa putem spune că omul din perioada a doua ar fi reproducerea exactă a celui din prima perioadă şi aşa mai departe. În viaţa omenească

vedem că timpul înseamnă ceva, joacă un rol odată cu trecerea lui.

Şi dacă ne uităm cum se aplică la nivelul întregii omeniri ceea ce are importanţă pentru omul individual, putem spune: În cadrul evoluţiei succesive a omenirii ni se arată, într-un fel, atât un aspect cât şi celălalt. Putem să ne referim aici doar la aşa-zisa epocă postatlanteeană. În această epocă postatlanteeană distingem o primă perioadă de civilizaţie, cea hindusă veche, o a doua, cea persană veche, o a treia, cea egipteano-caldeeană, o a patra, cea greco-latină, o a cincea, cea a noastră, care va fi urmată de alte două civilizaţii, după care se va produce din nou o mare catastrofâ. Această progresie a evoluţiei prezintă în succesiunea diferitelor perioade unele asemănări, care într-un anumit sens se pot compara cu repetarea aceluiaşi lucru care se observă la regnul vegetal. Vedem cum, la începutul acestor epoci, omenirii îi sunt date anumite revelaţii, îi este insuflat oarecum un curent de viaţă spirituală, un impuls asemănător cu impulsul pe care-l primesc primăvara plantele. Vedem apoi cum omenirea clădeşte pe acest prim impuls următoarea perioadă, care creşte, se maturizează şi moare atunci când se ajunge la sfârşitul ei – tot aşa cum plantele mor la apropierea iernii. Însă alături de aceasta, în succesiunea perioadelor se observă ceva ce se aseamănă cu progresul pe care îl parcurge fiecare fiinţă omenească, la care putem spune că timpul joacă un rol, că se dovedeşte un factor real. În cursul perioadei a doua, cea a Persiei, nu avem numai o depunere a aceloraşi germeni din prima perioadă, iar în perioada a treia lucrurile nu se produc analog cu cele din prima, ci impulsurile care se manifestă în fiecare din ele sunt mereu altele, se intensifică, se înnoiesc de fiecare dată, aşa cum se

întâmplă în cursul vieţii omeneşti, când fiecare perioadă de şapte ani cunoaşte o diferenţiere, un progres al său.

În cursul timpurilor, lucrurile care formează suma cunoştintelor omeneşti au fost date oamenilor în mod progresiv şi lent. Curentele şi popoarele nu au avut dezvoltat întotdeauna simţul pentru toate în acelaşi timp. Vedem, de exemplu, că în perioada curentului evolutiv care a luat sfârşit odată cu Misteriul de pe Golgota lipsea într-un anumit fel simţul pentru timp ca un factor real. Acest simţ al timpului ca un factor real lipseşte de altfel din întreaga cunoaştere orientală. Ceea ce o caracterizează este simţul pentru repetarea aceluiaşi lucru. De aceea, tot ceea ce se referă la acest aspect al repetării aceluiaşi lucru este minunat înţeles de către Orient.

Ce trebuie avut în vedere când studiem în civilizaţiile succesive revenirea aceluiaşi lucru? Să luăm exemplul din lumea vegetală. Vedem aici cum primăvara vegetalele ies din pământ. Avem de-a face aici cu creaţiunea lor. Vedem aceste plante crescând şi prosperând până ating un anumit maximum, după care mor, purtând deja în ele germenii plantelor noi. Aceasta este deci o evoluţie în trei timpi: naştere, creştere şi înflorire, moarte – cel de al treilea timp conţinând în sine germenele repetabilului. Acolo unde nu se pune în mod deosebit accentul pe timp, unde importantă este repetarea, acest principiu al repetabilului este cel mai bine sintetizat prin cifra 3. Simţul pentru devenirea ciclică şi reprezentarea acestei deveniri prin cifra 3 au aparţinut în special înţelepciunii orientale, acelei înţelepciuni ce a premers creştinismului. În această înclinare unilaterală spre repetabilul atemporal, să zicem aşa, găsim măreţia acestei concepţii antice despre lume. Şi acolo unde ea ajunge la apogeu ne întâmpină peste tot trinităţile, care în fond sunt expresia clarvăzătoare a ceea ce se află în spatele

naşterii, pieirii şi restaurării. Brahma, Shiva şi Vishnu, această trinitate se află la baza tuturor lucrurilor, ca puteri creatoare. Trinitatea Brahma, Vishnu, Shiva a fost recunoscută prin clarvedere în epoca ce a premers revelaţiei lui Krishna. Imaginea acestei trinităţi apare peste tot unde timpul nu se ia în calcul decât ca o repetare ciclică a aceluiaşi lucru.

Simţul pentru recunoaşterea unui timp nou înseamnă apariţia facultăţii de a privi fenomenele în mod istoric, adică de a lua în calcul timpul, de a considera timpul un factor real atunci când ne referim la evoluţie. Această sarcină, de a dezvolta simţul istoric, de a vedea istoria în realitatea sa, i-a revenit cunoaşterii occidentale. Aceasta este ceea ce deosebeşte cele două curente de evoluţie, oriental şi occidental. Orientul priveşte lumea în mod anistoric, şi aceasta în modul cel mai desăvârşit, pe când Occidentul începe mai întâi prin a privi istoric lumea, prin a privi istoric spre un impuls. Imboldul spre o contemplare istorică porneşte de la concepţia ebraică veche despre lume. Ea dă primul impuls spre contemplarea istorică.

Să analizăm acum care este propriu-zis chintesenţa concepţiilor orientale despre lume. În ele se vorbeşte mereu de vârstele lumii, care se tot repetă. Ni se spune ce s-a întâmplat la începutul şi la sfârşitul primei vârste a lumii; apoi se povesteşte ce s-a întâmplat la începutul şi la sfârşitul vârstei a doua, la începutul şi la sfârşitul vârstei a treia. Secretul evoluţiei lumii din epoca lui Krishna a fost dezvăluit corect în aceşti termeni: când civilizaţia vârstei a treia a lumii s-a anchilozat şi a secătuit, când ea a intrat în toamna şi iarna sa, atunci a apărut Krishna, ca fiu al lui Vasudeva şi al Devakiei, ca să rezume pentru mai târziu, adică pentru cea de-a patra perioadă, cele ce s-au putut transmite ca germene, ca o nouă sămânţă din civilizaţia a

treia în cea de a patra. Vârstele lumii li se păreau unora precum anii la plante. Accentul principal al concepţiilor orientale cade pe cicluri de epoci, constând din repetarea aceloraşi lucruri.

Să comparăm acum aceste concepţii orientale şi ceea ce au ele mai profund în structura lor, atemporalitatea, cu ceea ce găsim în Vechiul Testament. Se observă o diferenţă considerabilă. Vedem cum aici se instaurează o linie temporală continuă, reală. Se porneşte mai întâi de la Geneză, de la Creaţie, la care se articulează istoria omenirii. Un fir continuu ne conduce prin cele şapte zile ale Creaţiei, prin epoca Patriarhilor; de la Avraam mai departe, trecând prin Isaac şi Iacob, totul este devenire, totul este istorie. Unde se găseşte o singură repetiţie? Ziua a doua a Creaţiei nu o repetă pe prima; Profeţii nu repetă Patriarhii, iar perioada Regilor nu o reproduce pe cea a Judecătorilor. Apoi vine timpul captivităţii. Peste tot suntem introduşi în desfăşurarea dramatică în care timpul joacă un rol real, ca şi în viaţa fiecărei fiinţe umane. De-a lungul întregului Vechi Testament timpul ne apare ca un factor real al evenimentelor, care face abstracţie de ceea ce se repetă. Progresia, iată elementul deosebit care ne apare în Vechiul Testament, primul mare document al unui mod istoric de a privi. Prin el, Occidentul primeşte moştenirea concepţiei istorice asupra lucrurilor.

Abia lent şi progresiv oamenii învaţă ceea ce li se revelează în cursul timpului. Şi putem spune că întotdeauna când oamenilor le sunt aduse noi revelaţii se produce mai întâi un fel de recul, de recădere în trecut. La început mişcarea teosofică a revelat ceva profund şi grandios. Dar ceea ce este curios este că, de la început, spiritul istoric a influenţat foarte puţin viaţa acestei mişcări. Ne convingem uşor de aceasta răsfoind o carte, de

altfel excelentă, a lui Sinnett [**27**]: *Budismul esoteric*. Toate capitolele cărţii, care sunt însufleţite de istorie, sunt foarte pe gustul occidentalului. Dar, alături de acestea, găsim ceva ce am putea numi „elementul anistoric", acel element unde se vorbeşte de cicluri, mari şi mici, de evoluţie în runde şi rase succesive, unde lucrurile sunt prezentate ca şi cum repetarea ar fi esenţialul: epocii a doua îi urmează a treia, unei rase principale îi urmează o altă rasă principală, unei subrase îi urmează altă subrasă, şi aşa mai departe. Intrăm efectiv într-un fel de angrenaj, unde accentul se pune pe repetare. Aceasta a însemnat o recădere într-o mentalitate deja depăşită a omenirii.

Modul de a gândi al civilizaţiei occidentale este însă cel istoric. Consecinţa acestui element istoric al civilizaţiei occidentale este tocmai cunoaşterea focarului unic al devenirii pământeşti. Pentru Orient devenirea înseamnă o repetare, aşa cum planta se repetă în fiecare an. Astfel, în fiecare perioadă apăreau marii iniţiaţi, care repetau – cel puţin se accentua ceea ce ei repetau – ceea ce fusese deja mai înainte. Se insistă în mod abstract asupra faptului că ceea ce evoluează acolo de la epocă la epocă nu este decât o expresie aparte a unui aceluiaşi lucru. Se avea grijă de a se prezenta succesiunea a ceea ce se repetă, aşa cum noi la regnul vegetal acordăm atenţie în special formei, fără a face deosebire de ani. Într-un singur caz omul ţine cont şi în viaţa vegetalelor de diferenţele dintre ani. Când vrea să descrie un crin sau o frunză de viţă, nu are importanţă dacă planta a crescut în 1857 sau în 1867; căci toţi crinii se aseamănă între ei, aceştia fiind expresia unei aceleiaşi specii de crin. Dar acolo unde acest general-„apolinic", acest element de repetiţie identică, de similitudine, face loc elementului „dionisiac", acolo omul ţine foarte mult cont de faptul că anii se deosebesc între ei: este vorba de anii cu

foarte mult vin! Atunci el este interesat să facă o diferenţiere între ani, în rest nu i-ar veni ideea să spună: Aceasta este forma de crin din anul 1890 sau 1895.

Astfel, Orientul nu avea niciun interes – deşi nu trebuie forţată comparaţia – să facă o distincţie între reîncarnarea lui Bodhisattva din perioada a treia şi cea din perioada a doua sau întâia. Ele erau întotdeauna încarnările aceleiaşi „fiinţe unice". Această predilecţie pentru „unul", această încrâncenare abstractă pe ceea ce este identic este ceea ce caracterizează anistoricul din concepţia orientală, ca de altfel orice concepţie din perioada precreştină, în afară de Vechiul Testament. Concepţia istorică şi-a făcut apariţia, în avanpremieră, odată cu Vechiul Testament – iar cu Noul Testament, într-un mod mai desăvârşit. Aici se pune accentul pe linia devenirii ca atare, ca un întreg. Aici nu trebuie să urmăreşti ceea ce revine în fiecare ciclu în parte, ci ceea ce constituie focarul oricărei deveniri. Şi atunci eşti îndreptăţit să spui: Este o inepţie să afirmi că un atare focar al existenţei n-ar exista.

Aici este un punct în care diferitele popoare de pe suprafaţa Pământului trebuie să se pună întâi de acord asupra devenirii istorice, în care ele trebuie întâi să înţeleagă că acest element istoric este neapărat necesar pentru o abordare cu adevărat reală a evoluţiei omenirii. Şi astăzi mai poţi întâlni în Orient, chiar dacă aici se propovăduieşte un creştinism lipsit de orice dogmatism şi orice fanatism, un creştinism adevărat care nu vrea decât să se impună obiectiv alături de celelalte religii ale Orientului, astfel că unii pot să spună: Voi aveţi doar pe Dumnezeu unul, care nu s-a încarnat decât o singură dată în Palestina, pe când noi avem multe încarnări ale lui Dumnezeu; aici vă suntem superiori. Răspuns cu totul

natural în gura unui oriental. El corespunde înzestrării sale în a vedea mai ales repetarea unui aceluiaşi lucru. Pentru occidental are valoare însă faptul că totul are un centru de greutate. De aceea, dacă vorbeşti de mai multe încarnări ale lui Christos, înseamnă că faci aceeaşi eroare cu cel care ar spune: Da, se face prostia să se spună că balanţa ar avea nevoie doar de un *singur* punct de sprijin, că pe un taler acţionează sarcina şi pe celălalt greutăţile; să sprijinim balanţa în două, trei, patru puncte! –Aceasta este însă o prostie. O balanţă nu poate avea decât *un singur* punct de sprijin. Şi, pentru a înţelege întreaga devenire, trebuie căutat punctul unic de sprijin, centrul de greutate, şi să nu crezi că ar fi mai avantajos să cauţi o serie de încarnări succesive ale lui Christos. Sub acest aspect toate naţiunile, toate popoarele de pe suprafaţa Pământului ar trebui să înţeleagă că modul de gândire istoric, concepţia istorică a trebuit să intervină întâi în însuşi cursul istoriei, ca o concepţie în sens înalt demnă de om.

Acest mod istoric de a privi evoluţia omului s-a produs încet, pornind întâi de la formele cele mai primitive, să spunem aşa. Observăm că această devenire istorică ne este indicată în Vechiul Testament mai întâi prin accentuarea repetată că fiinţa poporului vechi-testamentar constă în aceea că indivizii lui aparţin sângelui ce provine de la Avraam, Isaac şi Iacov; acest sânge curge prin tot şirul de generaţii, iar ceea ce se dezvoltă este în fond o formă de descendenţă prin sânge, de transmitere ereditară. Aşa cum omul, în succesiunea etapelor sale de viaţă, prezintă un progres, timpul jucând în aceasta un rol, la fel se întâmplă la poporul Vechiului Testament în ansamblul său. Şi, dacă ne oprim la anumite detalii mai concrete, putem efectiv să comparăm cursul generaţiilor poporului vechi-testamentar cu viaţa unui singur individ,

aşa cum se desfăşoară ea în mod natural, când dezvoltă în el ceea ce îi permit aptitudinile sale fizice să dezvolte. Vechiul Testament ne descrie ceea ce s-a realizat de fiecare dată prin această transmitere de la tată la fiu şi aşa mai departe. De asemenea, se descriu mărturiile de credinţă care au luat naştere prin faptul că urmaşii au stăruit în legătura de sânge cu cei cu care erau înrudiţi. Exemplul operei pe care o face sângele în viaţa naturală a unui individ se poate aplica la nivelul întregului popor vechi-testamentar. Şi după cum în viaţa individului la un moment dat elementul sufletesc se manifestă în mod deosebit şi începe să joace un rol important, acelaşi lucru se poate constata şi în evoluţia istorică a Vechiului Testament – fapt deosebit de interesant.

Să observăm copilul. La el predomină naturalul şi nevoile corpului. Sufletescul este încă închis în trup şi nu doreşte să iasă complet la lumină. Bunăstarea trupească depinde la el de impresiile agreabile primite din lumea exterioară. Impresiile dezagreabile, penibile venite din lumea exterioară se exteriorizează în manifestările sufleteşti ale copilului. Apoi el creşte. Printr-o dezvoltare naturală, sufletul îşi impune încetul cu încetul supremaţia şi se ajunge la o vârstă – variabilă în funcţie de individ, dar în general situată în jurul vârstei de douăzeci de ani – când fiinţa omenească devine capabilă să exprime ceea ce există în sufletul său. Nevoile şi suferinţele pur fizice trec pe planul al doilea; viaţa interioară a sufletului iese la iveală. Vine apoi timpul când fiinţa umană este mai pregătită să pună pe planul al doilea propriul său suflet, viaţa sa interioară personală. Acesta, de asemenea, la unii durează mai mult, la alţii mai puţin. Sunt unii care nu ajung niciodată pe durata întregii lor vieţi să schimbe ceva din ideile şi sentimentele lor personale. Mai există însă şi un alt

aspect, chiar dacă adesea omul, la douăzeci de ani, etalează atât de puternic ceea ce este el însuşi, încât i se pare că lumea întreagă a aşteptat ceea ce aduce el personal. Acesta este cazul în special la fiinţele dotate cu facultăţi spirituale dezvoltate, de exemplu când cineva are vocaţii filosofice deosebite. Se pare atunci că lumea ar aştepta venirea lui, pentru ca el să aşeze în ordine sistemul filosofic, căci numai sufletescul său este apt de aşa ceva. Se poate întâmpla însă ca în felul acesta să iasă la iveală ceea ce este bine şi just. Vine apoi timpul când omul începe să înţeleagă ceea ce lumea poate exprima prin alţii, când el lasă să vorbească prin sine altceva, când primeşte ceea ce s-a făcut până atunci.

Vechiul Testament ne zugrăveşte viaţa poporului evreu aşa cum ar descrie viaţa unui singur individ. Vedem tot ce s-a dezvoltat prin caracteristicile de rasă ale acestui popor în epoca lui Avraam, Isaac şi Iacob, cum totul este determinat de particularităţile de rasă şi de sânge ale acestui popor. Urmăriţi descrierile Vechiului Testament şi veţi spune: Până la un anumit moment, anumite calităţi ale rasei joacă un rol activ. Apoi vine momentul când sufletul acestui popor se dezvoltă şi afirmă acele însuşiri sufleteşti pe care le dezvoltă omul la douăzeci de ani. Acesta este momentul când apare profetul Ilie, căci Ilie apare ca sufletul cu totul propriu al vechiului popor evreu. Urmează după aceea ceilalţi profeţi. Vă spuneam în conferinţele precedente că ei sunt sufletele diferiţilor iniţiaţi ai altor popoare, care s-au reunit în poporul, în rasa iudaică. Atunci sufletul poporului iudeu se deschide spre ceea ce-i aduc sufletele celorlalte popoare. Ca într-o mare armonie, ca într-o simfonie, se amestecă ceea ce a rămas de la Ilie şi ceea ce aduceau sufletele altor popoare prin profeţii încarnaţi în poporul vechi-testamentar.

Aşa s-a maturizat trupul vechiului popor evreu. Şi el moare, într-un fel, atunci când asimilează în credinţa sa, în religia sa, doar spiritualul, ceea ce rămâne spiritual, aşa cum ni se descrie atât de magnific în Cartea Macabeilor. Se poate spune că în această descriere a Macabeilor ne apare poporul evreu îmbătrânit, un popor bătrân care caută odihnă, dar care proclamă conştienţa eternităţii sufletului uman prin gura fiilor Macabei. Conştienţa poporului este conştienţa eternităţii individului. Şi în momentul în care trupul poporului iudeu piere, este ca şi cum sufletul său mai trăieşte ca sămânţă sufletească într-o cu totul altă făptură. Unde e el, acest suflet?

Sufletul lui Ilie, acel suflet care a trăit în corpul lui Ioan Botezătorul, este în acelaşi timp sufletul vechiului popor evreu. Când Ilie este prins şi decapitat din ordinul lui Irod Antipa, ce se întâmplă cu acest suflet? Am vorbit deja despre aceasta mai sus. El părăseşte corpul fizic, dar continuă să acţioneze ca o aură, iar în câmpul acestei aure pătrunde Christos Iisus. Dar unde se află atunci sufletul lui Ilie, sufletul lui Ioan Botezătorul? Evanghelia după Marcu ne-o spune destul de clar. Acest suflet devine sufletul-grup al Celor doisprezece, trăieşte în Cei doisprezece şi continuă să trăiască în Cei doisprezece. Evanghelia ne indică aceasta într-un mod foarte, foarte curios, artistic s-ar putea spune, acolo unde înainte de moartea lui Ioan Botezătorul ni se relatează felul în care Christos Iisus învăţa mulţimea şi felul în care învăţa pe discipolii săi apropiaţi. Despre acest lucru am vorbit deja. Această situaţie se schimbă în momentul în care sufletul lui Ilie, sufletul lui Ioan Botezătorul se eliberează, iar el continuă să trăiască ca un suflet grup în Cei doisprezece. Faptul este indicat în Evanghelie, căci începând din acel moment – puteţi citi singuri, veţi observa singuri diferenţa – Christos are

pretenţii mai mari la adresa Celor doisprezece. El le cere o înţelegere mai înaltă. Şi ceea ce este cel mai straniu este însuşi lucrul pe care ei trebuiau să-l înţeleagă şi reproşul pe care li-l face mai târziu pentru că nu înţeleg acel lucru. Citiţi foarte exact textul! Am arătat deja mai înainte o faţetă a lucrurilor, faptul că atunci când Ilie se duce la văduvă la Sarepta este vorba de o înmulţire a pâinilor şi că atunci când sufletul lui Ilie se eliberează de Ioan Botezătorul se vorbeşte tot de o înmulţire a pâinilor. Acum însă Christos le cere ucenicilor săi să înţeleagă în mod special sensul acestei înmulţiri a pâinilor. Mai înainte El nu le-a vorbit niciodată în acest fel. După aceea însă – când este vorba ca ei să înţeleagă care este destinul lui Ioan Botezătorul după decapitarea lui de către Irod, să înţeleagă ce s-a întâmplat la împărţirea celor cinci pâini la cele cinci mii de persoane, unde s-au adunat douăsprezece coşuri de firimituri şi ce s-a intâmplat la împărţirea celor şapte pâini la patru mii de persoane, unde s-au adunat şapte coşuri de firimituri – Christos le spune:

„*De ce gândiţi că nu aveţi pâine?*
Tot nu înţelegeţi, nici nu pricepeţi?
Atât de învârtoşată este inima voastră?
Ochi aveţi şi nu vedeţi, urechi aveţi şi nu auziţi şi nu vă aduceţi aminte?
Când am frânt cele cinci pâini la cei cinci mii de oameni, atunci câte coşuri pline de firămituri aţi luat?
Zis-au Lui: Douăsprezece.
Şi când cu cele şapte pâini la cei patru mii de oameni, câte coşuri pline de firămituri aţi luat?
Iar ei au zis: Şapte.
Şi le zicea: Tot nu pricepeţi?" (8,17–21)

El le face reproşuri aspre că nu au înţeles sensul acestei revelaţii. De ce? Fiindcă El gândeşte în felul următor: Spiritul lui Ilie este acum liber, el trăieşte în voi şi, încetul cu încetul, voi trebuie să vă arătaţi demni că el pătrunde în sufletele voastre, că voi puteţi înţelege ceva superior faţă de ce aţi înţeles până acum. Când Christos Iisus vorbea mulţimii, o făcea în parabole, în imagini, pentru că în aceşti oameni încă mai trăia un ultim ecou al cunoaşterii imaginative, al acelei cunoaşteri care le permite să vadă lumea spirituală în imagini. El era deci obligat să le vorbească aşa cum o făcuseră clarvăzătorii de altădată. În felul lui Socrate, adică făcând apel la raţiunea obişnuită, putea explica parabolele doar discipolilor săi, celor care fuseseră aleşi din rândul poporului vechi-testamentar. El se putea adresa lor în parabole, se putea adresa noului fel de gândire, care a devenit ceva obişnuit pentru omenire după ce vechea clarvedere se stinsese. Or, prin faptul că spiritul lui Ilie acţiona ca un suflet-grup al Celor doisprezece, ca o aură comună străbătându-i, ei deveneau, sau cel puţin ar fi putut deveni clarvăzători, clarvăzători într-un sens mai înalt şi în felul acesta toţi doisprezece, împreună, ar fi putut, iluminaţi prin spiritul lui Ilie-Ioan, să atingă ceea ce separat n-ar fi putut atinge: clarvederea. Pentru aceasta voia Christos să-i formeze.

În ce sens voia El să-i educe? Ce să însemne în fond această povestire despre înmulţirea pâinilor în care o dată, prin împărţirea a cinci pâini la cinci mii de persoane, resturile umplu douăsprezece coşuri; a doua oară, prin împărţirea a şapte pâini la patru mii de persoane, resturile umplu şapte coşuri? Acest punct a fost întotdeauna greu de lămurit pentru comentatorii Bibliei. La ora actuală ei au căzut de acord să spună: Este foarte simplu, deoarece oamenii îşi aduseseră probabil pâine cu ei; şi când li s-a

spus să se aşeze pe rânduri ei au despachetat firămiturile lor. Iată explicaţia pe care o dau de comun acord cei care ţin atât de mult să rămână neclintiţi la litera Evangheliei. Evident, când se judecă lucrurile într-un mod atât de superficial scenele Evangheliilor nu mai sunt decât un drapaj exterior, o ceremonie exterioară. Nu mai ştii nici pentru ce mai sunt povestite toate acestea. Pe de altă parte, desigur, nu trebuie să ne gândim nici la magie neagră; căci a scoate ca prin farmec din cinci sau şapte pâini acea cantitate enormă de pâine nu ar fi altceva decât magie neagră. Nu este vorba aici nici de magie neagră, nici de o scenă banală, după părerea filistinilor noştri, cum că oamenii şi-ar fi adus şi despachetat pâinea. Aici se are în vedere ceva cu totul deosebit. În comentariile mele la celelalte Evanghelii am vorbit deja despre acest lucru, şi de altfel chiar în text sunt făcute aluzii suficient de clare.

> *„Şi s-au adunat apostolii la Iisus Şi I-au spus Lui toate câte au făcut şi au învăţat.*
> *Şi El le-a zis: Veniţi voi înşivă de o parte, în loc pustiu, şi odihniţi-vă puţin.*" (6, 30–31)

Acest pasaj trebuie studiat mai îndeaproape. Christos Iisus îi trimite pe apostoli într-un loc retras să se odihnească puţin, cu alte cuvinte să se transpună interior în acea stare sufletească pe care o creează singurătatea. Şi ce văd ei atunci? Ei sunt conduşi spre un fel de nouă clarvedere, la care ajung fiindcă în acel moment spiritul lui Ilie-Ioan coboară asupra lor. Până atunci Christos le-a expus parabolele; acum El îi înzestrează cu o nouă clarvedere. Şi ce văd ei acum? Ei văd desfăşurându-se în tablouri măreţe evoluţia omenirii, văd viitorul, văd apropiindu-se încetul cu încetul impulsul christic, văd

oamenii viitorului. Această dublă înmulţire a pâinilor pe care ne-o indică Evanghelia apostolii au văzut-o în spirit. Este un act de clarvedere. Şi ca orice clarvedere, când nu eşti obişnuit cu ea trece rapid prin faţa privirii. De aceea nu au înţeles-o.

Acest aspect, şi anume că povestirea evenimentelor exterioare, sensibile, trece într-o redare a unor viziuni clarvăzătoare, ne va preocupa tot mai mult în cursul conferinţelor care vor urma; el iese cel mai bine în evidenţă în Evanghelia după Marcu. Pentru a înţelege Evanghelia trebuie s-o studiem cu ajutorul investigaţiei spirituale. În momentul despre care vorbim, după decapitarea lui Ioan Botezătorul, oamenii lasă să acţioneze asupra lor impulsul lui Christos; el este acolo, în lume. Pentru privirea exterioară Christos apare iniţial ca o personalitate izolată, care nu poate acţiona la scară mare. În privirea clarvăzătoare exersată în sensul actual intervine timpul! Christos nu apare numai printre aceia care trăiau în Palestina de altădată, ci şi printre toţi cei care se vor naşte în cursul generaţiilor viitoare. Cu toţii se adună în jurul Lui, iar ceea ce El le poate da, dă şi la alte mii şi mii. Aşa îl văd apostolii, Cei doisprezece. Ei văd că de la El pleacă un impuls spiritual care va radia peste milenii până la marginile viitorului şi-i va hrăni pe toţi oamenii. În acest moment apostolii sunt strâns uniţi în spirit cu Christos.

Ceea ce trebuie să retinem este că din acest moment Evanghelia după Marcu începe din ce în ce mai mult să fie străbătută de elementul spiritual. Ce are ea aparte şi faptul că ea creşte tot mai mult şi mai mult dacă ţinem seama de ceea ce am spus mai sus sunt chestiuni de care ne vom preocupa în conferinţele care urmează. Pentru moment, să ne mai oprim la o scenă care, de asemenea, nu poate fi

înţeleasă decât cu ajutorul investigaţiei spiritual-ştiinţifice. Este scena care urmează imediat după cea pe care tocmai am studiat-o.

> *„Şi a ieşit Iisus şi ucenicii Lui prin satele din preajma Cezareei lui Filip.*
> *Şi pe drum întreba pe ucenicii Săi zicându-le:*
> *Cine zic oamenii că sunt?*
> *Ei au răspuns Lui, zicând: Unii spun că eşti Ioan Botezătorul, iar alţii că eşti Ilie, iar alţii că eşti unul dintre prooroci.*
> *Şi El i-a întrebat: Dar voi cine ziceţi că sunt Eu?*
> *Răspunzând, Petru a zis Lui: Tu eşti Christosul.*
> *Şi El le-a dat poruncă să nu spună nimănui despre El.*
> *Şi a început să-i înveţe că Fiul omului trebuie să pătimească multe şi să fie defăimat de bătrâni, de arhierei şi de cărturari şi să fie omorât, iar după trei zile să învieze.*
> *Şi spunea acest cuvânt pe faţă.*
> *Şi luându-l Petru de o parte a început să-L dojenească.*
> *Dar El, întorcându-Se şi uitându-Se la ucenicii Săi, a certat pe Petru şi i-a zis: Mergi înapoia mea, Satano! Căci tu nu cugeţi cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor.*" (8,27–33)

Aceasta este, vă rog să-mi scuzaţi expresia, o nucă tare în cercetarea Evangheliilor! Ce avem în acest pasaj? El este, de fapt, complet de neînţeles dacă nu se studiază cu ajutorul ştiinţei spiritului. Christos îi întreabă pe apostoli: „Cine zic oamenii că sunt Eu?" Şi ei răspund: „Unii spun că eşti Ioan Botezătorul". Dar Ioan Botezătorul tocmai fusese decapitat, iar Christos propovăduia pe vremea când Ioan Botezătorul încă mai trăia! Erau oamenii deci aşa de nebuni să-L ia pe Christos drept Ioan Botezătorul şi să

creadă că acesta încă mai trăia? Dacă n-ar fi făcut decât să spună că El era Ilie sau unul dintre profeţi, mai treacă! Petru însă spune: „Tu eşti Christosul!" El spune acum un adevăr capital, iar această afirmaţie nu poate proveni decât din fiinţa sa cea mai sfântă. Şi totuşi, câteva rânduri mai jos Christos îi va spune: „Mergi înapoia mea, Satano! Căci tu nu cugeţi cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor". Poate crede cineva că, după ce Petru pronunţă acest admirabil cuvânt, Christos îl ocărăşte numindu-l „Satan"? Sau altceva ce pare cu totul de neînţeles. În versetul 30 se spune: „Şi El le-a dat poruncă să nu spună nimănui despre El." Cu alte cuvinte să nu spună la nimeni că Petru Îl ia drept Christos! Şi puţin mai departe: „Şi a început să-i înveţe că Fiul omului trebuie să pătimească multe şi să fie defăimat de bătrâni, de arhierei şi de cărturari şi să fie omorât, iar după trei zile să învieze. Şi le spunea acest cuvânt pe faţă." Şi după aceea, când Petru îl mustră din cauza aceasta, El îi spune „Satano". Şi lucrul cel mai bizar este acolo unde se spune: „Şi a ieşit Iisus şi ucenicii Lui prin satele din preajma Cezareei lui Filip" etc.; ni se istoriseşte cum îi vorbesc discipolii, şi apoi se afirmă din nou: „Şi a început să-i înveţe" etc. Dar în versetul 33 se spune: „Dar El, întorcându-se şi uitându-Se la ucenicii Săi, a certat pe Petru". Deci mai înainte se spusese că El le-a vorbit, El i-a învăţat. Făcea toate acestea în timp ce era cu spatele la ei? Căci se spune după aceea: „Dar El, întorcându-Se şi uitându-se la ucenicii Săi..." Le întorsese oare spatele şi vorbea în vânt?

Vedeţi o suită întreagă de lucruri de neînţeles într-un singur pasaj. Te şi miri că asemenea lucruri sunt luate ca atare, fără a se căuta explicaţiile adevărate, reale. Dacă studiaţi toate comentariile asupra Evangheliilor, fie se sare peste aceste pasaje, fie se dau explicaţiile cele mai neverosimile. Ele au făcut de asemenea obiectul a

numeroase dispute şi discuţii, dar foarte puţini sunt cei care pot afirma că prin acestea au devenit mai luminaţi.

Să ne oprim acum asupra unui singur lucru. După ce am arătat că după moartea lui Ioan Botezătorul sufletul lui Ilie-Ioan trece ca suflet-grup în apostoli şi se produce prima „minune" adevărată, despre care vom vedea mereu cum trebuie înţeleasă, dăm de un pasaj absolut de neînţeles, în care se spune: Christos Iisus le vorbeşte discipolilor Săi şi-i întreabă: „Ce cred oamenii despre ceea ce se întâmplă acum ?" Nu-i aşa, această întrebare se poate pune şi astfel, căci pe oameni îi interesa în primul rând să ştie care era cauza a ceea ce se întâmpla în acel moment. Ucenicii răspund: „Oamenii cred că bântuie – pentru a întrebuinţa o expresie comună – Ioan Botezătorul sau Ilie sau un alt profet; prin aceasta se explică tot ceea ce se observă." – Dar, întreabă Christos, „de unde credeţi *voi* că provin toate acestea?" Şi Petru răspunde: „Din aceea că Tu eşti Christos!" Pronunţând aceste cuvinte în sensul Evangheliei după Marcu, Petru se pune pe el însuşi în cunoaşterea ei ca un punct nodal în evoluţia omenirii. Căci ce spune el de fapt prin aceste cuvinte? Să aducem în faţa ochilor cele spuse de el.

Marii ghizi ai omenirii din epocile trecute erau iniţiaţi care parcurseseră până la ultimul act toate gradele de iniţiere din Şcolile sfinte misteriale; ei au ajuns până la pragul morţii, s-au cufundat în elemente, au poposit timp de trei zile în afara corpului fizic, timp în care s-au aflat însă în lumile spirituale, după care au fost din nou treziţi, devenind acum vestitori, mesageri ai lumilor suprasensibile. Când Petru afirma: „Tu eşti Christosul", el vrea să spună: Tu eşti un ghid care n-a trecut în felul arătat prin şcoala Misteriilor, Tu ai venit din Cosmos iar acum eşti ghid al omenirii. O dată, în istorie se va întâmpla pe planul

pământesc ceea ce se întâmpla altădată în cadrul inițierii. Cuvintele pronunțate de Petru au o semnificație incalculabilă. Ce trebuia să i se spună lui Petru? Trebuia să i se spună: Aceasta este ceva ce nu trebuie răspândit în mulțime; este ceva despre care cele mai sfinte și vechi legi spun că trebuie să rămână un Misteriu. Nu avem voie să divulgăm Misteriile. – În acel moment aceasta trebuia să i se spună lui Petru.

Dar sensul pe care l-a luat apoi întreaga evoluție a omenirii a fost acela că prin Misteriul de pe Golgota, prin punerea în mormânt și prin învierea după trei zile s-a scos afară, pe planul istoriei pământești, ceea ce mai înainte se întâmpla doar în adâncurile, în întunericul Misteriilor. Cu alte cuvinte, Legea sfântă care poruncea tăcere asupra acestui mister a ajuns la momentul în care trebuia să fie ignorată. Oamenii hotărâseră altădată ca Misteriile să rămână secrete. Acum însă prin Misteriul Golgotei ele trebuie să fie dezvăluite. Hotărârea care se cristalizează acum în sufletul lui Christos este cea mai importantă hotărâre din istoria omenirii. Ceea ce mai înainte trebuia să rămână secret în virtutea legilor umane trebuie acum să devină public, trebuie să apară în lumina istoriei.

Să ne închipuim în Christos o clipă de reflecție cosmică, o clipă de cumpănire istorică profundă: Privesc întreaga evoluție a omenirii. Prin legile ei, ea îmi interzice să vorbesc de moarte și înviere, de misterul sfânt al inițierii. Dar nu! Eu am fost trimis de Dumnezeu pe Pământ ca să dezvălui aceste legi. Nu mă pot conforma legilor omenești; datoria Mea este de a urma ceea ce îmi spun zeii. – Și, în acel moment, El ia hotărârea de a dezvălui Misteriile. Christos trebuie să-și elibereze sufletul de nehotărâre, care putea veni din dorința de a păstra în evoluție legile pe care le stabiliseră oamenii. Înapoia mea

nehotărâre şi creşti în mine hotărâre de a arăta întregii omeniri ceea ce fusese ascuns până acum în adâncurile Misteriilor! – Din proprie hotărâre, atunci când El trebuia să respingă ceea ce îl putea face să şovăie, Christos spune: „Mergi înapoia mea!", şi în acel moment îşi propune să îndeplinească misiunea pentru care a fost trimis pe Pământ de Dumnezeul Său.

Acesta este cel mai important monolog care a avut loc vreodată pe Pământ: monologul lui Dumnezeu despre revelarea Misteriilor: Nu trebuie să ne mirăm că acest monolog al lui Dumnezeu nu e accesibil de la bun început înţelegerii omeneşti, că trebuie să scormonim adânc dacă vrem să devenim, doar într-o oarecare măsură, demni de a înţelege acest monolog, datorită căruia opera divină a efectuat un pas înainte. Despre aceasta însă mâine.

CONFERINŢA a VII-a

Basel, 21 septembrie 1912

Pentru a înţelege bine o Evanghelie cel mai bun lucru ar fi, desigur, dacă am analiza-o izolat, fără a ţine seama de celelalte; prin aceasta am ajunge să aflăm tonul fundamental al fiecărei Evanghelii. S-ar putea totuşi ca această metodă – prin care ne lipsim de lămuririle pe care ni le poate da studiul comparat al textelor – să facă să apară unele neînţelegeri. Aşa, de exemplu, ceea ce spuneam ieri despre „cel mai mare monolog al istoriei" ar putea fi cu uşurinţă rău înţeles, dacă cineva nu ar examina cu exactitate, ci superficial, cele spuse de mine referitor la acelaşi episod din Evanghelia după Matei cu ocazia conferinţelor din Berna. Observaţia care ar putea fi făcută atunci ar fi, în fond, în sensul logic mai profund, ca şi

cum undeva am vedea scris: Odată, pe această estradă stătea un om şi la stânga lui se afla un buchet de trandafiri – iar altă dată am vedea scris: Pe această estradă stătea odată un om şi la dreapta lui se afla un buchet de trandafiri. Cineva care nu a fost prezent acolo ar putea spune: Este o neconcordanţă, căci prima dată buchetul era la stânga şi a doua oară era la dreapta! În realitate totul depinde de punctul de observaţie, şi în felul acesta se poate ca ambele propoziţii să fie corecte. La fel trebuie considerate şi Evangheliile. Ele nu ne dau o biografie abstractă a lui Christos Iisus, ci ne descriu o lume bogată de fapte, atât exterioare cât şi oculte.

Pentru a înţelege mai bine în ce spirit trebuie studiate Evangheliile, să reluăm acest pasaj pe care îl numeam ieri „cel mai mare monolog al istoriei", convorbirea lui Dumnezeu cu Sine însuşi. Trebuie avut clar în vedere că tot ceea ce se întâmplă în desfăşurarea de ansamblu a faptelor este ceva ce îi priveşte în mod deosebit pe Christos şi pe apostoli, ucenicii săi cei mai apropiaţi. Şi ceea ce spuneam ieri despre spiritul lui Ilie, care după ce a fost eliberat de corpul lui Ioan Botezătorul a fost activ ca un fel de suflet-grup al apostolilor, trebuie luat de asemenea în mod cu totul deosebit în discuţie. Ceea ce s-a petrecut atunci nu este ceva ce ar putea fi povestit într-un mod simplu, exterior, ci ceva ce s-a petrecut într-un fel mult mai complicat. Între sufletul lui Christos şi sufletele Celor doisprezece era oarecum o relaţie reciprocă intimă şi profundă. Ceea ce se întâmpla în sufletul lui Christos era ceva foarte complex, erau procese multiple, de cea mai mare însemnătate pentru acel timp. Însă tot ceea ce se întâmpla în sufletul lui Christos se reflecta încă o dată, ca într-o oglindă, în sufletele apostolilor, dar împărţit în douăsprezece părţi; astfel, fiecare dintre Cei doisprezece

resimţea în el, ca într-o oglindă, ceea ce se întâmpla în sufletul lui Christos, dar fiecare ceva diferit.

Ceea ce se petrecea în sufletul lui Christos era ca un fel de mare armonie, de mare simfonie, care se reflecta în fiecare din cele douăsprezece suflete, cam aşa cum ar face-o fiecare instrument din cele douăsprezece ale unei orchestre. De aceea, un eveniment care priveşte în mod special pe unul sau mai mulţi apostoli se poate descrie în două feluri diferite. Se poate descrie cum se petrece evenimentul respectiv în sufletul lui Christos, de exemplu ceea ce s-a prezentat ieri drept monologul istoric al lui Christos Iisus. El s-a petrecut aşa cum s-a arătat ieri. Pe de altă parte, acest monolog se reflectă şi în sufletul lui Petru. Aceeaşi trăire sufletească se petrece şi în Petru. Dar, în timp ce la Christos Iisus ea ocupă întregul spectru de umanitate, la Petru ea nu reprezintă decât o douăsprezecime din acesta, o douăsprezecime sau un semn zodiacal din întregul spirit al lui Christos. De aceea, când este vorba de Christos Iisus evenimentul trebuie prezentat în alt mod.

Aşa trebuie vorbit când o facem în spiritul Evangheliei după Marcu; căci în aceasta se descriu faptele cele mai marcante şi în special ceea ce se întâmplă în sufletul lui Christos Iisus însuşi. Evanghelia după Matei, dimpotrivă, pune accentul în principal pe ceea ce are legătură cu sufletul lui Petru şi pe felul în care Christos Iisus poate contribui la clarificarea celor ce se petrec în sufletul acestuia. Dacă citiţi cu atenţie această Evanghelie a lui Matei, veţi vedea cum în cuvintele special adăugate acolo se descrie starea sufletului lui Petru. De ce s-au adăugat acolo aceste cuvinte: „Fericit eşti tu Simone, fiul lui Iona, că nu trup şi sânge ţi-au descoperit ţie aceasta, ci Tatăl Meu din ceruri”? (Matei, 16, 17). Cu alte cuvinte:

Petru simte ceva din ceea ce simţea sufletul lui Christos Iisus. Dar pentru că sufletul lui Petru simte că Christos este Maestrul său, cele de mai sus se interpretează în sensul că Petru este înălţat pentru o clipă la vieţiurea Eului superior, după care, copleşit de ceea ce vieţuieşte în felul acesta, recade, să zicem aşa. Cu toate acestea el reuşeşte să ajungă la cunoaşterea care, cu altă intenţie, cu alt scop, se petrece în sufletul lui Christos. Şi fiindcă a fost capabil de acest lucru, i-au fost încredinţate cheile Împărăţiei cerurilor despre care se vorbeşte în Evanghelia după Matei [**28**] (Matei, 16, 19) şi despre care am vorbit în ciclul de conferinţe despre această Evanghelie. Spre deosebire de aceasta, în Evanghelia după Marcu noi am evidenţiat clar şi cu tărie doar acele cuvinte care indică faptul că, indiferent de cele ce trăiau în Petru, evenimentul se desfăşura simultan, paralel, ca monolog al lui Dumnezeu.

Aşa trebuie să privim lucrurile. Vom simţi atunci şi cum procedează de fapt Christos Iisus cu ai Săi, cum îi conduce din treaptă în treaptă, cum după ce sufletul lui Ilie-Ioan a coborât asupra lor El îi poate conduce mai departe în înţelegerea tainelor spirituale, altfel decât a putut-o face mai înainte. Şi abia atunci simţim ce semnificaţie are faptul că după paragraful care redă monologul lui Dumnezeu, pe care l-am comentat ieri, urmează imediat aşa-numita scenă a Transfigurării sau a Schimbării la faţă. Acesta este un alt element important în compoziţia dramatică a Evangheliei după Marcu. Pentru a explica această Transfigurare trebuie să clarificăm unele aspecte de care depinde foarte mult înţelegerea unor descrieri din Evanghelii.

În Evanghelia după Marcu, dar şi în celelalte Evanghelii, puteţi citi deseori că Christos Iisus spune că Fiul omului trebuie să sufere, că va fi atacat de învăţaţi şi

de cler, că va fi dus la moarte şi că va învia după trei zile. Şi până la un anumit punct peste tot găsiţi indicat clar că apostolii nu pot înţelege acest cuvânt spus despre Fiul omului, care trebuie să sufere, să moară şi apoi să învie (9, 31–32). Cum se face că tocmai apostolii întâmpină greutăţi în înţelegerea Misteriului de pe Golgota? Ce este deci acest Misteriu de pe Golgota? Am arătat în conferinţa precedentă că el este împlinirea pe planul istoriei, la lumina zilei, a iniţierii care altădată se întâmpla în adâncul Misteriilor. Bineînţeles, este o mare diferenţă între orice iniţiere anterioară şi Misteriul de pe Golgota. Vom vedea de ce.

Cel care fusese iniţiat în Misteriile diferitelor popoare a trebuit într-un fel să parcurgă aceleaşi experienţe: să sufere, să treacă, să zicem aşa, printr-o moarte aparentă care dura trei zile, în timpul căreia spiritul său se afla în afara trupului, în lumile spirituale, după aceea spiritul său să revină din nou în trup, în aşa fel încât să poată să-şi amintească ceea ce s-a petrecut în lumea spirituală şi să devină un mesager al Misteriilor lumii spirituale. Se poate deci spune că iniţierea era o moarte – chiar dacă nu o moarte care separa definitiv spiritul de trup –, o poposire în afara corpului şi o revenire în corpul fizic, fapt prin care neofitul devenea un mesager al Misteriilor divine. Iniţierea se efectua după o pregătire minuţioasă, prin care neofitul concentra în sine forţe suficiente pentru a putea trăi timp de trei zile şi jumătate fără să se folosească de instrumentele corpului fizic. După aceea, după scurgerea celor trei zile şi jumătate, el trebuia să se unească din nou cu corpul său fizic. El traversa toate acestea fiind răpit, să zicem, într-o lume superioară, departe de evenimentele istorice obişnuite.

Misteriul de pe Golgota s-a petrecut exterior într-un mod analog, însă în substanţa sa interioară cu totul diferit.

Evenimentele care au avut loc în timp ce Christos se afla în corpul lui Iisus din Nazaret au condus la moartea adevărată a corpului fizic al lui Iisus din Nazaret. După ce spiritul lui Christos a petrecut trei zile în afara corpului fizic el revine în corp, de data aceasta însă nu în corpul fizic, ci în corpul eteric condensat, condensat într-atât încât apostolii au putut să-L vadă, aşa cum se spune în Evanghelii; aşa încât Christos putea colinda şi putea să fie văzut şi după Evenimentul de pe Golgota. Prin aceasta iniţierea, care altădată era ascunsă ochilor fizici, ea petrecându-se în adâncurile Misteriilor, a fost adusă pe scena istoriei şi a fost prezentată, ca un eveniment unic, în faţa întregii omeniri. Prin aceasta iniţierea a fost scoasă într-un fel din Misterii, a fost săvârşită în văzul tuturor prin Christos. Dar tocmai prin aceasta s-a marcat sfârşitul lumii vechi şi începutul noii epoci.

Din cele spuse despre profeţi aţi putut să vă daţi seama că spiritul profetismului şi ceea ce acest spirit a putut da vechiului popor evreu era diferit de spiritul iniţierii existent la celelalte popoare. Celelalte popoare aveau ghizi iniţiaţi, care fuseseră instruiţi în felul pe care l-am arătat. În cazul poporului evreu lucrurile stăteau altfel. Acolo nu avem de-a face cu iniţieri ca la celelalte popoare, ci, aşa cum am auzit, cu o reliefare elementară a spiritului în trupurile acelora care apăreau ca profeţi, o reliefare care îi făcea să pară nişte genii ale spiritualităţii. Şi pentru ca să se poată întâmpla aceasta, vedem că la profeţii intermediari care au apărut în sânul vechiului popor evreu apar acele suflete care în încarnările precedente au fost iniţiaţi ai altor popoare. Astfel, în ceea ce au dat vechiului popor evreu ei vieţuiau un fel de amintire a ceea ce căpătaseră în cadrul iniţierii. Vedem aşadar că viaţa spirituală s-a propagat într-un fel la poporul vechi-

testamentar şi în alt fel la celelalte popoare. La acestea din urmă ea s-a realizat prin acţiune, prin iniţiere, la poporul vechi-testamentar prin har, prin darul sădit în cei care acţionau ca profeţi în cadrul său.

Opera acestor profeţi a pregătit vechiul popor evreu să fie martorul acelei iniţieri unice care de această dată nu este a unei fiinţe omeneşti, ci a unei individualităţi cosmice – dacă se poate vorbi aici de o iniţiere, căci termenul nu este cel care se potriveşte în acest caz. Poporul evreu a fost astfel pregătit să primească ceea ce trebuia să ia locul vechii iniţieri: contemplarea în mod just a Misteriului de pe Golgota. Dar totodată aici găsim şi motivul pentru care apostolii care aparţin poporului evreu nu pot înţelege la început cuvintele care se referă la această iniţiere. Christos Iisus vorbeşte despre ea exprimându-se în aceşti termeni: drumul spre moarte, statul trei zile în mormânt şi apoi învierea. Aceasta este descrierea iniţierii. Dacă El ar fi făcut această descriere altfel, ucenicii Săi L-ar fi înţeles. Cum însă acest limbaj nu era familiar poporului vechi-testamentar, Cei doisprezece nu l-au înţeles iniţial. Deci pe bună dreptate suntem atenţionaţi asupra faptului că apostolii sunt miraţi şi nu-L înţeleg când le vorbeşte de suferinţa, moartea şi învierea Fiului omului.

Aceste lucruri corespund integral faptului istoric. În vechea iniţiere, când neofitul petrecea un timp în afara trupului său, el se afla într-o lume superioară, nu în lumea senzorială obişnuită. În timpul în care se afla în afara trupului el era unit, putem spune, cu realităţile unui plan superior. Când revenea apoi în corpul său, ce putea spune neofitul legat de ceea ce a vieţuit în lumea spirituală, în afara trupului? Amintire, aceasta era ceea ce putea spune. El trebuia să vorbească atunci cam în felul următor: Eu îmi amintesc ce am văzut în lumea spirituală în stare

extracorporală, aşa cum ţi-ai aminti ceea ce ai văzut în ajun sau alaltăieri pe planul fizic. Şi el putea să aducă mărturie pentru aceasta. Iniţiaţii nu făceau nimic mai mult decât să poarte în ei secretele lumilor spirituale, aşa cum omul poartă în el ca amintire vieţuirile a ceea ce a făcut în ajun. Şi aşa cum sufletul omenesc este unit cu ceea ce păstrează în amintire, tot aşa iniţiaţii erau uniţi cu secretele lumilor spirituale, le purtau în ei.

De ce se întâmpla aşa? Era aşa deoarece până la Misteriul de pe Golgota sufletul omenesc nu era capabil, pe Pământ, să lase să pătrundă în Eul său Împărăţia cerurilor, lumile suprasensibile; ele nu puteau ajunge până la Eul adevărat, nu se puteau uni cu el. Altă dată, pentru a putea pătrunde în lumile suprasensibile, sufletul omenesc trebuia să se privească, să se presimtă din afară, de deasupra lui însuşi prin clarvedere, aşa cum se întâmpla atunci când, să zicem aşa, se visa în afară sau ieşea din Eu prin iniţiere. În cadrul Eului nu exista însă nicio forţă de judecată şi de înţelegere pentru lumile superioare. Aşa s-a întâmplat şi acum. Înaintea Misteriului de pe Golgota, omul nu putea în niciun fel să se unească cu lumile spirituale cu ajutorul forţelor Eului.

Taina care trebuia să li se dezvăluie oamenilor prin botezul lui Ioan era aceea că venise timpul în care Împărăţia cerurilor urma să lumineze până în Eul omului, până în Eul pământesc. O, în trecut, de-a lungul timpului s-a repetat de multe ori faptul că ceea ce omul resimţea a fi sufletescul său nu se putea ridica în lumile spirituale. Pentru oamenii de altădată era ca un fel de dizarmonie între vieţuirea patriei lor adevărate, lumea spirituală, şi ceea ce se desfăşura în interiorul omenesc, chiar dacă numim Eu sufletescul de atunci. Acest interior omenesc era separat de lumea spirituală şi nu se putea uni cu ea decât în

condiţii excepţionale. Dacă totuşi se întâmpla ca întreaga forţă, întregul impuls a ceea ce mai târziu trebuia să devină „Eul" omenesc şi să locuiască în om, dacă se întâmpla ca acest Eu, nedestinat încă pentru corporalitatea omenească, să forţeze fie prin iniţire, fie prin amintirea unei inţieri primite în cursul unei încarnări precedente intrarea în corporalitatea omenească, ce se întâmpla atunci? Civilizaţiile antice fac adesea aluzie la aceasta: forţa Eului, care în perioada de dinainte de Christos depăşea cu mult corporalitatea omenească, nu avea cu adevărat loc în trup, distrugea ceea ce era destinat pentru Eu.

Aşadar fiinţele care în epoca precreştină purtau în ele un excedent de forţe spirituale, care purtau deja ceea ce mai târziu va deveni Eul omului, distrug corporalitatea lor prin forţa acestui Eu, fiindcă acesta era prea puternic pentru acea epocă. Acest lucru se indică, de exemplu, prin aceea că la anumite personalităţi ale Antichităţii, care în întruparea lor aveau în ele această forţă a Eului, acest Eu putea locui în ele doar dacă corpul lor era lezat sau vulnerabil într-un loc uşor accesibil, care ulterior va fi chiar afectat. În acel loc omul este, prin ceva din sine, mai expus mediului înconjurător decât prin restul corporalităţii sale. Să ne amintim numai de vulnerabilitatea lui Ahile la călcâi, de a lui Siegfried între omoplaţi, de a lui Oedip unde puterea Eului distruge corporalitatea. Aici, prin această posibilitate de lezare, prin aceste locuri vulnerabile ni se arată că numai un corp deteriorat, sfărâmat, convine forţelor supraomeneşti ale Eului aflate în el.

Semnificaţia profundă a acestui fapt ne va apărea poate şi mai bine dacă formulăm cele spuse în alţi termeni. Să presupunem că un om din timpurile precreştine ar fi fost dotat cu toate impulsurile, cu toate forţele care trebuiau să pătrundă Eul mai târziu – nu este necesar ca el

să fi fost conştient de aceasta – şi că s-ar fi cufundat cu această forţă-Supraeu, să zicem aşa, cu această forţă supraomenească, în corpul său. El ar trebui să sfărâme acest corp, să nu-l vadă aşa cum îl vede atunci când în el se află Eul slab – sau interiorul slab. Omul acelei epoci vechi, dacă ar fi avut în el întreaga putere a Eului astfel încât să poată ieşi din corpul său, trebuia să-l vadă în alt fel. El l-ar fi văzut ca pe un corp sfărâmat sub influenţa Supraeului, l-ar fi văzut cu tot felul de răni, deoarece în vremurile de demult doar Eul slab – sau interiorul slab – pătrundea trupul într-atât de puţin, încât acesta să rămână întreg.

Ceea ce tocmai am spus este exprimat de profeţi. Paragraful care vorbeşte despre aceasta se poate formula în termenii următori (Zaharia, 12, 10): Omul care adună în el toate forţele Eului şi se vede în faţa corpului omenesc îl vede rănit, străpuns de lovituri, cu găuri. Căci forţa superioară a Eului, care nu putea locui altădată în corpul fizic, îl străpungea, îl ciuruia, ca să zicem aşa, cu găuri. Acesta este un impuls care străbate evoluţia omenirii din cauză că, datorită influenţelor luciferice şi ahrimanice, în epoca precreştină îi putea fi dată omului numai o mică parte a Eului comparativ cu Eul său deplin. Şi fiindcă corpul era făcut să primească doar un cuantum mai redus şi nu întreaga forţă a Eului, el slăbeşte, se istoveşte. Corporalitatea lui Christos Iisus trebuia, în contemplarea spirituală, să apară cu cinci răni – nu doar cu una ca multe alte individualităţi omeneşti care purtaseră un Supraeu –, nu pentru că ea a venit în epoca precreştină, ci pentru că prin Christos Iisus şi-a făcut dintr-odată intrarea în corporalitate Eul deplin, pentru că acolo Eul a pătruns cel mai puternic în corporalitate; au fost necesare cinci răni din cauza extensiei entităţii christice, adică a Eului deplin omenesc, care se ridica mult deasupra formei

corporalităţii, deasupra formei adecvate a corporalităţii. Datorită acestei enorme disproporţii a trebuit să se ridice pe planul fizic al istoriei lumii crucea pe care a purtat-o trupul lui Christos, aşa cum ar face-o trupul omenesc dacă vreodată, la un moment dat, în om şi-ar face sălaş întregul tezaur de umanitate, din care o mare parte a fost pierdută datorită influenţei luciferice şi ahrimanice.

Acesta este misterul profund pe care ni-l revelează ştiinţa spiritului referitor la tabloul Golgotei. Cel care înţelege ce este omenirea şi umanitatea, ce este Eul pământesc, care este raportul acestui Eu pământesc cu forma corpului omenesc ştie că dacă Eul pământesc pătrunde complet corpul omenesc această pătrundere nu este una normală, ca la omul care se plimbă pe stradă, ci de aşa natură încât omul – dacă iese din sine contemplându-se şi-şi poate pune întrebarea: Cum ar trebui să fie acest corp dacă în el ar pătrunde întreaga entitate a Eului? – ar vedea acest corp cu cinci răni. Forma crucii de pe Golgota, cu Christos cu cele cinci răni, rezultă din însăşi natura omenească şi din entitatea terestră însăşi. Ceea ce se poate şti despre Misteriul de pe Golgota se poate deduce, până la nivel de imagine, din contemplarea naturii omeneşti. Acesta este aspectul cel mai curios, că există o posibilitate, nu doar prin clarvedere, unde se dovedeşte a fi ceva natural să contempli cum a fost ridicată crucea pe Golgota, cum s-a petrecut crucificarea şi să vezi adevărul acestui eveniment istoric, ci există o posibilitate ca prin cunoaşterea Misteriului de pe Golgota să aducem însăşi raţiunea omenească aproape de Misteriul de pe Golgota, până într-acolo încât, dacă o utilizăm destul de subtil, destul de precis, ea să se metamorfozeze în imaginaţiune, în putere de imaginaţie, dar care conţine în ea adevăr, prin care apoi, dacă se înţelege ce este Christos şi care este

raportul Lui cu forma corpului uman, fantezia omenească să fie condusă astfel, încât înaintea ei să apară însăşi scena Golgotei. Aşa au fost conduşi de multe ori pictorii creştini mai vechi, care nu întotdeauna erau clarvăzători; ei au fost purtaţi până la tabloul Golgotei de forţa cunoaşterii Misteriului de pe Golgota, în aşa fel încât l-au putut picta. La acea mare răscruce a evoluţiei umane, sufletului-Eu al omului i-a fost conferită chiar din facultatea de clarvedere înţelegerea pentru Entitatea christică, cu alte cuvinte pentru Eul originar al omului.

Clarvederea ne permite să contemplăm Misteriul de pe Golgota în afara corpului fizic. Prin ce anume? Când se stabileşte o legătură faţă de Misteriul de pe Golgota în cadrul corpului, atunci şi astăzi este posibil să contempli în lumile superioare acest Misteriu şi prin aceasta să ai confirmarea deplină a acestui punct nodal al istoriei omenirii. Dar este de asemenea posibilă o înţelegere raţională a Misteriului de pe Golgota, iar prin cuvintele pe care tocmai le-am spus ar trebui să fie realizabilă această înţelegere. Desigur, trebuie meditat, trebuie reflectat îndelung şi profund asupra celor ce s-au spus. Şi dacă cineva are impresia că cele spuse sunt greu de înţeles, acest sentiment este perfect justificat; căci, fără îndoială, ceea ce poate conduce sufletul omenesc la deplina înţelegere a celui mai mare, a celui mai măreţ şi mai important eveniment de pe Pământ este unul din lucrurile cele mai dificile. Într-un fel, apostolii trebuiau să fie conduşi la aceasta; iar dintre cei care trebuiau încet, încet aduşi la o nouă înţelegere a evoluţiei omenirii cei mai destoinici s-au dovedit a fi Petru, Iacob şi Ioan.

Este bine să putem privi din punctele de vedere cele mai diferite intervalul foarte important de timp din vremea când a avut loc Misteriul de pe Golgota. De aceea este

salutar faptul că aţi putut auzi azi dimineaţă cum considera filosoful Hegel acest moment al istoriei [**29**]. Orice lucru care poate facilita înţelegerea celui mai important eveniment care a intervenit atunci, care s-a maturizat în secolele precedente, care s-a împlinit în perioada Misteriului de pe Golgota şi apoi, încet, a pregătit şi a facut posibilă evoluţia ulterioară a omenirii, este binevenit. Evenimentul de pe Golgota a intervenit în diferite locuri de pe Pământ. Îl putem urmări nu numai în Palestina, unde de fapt s-a petrecut. Îl putem urmări, dacă procedăm în mod just, şi în alte puncte ale Pământului, doar că acolo nu s-a petrecut Evenimentul de pe Golgota. Însă coborârea şi apoi reurcarea, ascensiunea omenirii datorată impulsului Misteriului de pe Golgota care s-a răspândit în lumea vestică o putem urmări. În special putem urmări coborârea omenirii, şi este foarte interesant să vedem cum putem face acest lucru.

Să evaluăm încă o dată evenimentele care au avut loc în Grecia în timpul celor cinci secole care au precedat Evenimentul de pe Golgota. În Orient, acolo unde a apărut Krishna, oamenii devansaseră într-un anumit fel timpul lor. Ei îl devansaseră tocmai în epoca de decadenţă, să zicem aşa, a vechii clarvederi. Tocmai cu această civilizaţie a Indiei, de exemplu, se întâmplă ceva cu totul aparte. În timp ce în această primă civilizaţie postatlanteeană şi India înflorea prima mare cultură a epocii postatlanteeme şi sufletul omenesc avea viziunea lumii spirituale în toată puritatea sa – care era posibilă pentru sufletul omenesc –, care la Rishi era legată de o facultate minunată, şi anume aceea de a descrie cele contemplate, astfel încât învăţăturile lor au putut acţiona în epocile care au urmat, iar când facultatea de clarvedere a dispărut ele au putut fi păstrate pentru timpurile viitoare prin astfel de revelaţii

grandioase precum cea a lui Krishna, spre sfârşitul celei de-a treia epoci clarvederea propriu-zisă s-a stins cu totul. Însă datorită lui Krishna şi discipolilor săi faptele spirituale ce au putut fi contemplate anterior au fost descrise în cuvinte minunate şi păstrate sub formă de document. Ceea ce s-a produs mai departe, în vest, de exemplu în Grecia, nu a ajuns niciodată în Orient.

Pentru a rezuma rolul anticei civilizaţii hinduse, se poate spune: Vechea clarvedere se stinge, în schimb unele spirite, dintre care cel mai mare a fost Krishna, au aşternut în scris cele contemplate odinioară. Acestea au trecut apoi în cuvânt, în Vede. Şi cine se adânceşte în cuvânt percepe în sufletul său un ecou a ceea ce a fost odinioară. Dar acolo noi nu găsim ceea ce găsim la Socrate, de exemplu, sau la ceilalţi filosofi greci. Ceea ce numim raţiunea occidentală, judecata occidentală, nu există la sufletele hinduse. Această forţă originară a Eului despre care am vorbit mai înainte nu se manifestă deloc la indieni. De aceea în momentul în care vechea clarvedere dispare începe să se afirme altceva: impulsul spre Yoga, dorinţa de a recuceri printr-un antrenament interior contactul cu lumea spirituală, pe care l-au pierdut în mod natural. Yoga devine o clarvedere artificială. În locul vechii clarvederi apare imediat filosofia Yoga, fără ca între acestea două să existe ceva asemănător filosofiei greceşti, de exemplu, care se adresează raţiunii. Această fază de tranziţie nu există la hinduşi. Şi dacă examinăm, de exemplu, filosofia Vedanta a lui Viasa putem spune că ea nu este impregnată, precum concepţiile occidentale, de idei, de raţiune, ci parcă este extrasă încă din lumile superioare, dar transpusă în cuvinte omeneşti. Aceasta este particularitatea acestei flosofii: nu este cucerită cu ajutorul noţiunilor omeneşti, nu este

„elaborată” precum elementul socratic, platonic, ci este contemplată clarvăzător.

Este dificil să-ţi dai clar seama de aceste lucruri, dar există o posibilitate de a discerne şi astăzi această diferenţă. Luaţi, de exemplu, o carte de filosofie, un sistem filosofic occidental oarecare. Cum s-a ajuns în general la ceea ce poate fi cotat astăzi, în mod serios, drept filosofie? Dacă aţi putea pătrunde în atelierele unui adevărat filosof aţi vedea că aceste sisteme sunt dobândite cu greu, prin eforturi mari de judecată, de gândire logică. Toate acestea s-au elaborat pas cu pas. Şi autorii acestor sisteme nu pot de fapt să înţeleagă că această ţesătură pe care ei au creat-o de la o noţiune la alta poate, sub un anumit raport, să fie şi contemplată clarvăzător, să o aibă în faţă prin clarvedere. De aici şi dificultatea atât de mare de a te face înţeles când cuprinzi clarvăzător dintr-odată aceste raţionamente filosofice, pe care alţii le-au clădit „cu sudoarea frunţii”, de la idee la idee, când de fapt nu este nevoie să parcurgi toţi aceşti paşi de gândire. Noţiunile filosofiei Vedanta sunt astfel de noţiuni, percepute prin mijlocirea clarvederii. Ele nu sunt elaborate prin sudoarea frunţii, după exemplul filosoflor europeni, ci sunt extrase prin clarvedere; sunt ultimile rămăşiţe, resturile diluate într-o sumă de noţiuni abstracte ale vechii clarvederi sau primele cuceriri, încă foarte fragile, ale practicii Yoga în lumea spirituală.

Oamenii care locuiau mai la vest au avut parte de o altă experienţă. Şi noi atingem aici fapte ascunse ale evoluţiei omeneşti, extrem de importante. Să ne referim la un filosof curios al secolului al VI-lea de dinainte de era creştină: Pherekydes din Syros [**30**]. Un filosof foarte ciudat, pe care confraţii săi de astăzi un l-ar considera filosof. Există astăzi manuale de filosofie care exprimă

aceasta desluşit. Citez aici două cuvinte, textual: Ei bine, toate acestea nu sunt decât descrieri copilăreşti, simboluri puerile; „puerile şi geniale", spune un filosof contemporan, care se crede desigur superior acelor filosofi antici. Deci, cinci sute de ani înainte de Christos apare aici în Syros un gânditor ciudat. Ce-i drept, el prezintă altfel lucrurile decât ceilalţi gânditori, care mai târziu sunt numiţi filosofi. Pherekydes din Syros spune, de exemplu: La baza a tot ceea ce se află în lume stă o Trinitate: Cronos, Zeus şi Chthon. Din Cronos s-au născut elementele foc, aer şi apă. Şi tot ceea ce provine de la aceste trei forţe se află expus atacurilor unui fel de şarpe: Ophioneu. – Fără a fi clarvăzător, ci dotat numai cu un pic de imaginaţie, poţi evoca în faţa sufletului tot ceea ce descrie Pherekydes: Cronos este nu numai timpul abstract care se scurge, ci o fiinţă adevărată, vizibilă; Zeus este eterul infinit, fiinţa universală însufleţită în sine; Chthon este fiinţa prin care ceea ce în mod normal este ceresc devine pământesc, cea prin care ţesătura foarte rară a astrelor din spaţiu se condensează în planeta Pământ pentru a avea o existenţă terestră, amestecându-se apoi printre toate acestea ca un element ostil, un fel de şarpe. Pentru a înţelege ceea ce descrie aici ciudatul Pherekydes din Syros trebuie să facem apel la cercetarea spirituală; căci el este unul dintre ultimii supravieţuitori ai vechii clarvederi. El vede cauzele care se află în spatele fenomenelor sensibile şi le descrie servindu-se de facultăţile sale clarvăzătoare. Bineînţeles, aceasta nu convine deloc celor care se slujesc toată ziua de noţiuni. El contemplă ţeserea vie a zeilor buni şi amestecul puterilor adverse, pe care le descrie aşa cum le observă prin clarvedere. El vede cum se nasc din Cronos, din fiinţa reală a timpului, elementele.

Deci aici, în acest filosof Pherekydes din Syros, avem un bărbat care mai poate pătrunde cu sufletul său în lumea ce deschide conştienţa clarvăzătoare şi o descrie în aşa fel încât o putem urmări cu gândirea. În secolul al VI-lea înainte de Christos, în partea de vest a globului pământesc încă mai trăieşte un astfel de suflet. Thales [**31**], Anaximene [**32**], Anaximandru [**33**], Heraclit [**34**], aproape contemporani cu el, au deja o cu totul altă atitudine. Aici se întrepătrund într-adevăr două lumi. Cum se vede sufletul acestor filosofi? Vechea clarvedere este stinsă în ei, este ca paralizată. Nu mai păstrează decât cel mult o nostalgie a lumilor spirituale. Şi ce vieţuiesc ei acolo unde pentru înţeleptul din Syros mai exista încă un rest din vechea clarvedere, în care el încă putea să privească în lumea elementară a cauzalităţilor? Această lume le era deja închisă. Privirea lor nu mai pătrundea acolo. Este ca şi cum ea ar vrea să se închidă înaintea lor, ca şi cum pe jumătate ea ar fi acolo pentru ei, dar se sustrage privirilor lor, astfel încât ei nu mai pun în locul vechii clarvederi decât idei abstracte, care sunt opera Eului. Este o stare sufletească extrem de ciudată a celor ce trăiau în vest. Este acea stare sufletească ce lucrează la cucerirea raţiunii, a facultăţii de judecată pe care tocmai trebuie să le evidenţieze Eul. Câteva străfulgerări ale clarvederii adevărate de odinioară mai apar în suflete izolate, precum la Heraclit, care descrie focul viu drept cauza oricărui lucru; Thales consideră apa ca fiind cauza primordială, dar nu apa fizică pe care o cunoaştem noi, după cum nici Heraclit nu are în vedere focul fizic. Ceva din lumea elementară mai trăieşte în ei, dar pe jumătate ea se sustrage privirii lor, astfel că ei trebuie să înlocuiască această cunoaştere clarvăzătoare prin idei abstracte. Privind aceste suflete, ne dăm seama că

ecouri ale dispoziţiei lor sufleteşti răsună până în epoca noastră modernă.

Ce bine ar fi dacă contemporanii noştri nu ar mai trece fără de judecată peste anumite lucruri! La Nietzsche se află un pasaj care te poate uimi, chiar cutremura, şi care cel mai adesea este citit fără a fi înţeles. El se află într-o operă postumă, *Filosofia grecilor în epoca tragicilor* [**35**], şi conţine o descriere a lui Thales, Anaximandru, Heraclit, Parmenide [**36**], Anaxagora [**37**] şi Empedocle. În acest pasaj, care se află chiar la început, Nietzsche a resimţit ceva din ceea ce însufleţea sufletele acestor primi gânditori izolaţi greci. Citiţi acest pasaj la Nietzsche, unde el spune: Ce trebuie să se fi petrecut în sufletul acestor figuri de eroi, care sunt aceşti filosofi, care au trebuit să găsească trecerea de la viziunea vie a lucrurilor – pe care nici el nu o mai cunoştea, dar pe care o presimţea – la noţiunile abstracte, seci, prozaice care au înlocuit viaţa caldă ce umplea sufletele altădată. Ce au trebuit să simtă aceste suflete, când în locul trăirilor pline de viaţă, ce caracterizau conştienţa clarvăzătoare, au apărut aceste noţiuni prozaice, seci, abstracte, reci, precum „existenţă”? Şi Nietzsche resimte: Este ca şi cum sângele îţi îngheaţă atunci când, la Thales sau Heraclit, trebuie să treci de la lumea plină de viaţă la lumea noţiunilor, când aceşti oameni întrebuinţează noţiuni precum „existenţă” şi „devenire”, încât te simţi transportat de la o atmosferă caldă şi vie în regiunea glacială a conceptelor.

Trebuie să ne transpunem în epoca în care trăiau aceşti oameni, să simţim cum la apropierea Evenimentului de pe Golgota în ei mai vibra un ultim ecou al vremurilor trecute, cum trebuiau ei să se mulţumească cu ceea ce este judecata abstractă a Eului omenesc, care mai înainte n-avea deloc nevoie să participe. Şi în timp ce mai târziu

lumea noţiunilor se îmbogăţea din ce în ce mai mult, filosofii greci la început nu puteau cuprinde decât conceptele cele mai simple. Vedem cât se chinuie ei cu noţiunile, cât se chinuie, de exemplu, filosofii şcolii eleate cu noţiunea abstractă de „existenţă”! Aşa s-au pregătit propriu-zis facultăţile abstracte ale Eului.

Să ne imaginăm acum un astfel de suflet care stă aici, în vest, care este pregătit pentru această misiune a vestului, dar care duce încă cu sine ecourile cele mai puternice ale vechii clarvederi. În India, aceste ultime ecouri s-au stins de multă vreme; ele mai dăinuie încă în vest. Impulsul sufletului este de a intra în lumea elementară, dar conştienţa refuză să îl urmeze. În sufletele acestora nu s-ar fi putut naşte o dispoziţie precum cea a lui Buddha. Dispoziţia budistă ar fi sunat cam aşa: Noi suntem exilaţi în lumea suferinţei, trebuie deci să ne eliberăm de ea. Nu, sufletele vestice voiau să sesizeze ceva din ceea ce se afla înaintea lor. În ceea ce se afla în spatele lor ele nu mai puteau pătrunde; în lumea din faţa lor ele nu aveau decât noţiunile reci, glaciare. Să ne imaginăm un suflet ca al lui Pherekydes din Syros. El este ultimul care a putut să mai vadă ceva din lumea elementară. Să ne mai gândim însă şi la un alt suflet. El nu poate vedea cum elementele se nasc în mod viu din Cronos. El nu poate vedea că şarpele Ophioneu angajează lupta cu zeii superiori; dar reţine în imagine că aici, în senzorial, intervine ceva. Privirea sa nu mai răzbate până la Cronos, dar vede amprenta sa în lumea fizică: focul, apa, aerul şi pământul. El nu vede cum zeii superiori sunt atacaţi de zeii inferiori, cum zeul-şarpe Lucifer se revoltă; însă vede domnind în lume armonia şi discordia, prietenia şi ura. Iubirea şi ura el le priveşte ca noţiuni abstracte; focul, apa, aerul şi pământul ca elemente abstracte. El vede ceea ce încă mai pătrunde în suflete, dar

ceea ce văzuseră mai înainte contemporanii săi îi rămânea ascuns.

Să evocăm un astfel de suflet care stă încă în întregime în interiorul forţelor vii de altădată, dar care este incapabil să privească în lumea spirituală, care nu mai poate să sesizeze decât imaginea exterioară, căruia – datorită misiunii sale speciale – îi rămâne ascuns ceea ce îi fericea altădată pe oameni; pe de altă parte, el nu avea din noua lume a Eului nimic altceva decât câteva noţiuni, de care trebuia să se lege; avem astfel imaginea sufletului lui Empedocle [**38**]. Aşa ne apare sufletul lui Empedocle, dacă vrem să înţelegem latura sa cea mai interioară. Aproape contemporan cu înţeleptul din Syros, el a trăit două treimi de secol mai târziu, dar sufletul său este deja cu totul altfel constituit. El a trebuit să treacă Rubiconul de la vechea clarvedere la înţelegerea abstractă pe care o impunea Eul. Vedem cum aici se ciocnesc două lumi. Vedem cum Eul începe să licărească şi să se îndrepte spre împlinirea sa, cum sufletele vechilor flosofi greci sunt primele condamnate să primească ceea ce noi numim acum raţiune, logică; vedem cum sufletele lor sunt golite de vechile revelaţii şi în aceste suflete trebuie să se verse noul impuls, impulsul Golgotei.

Aşa erau alcătuite sufletele în vremea când a apărut acest impuls. Dar ele trebuiau să înseteze după o nouă împlinire. Doar aşa l-au putut înţelege. Gândirea indiană nu a cunoscut o tranziţie comparabilă cu cea pe care o întâlnim în Occident la gânditorii izolaţi greci. Iată de ce flosofia hindusă, care a trecut direct la doctrina Yoga, nu are nicio posibilitate de a face o trecere spre Misteriul de pe Golgota. Filosofia greacă era în aşa fel pregătită, încât înseta după Misteriul de pe Golgota. Priviţi cum gnosa tânjeşte după Misteriul de pe Golgota. Filosofia Misterului

de pe Golgota se naşte pe solul grec, fiindcă cele mai bune suflete greceşti însetează să primească impulsul de pe Golgota.

Trebuie multă bunăvoinţă pentru a înţelege ce s-a întâmplat în evoluţia omenirii; poţi întrevedea atunci ce înseamnă, să zicem aşa, când se spune: Pe suprafaţa Pământului s-a auzit o chemare şi un răspuns la chemare. În Grecia, în Sicilia găsim astfel de suflete, dintre care cel al lui Empedocle este unul cu totul remarcabil. Dacă privim înăuntrul acestor suflete, auzim o chemare stranie. Cum să o descriem? Ce ne spun aceste suflete? Empedocle ne vorbeşte cam aşa: Eu ştiu din istorie că există iniţiere; ştiu, tot din istorie, că prin ea în sufletul omenesc au pătruns lumile suprasensibile. Însă acum a început o altă epocă. Iniţierea nu mai poate deveni nemijlocit vie. Sufletul omenesc a intrat într-o altă fază de evoluţie. Noi avem nevoie, pe măsură ce pătrundem în Eu, de un nou impuls. Unde eşti acel impuls care poţi înlocui vechea iniţiere pe care noi n-o mai putem vieţui, care vei pune în faţa noului Eu acelaşi mister pe care îl revela clarvederea antică? – Şi iată ce răspunde cealaltă voce, care vine dinspre Golgota: Fiindcă Eu ascult de zei şi nu de oameni, am putut să dezvălui ochilor omeneşti secretele Misteriilor, care până atunci erau închise în adâncurile acestora.

Ceea ce s-a născut, de exemplu, în sudul Europei în sufletele greceşti ne pare a fi o întrebare a lumii vestice privitoare la o nouă soluţie a enigmei Universului. Iar marele monolog al lui Dumnezeu, despre care am vorbit la sfârşitul conferinţei precedente şi despre care vom vorbi şi mâine, ne apare ca fiind răspunsul, care însă putea fi înţeles numai în vest.

CONFERINŢA a VIII-a

Basel, 22 septembrie 1912

În Evanghelia după Marcu, pasajul care constituie, aşa cum am văzut, un monolog istoric de o importanţă capitală este urmat de scena Transfigurării sau a Schimbării la faţă. Eu am arătat în mai multe rânduri că pentru cei trei ucenici care sunt luaţi să asiste pe „munte" la această Transfigurare aceasta constituie un fel de iniţiere superioară. În acel moment ei trebuie să fie introduşi mai profund în mistere, care le sunt transmise unul după altul, pentru a le servi în misiunea lor de îndrumători şi conducători ai omenirii. Am văzut în conferinţele precedente că această scenă cuprinde numeroase taine. Când se pomeneşte despre „munte" în Evanghelii şi în celelelalte scrieri sfinte, faptul indică deja că este vorba de ceva secret. Când este vorba de ceva ocult, muntele ca atare semnifică întotdeauna că cei care sunt conduşi în vârful său sunt introduşi în anumite cunoştinţe secrete ale existenţei. Simţim acest lucru în mod cu totul deosebit în Evanghelia după Marcu, dintr-un anumit motiv care, dacă citeşti corect, îţi atrage imediat atenţia.

Vom indica aici capitolul al treilea al acestei Evanghelii, versetele de la 7 la 23, 24 – este suficient, de fapt, până la versetul 22. Cel ce citeşte cu înţelegere sufletească va fi frapat imediat de ceva. După cum am arătat de atâtea ori, expresia „a-l duce pe munte", „a-l conduce pe munte", are o semnificaţie ocultă. Dar în capitolul menţionat întâlnim o triplă referire, nu numai „a-l duce pe munte". Dacă citim cu atenţie cele trei versete introductive din Marcu, auzim mai întâi spunându-se: „Iisus, împreună cu ucenicii Lui, a plecat spre mare..."

(versetul 7). Scena se petrece deci mai întâi pe malul mării. Apoi, în versetul 13, se spune: „El s-a suit după aceea pe munte şi a chemat la Sine pe cine a vrut, şi au venit la El." În sfârşit, în versetele 20-21 citim: „Şi a venit în casă, şi iarăşi mulţimea s-a adunat, încât ei nu puteau nici să mănânce. Şi auzind ai Săi, au ieşit ca să-L prindă, că ziceau: Şi-a ieşit din fire."

Suntem trimişi deci în trei locuri diferite: pe malul mării, pe munte şi în casă. Or, aşa cum „muntele" indică totdeauna că se întâmplă ceva important în sens ocult, şi celelalte două locuri au în limbajul ocult un sens asemănător. Când în documentele oculte este vorba de „a fi condus la mare" sau „în casă" aceasta are totdeauna şi o semnificaţie ocultă. Faptul că în Evanghelii se are în vedere aşa ceva se poate deduce dintr-o anumită împrejurare. Amintiţi-vă că nu numai în Evanghelia după Marcu, dar şi în celelalte Evanghelii este legată de „mare" o anumită revelaţie, o anumită manifestare. Astfel, când ucenicii merg cu barca pe mare şi Christos li se arată, ei Îl consideră la început o fantomă, dar îşi dau seama după aceea că El vine într-adevăr spre ei (6, 45-52). Citind Evangheliile, găsiţi adesea povestindu-se un eveniment care se petrece pe mare, sau care este în legătură cu marea. Pe „munte" Christos îi alege întâi pe Cei doisprezece, cu alte cuvinte le încredinţează misiunea ocultă. Aici avem de-a face cu o educaţie ocultă. Tot pe munte are loc şi Tranfigurarea. „Acasă", unde ai Săi Îl declară „ieşit din fire", avem a treia ipostază. Toate cele trei lucruri sunt de cea mai mare şi mai cuprinzătoare importanţă.

Dacă vrem să înţelegem ce înseamnă într-un asemenea context „pe mare", trebuie să ne amintim un lucru de care am vorbit adesea. Am arătat că perioada noastră pământească postatlanteeană a fost precedată de

aşa-numita perioadă atlanteeană, în timpul căreia aerul era saturat de o ceaţă densă, astfel încât, prin contemplare, oamenii care trăiau în acel timp, fiindcă trăiau în condiţii fizice diferite, aveau şi o viaţă sufletească total deosebită de a noastră, după cum ei mai erau înzestraţi şi cu vechea clarvedere. Această facultate era însă legată de o constituţie cu totul diferită a corpului fizic, de inserarea lui în masele ceţoase. Omenirea a păstrat despre toate acestea un fel de moştenire atavică. Când în perioada postatlanteeană o fiinţă omenească intra, pentru un motiv oarecare, în legătură cu un mediu ocult – cum a fost cazul ucenicilor lui Iisus –, ea devenea mult mai sensibilă la influenţele mediului înconjurător, la influenţele naturii. Astăzi, dat fiind felul robust al raportului omului cu natura, este puţin important dacă el călătoreşte pe mare, dacă se află pe malul mării, urcă pe munte – vom vedea imediat ce înseamnă aceasta – sau este la el acasă. Ochii săi văd la fel, inteligenţa sa funcţionează la fel, oricare ar fi locul în care se află. Însă atunci când se deschide privirea mai subtilă, când se ridică în lumile suprasensibile, fiinţa obişnuită a omului se dovedeşte a avea o organizare grosieră.

Pe vremea în care a început să funcţioneze conştienţa clarvăzătoare, dacă omul naviga pe mare, unde condiţiile sunt cu totul diferite, chiar faţă de malul mării, conştienţa clarvăzătoare era predispusă pentru cu totul altceva decât la câmpie. Pentru a-ţi dezvolta facultăţile clarvăzătoare, la câmpie trebuie făcut un efort mult mai mare decât la mare. Marea uşurează dezvoltarea acestor facultăţi, dar numai pe acelea care se referă la ceva foarte precis, nu orice. Căci există o altă diferenţă, după cum conştienţa clarvăzătoare se exercită la câmpie sau urcă la munte. Pe munte conştienţa clarvăzătoare sensibilă este altfel predispusă decât la câmpie. La fel, rezultatele unei conştienţe

clarvăzătoare adaptată la condiţiile mării sunt complet altele faţă de ale unei conştienţe adaptată la condiţiile muntelui.

Pe mare, conştienţa clarvăzătoare – desigur, ea poate fi suplinită şi în oraş, dar cere atunci un efort mult mai mare, iar noi nu vorbim aici decât de ceea ce se obţine aproape fără greutate –, pe apă, în masele de ceaţă, este predispusă să perceapă imaginaţiuni, să simtă totul în mod imaginativ şi să utilizeze ceea ce a dobândit deja.

Pe munte, într-un aer rarefiat, unde raportul oxigen-azot este diferit, conştienţa clarvăzătoare este mai predispusă să vieţuiască inspirativ, să dea naştere la forţe noi de clarvedere. De aceea, expresia „a urca pe munte" nu este spusă doar simbolic; muntele favorizează posibilitatea de a dezvolta în sine forţe oculte noi. La fel, expresia „a merge pe mare" nu este doar un simbol, ci a fost aleasă deoarece contactul cu marea favorizează contemplarea imaginativă şi întrebuinţarea forţelor oculte.

Aceste forţe oculte întâmpină cele mai mari dificultăţi când suntem acasă, în propria noastră casă, fie singuri, fie cu familia. Căci în timp ce pentru un om care a trăit mai mult timp la marginea mării este relativ uşor – dacă totul concordă în acest sens – să creadă că are imaginaţiuni prin vălul corporalităţii şi în timp ce pentru cineva care trăieşte la munte este mai uşor să creadă că se ridică mai sus, un om care este acasă are pur şi simplu sentimentul că se află în afara trupului său, că „nu este în firea sa". Nu pentru că nu mai este capabil să-şi dezvolte forţele oculte, ci pentru că acolo nu mai este în armonie cu mediul înconjurător; acasă nu mai eşti atât de natural în raport cu mediul înconjurător ca în celelalte cazuri, la malul mării sau la munte.

De aceea, faptul că Evanghelia ţine seama de ceea ce s-a spus aici are un sens foarte profund şi este extras din aspectele naturale oculte. Evanghelia respectă aceste lucruri din considerente oculte cu totul obiective. Astfel, întotdeauna întâlnim situaţiile care urmează. Atunci când se vorbeşte de „a fi la malul mării", când se spune că un eveniment a fost strămutat la malul mării deja sunt întrebuinţate anumite forţe, forţe vindecătoare sau forţe clarvăzătoare. De aceea Christos Iisus le apare alor Săi în imaginaţiune pe mare, numai că în tot acest eveniment El este prezent în mod real, deoarece se poate exterioriza. Apostolii Îl văd, însă nu Îl au în faţă în corpul Său fizic. Cum însă specificul de loc nu are importanţă într-o astfel de vieţuire, El este în acelaşi timp „lângă ei" pe mare. – Iar când se pune problema de o dezvoltare a forţelor sufleteşti ale apostolilor, se vorbeşte de „munte". De aceea, în momentul în care sunt aleşi Cei doisprezece, când, să zicem aşa, Christos decide ca ei să primească spiritul-grup al lui Ilie, scena se petrece pe munte. În sfârşit, când Christos vrea să se arate în toată măreţia Sa cosmică, în toată importanţa istorică a misiunii Sale, este vorba din nou de munte. Transfigurarea se petrece deci tot pe munte.

Acum noi trebuie să studiem scena Transfigurării chiar din acest punct de vedere. Cei mai capabili, cei mai apţi să pătrundă tainele profunde ale Misteriului de pe Golgota se arată a fi cei trei ucenici, Petru, Iacob şi Ioan. Şi ochilor clarvăzători care li se deschid acestora trei le apar transfiguraţi, adică în entitatea lor spirituală, Ilie de-o parte, Moise de alta şi Christos Iisus însuşi la mijloc, dar de această dată – acest lucru este indicat imaginativ în textul Evangheliei – în forma în care poate fi recunoscut în entitatea sa spirituală. Acest lucru este indicat suficient de clar şi în Evanghelia după Marcu:

„Şi s-a schimbat la faţă înaintea lor.
Şi veştmintele Lui s-au făcut strălucitoare,
albe foarte, ca zăpada, cum nu poate înnălbi aşa pe Pământ înnălbitorul.
Şi li s-a arătat Ilie împreună cu Moise şi vorbeau cu Iisus." (9, 2-4)

Deci, după marele monolog al lui Dumnezeu, o discuţie, o discuţie în trei. Ce minunată progresie dramatică! Evangheliile sunt pline de astfel de compoziţii artistice. Aceste Evanghelii sunt deja magnific compuse. După ce am perceput mai înainte monologul lui Dumnezeu, avem acum o discuţie în trei. Şi ce discuţie! Vedem întâi de-o parte şi de alta a lui Christos Iisus pe Ilie şi Moise. Ce ni se indică prin Ilie şi Moise?

Dumneavoastră cunoaşteţi deja suficient de bine figura lui Moise, chiar şi sub aspectul său ocult, care v-a fost revelat în mai multe rânduri [**39**]. Ştim că înţelepciunea universală a orânduit tranziţia între timpurile trecute ale istoriei şi Misteriul de pe Golgota pe calea indirectă a lui Moise. Din consideraţiile făcute asupra Evangheliei după Luca mai ştim de asemenea că în acel Iisus, despre care vorbeşte în mod special Evanghelia după Matei, mai precis în Copilul Iisus, trebuie să-l vedem pe Zaratustra reîncarnat. Ştim de asemenea şi că acest Zaratustra, prin ceea ce ţinea de el şi era în el, a avut ca sarcină să pregătească această încarnare viitoare a sa. Am menţionat adesea cum, prin procedee oculte speciale, corpul eteric al lui Zaratustra a fost cedat de el şi a trecut apoi în Moise, astfel încât în acesta acţionau forţele corpului eteric al lui Zaratustra. Astfel, în momentul în care Ilie şi Moise apar alături de Christos Iisus, în persoana lui Moise avem forţele care trebuiau să facă tranziţia de la

primele forme ale civilizaţiei omeneşti la ceea ce urma să fie dat omenirii prin Christos Iisus şi prin Misteriul de pe Golgota.

Moise mai este şi în alt sens o figură de tranziţie. Ştim că Moise nu numai că avea în el corpul eteric al lui Zaratustra şi totodată înţelepciunea acestuia, care s-a arătat apoi în el, dar mai ştim şi că, într-un anumit mod, el a fost iniţiat în tainele altor popoare. O scenă de iniţiere o putem vedea şi în întâlnirea cu preotul din Madian, Ietro. Am discutat şi despre aceasta. Ea este descrisă în Vechiul Testament (2 Moise 2, 16-21). Acolo se arată clar cum Moise, ajuns la acest preot singuratic, învaţă de la el nu numai tainele iniţiatice ale poporului evreu, dar şi pe cele ale altor popoare şi le ia în fiinţa sa, care cunoscuse deja o fortificare deosebită prin faptul că purta în sine corpul eteric al lui Zaratustra. Astfel, prin Moise s-au adunat în poporul evreu toate tainele iniţiatice ale întregii lumi din jur. El a pregătit pe o treaptă inferioară ceea ce urma să se întâmple prin Christos Iisus. Acesta reprezintă unul dintre curenţii care trebuiau să conducă spre Misteriul de pe Golgota.

Celălalt curent provenea din forţele care trăiau în mod natural în poporul evreu ca popor în sine, despre care de asemenea am vorbit. Moise este cel care a făcut să fuzioneze curentul subteran al generaţiilor, cel care curgea de la Avraam, Isaac şi Iacob, cu cel existent în lume, în măsura în care aceasta era posibil în timpul său. Totuşi, mereu trebuia păstrat intact ceea ce era strâns legat de natura proprie a poporului evreu. Pentru ce era predestinat acest popor? El trebuia să pregătească timpul pe care am încercat să-l evocăm în faţa sufletului nostru atunci când am vorbit, de exemplu, de civilizaţia greacă, şi încă o dată, ieri, când am vorbit de Empedocle. Acesta era

timpul în care oamenii au pierdut vechile facultăţi de clarvedere, în care capacitatea de a privi în lumile spirituale s-a stins. Era timpul în care începe să se dezvolte facultatea de judecată proprie Eului, în care începe să se afirme Eul, care se bizuie pe el însuşi.

Vechiul popor evreu era destinat să confere Eului tot ceea ce îi poate conferi acestuia entitatea naturală a omului prin intermediul organizării sangvine. În acest popor trebuia să se dezvolte deplin tot ceea ce se putea dezvolta prin organismul fizic al fiinţei omeneşti. De acest organism fizic este strâns legat intelectul. Organismul fizic al vechiului popor evreu trebuia să furnizeze elementele care hrănesc facultăţile intelectuale ale omului. Celelalte popoare trebuiau să lase să lumineze în organismul lor pământesc ceea ce putea fi adus prin iniţiere, deci din afară. Ceea ce se putea scoate din natura omenească proprie prin legătura de sânge a trebuit să fie scos prin intermediul vechiului popor evreu. De aceea stricteţea atât de mare care se impunea păstrării continuităţii legăturilor de sânge şi necesitatea ca fiecare să poarte în sine facultăţile care se transmit pe calea sângelui de la Avraam, Isaac şi Iacob. Eul este legat de sânge şi el trebuia să fie imprimat organismului vechiului popor evreu prin sânge, ceea ce nu se putea face decât prin intermediul forţelor eredităţii.

Am arătat deja că acest popor a fost ales chiar de Dumnezeu să fie dat omenirii – fapt indicat în Vechiul Testament prin jertfirea şi prin oprirea de la jertfire a lui Isaac de către Avraam – şi că prin aceasta omenirea a primit recipientul fizic exterior pentru entitatea Eului. Faptul că acest recipient fizic este dat omenirii de către Dumnezeu prin poporul vechi evreu este indicat prin aceea că Avraam vrea să-şi jertfească fiul. Prin Isaac însă Avraam

ar fi sacrificat însăşi acea organizare care urma să ofere omenirii fundamentul fizic al intelectualităţii şi totodată al Eului. Fiul îi este înapoiat – şi prin aceasta se restituie întreaga organizare pe care Dumnezeu i-o dăruise. Iată ce este grandios în această restituire a lui Isaac (1 Moise 22, 1-19). Pe de o parte prin Moise, care apare în scena Transfigurării, se imaginează curentul spiritual, tot ceea ce trebuie să se reverse chiar acum prin intermediul poporului evreu pentru înfăptuirea Misteriului de pe Golgota. Prin Ilie ce ni se înfăţişează? Aici se face o conexiune precisă, şi anume se arată cum se uneşte totalitatea revelaţiei divine, care trăieşte în poporul evreu, cu ceea se întâmplă prin Misteriul de pe Golgota. În Cartea a patra a lui Moise, în cap. 25, se descrie cum poporul lui Israel este ademenit spre idolatrie, dar este salvat de un om. Hotărârea unui om face ca israeliţii, vechiul popor evreu, să nu fie antrenaţi complet în idolatrie. Cine este acest om? Este cel despre care Cartea a patra a lui Moise spune că a avut puterea să se arate în faţa poporului evreu ameninţat să cadă în cultul idolatric al popoarelor din jur şi să pledeze pentru Dumnezeul care s-a revelat prin Moise. Acest om era un suflet puternic. Această pledoarie pentru Dumnezeu se traduce în mod obişnuit în germană prin „a pune patimă", „a râvni" ; această patimă, râvnă, nu este însă una în sens rău, ci vrea să însemne pur şi simplu „a se implica energic". Şi noi citim:

„Şi a grăit Domnul cu Moise şi a zis:
«Fineas, feciorul lui Eleazer, fiul preotului Aaron,
a abătut mânia Mea de la fiii lui Israel, râvnind între
ei pentru Mine, şi n-am mai pierdut pe fiii lui Israel
în mânia Mea.

De aceea spune-i că voi încheia cu el legământul Meu de pace.»“ (4 Moise 25, 10-12)

Astfel i-a vorbit Iehova lui Moise. Chiar şi după învăţătura ocultă a vechilor evrei aici trebuie să vedem ceva cu o semnificatie extraordinar de mare, ceea ce investigaţia ocultă de astăzi o confirmă. Se ştie că Aaron este strămoşul liniei marilor preoţi ai lui Israel, de-a lungul căreia se transmite chintesenţa a ceea ce a fost dat omenirii de către poporul evreu. În pasajul la care ne referim, vechea doctrină ocultă a evreilor şi de asemenea investigaţia ocultă actuală ne arată că la momentul respectiv al istoriei Iehova îl învaţă pe Moise că în persoana lui Fineas, fiul lui Eleazar, fiul lui Aaron, deci nepotul lui Aaron, se dă poporului evreu un preot cu totul deosebit, care este unit cu el, care intervine pentru el. Şi doctrina secretă ebraică şi investigaţia ocultă modernă ne arată că în trupul lui Fineas trăia acelaşi suflet care a apărut mai târziu în persoana lui Ilie. Iată deci o linie continuă, pentru care am caracterizat deja câteva puncte importante. În Fineas, nepotul lui Aaron, avem acel suflet pe care îl regăsim în Ilie-Naboth, apoi în Ioan Botezătorul, iar noi ştim care a fost drumul său în continuare de-a lungul evoluţiei omenirii. În scena Transfigurării el este înfăţişat de o parte, de cealaltă parte aflându-se Moise însuşi.

Astfel, în scena Transfigurării, a Schimbării la faţă care s-a petrecut pe munte, avem clar ceea ce converge aici. Converge spiritualitatea întregii evoluţii a Pământului, care curge prin sângele evreiesc, în esenţa sa prin leviţi. Căci în faţa noastră stă sufletul lui Fineas, fiul lui Eleazar, nepotul lui Aaron, stă Moise, şi în sfârşit stă Fiinţa care va săvârşi Misteriul de pe Golgota. În faţa celor trei neofiţi,

Petru, Iacob şi Ioan, trebuia să apară sub formă imaginativă modul în care converg forţele, curenţii spirituali. Ceea ce am încercat să prezint ieri ca un fel de strigăt ce răsuna din pământul Greciei spre Palestina şi ca un răspuns venit de acolo a fost mai mult decât o simplă descriere simbolică a faptelor. Trebuia să se pregătească marele dialog istoric, care acum a avut într-adevăr loc. Cei trei ucenici, Petru, Iacob şi Ioan, trebuiau să fie iniţiaţi în discuţia acestor trei suflete, dintre care unul aparţine poporului Vechiului Testament, celălalt purtând în el, aşa cum am văzut în cazul lui Moise, o multitudine de impulsuri, în timp ce al treilea se uneşte, ca divinitatea cosmică, cu Pământul. Aceasta trebuiau să contemple ucenicii.

Noi ştim că inima lor nu s-a deschis imediat la această viziune, că ei nu au înţeles-o de îndată. Dar aşa se întâmplă adesea în cazul experienţelor oculte: le vieţuieşti imaginativ, nu le înţelegi, şi adesea le înţelegi abia în încarnările următoare. Le înţelegi însă cu atât mai bine atunci, cu cât propria înţelegere se adaptează mai mult la ceea ce a fost contemplat prima dată. Dar de simţit putem simţi: sus, pe munte, cele trei puteri cosmice, jos cei trei ce urmează să fie iniţiaţi în aceste mari taine cosmice. Din toate aceste lucruri în sufletul nostru se poate naşte sentimentul că Evanghelia, dacă o înţelegem în mod just, în special dacă lăsăm să acţioneze asupra noastră şi intensificările dramatice, compoziţia artistică, care este întotdeauna expresia unor fapte oculte, ne trimite totuşi cu gândul la marea cotitură ce s-a produs cu ocazia Misteriului de pe Golgota.

Dacă poate fi explicată prin cercetare ocultă, Evanghelia vorbeşte o limbă foarte, foarte clară. Şi se va pune problema ca oamenii să înveţe din ce în ce mai mult să înţeleagă că, citind anumite paragrafe din Evanghelie,

trebuie să ştii întotdeauna despre ce este vorba, ce anume este cu adevărat important acolo; atingem atunci punctul care este deosebit de important pentru un simbol sau altul, pentru o povestire sau alta. Este ciudat cum pentru lucrurile cele mai importante din Evanghelii explicaţiile teologice sau filosofice obişnuite pornesc de fapt de la o mentalitate curioasă, ce i s-ar potrivi unui om ce nu vrea să aşeze calul înaintea căruţei, aşa cum ar fi normal, ci invers, să „pună căpăstrul la coada calului", cum s-ar zice într-un limbaj trivial. Aşa se întâmplă în realitate cu mulţi exegeţi şi comentatori; nu se observă ce este important.

Deoarece este foarte important pentru ceea ce avem de spus în continuare, să ne îndreptăm atenţia asupra unui paragraf pe care îl găsim în Evanghelia după Marcu, în capitolul 14.

„Şi fiind El în Betania, în casa lui Simon Leprosul şi şezând la masă, a venit o femeie având un vas de alabastru, cu mir de nard curat, de mare prel şi, spărgând vasul, a vărsat mirul pe capul lui Iisus.
Dar între ei erau unii mâhniţi, zicând: Pentru ce s-a făcut această risipă de mir?
Căci putea să se vândă acest mir cu peste trei sute de dinari şi să se dea săracilor
Şi cârteau împotriva ei.
Dar Iisus a zis: Lăsaţi-o. De ce îi faceţi supărare?
Lucru bun a făcut ea cu Mine.
Că pe săraci totdeauna îi aveţi cu voi şi, oricând voiţi, puteţi să le faceţi bine, dar pe Mine nu
Mă aveţi întotdeauna.
Ea a făcut ceea ce avea de făcut: mai dinainte a uns trupul Meu, spre înmormântare.

Adevărat zic vouă: Oriunde se va propăvădui Evanghelia, în toată lumea, se va spune şi ce a făcut aceasta, spre pomenirea ei." (14, 3-9)

Corect este să recunoşti întotdeauna că un astfel de pasaj are ceva izbitor. Şi cei mai mulţi oameni, dacă sunt cinstiţi, ar trebui să mărturisească că simpatizează cu cei care se ceartă pentru că s-a irosit astfel mirul, că este inutil ca el să fie vărsat peste capul cuiva şi că ar fi fost mult mai bine să fi fost vândut cu trei sute de dinari iar aceşti bani să fi fost daţi săracilor. Dacă oamenii sunt într-adevăr sinceri, vor gândi poate că Christos este foarte dur atunci când spune: E mai bine să lăsaţi femeia să verse mirul pe Mine decât să-l vindeţi şi să daţi banii săracilor. – Dacă nu vrei să fii dezamăgit, trebuie să-ţi spui: În spatele acestei povestiri se ascunde de fapt ceva. Evanghelia mai face un lucru; în acest loc, ea ajunge să fie complet lipsită de politeţe. Căci atunci când un anumit număr de oameni găseşte de cuviinţă să spună că ar fi fost mai bine să se vândă mirul şi să se dea banii săracilor, Evanghelia pare să spună că cei care sunt de această părere gândesc ca cineva anume. Căci ea continuă:

„*Oriunde se va propăvădui Evanghelia, în toată lumea, se va spune şi ce a făcut aceasta spre pomenirea ei.*
Iar Iuda Iscarioteanul, unul dintre Cei doisprezece,
s-a dus la arhierei ca să li-L dea pe Iisus.
Şi auzind ei, s-au bucurat şi au făgăduit să-i dea bani.
Şi el căuta cum să-L dea lor, la timp potrivit."
(14, 9-11)

Iuda Iscarioteanul a fost cel ce s-a scandalizat cel mai tare de risipirea mirului! Toţi cei care s-au indignat de

vărsarea mirului sunt asociaţi la exemplul lui Iuda Iscarioteanul. Evanghelia nu este câtuşi de puţin amabilă, căci ea lasă foarte clar să se întervadă că aceia care s-au revoltat de gestul vărsării mirului se aseamănă cu Iuda Iscarioteanul, care apoi l-a vândut pe Domnul pentru treizeci de arginţi. Ea pare să spună: Vedeţi, astfel sunt oamenii care vor să vândă mirul pentru trei sute de dinari; căci Iuda depinde de bani! Nu trebuie să căutăm în vreun fel să înfrumusetăm Evanghelia, căci aceasta n-ar face decât să împiedice interpretarea obiectivă. Trebuie găsit aspectul la care se face referire. Vom găsi şi mai multe exemple care ne arată că Evanghelia chiar urmăreşte să ofere aspecte secundare, unele ceva mai şocante, atunci când trebuie să fie pus în mod deosebit în lumină aspectul principal.

La ce se face referire în acest pasaj? Evanghelia vrea să spună: Omul nu trebuie să ia în considerare numai lumea sensibilă sau ceea ce are valoare şi importanţă în lumea sensibilă. Dimpotrivă, omul trebuie înainte de orice să lase să pătrundă în el lumea suprasensibilă; foarte important este, de asemenea, ca el să vadă ceea ce în lumea simţurilor nu mai are nicio valoare. Corpul lui Christos Iisus, pe care femeia îl îmbălsămează aici cu anticipaţie, nu mai are nicio importanţă după moartea Sa; trebuie însă făcut ceva pentru ceea ce are valoare şi importanţă dincolo de lumea sensibilă. Acest lucru vrea să fie scos în mod deosebit în evidenţă. Pentru a realiza această evidenţiere, se face apel chiar la ceva pe care conştienţa omenească naturală crede că trebuie să pună cel mai mare preţ în existenţa senzorială.

Vrând să arate că uneori ceva trebuie să-i fie refuzat lumii simţurilor pentru a fi dat spiritului, pentru a-l consacra acelei lumi în care pătrunde Eul eliberat de corp,

Evanghelia alege un exemplu deosebit, aparent unul lipsit de pietate: să iei săracilor pentru a da spiritului, pentru a-l da Eului, când el este eliberat de corp. Ea nu acordă atenţie la ceea ce dă valoare existenţei pământeşti, ci la ceea ce poate pătrunde în Eu şi la ceea ce poate radia din el. Faptul este înfăţişat aici într-un mod deosebit de convingător, şi anume el este legat de trădarea lui Iuda Iscarioteanul, pentru că inima sa este puternic atrasă de lumea senzorială, pentru că el se amestecă cu cei pe care Evanghelia îi numeşte aici, într-un mod mai puţin curtenitor deşi cam dur, adevăraţi filistini. Iuda nu se preocupă decât de ceea ce are importanţă în lumea senzorială, ca şi aceia care cred că ceea ce poţi obţine pe trei sute de dinari este mai important decât ceea ce este mai presus de existenţa senzorială. Întotdeauna trebuie insistat pe ceea ce este esenţial, nu pe ceea ce este lipsit de importanţă. Cunoşti Evanghelia întotdeauna când ai recunoscut valoarea spiritualului. Când recunoşti spiritualul în mod corect, recunoşti şi justeţea acestui exemplu. De aceea, întotdeauna când se vrea să se scoată în evidenţă valoarea suprasensibilului pentru Eu se vorbeşte de irosirea mirului ca fiind ceva ce are importanţa sa.

Iată un alt fragment în care putem vedea procedeul metodico-artistic pe care Evanghelia îl foloseşte când vrea să ascundă anumite fapte oculte ale evoluţiei omenirii şi care, de asemenea, constituie o piatră de poticnire pentru comentatori:

> *„Şi a doua zi, ieşind ei din Betania, El a flămânzit.*
> *Şi văzând de departe un smochin care avea frunze,*
> *a mers acolo, doar va găsi ceva în el; şi, ajungând la*
> *smochin, n-a găsit nimic decât frunze.*
> *Căci nu era timpul smochinelor.*

Şi vorbind i-a zis: De acum înainte, rod din tine nimeni în veac să nu mănânce. Şi ucenicii Lui ascultau."
(11, 12-14)

Oricine se întreabă pe bună dreptate: Nu este totuşi straniu să se spună în Evanghelie că un Dumnezeu se îndreaptă spre un smochin, caută smochine, dar nu găseşte niciuna, că în plus se mai indică şi motivul pentru care nu găseşte niciuna – căci se spune explicit că „nu era timpul smochinelor", deci că El merge la smochin, caută şi nu găseşte smochine într-o perioadă când nu era timpul lor – după care se spune: „De acum înainte, rod din tine nimeni în veac să nu mănânce!"? Vedeţi acum explicaţiile care se dau de obicei la această istorisire, când în Evanghelie se spune de fapt sec şi prozaic că Christos Iisus simte în mod ciudat că îi e foame, se îndreaptă spre un smochin într-o perioadă în care nu creşteau smochine, nu găseşte niciuna, după care blestemă copacul ca în veac să nu mai facă fructe. Dar ce fel de pom este smochinul şi de ce se povestesc toate acestea aici? Cine poate să citească scrierile oculte va recunoaşte în istorisirea despre „smochin" – legătura lui cu cele ce există în Evanghelie o vom vedea mai departe – acelaşi lucru ca în cazul lui Buddha, despre care se spune că a stat sub „arborele Bodhi" şi a primit iluminarea, rezumată în predica de la Benares. A sta sub „arborele Bodhi" este echivalent cu a sta sub „smochin". Istoriceşte vorbind, epoca lui Buddha era încă, în ceea ce priveşte clarvederea omenească, „timpul smochinelor", ceea ce înseamnă că iluminarea o primeai, ca în cazul lui Buddha, sub arborele Bodhi – sub smochin. Acum lucrurile nu mai stăteau aşa. Ucenicii trebuiau să înveţe asta. Survenise realitatea istorică în care în arborele sub care Buddha primise iluminarea nu mai erau fructe.

Şi tot ce se întâmpla atunci în omenire se oglindea în sufletul lui Christos. În Empedocle din Sicilia vedem un reprezentant al omenirii, un reprezentant al celor mulţi care flămânzeau ca şi el, pentru că sufletul lor nu mai găsea revelaţia pe care o primiseră înainte şi trebuiau să se mulţumească acum cu abstracţiunile Eului. Putem vorbi de un Empedocle care flămânzea de o foame după spirit, pe care o resimţeau toţi cei care au trăit în perioada ce se apropia. Şi toată această foame a omenirii din perioada de dinaintea apropierii Misteriului de pe Golgota s-a acumulat în sufletul lui Christos Iisus.

Ucenicii trebuiau să participe la această taină şi să ştie despre ea. Christos îi conduce sub smochin şi le spune taina arborelui Bodhi. Omite să le spună, pentru că era un lucru lipsit de importanţă, că şi Buddha culesese roade din acest arbore. Dar acum nu mai era vremea „smochinelor" pe care Buddha le culesese din arborele Bodhi în perioada predicii de la Benares; Christos a trebuit să constate că în veci nu se vor mai coace fructe în arborele din care a curs lumina de la Benares, că ea le va veni acum de la Misteriul de pe Golgota.

Despre ce este vorba aici? Este vorba de faptul că Christos Iisus merge cu ucenicii săi din Betania la Ierusalim şi, cu această ocazie, o impresie deosebit de puternică, o forţă deosebit de puternică pune stăpânire pe sufletele lor, care provoacă în ei trezirea forţelor clarvăzătoare. Ei devin acum deosebit de receptivi pentru imaginaţiuni. În ucenici se deşteaptă forţe clarvăzătoare, imaginative. Ei văd prin clarvedere arborele Bodhi, smochinul, iar Christos trezeşte în ei înţelegerea faptului că de la arborele Bodhi nu mai pot veni roade ale cunoaşterii, căci nu mai este vremea smochinelor, adică a vechii cunoaşteri. Acest pom trebuia să rămână uscat pentru vecie şi în locul lui să crească un alt

pom, pomul format din lemnul mort al crucii, în care nu se mai coc fructele vechii cunoaşteri, ci fructele pe care le poate aduce omenirii Misteriul de pe Golgota, care este legat de crucea Golgotei ca un nou simbol. În locul scenei istorice cu Buddha sub arborele Bodhi ni se pune acum în faţă imaginea Golgotei, unde este înălţat un nou pom, pomul crucii, de care atârnă fructul viu al Dumnezeului oamenilor ce se revelează, pentru ca din ea să iradieze noua cunoaştere, a pomului ce nu va înceta să se dezvolte şi care va face roade în veşnicie.

CONFERINŢA a IX-a

Basel, 23 septembrie 1923

În aceste conferinţe s-a spus de mai multe ori că în viitor în raportul oamenilor faţă de Evanghelii va interveni o shimbare radicală, prin faptul că se va lua în considerare elementul profund artistic al acestora, elementul compoziţional-artistic, şi că motivele oculte, impulsurile cu adevărat istorice descrise în Evanghelii vor putea fi privite în lumina adevărată abia atunci când se va analiza în profunzime latura lor compoziţional-artistică. Într-un fel, şi literatura evanghelică şi arta evanghelică se situează în cadrul întregii evoluţii istorice a omenirii în acelaşi mod arătat de noi în aceste zile prin câteva exemple.

Am evidenţiat acele figuri solitare din spiritualitatea greacă care au simţit atât de bine în sufletul lor stingerea, dispariţia treptată a vechii contemplări clarvăzătoare, faptul că ele au fost nevoite din această cauză să adopte un mod de a privi care avea să ducă la afirmarea Eului, la conştienţa actuală, la noţiunile şi reprezentările abstracte din ziua de azi. Mai putem arăta un lucru care, într-un fel,

se poate observa chiar în civilizaţia greacă, şi anume că se ajunsese la un punct în care cultura omenirii trebuia să găsească un nou motiv, un nou focar de inspiraţie pentru viitor. Acest punct se observă în arta greacă. De unde oare interesul deosebit cu care în Europa oamenii căutau cu sufletul ţara grecilor, să zicem aşa, adică ţara frumuseţii – în care idealul evoluţiei omeneşti era considerat a fi alcătuirea minunată a formei omeneşti –, şi asta nu numai în timpul Renaşterii, ci şi în epoca clasică modernă, unde spirite ca Goethe căutau şi ele cu sufletul această ţară a grecilor, adică ţara formelor frumoase? Acest lucru se datorează faptului că în Grecia frumuseţea, care vorbeşte în mod nemijlocit privirii în forma exterioară, a cunoscut un anumit sfarşit, un sfârşit într-un moment de apogeu.

Ceea ce ne captivează la arta greacă, la frumuseţea greacă este perfecţiunea şi coeziunea formei. Din elementul compoziţional al operei de artă greceşti observi imediat şi obligatoriu ceea ce se vrea să se transmită prin acastă compoziţie. Îţi sare în ochi, este în întregime palpabil. Măreţia artei greceşti constă în faptul că ea a cunoscut o exteriorizare totală, că s-a manifestat în forma exterioară. S-ar putea spune că în această privinţă şi arta Evangheliilor prezintă un nou început, un început care până în ziua de azi a rămas în mare parte neînţeles. Compoziţia interioară, împletirea strânsă a firelor artistice, care în acelaşi timp sunt şi fire oculte, este prezentă în mod special în Evanghelii. De aceea este atât de important ceea ce am afirmat ieri, că întotdeauna într-o descriere, într-o povestire, trebuie avut în vedere punctul din care se priveşte.

În Evanghelia după Marcu iese în mod special în evidenţă, mai puţin prin litera textului cât mai ales prin tonalitatea întregii descrieri, faptul că Christos este

prezentat ca o apariţie cosmică, una în acelaşi timp pământească şi suprapământească, iar Misteriul de pe Golgota ca o faptă în acelaşi timp pământească şi suprapământească. Dar, spre sfarşitul Evangheliei după Marcu, se mai strecoară un element artistic subtil: acolo, în problemele pământeşti a pătruns lumina unui impuls cosmic. Acesta a luminat acolo, iar fiinţelor pământeşti, oamenilor de pe Pământ le revine sarcina de a întâmpina cu înţelegere acest impuls. Probabil nicăieri nu se insistă atât de mult ca în Evanghelia după Marcu că pentru înţelegerea a ceea ce a străluminat din cosmos în existenţa pământească este nevoie în fond de tot restul evoluţiei terestre, că această înţelegere nu a fost deloc posibilă în vremea în care s-a petrecut efectiv Misteriul de pe Golgota. Acest lucru, faptul că atunci n-a existat o înţelegere a acestui eveniment, că atunci s-a primit abia un prim imbold pentru această înţelegere, care nu se va realiza decât treptat în cadrul evoluţiei viitoare a omenirii, este prezentat minunat în structura compoziţional-artistică a Evangheliei după Marcu. Vom presimţi acest element compoziţional-artistic subtil când ne întrebăm asupra modului în care s-a putut contura la acea vreme înţelegerea Misteriului de pe Golgota, despre ce fel de înţelegere a fost vorba atunci.

În principal a fost posibilă o triplă înţelegere. Ea putea porni de la trei factori: în primul rând de la cei care au fost discipolii cei mai apropiaţi ai lui Christos Iisus, apostolii. În Evanghelie ei ne apar întotdeauna ca cei pe care însuşi Domnul i-a ales şi cărora El le-a destăinuit o serie de lucruri, pentru o înţelegere superioară a existenţei. Din partea lor trebuie să aşteptăm aşadar înţelegerea cea mai înaltă. Care este această înţelegere? Ea este foarte subtil inserată în compoziţia Evangheliei după Marcu cu

cât ne îndreptăm spre final. Că aceşti discipoli aleşi puteau avea o înţelegere superioară în comparaţie cu conducătorii poporului vechi-testamentar ne este indicat foarte clar, dacă cercetăm de fiecare dată aspectul la care se face referire.

Găsiţi acolo un dialog avut de Christos Iisus cu saducheii (l2, 18–27). În acest dialog este vorba în primul rând de nemurirea sufletului. Dacă Evanghelia este privită superficial, nu înţelegem uşor nici de ce această convorbire despre nemurire vine tocmai aici şi nu înţelegem nici nedumerirea saducheilor, care spun: S-ar putea întâmpla să fie şapte fraţi. Din aceştia unul şi-a luat femeie; dar, murind, cel de-al doilea frate o ia de soţie; după ce moare şi al doilea frate, cel de-al treilea o ia de soţie, şi tot aşa ceilalţi, ea însăşi murind abia după ce moare al şaptelea. Saducheii nu au înţeles cum se vor comporta, în cazul că există nemurire, cei şapte bărbaţi faţă de femeie în lumea spirituală. Acesta este argumentul cunoscut al saducheilor care, după cum ştiu şi unii dintre dumneavoastră, nu a fost adus doar pe vremea Misteriului de pe Golgota, ci îl găsim şi astăzi în unele cărţi moderne ca un contraargument împotriva nemuririi; dovadă că în cercurile celor care scriu astfel de cărţi nu există nici astăzi o deplină înţelegere a chestiunii. De ce însă are loc acest dialog? Dacă analizăm mai îndeaproape lucrurile, vedem chiar din răspunsul lui Christos Iisus că după moarte sufletele devin cereşti, că în lumea suprapământească fiinţele nu se căsătoresc, că deci toată această problemă pe care o ridică saducheii este fără rost şi că ei menţionează o relaţie care în fond nu poate fi decât una pământească, care nu prezintă importanţă pentru lumea extrapământească. Cu alte cuvinte, Christos Iisus vorbeşte despre condiţii extrapământeşti, pe care El

le prezintă, în măsura în care este nevoie, pentru înţelegerea vieţii extrapământeşti.

Spre sfârşitul Evangheliei după Marcu mai găsiţi şi un alt dialog, în care Christos Iisus este întrebat de cărturarii evrei despre căsătorie (10, 1–12). Acolo se vorbeşte de faptul că după legea lui Moise este posibil ca femeia să fie părăsită dacă i se dă o carte de despărţire. Ce se are în vedere atunci când Christos Iisus răspunde: Da, această poruncă Moise v-a dat-o pentru învârtoşarea inimii voastre, iar voi aveţi nevoie de o asemenea învoire? Aici este important să observăm că Christos vorbeşte acum în cu totul alt fel despre unirea dintre bărbat şi femeie. El vorbeşte de o situaţie existentă înainte de ispitirea luciferică, înainte deci să înceapă evoluţia omenească. Aceasta înseamnă că el vorbeşte de ceva cosmic, de ceva suprapământesc; el îndreaptă problema spre ceva suprapământesc. Acesta este sensul acestui dialog, faptul că Christos Iisus îndreaptă discuţia dincolo de ceea ce are legătură cu existenţa senzorială, cu evoluţia pământească obişnuită. Ceea ce este important aici este că El deja arată: odată cu venirea Sa pe Pământ, El aduce cu Sine raporturi suprapământeşti, raporturi cosmice şi vorbeşte cu fiinţele pământeşti despre aceste raporturi cosmice.

De la cine putem spera sau cui putem pretinde, să zicem aşa, să fi înţeles cel mai bine predicile lui Christos Iisus despre raporturile cosmice? De la cei pe care El i-a ales de la început ca ucenici ai săi. Deci putem spune că o primă înţelegere ar fi aceea a apostolilor aleşi de El. Ei ar fi avut puterea să cuprindă semnificaţia suprapământească, cosmică a acestui eveniment istoric, a Misteriului de pe Golgota.

O a doua înţelegere, un al doilea tip de înţelegere la care ne-am putea aştepta, ar fi cea care putea veni de la

conducătorii vechiului popor evreu, de la clerul de rang înalt, de la judecătorii superiori, de la cei ce cunosc „legea" şi evoluţia istorică a poporului Vechiului Testament. Ce se putea pretinde de la aceştia? Evanghelia arată clar: De la ei nu se putea cere o înţelegere a raporturilor cosmice ale lui Christos Iisus, dar era de aşteptat ca ei să înţeleagă că Christos Iisus a venit la poporul vechi ebraic şi a coborât cu individualitatea sa în sângele acestui popor, că este un fiu al casei lui David, că este strâns unit cu entitatea care a coborât în sânul poporului evreu odată cu David. Prin aceasta suntem călăuziţi spre un al doilea tip de înţelegere, spre această înţelegere de nivel mai redus. Faptul că Christos Iisus are o misiune, că ea reprezintă culminaţia misiunii întregului popor evreu este arătat într-un mod minunat spre sfarşitul Evangheliei după Marcu, unde – observaţi finețea compoziţional-artistică cu care este prezentată aceasta – se spune mereu şi mereu că avem de-a face cu fiul lui David. Aşadar, în timp ce de la apostoli se cere o înţelegere a misiunii personajului cosmic, de la cei ce se consideră aparţinători ai poporului evreu se cere o înţelegere a faptului că misiunea lui David a luat sfârşit. Este al doilea grad de înţelegere. Poporul evreu ar fi trebuit să înţeleagă că ar fi putut veni un sfârşit şi o renaştere a propriei sale misiuni.

Şi de unde putea veni al treilea fel de înţelegere? Acum se cere un nivel şi mai scăzut. Este ciudat cât de fin este indicat acest lucru din punct de vedere compoziţional-artistic în Evanghelia după Marcu. Se cere un grad de înţelegere şi mai redus, iar acesta se cere de la romani. Vedeţi ce se întâmplă spre sfârşitul Evangheliei după Marcu, acolo unde Christos Iisus este dat pe mâna romanilor. – Eu vorbesc acum doar de Evanghelia după Marcu. – Înalta preoţime Îl mai întreabă pe Christos Iisus

dacă El vrea să spună despre Sine că este Christosul, caz în care ea s-ar fi scandalizat, fiindcă El ar fi vorbit de misiunea Sa cosmică sau că El este un descendent al casei lui David. De ce se scandalizează Pilat, romanul? Doar de faptul că El s-ar fi dat drept „regele iudeilor" (15, 1–15). Evreii ar fi trebuit să înţeleagă că El reprezintă un punct culminant al propriei lor evoluţii. Romanii ar fi trebuit să înţeleagă că El reprezintă ceva în cadrul evoluriei poporului evreu, nu un maximum, ci doar ceva ce poate juca un rol conducător. Dacă romanii ar fi înţeles acest lucru, ce ar f urmat? Ceva ce de altfel s-a şi întâmplat, numai că nu l-au înţeles. Ştim că poporul evreu s-a răspândit în lumea occidentală, făcând un ocol prin Alexandria. Romanii ar fi trebuit să înţeleagă că sosise momentul istoric în care cultura ebraică urma să se răspândească în lume. Este iarăşi o treaptă mai jos decât ar fi trebuit să înţeleagă rabinii, învăţătorii legii. Romanii ar fi trebuit să înţeleagă doar importanţa evreilor ca o parte a lumii. Faptul că ei nu au înţeles acest lucru – ceea ce ar fi fost un imperativ al timpului – este indicat prin aceea că Pilat nu pricepe ce înseamnă că Christos Iisus este privit drept regele evreilor, că dacă El este prezentat ca rege al evreilor este în fond o chestiune complet inofensivă.

Astfel, era de aşteptat să existe o triplă înţelegere a misiunii lui Christos Iisus: mai întâi înţelegerea pe care ucenicii aleşi o puteau avea pentru aspectul cosmic al lui Christos; în al doilea rând înţelegerea pe care evreii trebuiau să o aibă pentru ceea ce se răspândeşte în însuşi poporul evreu; şi în al treilea rând înţelegerea pe care trebuiau să o aibă romanii pentru poporul evreu, că ei au încetat să se răspândească doar în perimetrul Palestinei şi au început să se răspândească pe o porţiune mai mare a Pământului.

Acest lucru este încriptat în elementul compoziţional-artistic al Evangheliei după Marcu în mod special. Ne sunt date foarte clar şi răspunsurile la cele trei chestiuni.

Prima întrebare care se pune este: S-au ridicat apostolii, ucenicii aleşi, la capacitatea corespunzătoare de înţelegere? L-au recunoscut ei pe Christos Iisus ca spirit cosmic? Au recunoscut că acolo, printre ei, se afla cineva care nu era un simplu om, ci că cel ce sta înaintea lor era înconjurat de o aură prin care au coborât pe Pământ forţe cosmice şi legi cosmice? Au înţeles ei aceasta?

În Evanghelie ni se arată clar că Christos Iisus aştepta de la ei această înţelegere, deoarece atunci când cei doi ucenici, fiii lui Zebedeu, au venit şi i-au cerut ca unul să stea la dreapta, iar celălalt la stânga Sa, El le-a spus:

> „*Nu ştiţi ce cereţi! Puteli să beţi paharul pe care îl beau Eu sau să vă botezaţi cu botezul cu care mă botez Eu?*" (10, 38)

La început ucenicii făgăduiesc aceasta solemn. Christos Iisus, ni se arată clar în acest pasaj, le-o cere ucenicilor. Ce s-ar fi putut întâmpla acum? Două lucruri ar fi fost posibile. Unul ar fi fost ca, într-adevăr, discipolii aleşi să fi trecut împreună prin tot ceea ce s-a împlinit drept Misteriu de pe Golgota, ca legătura dintre ucenici şi Christos să se fi menţinut până la Misteriul de pe Golgota. Că nu s-a întâmplat aceasta, ci exact contrarul, vedem foarte exact în special în Evanghelia după Marcu. Când Christos Iisus a fost capturat au fugit cu toţii, iar Petru, care jurase solemn să nu ţină seamă de niciun obstacol, se dezice de trei ori de El înainte să fi cântat cocoşul de două ori. Aceasta este descrierea în ceea ce-i priveşte pe

apostoli. Cum este descris însă faptul că nu s-a întâmplat aceasta, din punctul de vedere al lui Christos?

Să ne transpunem cu toată smerenia – căci aşa trebuie să facem – în sufletul lui Christos Iisus, care a încercat până la sfârşit să păstreze intacte legăturile care fuseseră ţesute până la sufletele apostolilor; să ne transpunem, atât cât ne este permis, în sufletul lui Christos pe parcursul a ceea ce a urmat. Desigur, acest suflet a putut să-şi pună o întrebare capitală: Pot Eu să fac în aşa fel încât să ridic sufletele ucenicilor, cel puţin pe cele mai alese dintre ele, la înălţimea care să le permită să vieţuiască împreună cu Mine tot ceea ce urmează să se întâmple până la Misteriul de pe Golgota? Însuşi sufletul lui Christos se confruntă cu această întrebare. Este un moment grandios, în care Petru, Iacob şi Ioan sunt conduşi afară, pe Muntele măslinilor, şi în care Christos Iisus vrea să vadă dacă El însuşi poate să-i ţină pe cei mai merituoşi dintre ucenici alături. Şi pe drumul într-acolo El devine temător. Da, iubiţi prieteni, crede cineva, poate să creadă cineva că Christos s-a temut de moarte înaintea Misteriului de pe Golgota, că El a transpirat sudoare de sânge din cauza evenimentului ce se apropia? Ar însemna să nu te fi ridicat la o prea mare înţelegere a Misteriului de pe Golgota. Din punct de vedere teologic se poate întâmpla, nu şi raţional. De ce se întristează Christos? El nu tremură de frica crucii. Este ceva ce se subînţelege. El tremură în primul rând pentru aceia pe care i-a luat cu El, întrebându-se dacă ei vor reuşi să treacă cu bine de acea clipă în care urmează să se decidă dacă Îl vor însoţi cu sufletele lor până la cruce, dacă vor voi să vieţuiască împreună cu El tot ceea ce urma să se întâmple. Acesta este „paharul" care i se întinde. Şi El îi lasă singuri, ca ei să poată rămâne „treji", adică în starea de conştienţă în care puteau vieţui împreună cu El ceea ce El

trebuia să pătimească. Apoi El pleacă şi se roagă: „Părinte, depărtează paharul acesta de la Mine. Dar nu ceea ce voiesc Eu, ci ceea ce voieşti Tu”. Aceasta înseamnă, cu alte cuvinte: Nu Mă lăsa să aflu că sunt complet singur ca Fiu al omului, ci că şi ceilalţi Mă urmează. Şi El se întoarce, iar ei dorm. Ei nu au putut să păstreze acea stare de conştienţă. Şi El mai face o încercare, dar ei tot nu pot să păstreze acea stare. Şi mai încearcă o dată, însă ei nu reuşesc. Pentru El a devenit astfel clar că de acum va fi singur, că ceilalţi nu pot urma drumul care duce până la cruce. Paharul nu este îndepărtat! A fost destinat să împlinească singur, şi sufleteşte singur, fapta.

Lumea a trăit Miseriul de pe Golgota, dar în momentul când s-a produs acest eveniment ea nu a avut puterea de a-l înţelege. Nici măcar cei mai aleşi sau cei mai merituoşi nu s-au putut ridica la această înălţime. Aceasta referitor la primul fel de înţelegere. Cât de minunat se exprimă aceasta din punct de vedere artistic putem vedea doar dacă înţelegem să simţim substraturile oculte propriu-zise care se ascund în spatele celor ce sunt scrise în Evanghelii.

Să ne referim acum la al doilea tip de înţelegere, la modalitatea în care conducătorii poporului evreu L-au înţeles pe cel care trebuia să apară din casa lui David, ca o culminaţie a evoluţiei poporului vechi evreu. Unul din primele pasaje în care suntem atenţionaţi asupra felului de înţelegere pe care vechiul popor evreu o avea faţă de cel ce descindea din seminţia lui David îl găsim în capitolul al X-lea al Evangheliei după Marcu. Este pasajul hotărâtor, în care ni se relatează că Christos se apropie de Ierusalim şi urmează să fie recunoscut de vechiul popor evreu ca cel ce se trage din David.

„Şi au venit în Ierihon. Şi, ieşind din Ierihon, El, ucenicii Lui şi mulţime mare, Bartimeu orbul, fiul lui Timeu, şedea jos pe marginea drumului şi cerşea.
Şi, auzind că este Iisus Nazarineanul, a început să strige şi să zică: Iisuse, Fiul lui David, miluieşte-mă!
Şi mulţi îl certau ca să tacă, el însă cu mult mai tare striga: Fiule al lui David, miluieşte-mă!" (10, 46–48)

Strigătul orbului este caracterizat în mod expres prin acel: „Fiule al lui David". El nu trebuia să ajungă aşadar decât până la înţelegerea „Fiului lui David".

„Şi Iisus, oprindu-Se, a zis: Chemaţi-l!
Şi l-au chemat pe orb, zicându-i: Îndrăzneşte, scoală-te! Te cheamă. Iar orbul, lepădând haina de pe el, a sărit în picioare şi a venit la Iisus.
Şi l-a întrebat Iisus, zicându-i: Ce voieşti să-ţi fac? Iar orbul I-a răspuns: Învăţătorule, să văd.
Iar Iisus i-a zis: Mergi, credinţa ta te-a mântuit. Şi îndată a văzut şi a urmat lui Iisus pe cale."
(10, 49–52)

Aceasta însemna că El nu cerea decât credinţă. Să nu ne dea de gândit atunci faptul că se relatează o vindecare a unui orb în mijlocul altor povestiri? De ce apare ea aşa de izolată acolo? Din elementul compoziţional oamenii ar trebui să înveţe ceva. Importantă nu este vindecarea, ci faptul că dintre atâţia doar unul, orbul, se găseşte să strige cu toată puterea: „Iisuse, Fiul lui David!" Cei ce vedeau nu l-au recunoscut. Orbul, care nu-l vede absolut deloc fizic, îl recunoaşte. Aici se arată aşadar cât de orbi sunt ceilalţi, că acesta a trebuit să devină întâi orb pentru a-l putea vedea. În acest pasaj nu este importantă absolut deloc vindecarea,

ci orbirea. Implicit se vede şi cât de puţin înţeles este Christos.

În partea care urmează găsiţi peste tot cum El afirmă că în individualitatea omenească îşi face sălaş cosmicul, că atunci când vorbeşte de nemurire El se referă realmente la ceva cosmic – şi de asemenea este foarte important că toate acestea se plasează, compoziţional, tocmai în acelaşi context în care Christos urmează să apară ca „Fiul lui David" – că Dumnezeu este un Dumnezeu al celor vii şi nu al celor morţi, că Dumnezeu este un Dumnezeu al lui Avraam, Isaac şi Iacob (12, 26–27), deoarece Avraam, Isaac şi Iacob, fiecare continuă să trăiască sub alte forme în urmaşi, deoarece în individualitatea lor trăieşte Dumnezeu. Acest lucru este indicat însă şi mai puternic acolo unde El îl prezintă pe om şi arată ceea ce dormitează şi urmează a fi trezit în el. Acolo se spune că nu este vorba pur şi simplu de fiul fizic al lui David, căci David însuşi vorbeşte de „Domnul", nu de fiul fizic (12, 35–37). Peste tot, când influenţa Christosului cosmic e pe sfarşite, se vorbeşte de „Domnul" din individualitatea omului, de ceea ce trebuie să răsară din seminţia lui David.

Aş dori să ne oprim în mod special asupra încă unui pasaj – căutaţi în Evanghelia după Marcu mai spre sfâşitul ei –, un pasaj peste care se poate trece uşor cu vederea dacă nu îl înţelegi, dar care te răscoleşte dacă îl înţelegi. Este acela în care se spune că Christos a fost dat pe mâna puterilor acestei lumi, că urmează să fie judecat şi că se caută motive pentru a-L condamna. Mai devreme s-a descris ce a făcut în Templu, unde i-a gonit pe zarafi şi a răsturnat tarabele, unde a predicat cuvinte cu totul deosebite, pe care sufletele le-au receptat. Cu toate acestea nu i s-a întâmplat nimic. El atrage atenţia în mod special asupra acestui lucru: Toate acestea le-aţi ascultat, şi acum,

când stau în faţa voastră, căutaţi să-Mi aduceţi învinuiri false, M-aţi prins prin intemediul unui trădător cu mijloace obişnuite, aşa cum ai înşfăca pe cineva care a comis o fărădelege, în timp ce atunci când Mă aflam printre voi în Templu nu Mi-aţi făcut nimic. – Un pasaj cutremurător! Căci ni se sugerează că, în fond, Christos acţionează de fiecare dată în aşa fel încât nu se poate face nimic împotriva Lui. Nu trebuie să ne întrebăm aici de ce se întâmplă aceasta? Modul în care El acţionează te trimite cu gândul direct la cuvintele care exprimă cotitura enormă survenită în evoluţia lumii: „Primii vor fi cei din urmă şi cei din urmă vor fi cei dintâi" (9, 35). Aceste învăţături, dacă ne referim la învăţăturile şi înţelesul Vechiului Testament, trebuie să fi sunat îngrozitor în urechile contemporanilor. Deşi El le aruncă toate aceste cuvinte în faţă, nu se întâmplă nimic. După aceea El este capturat în noapte şi ceaţă cu ajutorul unui trădător şi aproape ai impresia că în toată această acţiune de prindere se produce un fel de încăierare generală. Este cutremurător acest pasaj:

> „*Iar vânzătorul le dăduse semn, zicând: Pe care-L voi săruta, Acela este. Prindeţi-L şi duceţi-L cu pază.*
> *Şi venind îndată şi apropiindu-se de El,*
> *a zis Lui: Învăţătorule! Şi l-a sărutat.*
> *Iar ei au pus mâna pe El şi L-au prins.*
> *Unul din cei ce stăteau pe lângă El, scoţând sabia,*
> *a lovit pe sluga arhiereului şi i-a tăiat urechea.*
> *Şi răspunzând, Iisus le-a zis: Ca la un tâlhar aţi ieşit cu săbii şi toiege, ca să Mă prindeţi.*
> *În fiecare zi eram la voi în Templu, învăţând, şi nu M-aţi prins. Dar acestea sunt ca să se împlinească Scripturile.*" (14, 44–49)

Cum s-a întâmplat de fapt că iniţial ei nu L-au prins, iar apoi căutau motive să-L prindă ca pe un tâlhar? Nu înţelegem cele ce s-au întâmplat acolo decât dacă privim lucrurile în profunzimea lor ocultă. Am menţionat deja că Evanghelia după Marcu exemplifică clar cum în cuprinsul ei faptele oculte, spirituale, se împletesc cu fapte pur fizice. Şi se arată clar că Christos nu se limitează în acţiunea Sa doar la persoana fizică a lui Iisus din Nazaret, că El acţionează asupra ucenicilor exteriorizat, în afara corpului fizic, ca atunci când îi căuta pe mare şi venea spre ei. Astfel, când El se oprea, de exemplu, într-un loc sau altul, tot ceea ce făcea, tot ceea ce iradia ca impuls sau spirit putea să îl depună în sufletele ucenicilor fiind în afara corpului. Iar în Evanghelia după Marcu suntem foarte clar atenţionaţi că oamenii percep ceea ce El predică şi învaţă în stare exterorizată, în afara corpului Său fizic. Aceasta trăieşte în suflete. Sufletele nu o înţeleg, însă ele se pliază la aceasta. În individualitata lui Christos şi în mulţime avem în acelaşi timp ceva pământesc şi suprapământesc.

Christos este întotdeauna unit cu o aură activă foarte extinsă. Această aură activă era acolo prin faptul că El era unit în suflete cu cei pe care îi alesese, şi ea era acolo atâta timp cât El era unit cu ei. Paharul nu a fost luat de la El. Cei care fuseseră aleşi nu au arătat înţelegere. Atunci, treptat, aura s-a retras de la omul Iisus din Nazaret. Christos şi Fiul omului, Iisus din Nazaret, au devenit din ce în ce mai străin unul faţă de celălalt. Iisus din Nazaret a devenit tot mai singur spre sfârşitul vieţii, iar Christos tot mai puţin unit cu acesta.

În timp ce elementul cosmic, care până atunci fusese acolo, care ne este înfăţişat în Ghetsimani ca sudoare de sânge, în timp ce Christos fusese unit deplin cu Iisus din Nazaret până la acel moment, acum, datorită neînţelegerii

oamenilor, această legătură este diminuată, este slăbită. Şi în timp ce mai înainte Christosul cosmic acţionase în Templu şi îi gonise pe negustori, propovăduise învăţăturile cele mai puternice şi nu i se întâmplase nimic, acum, când Iisus din Nazaret nu se mai afla decât într-o foarte slabă legătură cu Christos, poterele se pot apropia de El. Cosmicul mai este de fapt prezent, însă din ce în ce mai puţin legat cu Fiul omului. Aceasta face ca întreaga scenă să fie atât de zguduitoare. Şi fiindcă nu a fost posibilă această triplă înţelegere, ce le-a mai rămas în cele din urmă oamenilor? Pe cine au prins, pe cine au judecat, pe cine au ţintuit pe cruce? Pe Fiul omului. Şi cu cât făceau mai mult aceasta, cu atât elementul cosmic, ce îşi făcuse intrarea în viaţa pământească ca un impuls tânăr, se retrăgea mai mult. Se retrăgea, iar celor ce pronunţaseră sentinţa şi judecau le-a rămas Fiul omului, învăluit de sus doar de acest element cosmic tânăr ce urma să coboare pe Pământ.

Nicio Evanghelie, în afară de Evanghelia după Marcu, nu vorbeşte de faptul că mai rămăsese doar Fiul omului şi că elementul cosmic doar îl învăluia de sus. De aceea nicio altă Evanghelie nu se exprimă atât de pregnant în ceea ce priveşte Evenimentul-Christos ca fapt cosmic, în ceea ce priveşte faptul că în momentul în care oamenii, prin neînţelegerea lor, se ating omeneşte de Fiului omului, în acelaşi moment elementul cosmic le scapă, se evaporă. Elementul cosmic tânăr, care din acel moment de cotitură s-a integrat ca un impuls în evoluţia terestră, a dispărut. Au rămas cu Fiul omului. Aceasta se accentuează clar în Evanghelia după Marcu. Să citim încă o dată pasajul şi să vedem dacă Evanghelia după Marcu accentuează aceasta, respectiv să vedem care este raportul cosmicului cu omenescul chiar în locul de care vorbim.

„Şi răspunzând, Iisus le-a zis: Ca la un tâlhar aţi ieşit cu săbii şi toiege ca să Mă prindeţi.
În fiecare zi eram la voi în Templu, învăţând, şi nu M-aţi prins. Dar acestea sunt ca să se împlinească Scripturile.
Şi lăsându-L, au fugit toţi." (14, 48–50)

El stă singur. Ce se întâmplă cu elementul cosmic tânăr? Imaginaţi-vă această singurătate a omului ce fusese străbătut de Christosul cosmic şi care acum sta în faţa poterelor ca un tâlhar. Iar aceia care ar fi trebuit să-l înţeleagă au fugit. „Şi lăsându-L au fugit toţi", se spune în versetul 50; după care în versetele 51 şi 52 se spune:

„Iar un tânăr mergea după El, înfăşurat într-o pânzătură, pe trupul gol, şi au pus mâna pe el.
El însă, smulgându-se din pânzătură, a fugit gol."

Cine este tânărul? Cine fuge acolo? Cine este cel ce apare lângă Christos Iisus aproape fără haine şi scapă fugind dezbrăcat? Este impulsul cosmic tânăr, este Christos, care acum nu mai are decât o legătură foarte slabă cu Fiul omului. În aceste versete 51 şi 52 se ascund foarte multe lucruri. Noul impuls nu mai păstrează nimic din ceea ce epocile trecute au împletit în jurul omului. El este noul impuls cosmic complet gol al evoluţiei pământeşti, El rămâne lângă Iisus din Nazaret. Şi noi îl regăsim din nou, căci capitolul 16 începe cu următoarele:

„Şi după ce a trecut ziua sâmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, şi Salomea au cumpărat miresme, ca să vină să-L ungă.
Şi dis-de-dimineaţă, în prima zi a săptămânii,

pe când răsărea Soarele, au venit la mormânt.
Şi ziceau între ele: Cine ne va prăvăli nouă piatra de pe uşa mormântului?
Dar, ridicându-şi ochii, au văzut că piatra fusese răsturnată; căci era foarte mare.
Şi, intrând în mormânt, au văzut un tânăr şezând în partea dreaptă, îmbrăcat în veşmânt alb,
Şi s-au spăimântat.
Iar el le-a zis: Nu vă înspăimântaţi! Căutaţi pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat!
Nu este aici. Iată locul unde L-au pus." (16, 1–6)

Este acelaşi tânăr. Nicăieri, în nicio altă compoziţie artistică a Evangheliilor nu ne mai întâlnim cu acest tânăr, care fuge pe furiş pe sub mâna oamenilor chiar în momentul în care aceştia îl condamnă pe Fiul omului, care apare din nou după trei zile şi care de acum încolo acţionează ca principiu cosmic al Pământului. În nicio altă parte din Evanghelii – puteţi să le luaţi şi pe celelalte şi să le comparaţi – nu ne mai apare într-un mod atât de grandios acest tânăr ca în aceste două pasaje. Aici avem ceea ce ne trebuie ca să înţelegem sensul profund în care tocmai Evanghelia după Marcu afirmă că avem de-a face cu un eveniment cosmic, cu Christosul cosmic. Abia acum înţelegem că şi restul compoziţiei artistice a Evangheliei după Marcu ar trebui să fie conformă cu aceasta.

Este foarte curios cum, după acest eveniment cât se poate de semnificativ, după această dublă apariţie a tânărului, Evanghelia după Marcu se sfârşeşte rapid, că ea nu mai conţine decât foarte puţine fraze marcante. Căci este greu să ne imaginăm că o continuare ar mai fi putut aduce ceva în plus, o potenţare – poate o potenţare a unui fapt sublim şi grandios, dar nu a unui fapt cutremurător şi

important pentru evoluţia omenirii –, după ce în această compoziţie a Evangheliei după Marcu am avut monologul lui Dumnezeu, dialogul cosmic de deasupra Pământului, de pe munte, unde au fost chemaţi cei trei ucenici, care însă nu înţeleg despre ce este vorba; apoi Ghetsimani, scena de pe Muntele măslinilor unde Christos trebuie să-şi mărturisească faptul că cei pe care i-a ales nu pot ajunge la înţelegerea a ceea ce urma să se întâmple: că El trebuie, să meargă singur mai departe, că Fiul omului va suferi şi va fi crucificat; apoi singurătatea cumplită a Fiului omului, care este părăsit de cei pe care i-a ales şi, încet, încet este părăsit şi de principiul cosmic. Astfel, după ce am văzut care este misiunea şi semnificaţia tânărului care scapă furişându-se pe sub privirea şi printre mâinile oamenilor, înţelegem într-un mod cât se poate de profund tragismul cuvintelor: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?" (15, 34). Apoi reapariţia tânărului; puţin după aceea ne este sugerat faptul că tânărul este o fiinţă spirituală, o fiinţă suprasensibilă, care doar datorită circumstanţelor deosebite din acel moment a devenit perceptibilă senzorial, că apoi el s-a arătat mai întâi Mariei din Magdala. Şi „după aceea, s-a arătat în alt chip, la doi dintre ei, care mergeau la o ţarină" (16, 12). Fizicul nu s-ar fi putut arăta sub alt chip.

Totul se încheie apoi rapid, făcându-se trimitere la viitor pentru înţelegerea a ceea ce nu putea fi înţeles în acel moment, căci atunci omenirea ajunsese în punctul cel mai de jos al coborârii sale. Această trimitere la viitor este astfel pregătită, încât şi aici putem admira fără rezerve elementul compoziţional-artistic. Ce ne-am putea reprezenta ca fiind o adresare spre viitor din partea Celui care a privit această triplă lipsă de înţelegere atunci când avea de săvârşit Misteriul de pe Golgota? Această adresare

ne-o putem imagina a fi cerinţa ca omenirea, cu cât se îndreaptă mai mult spre viitor, să înţeleagă din ce în ce mai bine ceea ce s-a întâmplat atunci.

Putem veni cu o înţelegere justă doar dacă avem în vedere ceea ce putem afla prin Evanghelia după Marcu, care ne spune foarte pregnant: Fiecare epocă trebuie să aducă o înţelegere din ce în ce mai mare a ceea ce s-a întâmplat atunci, a ceea ce a fost Misteriul de pe Golgota. – Tocmai de aceea noi credem că, prin ceea numim aici mişcarea noastră antroposofică, împlinim în fapt ceea ce se cere iniţial în Evanghelie: să venim cu o nouă înţelegere pentru ceea ce a vrut să aducă Christos în lume. Că acest lucru este dificil, că întotdeaua există posibilitatea de a înţelege greşit fiinţa lui Christos o indică chiar El însuşi.

> *„Şi atunci dacă vă va zice cineva: Iată, aici este Christos, sau iată acolo, să nu credeţi.*
> *Se vor scula christoşi mincinoşi şi profeţi mincinoşi şi vor face semne şi minuni, ca să ducă în rătăcire, de se poate, pe cei aleşi.*
> *Dar voi luaţi seama. Iată dinainte v-am spus vouă toate.*" (13, 21–23)

Întotdeauna, în secolele ce au urmat Evenimentului de pe Golgota au existat suficiente ocazii pentru a fi adresate aceste cuvinte de avertizare. Cine are urechi de auzit poate auzi şi astăzi răsunând dinspre Golgota cuvintele: „Dacă atunci cineva vă va spune: Iată, aici este Christos, sau iată acolo, să nu credeţi. Căci se vor scula christoşi mincinoşi şi profeţi mincinoşi şi vor face semne şi minuni, ca să ducă în rătăcire, de se poate, pe cei aleşi."

Cum trebuie să ne situăm faţă de Misteriul de pe Golgota? Printre cele câteva fraze marcante pe care

Evanghelia după Marcu le mai conţine după ce ne-a vorbit în mod atât de cutremurător, se află şi ultima, în care se relatează despre apostoli, care au primit un nou impuls prin intemediul tânărului, Christosul cosmic, după ce mai înainte manifestaseră atât de puţină înţelegere.

> „*Iar ei, plecând, au propovăduit pretutindeni şi Domnul lucra cu ei şi întărea cuvântul, prin semnele care urmau.*" (16, 20)

Domnul lucra cu ei! Aşa se mărturiseşe în sensul Misteriului de pe Golgota. Nu că Domnul ar putea fi într-un loc sau altul în corp fizic, ci că ori de câte ori cineva îl înţelege cu adevărat şi acţionează în numele Lui – nu cu vanitate, demonstrându-l fizic – acolo acţionează şi El din lumile suprasensibile, acolo alături se află şi El, spiritual. Înţeleasă în mod corect, Evanghelia după Marcu vorbeşte despre însuşi Misteriul de pe Golgota, astfel că prin înţelegerea lui corectă aflăm şi posibilitatea împlinirii lui juste. Modul în care trebuie înţeleasă Evanghelia ne este sugerat chiar în această relatare curioasă, ce se găseşte doar în Evanghelia după Marcu, despre tânărul care parcă se desprinde de Christos Iisus în momentul decisiv. Întrucât cei aleşi au fugit, ei nu au luat parte la tot ceea ce s-a întâmplat ulterior şi care este, de asemenea, povestit în Evanghelia după Marcu. În mijlocul întregii compoziţii se mai inserează cu mare artă un lucru; este vorba de ceva la care ucenicii nu au participat, la care nu a existat niciun martor ocular, dar care este prezentat cu o claritate fără egal. Ne-a mai rămas această întrebare, şi prin răspunsul la ea vom încerca să mergem mai departe, aruncând totodată o lumină asupra altui aspect: De unde provine tot ceea ce se spune că a urmat şi la care apostolii nu au participat?

Tradiţiile evreieşti relatează acest lucru în cu totul alt mod decât în Evanghelii. De unde provine vestea referitoare la acel lucru pe care nimeni nu pare să-l fi văzut şi care a stat la originea propagării creştinismului – căci în ce priveşte Evenimentul Misteriului de pe Golgota cei care relatează despre acest adevăr nu au fost prezenţi?

Această întrebare ne va introduce şi mai profund în problemă.

CONFERINŢA a X-a

Basel, 24 septembrie 1912

Ieri am văzut că în Evanghelia după Marcu o anumită parte din convieţuirea ucenicilor cei mai aleşi ai lui Christos Iisus cu Acesta este omisă. În mod corespunzător, acest lucru este indicat clar şi în celelalte Evanghelii. Toate evenimentele care au urmat prinderii lui Christos Iisus, deci judecarea, condamnarea şi cruficicarea, s-au întâmplat în absenţa tocmai a apropiaţilor Lui. Aceasta este, de asemenea, o trăsătură a Evangheliei, ce este subliniată cu vădită intenţie. Se vrea într-un fel să se exprime drumul pe care îl urmează oamenii pentru înţelegerea Misteriului de pe Golgota şi modul în care ei pot ajunge la înţelegerea acestui Misteriu în perioada imediat următoare, adică după ce Evenimentul a avut loc. La această înţelegere urmează să se ajungă într-un cu totul alt mod decât atunci când este vorba de un eveniment istoric obişnuit al evoluţiei omenirii. Cum se întâmplă aceasta se poate observa cel mai bine din cele ce s-au petrecut chiar în epoca noastră.

Din secolul al XVIII-lea încoace pentru conştienţa modernă se caută, din cele mai diverse puncte de vedere am putea spune, un fel de suport al credinţei în Misteriul

de pe Golgota. Această căutare a cunoscut o mulţime de faze. Până în secolul al XVIII-lea au existat puţine întrebări referitoare la documentele istorice – documente în sensul în care se vorbeşte astăzi de aşa ceva – care pot confirma existenţa lui Christos Iisus. Mult mai importantă pentru sufletele omeneşti era întrebarea referitoare la efectul Misteriului de pe Golgota. Acţiunea de-a lungul secolelor legată de numele lui Christos Iisus era mult prea vie şi se observa mult prea clar pentru ca să mai trebuiască să pui întrebarea: Există vreun document care să ateste că Christos Iisus a existat? Pentru cei ce se recunoşteau adepţii lui Christos Iisus existenţa Lui era de la sine înţeleasă, cum la fel de la sine înţeleasă – mult mai mult decât se crede astăzi – era constatarea referitoare la existenţa simultană a fiinţei omeneşti şi a celor supraomeneşti, spiritual-divine a lui Christos Iisus.

Vremurile materialiste se apropiau din ce în ce mai mult şi prin aceasta în evoluţia omenirii şi-a făcut intrarea ceea ce este legat în mod necesar de concepţia materialistă. Această concepţie nu suportă ideea că în om trăieşte ceva dintr-o individualitate superioară, nu suportă chiar deloc perspectiva că în spatele personalităţii exterioare se află spiritualul din om. Dacă privim oamenii în mod pur material – acest lucru se întâmplă cel mai radical în epoca noastră –, ei pot fi consideraţi ca fiind asemănători. Toţi merg pe două picioare, toţi au un cap şi un nas situat într-o anumită poziţie a feţei, toţi au doi ochi, o porţiune a capului acoperită cu păr, şi aşa mai departe. Şi materialismul vede astfel cum toţi oamenii arată la fel. De ce s-ar mai interesa ea de ceva ce s-ar afla îndărătul omului exterior? Acest lucru îl jigneşte chiar şi pe cel care nu-şi poate spune că îndărătul lui, în încarnarea respectivă, se află ceva la fel de însemnat ca şi în ceilalţi oameni. Materialismul nu îngăduie

aşa ceva. În felul acesta a dispărut posibilitatea de a înţelege că în omul Iisus din Nazaret ar putea fi Christos. Şi cu cât se apropia secolul al XIX-lea ideea despre Christos s-a pierdut aproape definitiv. Oamenii şi-au îndreptat tot mai mult privirea doar spre Iisus din Nazaret, care trebuie să se fi născut în Nazaret, sau cine ştie în ce altă parte, care a trăit ca un om, a propovăduit doar principii frumoase şi apoi se pare că ar fi cunoscut o moarte de martir. Ornul Iisus a luat din ce în ce mai mult locul lui Christos Iisus din secolele anterioare. Un lucru de la sine înţeles pentru concepţia materialistă.

La fel de la sine înţeleasă a fost inaugurarea în secolul al XIX-lea a ceea ce se cheamă „cercetarea vieţii lui Iisus". Nici măcar teologia iluminată nu urmăreşte altceva decât această cercetare a vieţii lui Iisus; cu alte cuvinte, ea caută să stabilească date despre viaţa lui Iisus din Nazaret, aşa cum se stabilesc ele în legătură cu viaţa lui Carol cel Mare, Otto cel Mare sau mai ştiu eu cui. Numai că este foarte dificil să stabileşti nişte date despre Iisus din Nazaret. Căci ceea ce există în principal ca documente sunt Evangheliile şi Scrisorile lui Pavel. Dar Evangheliile ca atare, bineînţeles, nu pot fi considerate documente istorice. Acestea sunt în număr de patru şi, pentru un mod de tratare materialist exterior, toate se contrazic între ele. S-au căutat, desigur, în cursul cercetării vieţii lui Iisus tot felul de soluţii. Pentru început putem face abstracţie de o anumită fază a cercetării vieţii lui Iisus, care, pentru că s-a nimerit să cadă în epoca materialistă, nu mai voia să creadă în „minuni" şi interpreta minunile descrise în Evanghelii în modul cel mai curios posibil. Aceste interpretări sunt de tipul celor care vor să explice apariţia lui Christos Iisus pe mare prin aceea că El n-ar fi mers fizic pe mare, cu picioarele – noi am văzut cum stau lucrurile în această privinţă –, ci că ucenicii pur şi

simplu nu şi-au dat seama de ordinea fizică a lucrurilor; astfel, într-o prezentare aberantă a vieţii lui Iisus se spune că apostolii erau cu corabia pe mare şi dincolo, pe mal, mergea Christos Iisus, iar oamenii care se aflau pe malul celălalt se puteau uşor înşela şi crede că Christos Iisus mergea pe ape. Să nu mai pomenim de alte născociri raţionaliste şi mai exagerate, cum că transformarea apei în vin s-a produs prin introducerea în apă, fără să se observe, a unei esenţe de vin! Cineva a încercat chiar să explice botezul în Iordan al lui Iisus prin simplul fapt că în acel moment tocmai a trecut pe acolo un porumbel. Există o mulţime de asemenea aberaţii. Dar ce nu există pe tărâmul pe care îl numim solul ştiinţei riguroase, obiective! De aceste aberaţii putem face însă cu totul abstracţie.

Putem observa acel gen de cercetare care, fiindcă nu opera cu un suprasensibil, încerca să interpreteze acest suprasensibil în mod materialist, ca un ingredient, spunându-şi: Dacă în Christos Iisus nu putem crede, dacă nu putem crede că în Nazaret s-a născut cineva ca fiu al unui tâmplar, că la doisprezece ani a fost în Templu şi aşa mai departe, dăm la o parte tot ce este suprasensibil, combinăm tot ce se potriveşte sau nu se potriveşte în diferitele Evanghelii şi scoatem de aici un fel de biografie a lui Iisus din Nazaret. S-a încercat acest lucru în cele mai variate forme. Cum foarte mulţi au încercat să scrie o astfel de biografie, nu a putut scăpa desigur neobservat faptul că fiecare biografie arăta altfel. Dar aici nu putem intra în detalii. A existat în cercetarea vieţii lui Iisus şi o perioadă în care Iisus din Nazaret era reprezentat ca un om superior, un fel de Socrate pe un plan mai înalt, care şi el la rândul lui era reprezentat conform unei concepţii materialiste.

Aceasta este cercetarea vieţii lui Iisus, care înainte de orice a trecut la alcătuirea unei biografii lui Iisus din

Nazaret, dar care nu a făcut decât să provoace nemulţumire. Două lucruri mai exact trezesc obiecţii: în primul rând documentele înseşi. Căci Evangheliile nu sunt nişte documente în sensul în care se vorbeşte astăzi de documente istorice şi pe care îl dau istoricii documentelor. Aceasta s-a aflat la baza multor contradicţii şi al întregului mod în care ele s-au păstrat. În al doilea rând, în ultimii ani a mai intervenit ceva în această cercetare a vieţii lui Iisus, un lucru pe care oamenii l-au aflat când s-au aplecat mai mult asupra unor pasaje din Evanghelii, asupra unor observaţii care se tot repetă, despre care noi ştim că sunt în legătură cu fapte suprasensibile. Aceşti oameni, care sunt dominaţi de credinţa materialistă, au găsit aceste lucruri şi nu le-au putut escamota sau elimina din cercetarea lor, aşa cum a făcut-o cercetarea vieţii lui Iisus. S-a ajuns atunci la celălalt aspect, la cercetarea lui Christos, care s-a făcut remarcată în ultimii ani, după ce cercetarea vieţii lui Iisus a pedalat mult timp, vorba unui profesor din ziua de azi, pe „omul simplu din Nazaret"; căci aceasta era foarte pe gustul oamenilor. Îi măgulea faptul că nu mai au nevoie să recunoască în Evanghelii ceva superior. Le cădea mai bine să vorbească de „omul simplu din Nazaret", decât să încerce să se ridice la înălţimea Omului-Dumnezeu.

S-a găsit însă după aceea Omul-Dumnezeu. S-a trecut atunci la cercetarea lui Christos. Aceasta este însă extrem de bizară. Ea apare într-o formă cât se poate de grotescă în lucrarea *Ecce Deus* de Benjamin Smith [**40**] şi în alte scrieri ale lui. Ea iese în evidenţă prin faptul că susţine că în realitate nici nu ar fi existat un Iisus din Nazaret; acesta este doar o legendă. Însă Evangheliile relatează de Christos Iisus. Ce este acest Christos Iisus? Ei bine, El este un Dumnezeu imaginat, o imagine ideală. Şi oamenii au deja motivele lor bine întemeiate de a respinge din acest punct

de vedere pe realul Iisus din Nazaret; căci Evangheliile povestesc despre Christos, îi atribuie calităţi care conform concepţiei materialiste nici nu există. De aici rezultă cu claritate că nu este posibil ca El să fi existat în mod istoric, ci că a fost născocit. El este aşadar rezultatul imaginaţiei poetice a epocii în care a fost plasat Misteriul de pe Golgota. Astfel, în ultimii ani s-a încercat într-un fel o reîntoarcere de la Iisus la Christos; Christos însă nu este nicidecum ceva real, ci trăieşte doar în imaginaţia oamenilor. Totul este astăzi fără niciun suport, să zicem aşa, în acest domeniu.

Publicul larg, desigur, nu ştie nimic încă de lucrurile ce intervin aici. În fond, tărâmul ştiinţific care se referă la Misteriul de pe Golgota este minat. Nu mai există nicăieri un teren ferm. Cercetarea vieţii lui lui Iisus a dat faliment, deoarece nu poate dovedi nimic, iar cercetarea lui Christos nu este luată serios în discuţie. Căci aici se pune problema de a recunoaşte efectul colosal care a pornit de la acea entitate de care se leagă Misteriul de pe Golgota. Dacă totul nu este decât o ficţiune, atunci o cercetare materialistă trebuie în cel mai scurt timp posibil să renunţe să o mai ia în serios; căci o epocă materialistă nu poate crede într-o ficţiune care, iată, în timp, avea să îndeplinească cea mai importantă misiune. Da, epoca noastră „luminată" a mers foarte departe cu acumularea de tot felul de contradicţii şi nici măcar nu are habar în ce măsură are nevoie să ia în considerare chiar pe tărâmul ştiinţific afirmaţia: „Iartă-i Doamne, că nu ştiu ce fac". Aceasta este propriu-zis valabilă în tot ceea ce priveşte cercetarea lui Iisus şi a lui Christos din prezent, care nu vrea să se situeze serios şi demn pe solul spiritului.

Evanghelia arată ea însăşi clar cele ce au rezultat, după cum am descris, în epoca noastră. Oamenii care vor

să fie materialişti, care nu vor să creadă decât în cele ce scoate la iveală conştienţa materialistă în cadrul existenţei senzoriale, nu pot găsi drumul spre Christos Iisus. Acest drum a fost tăiat, prin faptul că oamenii cei mai apropiaţi de Christos L-au părăsit chiar în timp ce se împlinea Misteriul de pe Golgota, deci nu luaseră parte la cele ce s-au întâmplat în acel moment pe plan fizic în Palestina şi abia mai târziu a fost reînnodat. Faptul că nici din direcţia cealaltă n-au rezultat nişte documente cât de cât credibile, o ştim cu toţii. Cu toate acestea în Evanghelia după Marcu şi în celelalte Evanghelii avem descrieri chiar ale acestui Misteriul de pe Golgota.

Cum au apărut aceste descrieri? Este extraordinar de important să ştim acest lucru. Să privim acest lucru într-un singur caz, cel al Evangheliei după Marcu. Şi în Evanghelia după Marcu se arată suficient de clar, chiar dacă pe scurt, în scena de după înviere, că tânărul în pânzătură albă, respectiv Christos cosmic, s-a arătat din nou ucenicilor după ce Misteriul se săvârşise şi le-a transmis acestora anumite impulsuri. În acest fel ucenicii, apostolii, cum a fost cazul cu Petru, prin faptul că au fost pătrunşi de impulsul exercitat asupra lor, au fost cuprinşi de flacăra privirii clarvăzătoare, astfel încât au putut să perceapă prin clarvedere lucruri la care nu asistaseră fizic, pentru că au fugit. Lui Petru, dar şi celorlalţi cărora li s-a îngăduit să devină ucenici după învierea lui Christos Iisus, li s-au deschis ochii clarvederii, astfel încât au putut contempla clarvăzător Misteriul de pe Golgota.

Pentru aflarea Misteriului de pe Golgota nu există decât o cale, calea clarvederii, cu toate că el s-a petrecut efectiv pe plan fizic. Iată ce trebuie să reţinem. Evanghelia ne-o indică foarte clar atunci când se arată că înşişi oamenii cu cea mai mare chemare L-au părăsit în chiar

momentul hotărâtor; astfel, după primirea impulsului celui înviat, în sufletele celor precum Petru s-a aprins amintirea celor ce s-au întâmplat după fuga lor. În mod obişnuit omul îşi aminteşte doar lucrurile din existenţa senzorială la care a fost de faţă. În acea clarvedere care s-a arătat apostolilor se întâmplă ceva diferit de amintirea obişnuită; este ca şi cum ai avea în memorie amintirea unor evenimente fizic-sensibile, evenimente la care însă nu ai participat. În ce priveşte trezirea amintirii într-un suflet precum cel al lui Petru, trebuie să vă imaginaţi nişte evenimente la care respectivul suflet nu a participat efectiv. Aşa se face că Petru, de exemplu, le vorbea celor care voiau să-l asculte, din memorie, despre Misteriul de pe Golgota; îi învăţa ceva ce el îşi amintea, deşi nu fusese de faţă.

Aşa s-a ajuns la învăţătura, la revelaţia Misteriului de pe Golgota. Dar impulsul pornit de la Christos şi transmis unor ucenici precum Petru a putut fi împărtăşit la rândul lui şi ucenicilor acestor apostoli. Un astfel de ucenic al lui Petru a fost cel care a elaborat iniţial – doar oral, desigur – aşa-numita Evanghelie după Marcu. Astfel, impulsul care s-a facut simţit în însuşi sufletul lui Petru s-a transmis şi asupra lui Marcu, acesta văzând strălucinând în propriul lui suflet cele ce s-au săvârşit în Ierusalim ca Misteriu de pe Golgota. Acel Marcu a fost mai mult timp ucenic al lui Petru. După aceea el, Marcu, a venit într-un loc unde a avut într-adevăr mediul, atmosfera exterioară din sânul căreia a putut extrage pentru Evanghelia sa tocmai acea coloratură specifică de care aceasta avea nevoie.

În toate expunerile noastre am văzut – probabil că în continuare se vor putea spune şi lucruri noi – că Evanghelia după Marcu ne face să simţim cel mai clar întreaga măreţie cosmică şi importanţă a lui Christos. Autorul iniţial al Evangheliei după Marcu a putut să fie

impulsionat în zugrăvirea acestei măreţii cosmice a lui Christos chiar de locul unde s-a strămutat după ce fusese ucenicul lui Petru. El s-a deplasat în Alexandria, în Egipt, şi a trăit acolo într-o epocă în care, într-un fel, erudiţia teosofico-filosofică evreiască ajunsese la o anumită elevaţie. El a putut recepta laturile cele mai bune ale gnosei păgâne de atunci. Acolo el a putut să asimileze şi să preia nişte concepţii, care existau chiar şi la acea vreme, despre desprinderea entităţii omeneşti de lumea spirituală, despre venirea în contact a acestei entităţi omeneşti cu Lucifer, cu Ahriman, intrarea forţelor luciferice şi ahrimanice în sufletul omenesc. Toate acestea el le-a putut prelua din gnosa păgână, lucru care permitea o înţelegere a originii cosmice a omului, odată cu crearea planetei noastre. Marcu a putut însă să vadă chiar într-un loc aflat în interiorul Egiptului contrastul enorm între ceea ce fusese predestinat pentru om şi ceea ce a devenit el după aceea.

Aceasta se observă cel mai bine în civilizaţia egipteană, în acea civilizaţie egipteană ce pornise de la revelaţiile cele mai înalte, revelaţii care s-au concretizat apoi în arhitectura egipteană, în special în piramide şi palate, în cultura Sfinxului, care a intrat însă din ce în ce mai mult într-un proces de decadenţă, de corupere; astfel, încă din perioada civilizaţiei a treia, chiar şi operele cele mai măreţe ale culturii egiptene au căzut din ce în ce mai mult pradă expresiilor celor mai rele de magie neagră, aberaţiilor celor mai abjecte ale coruperii spiritualului. Sub un anumit raport, dacă aveai ochii spirituali pentru aceasta mai puteai contempla, în cele ce încă se practicau în Egipt, taine profunde, pentru că ele proveneau de la înţelepciunea originară pură a lui Hermes; însă un suflet care putea să privească lucrurile în profunzime trebuia să fie cu atât mai departe de toată acea corupţie ce exista

acolo. Încă de pe vremea lui Moise corupţia ajunsese destul de departe şi el a trebuit să extragă din civilizaţia egipteană ceea ce era bun – dar care cu greu mai putea fi văzut de un suflet aşa de pur cum era cel al lui Moise – pentru ca prin intermediul sufletului lui să ajungă la posteritate. – Corupţia, în sens spiritual, a avansat după aceea în continuare.

În faţa sufletului lui Marcu trăia foarte viu modul în care omenirea a ajuns să decadă, să se împotmolească cu totul în materialism, în special în ceea ce priveşte felul de a privi lucrurile şi lumea. Într-o cu totul altă formă, dar oarecum asemănător, Marcu a putut să vieţuiască chiar acel lucru pe care omul îl poate vieţui din nou în ziua de azi; desigur este vorba de omul care are o predispoziţie şi o structură afectivă pentru aşa ceva. Propriu-zis noi vieţuim astăzi o recrudescenţă a civilizaţiei egiptene. Am evidenţiat de multe ori cât de curios se înlănţuie faptele în cursul evoluţiei omenirii şi am spus că din cele şapte perioade succesive de civilizaţie din cadrul unui interval mai mare de timp a patra perioadă de civilizaţie, în speţă civilizaţia elenă în care s-a petrecut Misteriul de pe Golgota, este de sine stătătoare, nu se aseamănă cu nimic. Cea de a treia epocă de civilizaţie, respectiv civilizaţia egipteano-caldeeană, revine în civilizaţia actuală în ştiinţa din ziua de azi, însă într-un mod nespiritual. În cultura noastră materialistă, în înseşi fenomenele culturale exterioare există un fel de deşteptare a perioadei a treia de civilizaţie în civilizaţia a cincea. În mod asemănător, epoca a doua va reapărea sub un anumit raport în cea de a şasea şi prima în cea de a şaptea. Aşa se cuprind, aşa se îmbrăţişează în timp aceste intervale. Acest lucru l-am evidenţiat adesea. Astăzi vieţuim ceea ce a putut să vieţuiască atunci în modul cel mai intens un spirit precum Marcu.

Dacă ne îndreptăm atenţia asupra civilizaţiei – lumii exterioare nu trebuie să i-o prezinţi astfel, căci ea nu o poate suporta –, şi dacă facem abstracţie de fenomenele cele mai radicale de corupţie, putem spune: totul este mecanizat; şi în realitate astăzi, în civilizaţia noastră materialistă, nu este venerat de fapt decât mecanismul, chiar dacă oamenii nu numesc asta rugăciune sau evlavie. Dar aşa cum odinioară forţele sufleteşti erau îndreptate spre entităţile spirituale, astăzi ele sunt orientate înspre maşini, înspre mecanisme. Astăzi întreaga atenţie este consacrată acestor lucruri, aşa cum odinioară ea era dedicată, realmente o putem spune, zeilor. Aşa stau lucrurile în special în ceea ce priveşte ştiinţa, această ştiinţă care, pe de altă parte, nici nu bănuieşte ce puţin are de-a face cu logica reală.

Privit dintr-un punct de vedere superior, astăzi există, desigur, o străduinţă serioasă, profundă şi un dor profund. Într-o conferinţă ţinută în Munchen s-a vorbit [**41**] despre dorul, despre aspiraţia timpului nostru, despre felul cum s-a conturat acest dor în diferite suflete. Acest dor nu există însă în ştiinţa „oficială" propriu-zisă, ci, se poate spune, aici domneşte o anumită satisfacţie, o satisfacţie însă faţă de ceva curios: faţă de neadevăr şi nelogic. Această ştiinţă nu este în stare nici măcar să recunoască cât de adânc este împotmolită în contrarul oricărei logici. Toate acestea se simt, toate acestea se vieţuiesc şi este absolut normal ca faţă de un pol în evoluţia omenirii să trebuiască să se aprindă celălalt pol. Tocmai această insuficienţă a ştiinţei exterioare, această latură de neadevăr şi lipsă de logică a ştiinţei exterioare, această înfoiere în pene şi lipsă de habar în legătură cu ceea ce se întâmplă cu ştiinţa exterioară va produce, şi trebuie să

producă treptat în epoca noastră, o sete după spiritual a sufletelor omeneşti.

Situaţia de acum, în care oamenii, afundaţi adânc în nenatural şi nelogic, iau în râs o ştiinţă a spiritului, o batjocoresc sau o resping ca pe un pericol, va mai continua probabil mult timp. Dar prin forţa interioară a lucrurilor celălalt pol se va aprinde complet de la sine. Totul ar putea merge şi mai repede decât merge acum, dacă cei care înţeleg ceva din asta nu ar cădea în boala compromisurilor şi ar vedea clar. Căci zi de zi noi trăim acelaşi lucru: când un erudit vine şi spune ceva despre care un altul crede că este „cu totul antroposofic" se face imediat mult caz pe chestia asta. Iar dacă altul mai şi predică de la o catedră ceva ce un altul crede că este „cu totul antroposofic" se face şi mai mult caz. Nu are importanţă că se fac asemenea compromisuri, important este ca noi să ne situăm foarte clar şi cu adevărat în viaţa spirituală şi să lăsăm ca aceasta să acţioneze cu impulsurile ei asupra noastră. Cu cât ne este mai clar că este nevoie să fie aprins focul vieţii spirituale şi cu cât ne convingem mai mult că sub nicio formă nu putem admite să scoatem din gândirea materialistă a epocii noastre altceva decât ceea ce are cap şi coadă, este cu atât mai bine. Aceasta este altceva decât să arăţi că ştiinţa cu adevărat avansată este în armonie cu cercetarea spirituală. Aceasta se poate arăta, şi se poate arăta cu adevărat la fiecare pas.

Căci această ştiinţă aproape la fiecare pagină din operele ei de specialitate comite câte o boroboaţă de logică, de genul celei asupra căreia unul din prietenii noştri atrăgea cu umor atenţia în mai multe rânduri referindu-se la profesorul Schlaucherl, care în „*Fliegenden Blättern*" voia să demonstreze cum reuşeşte broasca să audă. Profesorul Schlaucherl pune o broască pe masă şi apoi loveşte cu un băţ în tabla mesei. Broasca ţopăie; deci a auzit. După

aceasta el îi smulge picioarele şi loveşte din nou în tabla mesei. Broasca nu mai ţopăie acum. Deci este clar că broasca a auzit cu picioarele, deoarece atunci când avea picioare şi se lovea tabla mesei cu ceva ea ţopăia, însă după aceea nu s-a mai întâmplat aceasta. – Savanţii realizează şi ei tot felul de experimente cu broasca; deducţiile logice pe care ei le fac şi extrapolările la alte domenii sunt însă în conformitate cu acest exemplu. Acesta este cazul cu atât de lăudata cercetare pe creier. Aici se atrage atenţia asupra următorului lucru: dacă există o parte sau alta de creier putem avea, de exemplu, o memorie a cuvintelor sau putem nutri cutare sau cutare gânduri; dacă nu mai avem o anumită parte nu mai putem avea gândurile respective sau se pierde memoria cuvintelor – exact ca în exemplul cu broasca care aude cu picioarele. Nu există nicio logică in aceste lucruri. Explicaţia că omul poate gândi dacă are o parte a creierului şi nu poate gândi dacă nu are acea parte a creierului nu are mai mult tâlc decât aceea în care se spunea că broasca nu aude dacă i se smulg picioarele. Este absolut acelaşi lucru, numai că oamenii nu observă că întreaga deducţie nu se bazează decât pe erori de judecată. La fel s-ar putea descoperi eroare peste eroare în tot ceea ce se crede astăzi a fi rezultat ştiinţific cert. Însă cu cât se fac mai multe greşeli, cu atât devenim mai mândri de ştiinţă şi se înjură mai mult ştiinţa spiritului.

Acest lucru va produce cea mai nobilă reacţie, dorul după ştiinţa spiritului. Ea nu este decât o reacţie specifică timpului nostru a unui suflet precum cel al lui Marcu, căruia i s-a arătat chiar în timpul în care a trăit cât de jos a coborât omenirea faţă de înălţimea spirituală de odinioară, ea ajungând pur şi simplu să atârne în funia materialului. Prin aceasta el a putut ajunge la înţelegerea profundă a faptului că cel mai mare impuls trăieşte într-o lume

suprasensibilă; şi aceasta a susţinut atunci şi învăţătorul său. Ceea ce i-a dat Petru nu este ceva ce ar fi putut veni pe baza unei trăiri senzoriale a Misteriului de pe Golgota, ca şi când cineva ar fi putut vedea cu ochii cele ce s-au petrecut în Ierusalim, ci ceva ce a putut fi cercetat ulterior în mod clarvăzător. Aşa au luat naştere toate informaţiile pe care le avem despre Christos Iisus şi despre Misteriul de pe Golgota.

Misteriul de pe Golgota este un eveniment ce s-a petrecut pe planul fizic, dar care nu a putut fi contemplat decât ulterior, prin clarvedere. Vă rog să reţineţi acest lucru foarte bine: Misteriul de pe Golgota este un eveniment fizic-sensibil, a cărui înţelegere trebuie căutată însă pe căi suprafizice, pe căi suprasenzoriale; un eveniment ce trebuie căutat chiar în pofida documentelor care au rămas. Cine nu înţelege acest lucru poate polemiza în legătură cu valoarea pe care o are o Evanghelie sau alta. Pentru cine cunoaşte însă starea de fapt, toate aceste întrebări nu există. El ştie că noi trebuie să pătrundem prin intermediul informaţiilor lacunare rămase moştenire, care în Evanghelii sunt prezente din belşug, la înţelegerea a ceea ce cercetarea clarvăzătoare ne poate arăta încă şi azi. Şi dacă cercetăm adevărul celor ce s-au petrecut, dacă reconstituim cele întâmplate pe baza Cronicii Akasha vedem cum trebuie să privim Evangheliile şi cum trebuie să citim anumite pasaje, cum să citim ceea ce s-a pus în faţa omenirii ca pildă a adevăratei demnităţi a omului, a adevăratei lui esenţe, într-un moment când ea coborâse cel mai jos faţă de înălţimea pe care o avusese odinioară.

Puterile divin-spirituale i-au dat omului imaginea sa exterioară, forma sa exterioară. Ceea ce s-a acomodat, ceea ce s-a încuibat în această formă exterioară începând de la vechea Lemurie încoace s-a aflat întotdeauna sub influenţa

forţelor luciferice şi, mai târziu, în etapa ulterioară a evoluţiei, şi sub influenţa forţelor ahrimanice. Sub aceste influenţe s-au format ulterior cele ce oamenii numesc ştiinţă, cunoaştere, inteligenţă. Nu este nimic extraordinar ca la un moment dat să fi fost pusă în faţa omenirii chiar imaginea adevărată, suprasenzorială a fiinţei omului şi ca oamenii să nu o fi recunoscut, să fi avut cel mai puţin ştiinţă de ceea ce devenise omul. Ştiinţa, cunoaşterea omului s-a împotmolit din ce în ce mai mult în existenţa senzorială. Cu timpul, cunoaşterea omului a putut să acceadă din ce în ce mai puţin la fiinţa omenească adevărată.

Iată despre ce este vorba şi de ce trebuie să ţinem seama atunei când ne îndreptăm încă o dată atenţia spre Fiul omului care a fost părăsit, spre făptura omului care stă în faţa noastră în momentul în care, conform Evangheliei după Marcu, Christosul cosmic nu se mai află decât într-o foarte slabă legătură cu Fiul omului. Acolo, în faţa omenirii căreia i-au fost prezentate toate aceste lucruri, s-a aflat omul, omul în alcătuirea pe care i-au dat-o puterile divin-spirituale. El se afla acolo sub această înfăţişare, însă înnobilat, spiritualizat cu totul datorită şederii lui Christos timp de trei ani în Iisus din Nazaret. Aşa stătea el acolo înaintea semenilor. În ce priveşte inteligenţa, oamenii şi-au însuşit doar ceea ce a rezultat ca înţelegere şi cunoaştere de-a lungul a mii de ani de influenţă a lui Lucifer şi Ahriman. Acolo însă se afla omul, care în timpul celor trei ani eliminase din sine influenţele luciferice şi ahrimanice. Acolo, în faţa celorlalţi oameni, sta refăcut omul aşa cum era el înainte să fi venit Lucifer şi Ahriman. Omul a ajuns din nou în starea de dinainte de a fi fost strămutat din lumea spirituală în cea fizică doar datorită impulsului lui Christos cosmic. În faţa celor care erau atunci judecători,

călăi în Ierusalim sta spiritul omenirii, Fiul omului; El sta însă acolo aşa cum a devenit după ce din natura omenească fusese eliminat tot ceea ce o împinsese în jos. Când avea loc Misteriul de pe Golgota, imaginea, prototipul omului sta în faţa semenilor săi, în faţa celor care ar fi trebuit să i se închine şi să-şi spună: Acolo sunt eu însumi în entitatea mea adevărată, în idealul meu suprem; acolo sunt eu, în făptura la care trebuie să ajung prin strădania cea mai fierbinte, care nu se poate realiza decât venind dinăuntrul sufletului meu. Aici eu stau în faţa singurului lucru demn de a fi venerat şi adorat chiar în mine însumi, eu stau în faţa divinului din mine, despre care apostolii, dacă ar fi putut să exerseze cunoaşterea de sine, ar fi trebuit să-şi spună: În tot Universul, cât este el de larg, nimic nu se poate compara ca stare şi măreţie cu ceea ce se află aici în Fiul omului.

Omenirea ar fi trebuit să aibă în acel moment istoric această cunoaştere de sine. Şi ce a făcut ea? Ea l-a scuipat pe Fiul omului, L-a biciuit, L-a dus în afara cetăţii la locul de crucificare. Acesta este un moment de cumpănă dramatic între ceea ce ar fi trebuit să fie, între recunoaşterea faptului că acolo se afla ceva ce nu se lasă comparat cu nimic din lumea asta şi ceea ce ne este prezentat în realitate. Ne este prezentat omul, care în loc să se recunoască se afundă pe sine în noroi, care se ucide pe sine pentru că nu se recunoaşte şi care doar prin această lecţie, prin această lecţie cosmică poate primi impulsul de a-şi cuceri treptat, într-o perspectivă mai îndepărtată a evoluţiei pământeşti, entitatea sa.

Acesta a fost momentul istoric şi aşa trebuie să-l caracterizăm dacă vrem să-l apreciem în mod just, aşa cum de altfel ni-l prezintă în fraze remarcabile, puternice, Evanghelia după Marcu. Căci acest lucru nu se vrea doar

înţeles, ci se vrea a fi simţit, trăit. Ceea ce a fost descris drept „fantomă “ în ciclul de conferinţe ***De la Iisus la Christos*** ţinut de mine la Karlsruhe [**42**], a pornit tocmai de la această afundare în noroi a propriei entităţi. Căci datorită faptului că omul şi-a târât propria fiinţă în noroi, ceea ce era chipul exterior al divinităţii s-a transformat în „fantomă”, care se amplifică şi care poate, în cursul evoluţiei viitoare a omenirii, să pătrundă mai intens în suflete, aşa cum s-a arătat în ciclul de conferinţe de la Karlsruhe.

Dacă privim lucrurile în acest fel, atunci iese cu adevărat în relief marea deosebire care există între ceea ce vrea să înfăţişeze propriu-zis Evanghelia după Marcu şi ceea ce se vrea să se facă astăzi din ea. Pentru cine înţelege o Evanghelie, şi în special Evanghelia după Marcu, pentru cine o înţelege în aşa fel încât trăieşte şi simte cele relatate conform construcţiei ei artistice şi conţinutului ei profund, sentimentul trăit devine realitate, devine un fapt interior real, pe care trebuie să-l avem, desigur, dacă vrem să dobândim un raport faţă de Christos Iisus. Sufletul trebuie să se poată dărui puţin modului afectiv şi sentimental de a privi, care se poate caracteriza prin aceea că despre o astfel de scriere cum este Evanghelia după Marcu gândim în felul următor: Cum au căzut semenii mei, cei ce se aflau în jurul Fiului omului, în eroare, când de fapt acolo ei ar fi trebuit să se vadă pe ei înşişi în idealul lor cel mai înalt!

Dacă eşti un adevărat om al timpului nostru materialist, ajungi să scrii sau laşi să-ţi scape din gură o observaţie precum aceea pe care o putem citi sau auzi de nenumărate ori astăzi, în special la superstiţioşii monişti, vreau să spun la iluminaţii monişti: De ce existenţa este aşa cum este? La aceasta n-a putut răspunde încă niciun om. De ce suferim durere? Buddha, Christos, Socrate, Giordano

Bruno nu au putut ridica nici măcar un colţişor al acestui văl. – O auzim repetată în nenumărate variante. Astfel de oameni, care aştern pe hârtie aşa ceva, nu îşi dau seama că se pun mult deasupra unui Buddha, Christos, Socrate şi aşa mai departe, şi că ei înţeleg totul doar în acest sens. Cum să nu fie astfel într-o epocă în care orice docent, orice conferenţiar înţelege mai bine lucrurile care s-au petrecut în istorie şi despre care orice docent îşi scrie cărţile lui, pe care trebuie să le realizeze în mod profesionist?

Ar putea părea că toate acestea au fost spuse dintr-o manie de a critica timpurile noastre. Nu, nu este aşa. Aceste lucruri trebuie să le aducem în faţa sufletului nostru, pentru că doar în acest fel putem dobândi distanţa corectă faţă de nişte lucruri de o asemenea grandoare precum Evangheliile, precum Evanghelia după Marcu, de exemplu. Motivul nu este altul decât acela că oamenii nu reuşesc să se ridice decât foarte încet la o asemenea înălţime, că aceste lucruri sunt mereu şi mereu greşit înţelese şi prezentate în modul cel mai caricatural şi mai schimonosit oamenilor. Evangheliile sunt grandioase până la ultimul detaliu şi; de fapt, fiecare amănunt ne învaţă ceva extraordinar.

Astfel, noi putem învăţa foarte mult şi din ultimul capitol al Evangheliei după Marcu. Sigur că ar trebui să vorbesc încă mult timp dacă ar fi să evidenţiez toate ideile mari ale Evangheliei după Marcu, însă acel amănunt prezentat chiar la începutul capitolului al şaisprezecelea ne arată cât de adânc a pătruns autorul Evangheliei în tainele existenţei. Autorul Evangheliei după Marcu a pătruns profund în tainele existenţei. Aşadar el ştia – cum de altfel s-a şi arătat – că omenirea a căzut de la înălţimea ei spirituală în materialism. El ştia deci cât de redusă era capacitatea de înţelegere a omului pentru fiinţa

omenească, cât de puţin înclinaţi erau oamenii, în vremea Misteriului de pe Golgota, să înţeleagă ceea ce se întâmplase acolo.

Amintiţi-vă acum ceva ce am explicat adesea în legătură cu femininul şi masculinul, şi anume că elementul feminin – nu ca individualitate, nu ca femeie în sine, ci ca „feminin" – nu a coborât chiar complet în planul fizic, în timp ce bărbatul – dar şi de data aceasta nu individualitatea separată, nu fiinţa dintr-o încarnare anume, ci „masculinul" – a depăşit punctul de la care se merge în jos, astfel că în realitate umanitatea adevărată se situează între bărbat şi femeie. Aşa se face că omul ca atare alternează, în diferitele lui încarnări, sexul. Dar acum suntem deja în situaţia în care femeia, ca femeie, prin conformaţia aparte a creierului, prin modalitatea diferită de a-şi utiliza creierul, poate înţelege mai uşor ideile spirituale. În schimb, bărbatul este organizat cu precădere – prin însăşi corporalitatea fizică exterioară – pentru a se adânci mai mult cu gândirea în materialism, deoarece, grosier spus, creierul său este mai dur. Creierul feminin este mai moale, nu este atât de închistat în sine, de îndărătnic, fapt care însă nu spune nimic despre o anumită personalitate. Această personalitate anume nu trebuie considerată a fi mai favorizată sau mai defavorizată de unul dintre aspecte, căci de multe ori întâlnim corpuri feminine pe al căror umeri odihneşte un cap cât se poate de încăpăţânat, ca să nu mai vorbim de contrarul. Dar în general situaţia se prezintă aşa cum am arătat, şi anume creierul feminin este mai uşor de folosit când se pune problema de a înţelege o chestiune mai deosebită, dacă există şi voinţa în acest sens. Acesta este motivul pentru care, după săvârşirea Misteriului de pe Golgota, autorul Evangheliei face să apară mai întâi femeile.

„Şi după ce a trecut ziua sâmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov şi Salomeea au cumpărat miresme, ca să vină să-l ungă." (16, 1)

Şi tânărul, adică Christosul cosmic, se arată întâi lor; abia apoi adepţilor bărbaţi. Adevăratul ocultism, adevărata ştiinţă a spiritului intră până în aceste detalii, până în detalii de compoziţie şi în conţinutul Evangheliilor, în special Evanghelia plină de sevă a lui Marcu.

Doar dacă simţim în felul acesta ce ne spun Evangheliile şi dacă ne lăsăm impulsionaţi prin ceea ce simţim şi trăim astfel vom găsi calea către Misteriul de pe Golgota. Atunci nu va mai exista întrebarea: Aceste Evanghelii sunt adevărate în sens istoric, sau neadevărate? Ea poate fi lăsată spre cercetare celor ce nu înţeleg nimic din toată problema. Celor care se străduiesc însă prin ştiinţa spiritului să se ridice la înţelegerea şi trăirea Evangheliilor le va deveni treptat clar că acestea nu se vor a fi în primul rând nişte documente istorice, ci nişte mărturii care să se reverse în sufletele noastre. Şi dacă ele îşi revarsă impulsurile în sufletele noastre, sufletele vor fi mişcate profund – fără să fie nevoie de documente – prin ceea ce ele simt şi trăiesc atunci când îşi îndreaptă privirea către Misteriul de pe Golgota, când văd cum înţelegerea omenească, ştiinţa omenească şi cunoaşterea omenească au coborât în raport cu fiinţa omenească, că ele au scuipat, au crucificat această fiinţă, pe care ar fi trebuit s-o venereze ca pe idealul suprem. De la această trăire va porni apoi forţa cea mai înaltă, pentru a ne putea ridica la ceea ce străluceşte şi luminează prin acest ideal al Golgotei către toţi cei care vor să-l vieţuiască, să-l perceapă. În realitate, oamenii vor înţelege că Pământul este legat de lumile spirituale abia atunci când vor cunoaşte că realitatea

spirituală, Christos, a trăit ca entitate cosmică în trupul lui Iisus din Nazaret, când vor şti că toţi conducătorii omenirii care au existat vreodată în lume au fost trimişi întâi de Christos ca premergători ai Lui, ca aceia care trebuiau să-i pregătească Lui calea, pentru a putea să fie înţeles şi recunoscut. Desigur, în momentul în care s-a întâmplat Misteriul de pe Golgota toată această pregătire n-a ajutat prea mult, căci în momentul hotărâtor totul a dat greş. Dar va veni vremea în care oamenii vor înţelege nu numai Misteriul de pe Golgota, ci şi celelalte evenimente care s-au grupat în jurul acestui Misteriu, cu ajutorul cărora el poate fi înţeles din ce în ce mai bine.

Deocamdată popoarele europene ar putea fi privite chiorâş pentru că nu procedează ca multe alte popoare, care recunosc ca religie adevărată doar confesunile lor religioase bazate pe particularităţi de naţie şi rasă, cum se poate vedea atât de pregnant în India, unde nu se impune decât ceva ieşit din sângele propriu. O, dar şi pe tărâm teosofic se vorbeşte de egalitate, de recunoaşterea tuturor religiilor, în timp ce în realitate nu se vrea altceva decât impunerea propriei religii, şi aceasta ca una a înţelepciunii. Europenii nu pot face sub nicio formă aceasta; căci nici măcar un singur popor european nu mai are o zeitate naturală, o zeitate crescută pe pământul şi solul lui propriu, aşa cum au popoarele asiatice. Christos Iisus aparţine Asiei, iar popoarele europene L-au adoptat, au acceptat ca El să acţioneze asupra lor. În acceptarea lui Christos Iisus nu există niciun fel de egoism, iar dacă s-ar încerca să se compare felul în care europenii vorbese despre Christos Iisus cu felul în care vorbesc celelalte popoare despre zeităţile lor naţionale, de exemplu cum vorbeşte ehinezul despre Confucius al lui, sau cum

vorbeşte indianul despre Krishna sau Buddha, ar fi o gravă falsificare.

Despre Christos Iisus se poate vorbi exclusiv din punctul de vedere al istoriei obiective. Această istorie obiectivă, de asemenea, nu are de-a face cu altceva decât cu chemarea imperioasă adresată omului la cunoaşterea de sine, ce a fost atât de fundamental schimonosită în contrarul ei în timpul în care a avut loc Misteriul de pe Golgota. Prin Misteriul de pe Golgota însă omenirii i s-a dat posibilitatea primirii impulsului de a ajunge la ea însăşi, în timp ce la acea vreme ea eşuase cu totul, aşa cum am văzut, în ceea ce priveşte cunoaşterea, cunoaşterea exterioară, a Misteriului de pe Golgota. Şi aşa, cândva, în viitor, toate religiile lumii vor ajunge, dacă se înţeleg în mod just pe ele însele, să conlucreze încet, încet la înţelegerea celor ce sunt ascunse în Misteriul de pe Golgota, pentru a-l face accesibil ca impuls oamenilor.

Dacă vreodată se va înţelege că atunci când se vorbeşte de Christos Iisus nu avem de-a face cu o confesiune religioasă egoistă, ci cu un fapt istoric al evoluţiei omenirii, pe care fiecare confesiune religioasă îl poate mărturisi în acelaşi sens, abia atunci se va ajunge la o comprehensiune a sâmburelui de înţelepciune şi adevăr existent în toate religiile. Iar nivelul de respingere al adevăratei înţelegeri a Misteriului de pe Golgota se măsoară prin gradul în care nu se doreşte încă o ştiinţă a spiritului, în adevăratul sens. Gradul de înţelegere pentru ştiinţa spiritului este dat însă de gradul de înţelegere al omului faţă de Misteriul de pe Golgota. Astfel, creştinul care îşi mărturiseşte adeziunea faţă de ştiinţa spiritului se poate înţelege de fapt cu toţi oamenii din lume. Şi dacă dintr-un orgoliu nemăsurat – de înţeles însă şi perfect justificat – al unui reprezentant al altor sisteme religioase

s-ar spune: Voi creştinii nu aveţi decât o singură încarnare a Dumnezeului, noi însă ne prezentăm cu mai multe, avem deci într-o măsură mai mare ceea ce aveţi voi, creştinul n-ar trebui să răspundă străduindu-se să imite aceasta în legătură cu Christos Iisus, căci atunci el n-ar înţelege Misteriul de pe Golgota. Afirmaţia justă pe care creştinul o poate face pe drept cuvânt – chiar şi celui care poate da la iveală multe încarnări ale fondatorului său religios – este aceasta: Cu siguranţă aşa este, însă toţi cei care au multe încarnări nu au putut săvârşi tocmai Misteriul de pe Golgota. Căutaţi în oricare dintre religii dacă întâlniţi felul în care este el descris în creştinism!

Cu alte ocazii am arătat deja că dacă urmărim viaţa lui Buddha ajungem în punctul pe care la Christos l-am desemnat Schimbarea la faţă, în care Buddha, ajuns la capătul veţii, se dizolvă, aşa cum se spune, în lumină, ceea ce corespunde adevărului ocult. Pentru Christos intervine Transfigurarea [**43**] – scenă pe care dumneavoastră o găsiţi descrisă în ***Creştinismul ca fapt mistic*** – însă El nu realizează această Transfigurare de unul singur, ci poartă acolo pe munte, unde urmează să se desfăşoare evenimentele cosmice, o discuţie cu Ilie şi Moise. Misteriul de pe Golgota survine abia după aceea, după această scenă a Transfigurării. Acest fapt este prezentat atât de sugestiv, atât de plastic chiar în documente, încât tăgăduirea lui, odată recunoscută asemănarea dintre viaţa lui Buddha şi viaţa lui Christos, apare ca fiind imposibilă. În fond, şi ceea ce v-am spus astăzi despre sentimentele ce se înalţă în noi faţă de nerecunoaşterea Fiului omului de către oameni nu este decât o urmare a celor pe care le puteţi găsi în cartea mea ***Creştinismul ca fapt mistic***.

Dintr-un anumit punct de vedere acum, la sfârşitul consideraţiilor referitoare la Evanghelia după Marcu, aş

putea spune următoarele: Într-un fel, programul referitor la creştinism, care s-a conturat la începutul mişcării noastre antroposofice din Europa Centrală, este a procesului care a dus la detalii. Când noi am început s-a stabilit ca principiu urmărirea evoluţiei religiilor şi realizat până în ultimele culminarea lor în entitatea-Christos. Am analizat toate Evangheliile, am analizat tot felul de fenomene cosmice. Am încercat să pătrundem tot mai adânc în profunzimile vieţii oculte, realizând cele ce-au fost indicate atunci. Am continuat să lucrăm consecvent. În principiu noi nu am făcut altceva decât să elaborăm punct cu punct cele ce au fost spuse atunci clar şi răspicat, la începutul mişcării noastre. N-a fost aceasta continuarea cea mai firească în ce priveşte problema Christosului în cadrul mişcării antroposofice din Europa Centrală? Unde s-a întâmplat acest lucru nu trebuie să se pretindă de la noi să ne convertim cu lucrarea noastră consecventă la nişte idei despre Christos imposibile în sens creştin, la care acum trei ani alţii s-au convertit. În ultima vreme s-a accentuat de multe ori că Societatea teosofică ar trebui să fie un teren pentru toate părerile. Cu siguranţă, aşa ar trebui să fie. Numai că este cu totul altceva ca ea să fie un teren pentru tot felul de păreri care vin de la una şi aceeaşi personalitate, această personalitate afirmând acum altceva decât cu patru ani în urmă şi pretinzând ca Societatea teosofică să fie un teren pentru opinia ei. Acest lucru, probabil, ar putea să se întâmple, dar nu înseamnă că trebuie să şi luăm parte la el. Şi dacă nu iei parte la el nu înseamnă că eşti eretic. În Europa Centrală se merge însă şi mai departe; într-atât de departe încât se numeşte albul negru şi negrul alb!

Este chiar un moment sărbătoresc, în care punem punctul final muncii noastre programatice pe care am

desfăşurat-o timp de zece ani. Vom merge hotărât înainte în această muncă, fără a ne pierde curajul şi, de asemenea, fără a fi lipsiţi de înţelegere pentru alţii. Noi vrem însă să ştim clar ce trebuie să facem, vrem să rămânem fermi pe picioarele noastre şi să nu ne lăsăm influenţaţi de nimic, chiar dacă albul este numit negru şi negrul este numit alb, sau chiar dacă faţă de tot ceea ce se întâmplă în cadrul mişcării noastre antroposofice din Europa Centrală, unde fiecare se străduie după propriile-i forţe să dea ceea ce are de dat, unde fiecare este chemat să dea ceea ce are el mai bun fără să ţină seama de nicio autoritate, deci chiar dacă se afirmă că această mişcare antroposofică din Europa Centrală ar conţine în rândurile ei fanatici şi dogmatici şi chiar dacă aceia care vorbesc de o dogmă, şi o fac de aproape trei ani, vor să stârnească o duşmănie faţă de „dogma înspăimântătoare din Europa Centrală". Este dureros să vezi ce inepţii se vehiculează astăzi în legătură cu numele lui Christos. Aceasta ne îndreptăţeşte însă să vedem în utilizarea unui astfel de nume un simplu terminus tehnicus obiectiv, şi nimic altceva. Noi desemnăm doar realitatea respectivă, fără emoţie, fără simţ critic; ea însăşi, această realitate obiectivă, este vinovată că trebuie să fie desemnată cu un asemenea cuvânt.

Aceste realităţi nu ne pot determina să avem altă atitudine faţă de ceea ce poate decurge dintr-o adevărată înţelegere a unui asemenea document cum este cel al Evangheliei după Marcu, decât să continuăm să lucrăm în sensul pe care l-am considerat a fi cel just, care s-a verificat nu numai în ce priveşte programul general, care deja este extras din realităţile pozitive, ci care se verifică în fiecare zi, de fecare dată atunci când îl aplicăm la o problemă anume, la o situaţie anume. La fel, continuând pas cu pas mersul nostru printre detaliile problemelor pe care trebuie

să le cercetăm, am avut încă o dată confirmarea celor spuse la începutul nostru de drum.

Astfel, chiar în acest loc unde analizăm cel mai măreţ lucru, în noi nu poate răsări un alt sentiment decât acela al străduaniei veritabile către adevăr. Lucrurile acestea, cum ar fi privirea asupra Misteriului de pe Golgota, au deja, dacă te apropii într-adevăr în spirit de ele, forţa vindecătoare necesară pentru a îndepărta greşeala şi a observa că în fond doar lipsa voinţei de a ajunge la adevăr nu îl lasă pe om să urmărească calea care se deschide dinspre terestru spre cosmic, când se cercetează Christosul cosmic în Iisus din Nazaret. El ni se arată însă clar atunci când înţelegem cu adevărat o scriere cum este Evanghelia după Marcu.

Când astfel de documente devin accesibile înţelegerii omului prin cercetare spirituală – ştiinţific spirituală –, atunci ele vor ajunge treptat şi la restul oamenilor şi vor fi din ce în ce mai bine înţelese. Şi în Evanghelii vor fi din ce în ce mai mult văzute cuvintele care au trebuit să fie găsite prin contemplarea clarvăzătoare ulterioară a Misteriului de pe Golgota, chiar ignorând aparenţa senzorială. Cei care au scris Evangheliile au descris evenimentele fizice ulterior, prin contemplare şi observare spirituală. Acest lucru trebuie înţeles. Pentru aceasta trebuie să ştii însă şi că a fost o necesitate ca oamenii care au fost contemporani evenimentelor din Palestina să nu înţeleagă ceea ce s-a petrecut atunci, pentru că doar acest eveniment a putut da impulsul pentru cunoaşterea lui. Înainte să se fi petrecut acest eveniment nimeni nu a fost în stare să-l înţeleagă. El a trebuit mai întâi să acţioneze. De aceea el nu poate fi înţeles decât ulterior. Căci cheia pătrunderii Misteriului de pe Golgota este Misteriul de pe Golgota însuşi. Christos a trebuit să acţioneze mai întâi prin tot ceea ce El a acţionat

până la Misteriul de pe Golgota. Abia apoi, prin ceea ce El a acţionat, a putut să înceapă şi înţelegerea Lui însuşi. Abia apoi, prin ceea ce El a fost, s-a putut aprinde cuvântul, care este totodată expresia adevăratei Sale entităţi.

Şi astfel, prin ceea ce a fost Christos se aprinde cuvântul originar, care ne-a fost împărtăşit şi care poate fi recunoscut din nou în contemplarea clarvăzătoare, cuvânt care vesteşte de asemenea adevărata esenţă a Misteriului de pe Golgota. Şi tot la acest cuvânt ne putem gândi atunci când ne referim la propriile vorbe ale lui Christos, pe care nu numai că le-a rostit, dar le-a şi aprins în sufletele acelora care L-au putut înţelege, astfel încât ei I-au putut caracteriza şi descrie esenţa Sa din sufletele omeneşti.

Oamenii vor putea primi impulsurile Misteriului de pe Golgota cât timp va exista Pământul. Va veni apoi o perioadă de tranziţie între „Pământ" şi „Jupiter". O astfel de perioadă de tranziţie întotdeauna atrage după sine schimbări, nu numai ale planetei noastre dar şi a tot ceea ce este în jurul ei. Acestea intră în Haos, trec printr-o Pralaya. Nu numai Pământul însuşi devine altul în cadrul Pralayei, ci şi Cerul aparţinător Pământului. Ceea ce însă Pământul a primit prin cuvântul pe care Christos L-a rostit, pe care L-a aprins în cei care L-au recunoscut şi care va dăinui în cei care Îl recunosc, este esenţa adevărată a existenţei pământeşti. Iar o înţelegere justă ne arată adevărul cuvintelor care indică mersul cosmic, anume că Pământul şi aspectul ceresc, aspectul ceresc văzut de pe Pământ, vor fi altele după ce Pământul îşi va fi atins ţinta iar Cerul şi Pământul vor fi pierit. Însă un astfel de cuvânt al lui Christos, care se poate rosti despre Cer şi Pământ, va rămâne. Dacă înţelegem corect Evangheliile, simţim şi impulsurile cele mai lăuntrice ale lor, simţim nu numai adevărul, ci şi forţa cuvântului, care ni se împărtăşeşte

nouă înşine ca forţă şi ne dă putere să rezistăm pe solul pământesc şi să privim în ansamblu globul pământesc, pentru că noi am primit cu deplină înţelegere cuvintele: „Cerul şi Pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece” (Mat. 24, 35).

Cuvintele lui Christos nu vor trece niciodată, chiar dacă Cerul şi Pământul vor trece. Se poate spune aşa conform cunoaşterii oculte, căci adevărurile rostite despre Misteriul de pe Golgota vor dăinui. Evanghelia după Marcu aprinde în sufletele noastre cunoaşterea faptului că Cerul şi Pământul vor trece, însă că ceea ce noi putem şti despre Misteriul de pe Golgota va pleca odată cu noi în epocile viitoare, chiar dacă Cerul şi Pământul vor fi trecut.

CONFERINŢA a IX-a

Basel, 23 septembrie 1923

În aceste conferinţe s-a spus de mai multe ori că în viitor în raportul oamenilor faţă de Evanghelii va interveni o shimbare radicală, prin faptul că se va lua în considerare elementul profund artistic al acestora, elementul compoziţional-artistic, şi că motivele oculte, impulsurile cu adevărat istorice descrise în Evanghelii vor putea fi privite în lumina adevărată abia atunci când se va analiza în profunzime latura lor compoziţional-artistică. Într-un fel, şi literatura evanghelică şi arta evanghelică se situează în cadrul întregii evoluţii istorice a omenirii în acelaşi mod arătat de noi în aceste zile prin câteva exemple.

Am evidenţiat acele figuri solitare din spiritualitatea greacă care au simţit atât de bine în sufletul lor stingerea, dispariţia treptată a vechii contemplări clarvăzătoare, faptul că ele au fost nevoite din această cauză să adopte un

mod de a privi care avea să ducă la afirmarea Eului, la conştienţa actuală, la noţiunile şi reprezentările abstracte din ziua de azi. Mai putem arăta un lucru care, într-un fel, se poate observa chiar în civilizaţia greacă, şi anume că se ajunsese la un punct în care cultura omenirii trebuia să găsească un nou motiv, un nou focar de inspiraţie pentru viitor. Acest punct se observă în arta greacă. De unde oare interesul deosebit cu care în Europa oamenii căutau cu sufletul ţara grecilor, să zicem aşa, adică ţara frumuseţii – în care idealul evoluţiei omeneşti era considerat a fi alcătuirea minunată a formei omeneşti –, şi asta nu numai în timpul Renaşterii, ci şi în epoca clasică modernă, unde spirite ca Goethe căutau şi ele cu sufletul această ţară a grecilor, adică ţara formelor frumoase? Acest lucru se datorează faptului că în Grecia frumuseţea, care vorbeşte în mod nemijlocit privirii în forma exterioară, a cunoscut un anumit sfarşit, un sfârşit într-un moment de apogeu.

Ceea ce ne captivează la arta greacă, la frumuseţea greacă este perfecţiunea şi coeziunea formei. Din elementul compoziţional al operei de artă greceşti observi imediat şi obligatoriu ceea ce se vrea să se transmită prin acastă compoziţie. Îţi sare în ochi, este în întregime palpabil. Măreţia artei greceşti constă în faptul că ea a cunoscut o exteriorizare totală, că s-a manifestat în forma exterioară. S-ar putea spune că în această privinţă şi arta Evangheliilor prezintă un nou început, un început care până în ziua de azi a rămas în mare parte neînţeles. Compoziţia interioară, împletirea strânsă a firelor artistice, care în acelaşi timp sunt şi fire oculte, este prezentă în mod special în Evanghelii. De aceea este atât de important ceea ce am afirmat ieri, că întotdeauna într-o descriere, într-o povestire, trebuie avut în vedere punctul din care se priveşte.

În Evanghelia după Marcu iese în mod special în evidenţă, mai puţin prin litera textului cât mai ales prin tonalitatea întregii descrieri, faptul că Christos este prezentat ca o apariţie cosmică, una în acelaşi timp pământească şi suprapământească, iar Misteriul de pe Golgota ca o faptă în acelaşi timp pământească şi suprapământească. Dar, spre sfarşitul Evangheliei după Marcu, se mai strecoară un element artistic subtil: acolo, în problemele pământeşti a pătruns lumina unui impuls cosmic. Acesta a luminat acolo, iar fiinţelor pământeşti, oamenilor de pe Pământ le revine sarcina de a întâmpina cu înţelegere acest impuls. Probabil nicăieri nu se insistă atât de mult ca în Evanghelia după Marcu că pentru înţelegerea a ceea ce a străluminat din cosmos în existenţa pământească este nevoie în fond de tot restul evoluţiei terestre, că această înţelegere nu a fost deloc posibilă în vremea în care s-a petrecut efectiv Misteriul de pe Golgota. Acest lucru, faptul că atunci n-a existat o înţelegere a acestui eveniment, că atunci s-a primit abia un prim imbold pentru această înţelegere, care nu se va realiza decât treptat în cadrul evoluţiei viitoare a omenirii, este prezentat minunat în structura compoziţional-artistică a Evangheliei după Marcu. Vom presimţi acest element compoziţional-artistic subtil când ne întrebăm asupra modului în care s-a putut contura la acea vreme înţelegerea Misteriului de pe Golgota, despre ce fel de înţelegere a fost vorba atunci.

În principal a fost posibilă o triplă înţelegere. Ea putea porni de la trei factori: în primul rând de la cei care au fost discipolii cei mai apropiaţi ai lui Christos Iisus, apostolii. În Evanghelie ei ne apar întotdeauna ca cei pe care însuşi Domnul i-a ales şi cărora El le-a destăinuit o serie de lucruri, pentru o înţelegere superioară a existenţei.

Din partea lor trebuie să aşteptăm aşadar înţelegerea cea mai înaltă. Care este această înţelegere? Ea este foarte subtil inserată în compoziţia Evangheliei după Marcu cu cât ne îndreptăm spre final. Că aceşti discipoli aleşi puteau avea o înţelegere superioară în comparaţie cu conducătorii poporului vechi-testamentar ne este indicat foarte clar, dacă cercetăm de fiecare dată aspectul la care se face referire.

Găsiţi acolo un dialog avut de Christos Iisus cu saducheii (l2, 18–27). În acest dialog este vorba în primul rând de nemurirea sufletului. Dacă Evanghelia este privită superficial, nu înţelegem uşor nici de ce această convorbire despre nemurire vine tocmai aici şi nu înţelegem nici nedumerirea saducheilor, care spun: S-ar putea întâmpla să fie şapte fraţi. Din aceştia unul şi-a luat femeie; dar, murind, cel de-al doilea frate o ia de soţie; după ce moare şi al doilea frate, cel de-al treilea o ia de soţie, şi tot aşa ceilalţi, ea însăşi murind abia după ce moare al şaptelea. Saducheii nu au înţeles cum se vor comporta, în cazul că există nemurire, cei şapte bărbaţi faţă de femeie în lumea spirituală. Acesta este argumentul cunoscut al saducheilor care, după cum ştiu şi unii dintre dumneavoastră, nu a fost adus doar pe vremea Misteriului de pe Golgota, ci îl găsim şi astăzi în unele cărţi moderne ca un contraargument împotriva nemuririi; dovadă că în cercurile celor care scriu astfel de cărţi nu există nici astăzi o deplină înţelegere a chestiunii. De ce însă are loc acest dialog? Dacă analizăm mai îndeaproape lucrurile, vedem chiar din răspunsul lui Christos Iisus că după moarte sufletele devin cereşti, că în lumea suprapământească fiinţele nu se căsătoresc, că deci toată această problemă pe care o ridică saducheii este fără rost şi că ei menţionează o relaţie care în fond nu poate fi decât una pământească, care nu prezintă importanţă

pentru lumea extrapământească. Cu alte cuvinte, Christos Iisus vorbeşte despre condiţii extrapământeşti, pe care El le prezintă, în măsura în care este nevoie, pentru înţelegerea vieţii extrapământeşti.

Spre sfârşitul Evangheliei după Marcu mai găsiţi şi un alt dialog, în care Christos Iisus este întrebat de cărturarii evrei despre căsătorie (10, 1–12). Acolo se vorbeşte de faptul că după legea lui Moise este posibil ca femeia să fie părăsită dacă i se dă o carte de despărţire. Ce se are în vedere atunci când Christos Iisus răspunde: Da, această poruncă Moise v-a dat-o pentru învârtoşarea inimii voastre, iar voi aveţi nevoie de o asemenea învoire? Aici este important să observăm că Christos vorbeşte acum în cu totul alt fel despre unirea dintre bărbat şi femeie. El vorbeşte de o situaţie existentă înainte de ispitirea luciferică, înainte deci să înceapă evoluţia omenească. Aceasta înseamnă că el vorbeşte de ceva cosmic, de ceva suprapământesc; el îndreaptă problema spre ceva suprapământesc. Acesta este sensul acestui dialog, faptul că Christos Iisus îndreaptă discuţia dincolo de ceea ce are legătură cu existenţa senzorială, cu evoluţia pământească obişnuită. Ceea ce este important aici este că El deja arată: odată cu venirea Sa pe Pământ, El aduce cu Sine raporturi suprapământeşti, raporturi cosmice şi vorbeşte cu fiinţele pământeşti despre aceste raporturi cosmice.

De la cine putem spera sau cui putem pretinde, să zicem aşa, să fi înţeles cel mai bine predicile lui Christos Iisus despre raporturile cosmice? De la cei pe care El i-a ales de la început ca ucenici ai săi. Deci putem spune că o primă înţelegere ar fi aceea a apostolilor aleşi de El. Ei ar fi avut puterea să cuprindă semnificaţia suprapământească, cosmică a acestui eveniment istoric, a Misteriului de pe Golgota.

O a doua înţelegere, un al doilea tip de înţelegere la care ne-am putea aştepta, ar fi cea care putea veni de la conducătorii vechiului popor evreu, de la clerul de rang înalt, de la judecătorii superiori, de la cei ce cunosc „legea" şi evoluţia istorică a poporului Vechiului Testament. Ce se putea pretinde de la aceştia? Evanghelia arată clar: De la ei nu se putea cere o înţelegere a raporturilor cosmice ale lui Christos Iisus, dar era de aşteptat ca ei să înţeleagă că Christos Iisus a venit la poporul vechi ebraic şi a coborât cu individualitatea sa în sângele acestui popor, că este un fiu al casei lui David, că este strâns unit cu entitatea care a coborât în sânul poporului evreu odată cu David. Prin aceasta suntem călăuziţi spre un al doilea tip de înţelegere, spre această înţelegere de nivel mai redus. Faptul că Christos Iisus are o misiune, că ea reprezintă culminaţia misiunii întregului popor evreu este arătat într-un mod minunat spre sfarşitul Evangheliei după Marcu, unde – observaţi fineţea compoziţional-artistică cu care este prezentată aceasta – se spune mereu şi mereu că avem de-a face cu fiul lui David. Aşadar, în timp ce de la apostoli se cere o înţelegere a misiunii personajului cosmic, de la cei ce se consideră aparţinători ai poporului evreu se cere o înţelegere a faptului că misiunea lui David a luat sfârşit. Este al doilea grad de înţelegere. Poporul evreu ar fi trebuit să înţeleagă că ar fi putut veni un sfârşit şi o renaştere a propriei sale misiuni.

Şi de unde putea veni al treilea fel de înţelegere? Acum se cere un nivel şi mai scăzut. Este ciudat cât de fin este indicat acest lucru din punct de vedere compoziţional-artistic în Evanghelia după Marcu. Se cere un grad de înţelegere şi mai redus, iar acesta se cere de la romani. Vedeţi ce se întâmplă spre sfârşitul Evangheliei după Marcu, acolo unde Christos Iisus este dat pe mâna

romanilor. – Eu vorbesc acum doar de Evanghelia după Marcu. – Înalta preoţime Îl mai întreabă pe Christos Iisus dacă El vrea să spună despre Sine că este Christosul, caz în care ea s-ar fi scandalizat, fiindcă El ar fi vorbit de misiunea Sa cosmică sau că El este un descendent al casei lui David. De ce se scandalizează Pilat, romanul? Doar de faptul că El s-ar fi dat drept „regele iudeilor" (15, 1–15). Evreii ar fi trebuit să înţeleagă că El reprezintă un punct culminant al propriei lor evoluţii. Romanii ar fi trebuit să înţeleagă că El reprezintă ceva în cadrul evoluriei poporului evreu, nu un maximum, ci doar ceva ce poate juca un rol conducător. Dacă romanii ar fi înţeles acest lucru, ce ar f urmat? Ceva ce de altfel s-a şi întâmplat, numai că nu l-au înţeles. Ştim că poporul evreu s-a răspândit în lumea occidentală, făcând un ocol prin Alexandria. Romanii ar fi trebuit să înţeleagă că sosise momentul istoric în care cultura ebraică urma să se răspândească în lume. Este iarăşi o treaptă mai jos decât ar fi trebuit să înţeleagă rabinii, învăţătorii legii. Romanii ar fi trebuit să înţeleagă doar importanţa evreilor ca o parte a lumii. Faptul că ei nu au înţeles acest lucru – ceea ce ar fi fost un imperativ al timpului – este indicat prin aceea că Pilat nu pricepe ce înseamnă că Christos Iisus este privit drept regele evreilor, că dacă El este prezentat ca rege al evreilor este în fond o chestiune complet inofensivă.

Astfel, era de aşteptat să existe o triplă înţelegere a misiunii lui Christos Iisus: mai întâi înţelegerea pe care ucenicii aleşi o puteau avea pentru aspectul cosmic al lui Christos; în al doilea rând înţelegerea pe care evreii trebuiau să o aibă pentru ceea ce se răspândeşte în însuşi poporul evreu; şi în al treilea rând înţelegerea pe care trebuiau să o aibă romanii pentru poporul evreu, că ei au încetat să se răspândească doar în perimetrul Palestinei şi

au început să se răspândească pe o porţiune mai mare a Pământului.

Acest lucru este încriptat în elementul compoziţional-artistic al Evangheliei după Marcu în mod special. Ne sunt date foarte clar şi răspunsurile la cele trei chestiuni.

Prima întrebare care se pune este: S-au ridicat apostolii, ucenicii aleşi, la capacitatea corespunzătoare de înţelegere? L-au recunoscut ei pe Christos Iisus ca spirit cosmic? Au recunoscut că acolo, printre ei, se afla cineva care nu era un simplu om, ci că cel ce sta înaintea lor era înconjurat de o aură prin care au coborât pe Pământ forţe cosmice şi legi cosmice? Au înţeles ei aceasta?

În Evanghelie ni se arată clar că Christos Iisus aştepta de la ei această înţelegere, deoarece atunci când cei doi ucenici, fiii lui Zebedeu, au venit şi i-au cerut ca unul să stea la dreapta, iar celălalt la stânga Sa, El le-a spus:

> „*Nu ştiţi ce cereţi! Puteli să beţi paharul pe care îl beau Eu sau să vă botezaţi cu botezul cu care mă botez Eu?*"
> (10, 38)

La început ucenicii făgăduiesc aceasta solemn. Christos Iisus, ni se arată clar în acest pasaj, le-o cere ucenicilor. Ce s-ar fi putut întâmpla acum? Două lucruri ar fi fost posibile. Unul ar fi fost ca, într-adevăr, discipolii aleşi să fi trecut împreună prin tot ceea ce s-a împlinit drept Misteriu de pe Golgota, ca legătura dintre ucenici şi Christos să se fi menţinut până la Misteriul de pe Golgota. Că nu s-a întâmplat aceasta, ci exact contrarul, vedem foarte exact în special în Evanghelia după Marcu. Când Christos Iisus a fost capturat au fugit cu toţii, iar Petru, care jurase solemn să nu ţină seamă de niciun obstacol, se dezice de trei ori de El înainte să fi cântat cocoşul de două

ori. Aceasta este descrierea în ceea ce-i priveşte pe apostoli. Cum este descris însă faptul că nu s-a întâmplat aceasta, din punctul de vedere al lui Christos?

Să ne transpunem cu toată smerenia – căci aşa trebuie să facem – în sufletul lui Christos Iisus, care a încercat până la sfârşit să păstreze intacte legăturile care fuseseră ţesute până la sufletele apostolilor; să ne transpunem, atât cât ne este permis, în sufletul lui Christos pe parcursul a ceea ce a urmat. Desigur, acest suflet a putut să-şi pună o întrebare capitală: Pot Eu să fac în aşa fel încât să ridic sufletele ucenicilor, cel puţin pe cele mai alese dintre ele, la înălţimea care să le permită să vieţuiască împreună cu Mine tot ceea ce urmează să se întâmple până la Misteriul de pe Golgota? Însuşi sufletul lui Christos se confruntă cu această întrebare. Este un moment grandios, în care Petru, Iacob şi Ioan sunt conduşi afară, pe Muntele măslinilor, şi în care Christos Iisus vrea să vadă dacă El însuşi poate să-i ţină pe cei mai merituoşi dintre ucenici alături. Şi pe drumul într-acolo El devine temător. Da, iubiţi prieteni, crede cineva, poate să creadă cineva că Christos s-a temut de moarte înaintea Misteriului de pe Golgota, că El a transpirat sudoare de sânge din cauza evenimentului ce se apropia? Ar însemna să nu te fi ridicat la o prea mare înţelegere a Misteriului de pe Golgota. Din punct de vedere teologic se poate întâmpla, nu şi raţional. De ce se întristează Christos? El nu tremură de frica crucii. Este ceva ce se subînţelege. El tremură în primul rând pentru aceia pe care i-a luat cu El, întrebându-se dacă ei vor reuşi să treacă cu bine de acea clipă în care urmează să se decidă dacă Îl vor însoţi cu sufletele lor până la cruce, dacă vor voi să vieţuiască împreună cu El tot ceea ce urma să se întâmple. Acesta este „paharul" care i se întinde. Şi El îi lasă singuri, ca ei să poată rămâne „treji", adică în starea de

conştienţă în care puteau vieţui împreună cu El ceea ce El trebuia să pătimească. Apoi El pleacă şi se roagă: „Părinte, depărtează paharul acesta de la Mine. Dar nu ceea ce voiesc Eu, ci ceea ce voieşti Tu”. Aceasta înseamnă, cu alte cuvinte: Nu Mă lăsa să aflu că sunt complet singur ca Fiu al omului, ci că şi ceilalţi Mă urmează. Şi El se întoarce, iar ei dorm. Ei nu au putut să păstreze acea stare de conştienţă. Şi El mai face o încercare, dar ei tot nu pot să păstreze acea stare. Şi mai încearcă o dată, însă ei nu reuşesc. Pentru El a devenit astfel clar că de acum va fi singur, că ceilalţi nu pot urma drumul care duce până la cruce. Paharul nu este îndepărtat! A fost destinat să împlinească singur, şi sufleteşte singur, fapta.

Lumea a trăit Miseriul de pe Golgota, dar în momentul când s-a produs acest eveniment ea nu a avut puterea de a-l înţelege. Nici măcar cei mai aleşi sau cei mai merituoşi nu s-au putut ridica la această înălţime. Aceasta referitor la primul fel de înţelegere. Cât de minunat se exprimă aceasta din punct de vedere artistic putem vedea doar dacă înţelegem să simţim substraturile oculte propriu-zise care se ascund în spatele celor ce sunt scrise în Evanghelii.

Să ne referim acum la al doilea tip de înţelegere, la modalitatea în care conducătorii poporului evreu L-au înţeles pe cel care trebuia să apară din casa lui David, ca o culminaţie a evoluţiei poporului vechi evreu. Unul din primele pasaje în care suntem atenţionaţi asupra felului de înţelegere pe care vechiul popor evreu o avea faţă de cel ce descindea din seminţia lui David îl găsim în capitolul al X-lea al Evangheliei după Marcu. Este pasajul hotărâtor, în care ni se relatează că Christos se apropie de Ierusalim şi urmează să fie recunoscut de vechiul popor evreu ca cel ce se trage din David.

„Şi au venit în Ierihon. Şi, ieşind din Ierihon, El, ucenicii
Lui şi mulţime mare, Bartimeu orbul, fiul lui Timeu,
şedea jos pe marginea drumului şi cerşea.
Şi, auzind că este Iisus Nazarineanul, a început să
strige şi să zică: Iisuse, Fiul lui David, miluieşte-mă!
Şi mulţi îl certau ca să tacă, el însă cu mult mai tare
striga: Fiule al lui David, miluieşte-mă!" (10, 46–48)

Strigătul orbului este caracterizat în mod expres prin acel: „Fiule al lui David". El nu trebuia să ajungă aşadar decât până la înţelegerea „Fiului lui David".

„Şi Iisus, oprindu-Se, a zis: Chemaţi-l!
Şi l-au chemat pe orb, zicându-i: Îndrăzneşte, scoală-te!
Te cheamă. Iar orbul, lepădând haina de pe el,
a sărit în picioare şi a venit la Iisus.
Şi l-a întrebat Iisus, zicându-i: Ce voieşti să-ţi fac?
Iar orbul I-a răspuns: Învăţătorule, să văd.
Iar Iisus i-a zis: Mergi, credinţa ta te-a mântuit.
Şi îndată a văzut şi a urmat lui Iisus pe cale."
(10, 49–52)

Aceasta însemna că El nu cerea decât credinţă. Să nu ne dea de gândit atunci faptul că se relatează o vindecare a unui orb în mijlocul altor povestiri? De ce apare ea aşa de izolată acolo? Din elementul compoziţional oamenii ar trebui să înveţe ceva. Importantă nu este vindecarea, ci faptul că dintre atâţia doar unul, orbul, se găseşte să strige cu toată puterea: „Iisuse, Fiul lui David!" Cei ce vedeau nu l-au recunoscut. Orbul, care nu-l vede absolut deloc fizic, îl recunoaşte. Aici se arată aşadar cât de orbi sunt ceilalţi, că acesta a trebuit să devină întâi orb pentru a-l putea vedea. În acest pasaj nu este importantă absolut deloc vindecarea,

ci orbirea. Implicit se vede şi cât de puţin înţeles este Christos.

În partea care urmează găsiţi peste tot cum El afirmă că în individualitatea omenească îşi face sălaş cosmicul, că atunci când vorbeşte de nemurire El se referă realmente la ceva cosmic – şi de asemenea este foarte important că toate acestea se plasează, compoziţional, tocmai în acelaşi context în care Christos urmează să apară ca „Fiul lui David" – că Dumnezeu este un Dumnezeu al celor vii şi nu al celor morţi, că Dumnezeu este un Dumnezeu al lui Avraam, Isaac şi Iacob (12, 26–27), deoarece Avraam, Isaac şi Iacob, fiecare continuă să trăiască sub alte forme în urmaşi, deoarece în individualitatea lor trăieşte Dumnezeu. Acest lucru este indicat însă şi mai puternic acolo unde El îl prezintă pe om şi arată ceea ce dormitează şi urmează a fi trezit în el. Acolo se spune că nu este vorba pur şi simplu de fiul fizic al lui David, căci David însuşi vorbeşte de „Domnul", nu de fiul fizic (12, 35–37). Peste tot, când influenţa Christosului cosmic e pe sfarşite, se vorbeşte de „Domnul" din individualitatea omului, de ceea ce trebuie să răsară din seminţia lui David.

Aş dori să ne oprim în mod special asupra încă unui pasaj – căutaţi în Evanghelia după Marcu mai spre sfâşitul ei –, un pasaj peste care se poate trece uşor cu vederea dacă nu îl înţelegi, dar care te răscoleşte dacă îl înţelegi. Este acela în care se spune că Christos a fost dat pe mâna puterilor acestei lumi, că urmează să fie judecat şi că se caută motive pentru a-L condamna. Mai devreme s-a descris ce a făcut în Templu, unde i-a gonit pe zarafi şi a răsturnat tarabele, unde a predicat cuvinte cu totul deosebite, pe care sufletele le-au receptat. Cu toate acestea nu i s-a întâmplat nimic. El atrage atenţia în mod special asupra acestui lucru: Toate acestea le-aţi ascultat, şi acum,

când stau în faţa voastră, căutaţi să-Mi aduceţi învinuiri false, M-aţi prins prin intemediul unui trădător cu mijloace obişnuite, aşa cum ai înşfăca pe cineva care a comis o fărădelege, în timp ce atunci când Mă aflam printre voi în Templu nu Mi-aţi făcut nimic. – Un pasaj cutremurător! Căci ni se sugerează că, în fond, Christos acţionează de fiecare dată în aşa fel încât nu se poate face nimic împotriva Lui. Nu trebuie să ne întrebăm aici de ce se întâmplă aceasta? Modul în care El acţionează te trimite cu gândul direct la cuvintele care exprimă cotitura enormă survenită în evoluţia lumii: „Primii vor fi cei din urmă şi cei din urmă vor fi cei dintâi" (9, 35). Aceste învăţături, dacă ne referim la învăţăturile şi înţelesul Vechiului Testament, trebuie să fi sunat îngrozitor în urechile contemporanilor. Deşi El le aruncă toate aceste cuvinte în faţă, nu se întâmplă nimic. După aceea El este capturat în noapte şi ceaţă cu ajutorul unui trădător şi aproape ai impresia că în toată această acţiune de prindere se produce un fel de încăierare generală. Este cutremurător acest pasaj:

> „*Iar vânzătorul le dăduse semn, zicând: Pe care-L voi săruta, Acela este. Prindeţi-L şi duceţi-L cu pază.*
> *Şi venind îndată şi apropiindu-se de El, a zis Lui: Învăţătorule! Şi l-a sărutat.*
> *Iar ei au pus mâna pe El şi L-au prins.*
> *Unul din cei ce stăteau pe lângă El, scoţând sabia, a lovit pe sluga arhiereului şi i-a tăiat urechea.*
> *Şi răspunzând, Iisus le-a zis: Ca la un tâlhar aţi ieşit cu săbii şi toiege, ca să Mă prindeţi.*
> *În fiecare zi eram la voi în Templu, învăţând, şi nu M-aţi prins. Dar acestea sunt ca să se împlinească Scripturile.*" (14, 44–49)

Cum s-a întâmplat de fapt că iniţial ei nu L-au prins, iar apoi căutau motive să-L prindă ca pe un tâlhar? Nu înţelegem cele ce s-au întâmplat acolo decât dacă privim lucrurile în profunzimea lor ocultă. Am menţionat deja că Evanghelia după Marcu exemplifică clar cum în cuprinsul ei faptele oculte, spirituale, se împletesc cu fapte pur fizice. Şi se arată clar că Christos nu se limitează în acţiunea Sa doar la persoana fizică a lui Iisus din Nazaret, că El acţionează asupra ucenicilor exteriorizat, în afara corpului fizic, ca atunci când îi căuta pe mare şi venea spre ei. Astfel, când El se oprea, de exemplu, într-un loc sau altul, tot ceea ce făcea, tot ceea ce iradia ca impuls sau spirit putea să îl depună în sufletele ucenicilor fiind în afara corpului. Iar în Evanghelia după Marcu suntem foarte clar atenţionaţi că oamenii percep ceea ce El predică şi învaţă în stare exterorizată, în afara corpului Său fizic. Aceasta trăieşte în suflete. Sufletele nu o înţeleg, însă ele se pliază la aceasta. În individualitata lui Christos şi în mulţime avem în acelaşi timp ceva pământesc şi suprapământesc.

Christos este întotdeauna unit cu o aură activă foarte extinsă. Această aură activă era acolo prin faptul că El era unit în suflete cu cei pe care îi alesese, şi ea era acolo atâta timp cât El era unit cu ei. Paharul nu a fost luat de la El. Cei care fuseseră aleşi nu au arătat înţelegere. Atunci, treptat, aura s-a retras de la omul Iisus din Nazaret. Christos şi Fiul omului, Iisus din Nazaret, au devenit din ce în ce mai străin unul faţă de celălalt. Iisus din Nazaret a devenit tot mai singur spre sfârşitul vieţii, iar Christos tot mai puţin unit cu acesta.

În timp ce elementul cosmic, care până atunci fusese acolo, care ne este înfăţişat în Ghetsimani ca sudoare de sânge, în timp ce Christos fusese unit deplin cu Iisus din Nazaret până la acel moment, acum, datorită neînţelegerii

oamenilor, această legătură este diminuată, este slăbită. Şi în timp ce mai înainte Christosul cosmic acţionase în Templu şi îi gonise pe negustori, propovăduise învăţăturile cele mai puternice şi nu i se întâmplase nimic, acum, când Iisus din Nazaret nu se mai afla decât într-o foarte slabă legătură cu Christos, poterele se pot apropia de El. Cosmicul mai este de fapt prezent, însă din ce în ce mai puţin legat cu Fiul omului. Aceasta face ca întreaga scenă să fie atât de zguduitoare. Şi fiindcă nu a fost posibilă această triplă înţelegere, ce le-a mai rămas în cele din urmă oamenilor? Pe cine au prins, pe cine au judecat, pe cine au ţintuit pe cruce? Pe Fiul omului. Şi cu cât făceau mai mult aceasta, cu atât elementul cosmic, ce îşi făcuse intrarea în viaţa pământească ca un impuls tânăr, se retrăgea mai mult. Se retrăgea, iar celor ce pronunţaseră sentinţa şi judecau le-a rămas Fiul omului, învăluit de sus doar de acest element cosmic tânăr ce urma să coboare pe Pământ.

Nicio Evanghelie, în afară de Evanghelia după Marcu, nu vorbeşte de faptul că mai rămăsese doar Fiul omului şi că elementul cosmic doar îl învăluia de sus. De aceea nicio altă Evanghelie nu se exprimă atât de pregnant în ceea ce priveşte Evenimentul-Christos ca fapt cosmic, în ceea ce priveşte faptul că în momentul în care oamenii, prin neînţelegerea lor, se ating omeneşte de Fiului omului, în acelaşi moment elementul cosmic le scapă, se evaporă. Elementul cosmic tânăr, care din acel moment de cotitură s-a integrat ca un impuls în evoluţia terestră, a dispărut. Au rămas cu Fiul omului. Aceasta se accentuează clar în Evanghelia după Marcu. Să citim încă o dată pasajul şi să vedem dacă Evanghelia după Marcu accentuează aceasta, respectiv să vedem care este raportul cosmicului cu omenescul chiar în locul de care vorbim.

„Şi răspunzând, Iisus le-a zis: Ca la un tâlhar aţi ieşit cu săbii şi toiege ca să Mă prindeţi.
În fiecare zi eram la voi în Templu, învăţând, şi nu M-aţi prins. Dar acestea sunt ca să se împlinească Scripturile.
Şi lăsându-L, au fugit toţi." (14, 48–50)

El stă singur. Ce se întâmplă cu elementul cosmic tânăr? Imaginaţi-vă această singurătate a omului ce fusese străbătut de Christosul cosmic şi care acum sta în faţa poterelor ca un tâlhar. Iar aceia care ar fi trebuit să-l înţeleagă au fugit. „Şi lăsându-L au fugit toţi", se spune în versetul 50; după care în versetele 51 şi 52 se spune:

„Iar un tânăr mergea după El, înfăşurat într-o pânzătură, pe trupul gol, şi au pus mâna pe el.
El însă, smulgându-se din pânzătură, a fugit gol."

Cine este tânărul? Cine fuge acolo? Cine este cel ce apare lângă Christos Iisus aproape fără haine şi scapă fugind dezbrăcat? Este impulsul cosmic tânăr, este Christos, care acum nu mai are decât o legătură foarte slabă cu Fiul omului. În aceste versete 51 şi 52 se ascund foarte multe lucruri. Noul impuls nu mai păstrează nimic din ceea ce epocile trecute au împletit în jurul omului. El este noul impuls cosmic complet gol al evoluţiei pământeşti, El rămâne lângă Iisus din Nazaret. Şi noi îl regăsim din nou, căci capitolul 16 începe cu următoarele:

„Şi după ce a trecut ziua sâmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, şi Salomea au cumpărat miresme, ca să vină să-L ungă.
Şi dis-de-dimineaţă, în prima zi a săptămânii,

pe când răsărea Soarele, au venit la mormânt.
Şi ziceau între ele: Cine ne va prăvăli nouă piatra
de pe uşa mormântului?
Dar, ridicându-şi ochii, au văzut că piatra fusese
răsturnată; căci era foarte mare.
Şi, intrând în mormânt, au văzut un tânăr şezând
în partea dreaptă, îmbrăcat în veşmânt alb,
Şi s-au spăimântat.
Iar el le-a zis: Nu vă înspăimântaţi!
Căutaţi pe Iisus Nazarineanul, Cel răstignit? A înviat!
Nu este aici. Iată locul unde L-au pus." (16, 1–6)

Este acelaşi tânăr. Nicăieri, în nicio altă compoziţie artistică a Evangheliilor nu ne mai întâlnim cu acest tânăr, care fuge pe furiş pe sub mâna oamenilor chiar în momentul în care aceştia îl condamnă pe Fiul omului, care apare din nou după trei zile şi care de acum încolo acţionează ca principiu cosmic al Pământului. În nicio altă parte din Evanghelii – puteţi să le luaţi şi pe celelalte şi să le compараţi – nu ne mai apare într-un mod atât de grandios acest tânăr ca în aceste două pasaje. Aici avem ceea ce ne trebuie ca să înţelegem sensul profund în care tocmai Evanghelia după Marcu afirmă că avem de-a face cu un eveniment cosmic, cu Christosul cosmic. Abia acum înţelegem că şi restul compoziţiei artistice a Evangheliei după Marcu ar trebui să fie conformă cu aceasta.

Este foarte curios cum, după acest eveniment cât se poate de semnificativ, după această dublă apariţie a tânărului, Evanghelia după Marcu se sfârşeşte rapid, că ea nu mai conţine decât foarte puţine fraze marcante. Căci este greu să ne imaginăm că o continuare ar mai fi putut aduce ceva în plus, o potenţare – poate o potenţare a unui fapt sublim şi grandios, dar nu a unui fapt cutremurător şi

important pentru evoluţia omenirii –, după ce în această compoziţie a Evangheliei după Marcu am avut monologul lui Dumnezeu, dialogul cosmic de deasupra Pământului, de pe munte, unde au fost chemaţi cei trei ucenici, care însă nu înţeleg despre ce este vorba; apoi Ghetsimani, scena de pe Muntele măslinilor unde Christos trebuie să-şi mărturisească faptul că cei pe care i-a ales nu pot ajunge la înţelegerea a ceea ce urma să se întâmple: că El trebuie, să meargă singur mai departe, că Fiul omului va suferi şi va fi crucificat; apoi singurătatea cumplită a Fiului omului, care este părăsit de cei pe care i-a ales şi, încet, încet este părăsit şi de principiul cosmic. Astfel, după ce am văzut care este misiunea şi semnificaţia tânărului care scapă furişându-se pe sub privirea şi printre mâinile oamenilor, înţelegem într-un mod cât se poate de profund tragismul cuvintelor: „Dumnezeul Meu, Dumnezeul Meu, de ce M-ai părăsit?” (15, 34). Apoi reapariţia tânărului; puţin după aceea ne este sugerat faptul că tânărul este o fiinţă spirituală, o fiinţă suprasensibilă, care doar datorită circumstanţelor deosebite din acel moment a devenit perceptibilă senzorial, că apoi el s-a arătat mai întâi Mariei din Magdala. Şi „după aceea, s-a arătat în alt chip, la doi dintre ei, care mergeau la o ţarină” (16, 12). Fizicul nu s-ar fi putut arăta sub alt chip.

Totul se încheie apoi rapid, făcându-se trimitere la viitor pentru înţelegerea a ceea ce nu putea fi înţeles în acel moment, căci atunci omenirea ajunsese în punctul cel mai de jos al coborârii sale. Această trimitere la viitor este astfel pregătită, încât şi aici putem admira fără rezerve elementul compoziţional-artistic. Ce ne-am putea reprezenta ca fiind o adresare spre viitor din partea Celui care a privit această triplă lipsă de înţelegere atunci când avea de săvârşit Misteriul de pe Golgota? Această adresare

ne-o putem imagina a fi cerinţa ca omenirea, cu cât se îndreaptă mai mult spre viitor, să înţeleagă din ce în ce mai bine ceea ce s-a întâmplat atunci.

Putem veni cu o înţelegere justă doar dacă avem în vedere ceea ce putem afla prin Evanghelia după Marcu, care ne spune foarte pregnant: Fiecare epocă trebuie să aducă o înţelegere din ce în ce mai mare a ceea ce s-a întâmplat atunci, a ceea ce a fost Misteriul de pe Golgota. – Tocmai de aceea noi credem că, prin ceea numim aici mişcarea noastră antroposofică, împlinim în fapt ceea ce se cere iniţial în Evanghelie: să venim cu o nouă înţelegere pentru ceea ce a vrut să aducă Christos în lume. Că acest lucru este dificil, că întotdeaua există posibilitatea de a înţelege greşit fiinţa lui Christos o indică chiar El însuşi.

> *„Şi atunci dacă vă va zice cineva: Iată, aici este Christos, sau iată acolo, să nu credeţi.*
> *Se vor scula christoşi mincinoşi şi profeţi mincinoşi şi vor face semne şi minuni, ca să ducă în rătăcire, de se poate, pe cei aleşi.*
> *Dar voi luaţi seama. Iată dinainte v-am spus vouă toate.*" (13, 21–23)

Întotdeauna, în secolele ce au urmat Evenimentului de pe Golgota au existat suficiente ocazii pentru a fi adresate aceste cuvinte de avertizare. Cine are urechi de auzit poate auzi şi astăzi răsunând dinspre Golgota cuvintele: „Dacă atunci cineva vă va spune: Iată, aici este Christos, sau iată acolo, să nu credeţi. Căci se vor scula christoşi mincinoşi şi profeţi mincinoşi şi vor face semne şi minuni, ca să ducă în rătăcire, de se poate, pe cei aleşi."

Cum trebuie să ne situăm faţă de Misteriul de pe Golgota? Printre cele câteva fraze marcante pe care

Evanghelia după Marcu le mai conţine după ce ne-a vorbit în mod atât de cutremurător, se află şi ultima, în care se relatează despre apostoli, care au primit un nou impuls prin intemediul tânărului, Christosul cosmic, după ce mai înainte manifestaseră atât de puţină înţelegere.

> „*Iar ei, plecând, au propovăduit pretutindeni şi Domnul lucra cu ei şi întărea cuvântul, prin semnele care urmau.*" (16, 20)

Domnul lucra cu ei! Aşa se mărturiseşe în sensul Misteriului de pe Golgota. Nu că Domnul ar putea fi într-un loc sau altul în corp fizic, ci că ori de câte ori cineva îl înţelege cu adevărat şi acţionează în numele Lui – nu cu vanitate, demonstrându-l fizic – acolo acţionează şi El din lumile suprasensibile, acolo alături se află şi El, spiritual. Înţeleasă în mod corect, Evanghelia după Marcu vorbeşte despre însuşi Misteriul de pe Golgota, astfel că prin înţelegerea lui corectă aflăm şi posibilitatea împlinirii lui juste. Modul în care trebuie înţeleasă Evanghelia ne este sugerat chiar în această relatare curioasă, ce se găseşte doar în Evanghelia după Marcu, despre tânărul care parcă se desprinde de Christos Iisus în momentul decisiv. Întrucât cei aleşi au fugit, ei nu au luat parte la tot ceea ce s-a întâmplat ulterior şi care este, de asemenea, povestit în Evanghelia după Marcu. În mijlocul întregii compoziţii se mai inserează cu mare artă un lucru; este vorba de ceva la care ucenicii nu au participat, la care nu a existat niciun martor ocular, dar care este prezentat cu o claritate fără egal. Ne-a mai rămas această întrebare, şi prin răspunsul la ea vom încerca să mergem mai departe, aruncând totodată o lumină asupra altui aspect: De unde provine tot ceea ce se spune că a urmat şi la care apostolii nu au participat?

Tradiţiile evreieşti relatează acest lucru în cu totul alt mod decât în Evanghelii. De unde provine vestea referitoare la acel lucru pe care nimeni nu pare să-l fi văzut şi care a stat la originea propagării creştinismului – căci în ce priveşte Evenimentul Misteriului de pe Golgota cei care relatează despre acest adevăr nu au fost prezenţi?

Această întrebare ne va introduce şi mai profund în problemă.

CONFERINŢA a X-a

Basel, 24 septembrie 1912

Ieri am văzut că în Evanghelia după Marcu o anumită parte din convieţuirea ucenicilor cei mai aleşi ai lui Christos Iisus cu Acesta este omisă. În mod corespunzător, acest lucru este indicat clar şi în celelalte Evanghelii. Toate evenimentele care au urmat prinderii lui Christos Iisus, deci judecarea, condamnarea şi cruficicarea, s-au întâmplat în absenţa tocmai a apropiaţilor Lui. Aceasta este, de asemenea, o trăsătură a Evangheliei, ce este subliniată cu vădită intenţie. Se vrea într-un fel să se exprime drumul pe care îl urmează oamenii pentru înţelegerea Misteriului de pe Golgota şi modul în care ei pot ajunge la înţelegerea acestui Misteriu în perioada imediat următoare, adică după ce Evenimentul a avut loc. La această înţelegere urmează să se ajungă într-un cu totul alt mod decât atunci când este vorba de un eveniment istoric obişnuit al evoluţiei omenirii. Cum se întâmplă aceasta se poate observa cel mai bine din cele ce s-au petrecut chiar în epoca noastră.

Din secolul al XVIII-lea încoace pentru conştienţa modernă se caută, din cele mai diverse puncte de vedere am putea spune, un fel de suport al credinţei în Misteriul

de pe Golgota. Această căutare a cunoscut o mulţime de faze. Până în secolul al XVIII-lea au existat puţine întrebări referitoare la documentele istorice – documente în sensul în care se vorbeşte astăzi de aşa ceva – care pot confirma existenţa lui Christos Iisus. Mult mai importantă pentru sufletele omeneşti era întrebarea referitoare la efectul Misteriului de pe Golgota. Acţiunea de-a lungul secolelor legată de numele lui Christos Iisus era mult prea vie şi se observa mult prea clar pentru ca să mai trebuiască să pui întrebarea: Există vreun document care să ateste că Christos Iisus a existat? Pentru cei ce se recunoşteau adepţii lui Christos Iisus existenţa Lui era de la sine înţeleasă, cum la fel de la sine înţeleasă – mult mai mult decât se crede astăzi – era constatarea referitoare la existenţa simultană a fiinţei omeneşti şi a celor supraomeneşti, spiritual-divine a lui Christos Iisus.

Vremurile materialiste se apropiau din ce în ce mai mult şi prin aceasta în evoluţia omenirii şi-a făcut intrarea ceea ce este legat în mod necesar de concepţia materialistă. Această concepţie nu suportă ideea că în om trăieşte ceva dintr-o individualitate superioară, nu suportă chiar deloc perspectiva că în spatele personalităţii exterioare se află spiritualul din om. Dacă privim oamenii în mod pur material – acest lucru se întâmplă cel mai radical în epoca noastră –, ei pot fi consideraţi ca fiind asemănători. Toţi merg pe două picioare, toţi au un cap şi un nas situat într-o anumită poziţie a feţei, toţi au doi ochi, o porţiune a capului acoperită cu păr, şi aşa mai departe. Şi materialismul vede astfel cum toţi oamenii arată la fel. De ce s-ar mai interesa ea de ceva ce s-ar afla îndărătul omului exterior? Acest lucru îl jigneşte chiar şi pe cel care nu-şi poate spune că îndărătul lui, în încarnarea respectivă, se află ceva la fel de însemnat ca şi în ceilalţi oameni. Materialismul nu îngăduie

aşa ceva. În felul acesta a dispărut posibilitatea de a înţelege că în omul Iisus din Nazaret ar putea fi Christos. Şi cu cât se apropia secolul al XIX-lea ideea despre Christos s-a pierdut aproape definitiv. Oamenii şi-au îndreptat tot mai mult privirea doar spre Iisus din Nazaret, care trebuie să se fi născut în Nazaret, sau cine ştie în ce altă parte, care a trăit ca un om, a propovăduit doar principii frumoase şi apoi se pare că ar fi cunoscut o moarte de martir. Ornul Iisus a luat din ce în ce mai mult locul lui Christos Iisus din secolele anterioare. Un lucru de la sine înţeles pentru concepţia materialistă.

La fel de la sine înţeleasă a fost inaugurarea în secolul al XIX-lea a ceea ce se cheamă „cercetarea vieţii lui Iisus". Nici măcar teologia iluminată nu urmăreşte altceva decât această cercetare a vieţii lui Iisus; cu alte cuvinte, ea caută să stabilească date despre viaţa lui Iisus din Nazaret, aşa cum se stabilesc ele în legătură cu viaţa lui Carol cel Mare, Otto cel Mare sau mai ştiu eu cui. Numai că este foarte dificil să stabileşti nişte date despre Iisus din Nazaret. Căci ceea ce există în principal ca documente sunt Evangheliile şi Scrisorile lui Pavel. Dar Evangheliile ca atare, bineînţeles, nu pot fi considerate documente istorice. Acestea sunt în număr de patru şi, pentru un mod de tratare materialist exterior, toate se contrazic între ele. S-au căutat, desigur, în cursul cercetării vieţii lui Iisus tot felul de soluţii. Pentru început putem face abstracţie de o anumită fază a cercetării vieţii lui Iisus, care, pentru că s-a nimerit să cadă în epoca materialistă, nu mai voia să creadă în „minuni" şi interpreta minunile descrise în Evanghelii în modul cel mai curios posibil. Aceste interpretări sunt de tipul celor care vor să explice apariţia lui Christos Iisus pe mare prin aceea că El n-ar fi mers fizic pe mare, cu picioarele – noi am văzut cum stau lucrurile în această privinţă –, ci că ucenicii pur şi

simplu nu şi-au dat seama de ordinea fizică a lucrurilor; astfel, într-o prezentare aberantă a vieţii lui Iisus se spune că apostolii erau cu corabia pe mare şi dincolo, pe mal, mergea Christos Iisus, iar oamenii care se aflau pe malul celălalt se puteau uşor înşela şi crede că Christos Iisus mergea pe ape. Să nu mai pomenim de alte născociri raţionaliste şi mai exagerate, cum că transformarea apei în vin s-a produs prin introducerea în apă, fără să se observe, a unei esenţe de vin! Cineva a încercat chiar să explice botezul în Iordan al lui Iisus prin simplul fapt că în acel moment tocmai a trecut pe acolo un porumbel. Există o mulţime de asemenea aberaţii. Dar ce nu există pe tărâmul pe care îl numim solul ştiinţei riguroase, obiective! De aceste aberaţii putem face însă cu totul abstracţie.

Putem observa acel gen de cercetare care, fiindcă nu opera cu un suprasensibil, încerca să interpreteze acest suprasensibil în mod materialist, ca un ingredient, spunându-şi: Dacă în Christos Iisus nu putem crede, dacă nu putem crede că în Nazaret s-a născut cineva ca fiu al unui tâmplar, că la doisprezece ani a fost în Templu şi aşa mai departe, dăm la o parte tot ce este suprasensibil, combinăm tot ce se potriveşte sau nu se potriveşte în diferitele Evanghelii şi scoatem de aici un fel de biografie a lui Iisus din Nazaret. S-a încercat acest lucru în cele mai variate forme. Cum foarte mulţi au încercat să scrie o astfel de biografie, nu a putut scăpa desigur neobservat faptul că fiecare biografie arăta altfel. Dar aici nu putem intra în detalii. A existat în cercetarea vieţii lui Iisus şi o perioadă în care Iisus din Nazaret era reprezentat ca un om superior, un fel de Socrate pe un plan mai înalt, care şi el la rândul lui era reprezentat conform unei concepţii materialiste.

Aceasta este cercetarea vieţii lui Iisus, care înainte de orice a trecut la alcătuirea unei biografii lui Iisus din

Nazaret, dar care nu a făcut decât să provoace nemulţumire. Două lucruri mai exact trezesc obiecţii: în primul rând documentele înseşi. Căci Evangheliile nu sunt nişte documente în sensul în care se vorbeşte astăzi de documente istorice şi pe care îl dau istoricii documentelor. Aceasta s-a aflat la baza multor contradicţii şi al întregului mod în care ele s-au păstrat. În al doilea rând, în ultimii ani a mai intervenit ceva în această cercetare a vieţii lui Iisus, un lucru pe care oamenii l-au aflat când s-au aplecat mai mult asupra unor pasaje din Evanghelii, asupra unor observaţii care se tot repetă, despre care noi ştim că sunt în legătură cu fapte suprasensibile. Aceşti oameni, care sunt dominaţi de credinţa materialistă, au găsit aceste lucruri şi nu le-au putut escamota sau elimina din cercetarea lor, aşa cum a făcut-o cercetarea vieţii lui Iisus. S-a ajuns atunci la celălalt aspect, la cercetarea lui Christos, care s-a făcut remarcată în ultimii ani, după ce cercetarea vieţii lui Iisus a pedalat mult timp, vorba unui profesor din ziua de azi, pe „omul simplu din Nazaret"; căci aceasta era foarte pe gustul oamenilor. Îi măgulea faptul că nu mai au nevoie să recunoască în Evanghelii ceva superior. Le cădea mai bine să vorbească de „omul simplu din Nazaret", decât să încerce să se ridice la înălţimea Omului-Dumnezeu.

S-a găsit însă după aceea Omul-Dumnezeu. S-a trecut atunci la cercetarea lui Christos. Aceasta este însă extrem de bizară. Ea apare într-o formă cât se poate de grotescă în lucrarea *Ecce Deus* de Benjamin Smith [**40**] şi în alte scrieri ale lui. Ea iese în evidenţă prin faptul că susţine că în realitate nici nu ar fi existat un Iisus din Nazaret; acesta este doar o legendă. Însă Evangheliile relatează de Christos Iisus. Ce este acest Christos Iisus? Ei bine, El este un Dumnezeu imaginat, o imagine ideală. Şi oamenii au deja motivele lor bine întemeiate de a respinge din acest punct

de vedere pe realul Iisus din Nazaret; căci Evangheliile povestesc despre Christos, îi atribuie calităţi care conform concepţiei materialiste nici nu există. De aici rezultă cu claritate că nu este posibil ca El să fi existat în mod istoric, ci că a fost născocit. El este aşadar rezultatul imaginaţiei poetice a epocii în care a fost plasat Misteriul de pe Golgota. Astfel, în ultimii ani s-a încercat într-un fel o reîntoarcere de la Iisus la Christos; Christos însă nu este nicidecum ceva real, ci trăieşte doar în imaginaţia oamenilor. Totul este astăzi fără niciun suport, să zicem aşa, în acest domeniu.

Publicul larg, desigur, nu ştie nimic încă de lucrurile ce intervin aici. În fond, tărâmul ştiinţific care se referă la Misteriul de pe Golgota este minat. Nu mai există nicăieri un teren ferm. Cercetarea vieţii lui lui Iisus a dat faliment, deoarece nu poate dovedi nimic, iar cercetarea lui Christos nu este luată serios în discuţie. Căci aici se pune problema de a recunoaşte efectul colosal care a pornit de la acea entitate de care se leagă Misteriul de pe Golgota. Dacă totul nu este decât o ficţiune, atunci o cercetare materialistă trebuie în cel mai scurt timp posibil să renunţe să o mai ia în serios; căci o epocă materialistă nu poate crede într-o ficţiune care, iată, în timp, avea să îndeplinească cea mai importantă misiune. Da, epoca noastră „luminată" a mers foarte departe cu acumularea de tot felul de contradicţii şi nici măcar nu are habar în ce măsură are nevoie să ia în considerare chiar pe tărâmul ştiinţific afirmaţia: „Iartă-i Doamne, că nu ştiu ce fac". Aceasta este propriu-zis valabilă în tot ceea ce priveşte cercetarea lui Iisus şi a lui Christos din prezent, care nu vrea să se situeze serios şi demn pe solul spiritului.

Evanghelia arată ea însăşi clar cele ce au rezultat, după cum am descris, în epoca noastră. Oamenii care vor

să fie materialişti, care nu vor să creadă decât în cele ce scoate la iveală conştienţa materialistă în cadrul existenţei senzoriale, nu pot găsi drumul spre Christos Iisus. Acest drum a fost tăiat, prin faptul că oamenii cei mai apropiaţi de Christos L-au părăsit chiar în timp ce se împlinea Misteriul de pe Golgota, deci nu luaseră parte la cele ce s-au întâmplat în acel moment pe plan fizic în Palestina şi abia mai târziu a fost reînnodat. Faptul că nici din direcţia cealaltă n-au rezultat nişte documente cât de cât credibile, o ştim cu toţii. Cu toate acestea în Evanghelia după Marcu şi în celelalte Evanghelii avem descrieri chiar ale acestui Misteriul de pe Golgota.

Cum au apărut aceste descrieri? Este extraordinar de important să ştim acest lucru. Să privim acest lucru într-un singur caz, cel al Evangheliei după Marcu. Şi în Evanghelia după Marcu se arată suficient de clar, chiar dacă pe scurt, în scena de după înviere, că tânărul în pânzătură albă, respectiv Christos cosmic, s-a arătat din nou ucenicilor după ce Misteriul se săvârşise şi le-a transmis acestora anumite impulsuri. În acest fel ucenicii, apostolii, cum a fost cazul cu Petru, prin faptul că au fost pătrunşi de impulsul exercitat asupra lor, au fost cuprinşi de flacăra privirii clarvăzătoare, astfel încât au putut să perceapă prin clarvedere lucruri la care nu asistaseră fizic, pentru că au fugit. Lui Petru, dar şi celorlalţi cărora li s-a îngăduit să devină ucenici după învierea lui Christos Iisus, li s-au deschis ochii clarvederii, astfel încât au putut contempla clarvăzător Misteriul de pe Golgota.

Pentru aflarea Misteriului de pe Golgota nu există decât o cale, calea clarvederii, cu toate că el s-a petrecut efectiv pe plan fizic. Iată ce trebuie să reţinem. Evanghelia ne-o indică foarte clar atunci când se arată că înşişi oamenii cu cea mai mare chemare L-au părăsit în chiar

momentul hotărâtor; astfel, după primirea impulsului celui înviat, în sufletele celor precum Petru s-a aprins amintirea celor ce s-au întâmplat după fuga lor. În mod obişnuit omul îşi aminteşte doar lucrurile din existenţa senzorială la care a fost de faţă. În acea clarvedere care s-a arătat apostolilor se întâmplă ceva diferit de amintirea obişnuită; este ca şi cum ai avea în memorie amintirea unor evenimente fizic-sensibile, evenimente la care însă nu ai participat. În ce priveşte trezirea amintirii într-un suflet precum cel al lui Petru, trebuie să vă imaginaţi nişte evenimente la care respectivul suflet nu a participat efectiv. Aşa se face că Petru, de exemplu, le vorbea celor care voiau să-l asculte, din memorie, despre Misteriul de pe Golgota; îi învăţa ceva ce el îşi amintea, deşi nu fusese de faţă.

Aşa s-a ajuns la învăţătura, la revelaţia Misteriului de pe Golgota. Dar impulsul pornit de la Christos şi transmis unor ucenici precum Petru a putut fi împărtăşit la rândul lui şi ucenicilor acestor apostoli. Un astfel de ucenic al lui Petru a fost cel care a elaborat iniţial – doar oral, desigur – aşa-numita Evanghelie după Marcu. Astfel, impulsul care s-a facut simţit în însuşi sufletul lui Petru s-a transmis şi asupra lui Marcu, acesta văzând strălucinând în propriul lui suflet cele ce s-au săvârşit în Ierusalim ca Misteriu de pe Golgota. Acel Marcu a fost mai mult timp ucenic al lui Petru. După aceea el, Marcu, a venit într-un loc unde a avut într-adevăr mediul, atmosfera exterioară din sânul căreia a putut extrage pentru Evanghelia sa tocmai acea coloratură specifică de care aceasta avea nevoie.

În toate expunerile noastre am văzut – probabil că în continuare se vor putea spune şi lucruri noi – că Evanghelia după Marcu ne face să simţim cel mai clar întreaga măreţie cosmică şi importanţă a lui Christos. Autorul iniţial al Evangheliei după Marcu a putut să fie

impulsionat în zugrăvirea acestei măreţii cosmice a lui Christos chiar de locul unde s-a strămutat după ce fusese ucenicul lui Petru. El s-a deplasat în Alexandria, în Egipt, şi a trăit acolo într-o epocă în care, într-un fel, erudiţia teosofico-filosofică evreiască ajunsese la o anumită elevaţie. El a putut recepta laturile cele mai bune ale gnosei păgâne de atunci. Acolo el a putut să asimileze şi să preia nişte concepţii, care existau chiar şi la acea vreme, despre desprinderea entităţii omeneşti de lumea spirituală, despre venirea în contact a acestei entităţi omeneşti cu Lucifer, cu Ahriman, intrarea forţelor luciferice şi ahrimanice în sufletul omenesc. Toate acestea el le-a putut prelua din gnosa păgână, lucru care permitea o înţelegere a originii cosmice a omului, odată cu crearea planetei noastre. Marcu a putut însă să vadă chiar într-un loc aflat în interiorul Egiptului contrastul enorm între ceea ce fusese predestinat pentru om şi ceea ce a devenit el după aceea.

Aceasta se observă cel mai bine în civilizaţia egipteană, în acea civilizaţie egipteană ce pornise de la revelaţiile cele mai înalte, revelaţii care s-au concretizat apoi în arhitectura egipteană, în special în piramide şi palate, în cultura Sfinxului, care a intrat însă din ce în ce mai mult într-un proces de decadenţă, de corupere; astfel, încă din perioada civilizaţiei a treia, chiar şi operele cele mai măreţe ale culturii egiptene au căzut din ce în ce mai mult pradă expresiilor celor mai rele de magie neagră, aberaţiilor celor mai abjecte ale coruperii spiritualului. Sub un anumit raport, dacă aveai ochii spirituali pentru aceasta mai puteai contempla, în cele ce încă se practicau în Egipt, taine profunde, pentru că ele proveneau de la înţelepciunea originară pură a lui Hermes; însă un suflet care putea să privească lucrurile în profunzime trebuia să fie cu atât mai departe de toată acea corupţie ce exista

acolo. Încă de pe vremea lui Moise corupţia ajunsese destul de departe şi el a trebuit să extragă din civilizaţia egipteană ceea ce era bun – dar care cu greu mai putea fi văzut de un suflet aşa de pur cum era cel al lui Moise – pentru ca prin intermediul sufletului lui să ajungă la posteritate. – Corupţia, în sens spiritual, a avansat după aceea în continuare.

În faţa sufletului lui Marcu trăia foarte viu modul în care omenirea a ajuns să decadă, să se împotmolească cu totul în materialism, în special în ceea ce priveşte felul de a privi lucrurile şi lumea. Într-o cu totul altă formă, dar oarecum asemănător, Marcu a putut să vieţuiască chiar acel lucru pe care omul îl poate vieţui din nou în ziua de azi; desigur este vorba de omul care are o predispoziţie şi o structură afectivă pentru aşa ceva. Propriu-zis noi vieţuim astăzi o recrudescenţă a civilizaţiei egiptene. Am evidenţiat de multe ori cât de curios se înlănţuie faptele în cursul evoluţiei omenirii şi am spus că din cele şapte perioade succesive de civilizaţie din cadrul unui interval mai mare de timp a patra perioadă de civilizaţie, în speţă civilizaţia elenă în care s-a petrecut Misteriul de pe Golgota, este de sine stătătoare, nu se aseamănă cu nimic. Cea de a treia epocă de civilizaţie, respectiv civilizaţia egipteano-caldeeană, revine în civilizaţia actuală în ştiinţa din ziua de azi, însă într-un mod nespiritual. În cultura noastră materialistă, în înseşi fenomenele culturale exterioare există un fel de deşteptare a perioadei a treia de civilizaţie în civilizaţia a cincea. În mod asemănător, epoca a doua va reapărea sub un anumit raport în cea de a şasea şi prima în cea de a şaptea. Aşa se cuprind, aşa se îmbrăţişează în timp aceste intervale. Acest lucru l-am evidenţiat adesea. Astăzi vieţuim ceea ce a putut să vieţuiască atunci în modul cel mai intens un spirit precum Marcu.

Dacă ne îndreptăm atenţia asupra civilizaţiei – lumii exterioare nu trebuie să i-o prezinţi astfel, căci ea nu o poate suporta –, şi dacă facem abstracţie de fenomenele cele mai radicale de corupţie, putem spune: totul este mecanizat; şi în realitate astăzi, în civilizaţia noastră materialistă, nu este venerat de fapt decât mecanismul, chiar dacă oamenii nu numesc asta rugăciune sau evlavie. Dar aşa cum odinioară forţele sufleteşti erau îndreptate spre entităţile spirituale, astăzi ele sunt orientate înspre maşini, înspre mecanisme. Astăzi întreaga atenţie este consacrată acestor lucruri, aşa cum odinioară ea era dedicată, realmente o putem spune, zeilor. Aşa stau lucrurile în special în ceea ce priveşte ştiinţa, această ştiinţă care, pe de altă parte, nici nu bănuieşte ce puţin are de-a face cu logica reală.

Privit dintr-un punct de vedere superior, astăzi există, desigur, o strădanie serioasă, profundă şi un dor profund. Într-o conferinţă ţinută în Munchen s-a vorbit [**41**] despre dorul, despre aspiraţia timpului nostru, despre felul cum s-a conturat acest dor în diferite suflete. Acest dor nu există însă în ştiinţa „oficială" propriu-zisă, ci, se poate spune, aici domneşte o anumită satisfacţie, o satisfacţie însă faţă de ceva curios: faţă de neadevăr şi nelogic. Această ştiinţă nu este în stare nici măcar să recunoască cât de adânc este împotmolită în contrarul oricărei logici. Toate acestea se simt, toate acestea se vieţuiesc şi este absolut normal ca faţă de un pol în evoluţia omenirii să trebuiască să se aprindă celălalt pol. Tocmai această insuficienţă a ştiinţei exterioare, această latură de neadevăr şi lipsă de logică a ştiinţei exterioare, această înfoiere în pene şi lipsă de habar în legătură cu ceea ce se întâmplă cu ştiinţa exterioară va produce, şi trebuie să

producă treptat în epoca noastră, o sete după spiritual a sufletelor omeneşti.

Situaţia de acum, în care oamenii, afundaţi adânc în nenatural şi nelogic, iau în râs o ştiinţă a spiritului, o batjocoresc sau o resping ca pe un pericol, va mai continua probabil mult timp. Dar prin forţa interioară a lucrurilor celălalt pol se va aprinde complet de la sine. Totul ar putea merge şi mai repede decât merge acum, dacă cei care înţeleg ceva din asta nu ar cădea în boala compromisurilor şi ar vedea clar. Căci zi de zi noi trăim acelaşi lucru: când un erudit vine şi spune ceva despre care un altul crede că este „cu totul antroposofic" se face imediat mult caz pe chestia asta. Iar dacă altul mai şi predică de la o catedră ceva ce un altul crede că este „cu totul antroposofic" se face şi mai mult caz. Nu are importanţă că se fac asemenea compromisuri, important este ca noi să ne situăm foarte clar şi cu adevărat în viaţa spirituală şi să lăsăm ca aceasta să acţioneze cu impulsurile ei asupra noastră. Cu cât ne este mai clar că este nevoie să fie aprins focul vieţii spirituale şi cu cât ne convingem mai mult că sub nicio formă nu putem admite să scoatem din gândirea materialistă a epocii noastre altceva decât ceea ce are cap şi coadă, este cu atât mai bine. Aceasta este altceva decât să arăţi că ştiinţa cu adevărat avansată este în armonie cu cercetarea spirituală. Aceasta se poate arăta, şi se poate arăta cu adevărat la fiecare pas.

Căci această ştiinţă aproape la fiecare pagină din operele ei de specialitate comite câte o boroboaţă de logică, de genul celei asupra căreia unul din prietenii noştri atrăgea cu umor atenţia în mai multe rânduri referindu-se la profesorul Schlaucherl, care în „*Fliegenden Blättern*" voia să demonstreze cum reuşeşte broasca să audă. Profesorul Schlaucherl pune o broască pe masă şi apoi loveşte cu un

băţ în tabla mesei. Broasca ţopăie; deci a auzit. După aceasta el îi smulge picioarele şi loveşte din nou în tabla mesei. Broasca nu mai ţopăie acum. Deci este clar că broasca a auzit cu picioarele, deoarece atunci când avea picioare şi se lovea tabla mesei cu ceva ea ţopăia, însă după aceea nu s-a mai întâmplat aceasta. – Savanţii realizează şi ei tot felul de experimente cu broasca; deducţiile logice pe care ei le fac şi extrapolările la alte domenii sunt însă în conformitate cu acest exemplu. Acesta este cazul cu atât de lăudata cercetare pe creier. Aici se atrage atenţia asupra următorului lucru: dacă există o parte sau alta de creier putem avea, de exemplu, o memorie a cuvintelor sau putem nutri cutare sau cutare gânduri; dacă nu mai avem o anumită parte nu mai putem avea gândurile respective sau se pierde memoria cuvintelor – exact ca în exemplul cu broasca care aude cu picioarele. Nu există nicio logică in aceste lucruri. Explicaţia că omul poate gândi dacă are o parte a creierului şi nu poate gândi dacă nu are acea parte a creierului nu are mai mult tâlc decât aceea în care se spunea că broasca nu aude dacă i se smulg picioarele. Este absolut acelaşi lucru, numai că oamenii nu observă că întreaga deducţie nu se bazează decât pe erori de judecată. La fel s-ar putea descoperi eroare peste eroare în tot ceea ce se crede astăzi a fi rezultat ştiinţific cert. Însă cu cât se fac mai multe greşeli, cu atât devenim mai mândri de ştiinţă şi se înjură mai mult ştiinţa spiritului.

Acest lucru va produce cea mai nobilă reacţie, dorul după ştiinţa spiritului. Ea nu este decât o reacţie specifică timpului nostru a unui suflet precum cel al lui Marcu, căruia i s-a arătat chiar în timpul în care a trăit cât de jos a coborât omenirea faţă de înălţimea spirituală de odinioară, ea ajungând pur şi simplu să atârne în funia materialului. Prin aceasta el a putut ajunge la înţelegerea profundă a

faptului că cel mai mare impuls trăieşte într-o lume suprasensibilă; şi aceasta a susţinut atunci şi învăţătorul său. Ceea ce i-a dat Petru nu este ceva ce ar fi putut veni pe baza unei trăiri senzoriale a Misteriului de pe Golgota, ca şi când cineva ar fi putut vedea cu ochii cele ce s-au petrecut în Ierusalim, ci ceva ce a putut fi cercetat ulterior în mod clarvăzător. Aşa au luat naştere toate informaţiile pe care le avem despre Christos Iisus şi despre Misteriul de pe Golgota.

Misteriul de pe Golgota este un eveniment ce s-a petrecut pe planul fizic, dar care nu a putut fi contemplat decât ulterior, prin clarvedere. Vă rog să reţineţi acest lucru foarte bine: Misteriul de pe Golgota este un eveniment fizic-sensibil, a cărui înţelegere trebuie căutată însă pe căi suprafizice, pe căi suprasenzoriale; un eveniment ce trebuie căutat chiar în pofida documentelor care au rămas. Cine nu înţelege acest lucru poate polemiza în legătură cu valoarea pe care o are o Evanghelie sau alta. Pentru cine cunoaşte însă starea de fapt, toate aceste întrebări nu există. El ştie că noi trebuie să pătrundem prin intermediul informaţiilor lacunare rămase moştenire, care în Evanghelii sunt prezente din belşug, la înţelegerea a ceea ce cercetarea clarvăzătoare ne poate arăta încă şi azi. Şi dacă cercetăm adevărul celor ce s-au petrecut, dacă reconstituim cele întâmplate pe baza Cronicii Akasha vedem cum trebuie să privim Evangheliile şi cum trebuie să citim anumite pasaje, cum să citim ceea ce s-a pus în faţa omenirii ca pildă a adevăratei demnităţi a omului, a adevăratei lui esenţe, într-un moment când ea coborâse cel mai jos faţă de înălţimea pe care o avusese odinioară.

Puterile divin-spirituale i-au dat omului imaginea sa exterioară, forma sa exterioară. Ceea ce s-a acomodat, ceea ce s-a încuibat în această formă exterioară începând de la

vechea Lemurie încoace s-a aflat întotdeauna sub influenţa forţelor luciferice şi, mai târziu, în etapa ulterioară a evoluţiei, şi sub influenţa forţelor ahrimanice. Sub aceste influenţe s-au format ulterior cele ce oamenii numesc ştiinţă, cunoaştere, inteligenţă. Nu este nimic extraordinar ca la un moment dat să fi fost pusă în faţa omenirii chiar imaginea adevărată, suprasenzorială a fiinţei omului şi ca oamenii să nu o fi recunoscut, să fi avut cel mai puţin ştiinţă de ceea ce devenise omul. Ştiinţa, cunoaşterea omului s-a împotmolit din ce în ce mai mult în existenţa senzorială. Cu timpul, cunoaşterea omului a putut să acceadă din ce în ce mai puţin la fiinţa omenească adevărată.

Iată despre ce este vorba şi de ce trebuie să ţinem seama atunei când ne îndreptăm încă o dată atenţia spre Fiul omului care a fost părăsit, spre făptura omului care stă în faţa noastră în momentul în care, conform Evangheliei după Marcu, Christosul cosmic nu se mai află decât într-o foarte slabă legătură cu Fiul omului. Acolo, în faţa omenirii căreia i-au fost prezentate toate aceste lucruri, s-a aflat omul, omul în alcătuirea pe care i-au dat-o puterile divin-spirituale. El se afla acolo sub această înfăţişare, însă înnobilat, spiritualizat cu totul datorită şederii lui Christos timp de trei ani în Iisus din Nazaret. Aşa stătea el acolo înaintea semenilor. În ce priveşte inteligenţa, oamenii şi-au însuşit doar ceea ce a rezultat ca înţelegere şi cunoaştere de-a lungul a mii de ani de influenţă a lui Lucifer şi Ahriman. Acolo însă se afla omul, care în timpul celor trei ani eliminase din sine influenţele luciferice şi ahrimanice. Acolo, în faţa celorlalţi oameni, sta refăcut omul aşa cum era el înainte să fi venit Lucifer şi Ahriman. Omul a ajuns din nou în starea de dinainte de a fi fost strămutat din lumea spirituală în cea fizică doar datorită impulsului lui

Christos cosmic. În faţa celor care erau atunci judecători, călăi în Ierusalim sta spiritul omenirii, Fiul omului; El sta însă acolo aşa cum a devenit după ce din natura omenească fusese eliminat tot ceea ce o împinsese în jos. Când avea loc Misteriul de pe Golgota, imaginea, prototipul omului sta în faţa semenilor săi, în faţa celor care ar fi trebuit să i se închine şi să-şi spună: Acolo sunt eu însumi în entitatea mea adevărată, în idealul meu suprem; acolo sunt eu, în făptura la care trebuie să ajung prin strădania cea mai fierbinte, care nu se poate realiza decât venind dinăuntrul sufletului meu. Aici eu stau în faţa singurului lucru demn de a fi venerat şi adorat chiar în mine însumi, eu stau în faţa divinului din mine, despre care apostolii, dacă ar fi putut să exerseze cunoaşterea de sine, ar fi trebuit să-şi spună: În tot Universul, cât este el de larg, nimic nu se poate compara ca stare şi măreţie cu ceea ce se află aici în Fiul omului.

Omenirea ar fi trebuit să aibă în acel moment istoric această cunoaştere de sine. Şi ce a făcut ea? Ea l-a scuipat pe Fiul omului, L-a biciuit, L-a dus în afara cetăţii la locul de crucificare. Acesta este un moment de cumpănă dramatic între ceea ce ar fi trebuit să fie, între recunoaşterea faptului că acolo se afla ceva ce nu se lasă comparat cu nimic din lumea asta şi ceea ce ne este prezentat în realitate. Ne este prezentat omul, care în loc să se recunoască se afundă pe sine în noroi, care se ucide pe sine pentru că nu se recunoaşte şi care doar prin această lecţie, prin această lecţie cosmică poate primi impulsul de a-şi cuceri treptat, într-o perspectivă mai îndepărtată a evoluţiei pământeşti, entitatea sa.

Acesta a fost momentul istoric şi aşa trebuie să-l caracterizăm dacă vrem să-l apreciem în mod just, aşa cum de altfel ni-l prezintă în fraze remarcabile, puternice,

Evanghelia după Marcu. Căci acest lucru nu se vrea doar înţeles, ci se vrea a fi simţit, trăit. Ceea ce a fost descris drept „fantomă “ în ciclul de conferinţe ***De la Iisus la Christos*** ţinut de mine la Karlsruhe [**42**], a pornit tocmai de la această afundare în noroi a propriei entităţi. Căci datorită faptului că omul şi-a târât propria fiinţă în noroi, ceea ce era chipul exterior al divinităţii s-a transformat în „fantomă”, care se amplifică şi care poate, în cursul evoluţiei viitoare a omenirii, să pătrundă mai intens în suflete, aşa cum s-a arătat în ciclul de conferinţe de la Karlsruhe.

Dacă privim lucrurile în acest fel, atunci iese cu adevărat în relief marea deosebire care există între ceea ce vrea să înfăţişeze propriu-zis Evanghelia după Marcu şi ceea ce se vrea să se facă astăzi din ea. Pentru cine înţelege o Evanghelie, şi în special Evanghelia după Marcu, pentru cine o înţelege în aşa fel încât trăieşte şi simte cele relatate conform construcţiei ei artistice şi conţinutului ei profund, sentimentul trăit devine realitate, devine un fapt interior real, pe care trebuie să-l avem, desigur, dacă vrem să dobândim un raport faţă de Christos Iisus. Sufletul trebuie să se poată dărui puţin modului afectiv şi sentimental de a privi, care se poate caracteriza prin aceea că despre o astfel de scriere cum este Evanghelia după Marcu gândim în felul următor: Cum au căzut semenii mei, cei ce se aflau în jurul Fiului omului, în eroare, când de fapt acolo ei ar fi trebuit să se vadă pe ei înşişi în idealul lor cel mai înalt!

Dacă eşti un adevărat om al timpului nostru materialist, ajungi să scrii sau laşi să-ţi scape din gură o observaţie precum aceea pe care o putem citi sau auzi de nenumărate ori astăzi, în special la superstiţioşii monişti, vreau să spun la iluminaţii monişti: De ce existenţa este aşa cum este? La aceasta n-a putut răspunde încă niciun om.

De ce suferim durere? Buddha, Christos, Socrate, Giordano Bruno nu au putut ridica nici măcar un colţişor al acestui văl. – O auzim repetată în nenumărate variante. Astfel de oameni, care aştern pe hârtie aşa ceva, nu îşi dau seama că se pun mult deasupra unui Buddha, Christos, Socrate şi aşa mai departe, şi că ei înţeleg totul doar în acest sens. Cum să nu fie astfel într-o epocă în care orice docent, orice conferenţiar înţelege mai bine lucrurile care s-au petrecut în istorie şi despre care orice docent îşi scrie cărţile lui, pe care trebuie să le realizeze în mod profesionist?

Ar putea părea că toate acestea au fost spuse dintr-o manie de a critica timpurile noastre. Nu, nu este aşa. Aceste lucruri trebuie să le aducem în faţa sufletului nostru, pentru că doar în acest fel putem dobândi distanţa corectă faţă de nişte lucruri de o asemenea grandoare precum Evangheliile, precum Evanghelia după Marcu, de exemplu. Motivul nu este altul decât acela că oamenii nu reuşesc să se ridice decât foarte încet la o asemenea înălţime, că aceste lucruri sunt mereu şi mereu greşit înţelese şi prezentate în modul cel mai caricatural şi mai schimonosit oamenilor. Evangheliile sunt grandioase până la ultimul detaliu şi; de fapt, fiecare amănunt ne învaţă ceva extraordinar.

Astfel, noi putem învăţa foarte mult şi din ultimul capitol al Evangheliei după Marcu. Sigur că ar trebui să vorbesc încă mult timp dacă ar fi să evidenţiez toate ideile mari ale Evangheliei după Marcu, însă acel amănunt prezentat chiar la începutul capitolului al şaisprezecelea ne arată cât de adânc a pătruns autorul Evangheliei în tainele existenţei. Autorul Evangheliei după Marcu a pătruns profund în tainele existenţei. Aşadar el ştia – cum de altfel s-a şi arătat – că omenirea a căzut de la înălţimea ei spirituală în materialism. El ştia deci cât de redusă era

capacitatea de înţelegere a omului pentru fiinţa omenească, cât de puţin înclinaţi erau oamenii, în vremea Misteriului de pe Golgota, să înţeleagă ceea ce se întâmplase acolo.

Amintiţi-vă acum ceva ce am explicat adesea în legătură cu femininul şi masculinul, şi anume că elementul feminin – nu ca individualitate, nu ca femeie în sine, ci ca „feminin" – nu a coborât chiar complet în planul fizic, în timp ce bărbatul – dar şi de data aceasta nu individualitatea separată, nu fiinţa dintr-o încarnare anume, ci „masculinul" – a depăşit punctul de la care se merge în jos, astfel că în realitate umanitatea adevărată se situează între bărbat şi femeie. Aşa se face că omul ca atare alternează, în diferitele lui încarnări, sexul. Dar acum suntem deja în situaţia în care femeia, ca femeie, prin conformaţia aparte a creierului, prin modalitatea diferită de a-şi utiliza creierul, poate înţelege mai uşor ideile spirituale. În schimb, bărbatul este organizat cu precădere – prin însăşi corporalitatea fizică exterioară – pentru a se adânci mai mult cu gândirea în materialism, deoarece, grosier spus, creierul său este mai dur. Creierul feminin este mai moale, nu este atât de închistat în sine, de îndărătnic, fapt care însă nu spune nimic despre o anumită personalitate. Această personalitate anume nu trebuie considerată a fi mai favorizată sau mai defavorizată de unul dintre aspecte, căci de multe ori întâlnim corpuri feminine pe al căror umeri odihneşte un cap cât se poate de încăpăţânat, ca să nu mai vorbim de contrarul. Dar în general situaţia se prezintă aşa cum am arătat, şi anume creierul feminin este mai uşor de folosit când se pune problema de a înţelege o chestiune mai deosebită, dacă există şi voinţa în acest sens. Acesta este motivul pentru

care, după săvârşirea Misteriului de pe Golgota, autorul Evangheliei face să apară mai întâi femeile.

> *„Şi după ce a trecut ziua sâmbetei, Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov şi Salomeea au cumpărat miresme, ca să vină să-l ungă.*" (16, 1)

Şi tânărul, adică Christosul cosmic, se arată întâi lor; abia apoi adepţilor bărbaţi. Adevăratul ocultism, adevărata ştiinţă a spiritului intră până în aceste detalii, până în detalii de compoziţie şi în conţinutul Evangheliilor, în special Evanghelia plină de sevă a lui Marcu.

Doar dacă simţim în felul acesta ce ne spun Evangheliile şi dacă ne lăsăm impulsionaţi prin ceea ce simţim şi trăim astfel vom găsi calea către Misteriul de pe Golgota. Atunci nu va mai exista întrebarea: Aceste Evanghelii sunt adevărate în sens istoric, sau neadevărate? Ea poate fi lăsată spre cercetare celor ce nu înţeleg nimic din toată problema. Celor care se străduiesc însă prin ştiinţa spiritului să se ridice la înţelegerea şi trăirea Evangheliilor le va deveni treptat clar că acestea nu se vor a fi în primul rând nişte documente istorice, ci nişte mărturii care să se reverse în sufletele noastre. Şi dacă ele îşi revarsă impulsurile în sufletele noastre, sufletele vor fi mişcate profund − fără să fie nevoie de documente − prin ceea ce ele simt şi trăiesc atunci când îşi îndreaptă privirea către Misteriul de pe Golgota, când văd cum înţelegerea omenească, ştiinţa omenească şi cunoaşterea omenească au coborât în raport cu fiinţa omenească, că ele au scuipat, au crucificat această fiinţă, pe care ar fi trebuit s-o venereze ca pe idealul suprem. De la această trăire va porni apoi forţa cea mai înaltă, pentru a ne putea ridica la ceea ce străluceşte şi luminează prin acest ideal al Golgotei către

toţi cei care vor să-l vieţuiască, să-l perceapă. În realitate, oamenii vor înţelege că Pământul este legat de lumile spirituale abia atunci când vor cunoaşte că realitatea spirituală, Christos, a trăit ca entitate cosmică în trupul lui Iisus din Nazaret, când vor şti că toţi conducătorii omenirii care au existat vreodată în lume au fost trimişi întâi de Christos ca premergători ai Lui, ca aceia care trebuiau să-i pregătească Lui calea, pentru a putea să fie înţeles şi recunoscut. Desigur, în momentul în care s-a întâmplat Misteriul de pe Golgota toată această pregătire n-a ajutat prea mult, căci în momentul hotărâtor totul a dat greş. Dar va veni vremea în care oamenii vor înţelege nu numai Misteriul de pe Golgota, ci şi celelalte evenimente care s-au grupat în jurul acestui Misteriu, cu ajutorul cărora el poate fi înţeles din ce în ce mai bine.

Deocamdată popoarele europene ar putea fi privite chiorâş pentru că nu procedează ca multe alte popoare, care recunosc ca religie adevărată doar confesunile lor religioase bazate pe particularităţi de naţie şi rasă, cum se poate vedea atât de pregnant în India, unde nu se impune decât ceva ieşit din sângele propriu. O, dar şi pe tărâm teosofic se vorbeşte de egalitate, de recunoaşterea tuturor religiilor, în timp ce în realitate nu se vrea altceva decât impunerea propriei religii, şi aceasta ca una a înţelepciunii. Europenii nu pot face sub nicio formă aceasta; căci nici măcar un singur popor european nu mai are o zeitate naturală, o zeitate crescută pe pământul şi solul lui propriu, aşa cum au popoarele asiatice. Christos Iisus aparţine Asiei, iar popoarele europene L-au adoptat, au acceptat ca El să acţioneze asupra lor. În acceptarea lui Christos Iisus nu există niciun fel de egoism, iar dacă s-ar încerca să se compare felul în care europenii vorbese despre Christos Iisus cu felul în care vorbesc celelalte

popoare despre zeităţile lor naţionale, de exemplu cum vorbeşte ehinezul despre Confucius al lui, sau cum vorbeşte indianul despre Krishna sau Buddha, ar fi o gravă falsificare.

Despre Christos Iisus se poate vorbi exclusiv din punctul de vedere al istoriei obiective. Această istorie obiectivă, de asemenea, nu are de-a face cu altceva decât cu chemarea imperioasă adresată omului la cunoaşterea de sine, ce a fost atât de fundamental schimonosită în contrarul ei în timpul în care a avut loc Misteriul de pe Golgota. Prin Misteriul de pe Golgota însă omenirii i s-a dat posibilitatea primirii impulsului de a ajunge la ea însăşi, în timp ce la acea vreme ea eşuase cu totul, aşa cum am văzut, în ceea ce priveşte cunoaşterea, cunoaşterea exterioară, a Misteriului de pe Golgota. Şi aşa, cândva, în viitor, toate religiile lumii vor ajunge, dacă se înţeleg în mod just pe ele însele, să conlucreze încet, încet la înţelegerea celor ce sunt ascunse în Misteriul de pe Golgota, pentru a-l face accesibil ca impuls oamenilor.

Dacă vreodată se va înţelege că atunci când se vorbeşte de Christos Iisus nu avem de-a face cu o confesiune religioasă egoistă, ci cu un fapt istoric al evoluţiei omenirii, pe care fiecare confesiune religioasă îl poate mărturisi în acelaşi sens, abia atunci se va ajunge la o comprehensiune a sâmburelui de înţelepciune şi adevăr existent în toate religiile. Iar nivelul de respingere al adevăratei înţelegeri a Misteriului de pe Golgota se măsoară prin gradul în care nu se doreşte încă o ştiinţă a spiritului, în adevăratul sens. Gradul de înţelegere pentru ştiinţa spiritului este dat însă de gradul de înţelegere al omului faţă de Misteriul de pe Golgota. Astfel, creştinul care îşi mărturiseşte adeziunea faţă de ştiinţa spiritului se poate înţelege de fapt cu toţi oamenii din lume. Şi dacă

dintr-un orgoliu nemăsurat – de înţeles însă şi perfect justificat – al unui reprezentant al altor sisteme religioase s-ar spune: Voi creştinii nu aveţi decât o singură încarnare a Dumnezeului, noi însă ne prezentăm cu mai multe, avem deci într-o măsură mai mare ceea ce aveţi voi, creştinul n-ar trebui să răspundă străduindu-se să imite aceasta în legătură cu Christos Iisus, căci atunci el n-ar înţelege Misteriul de pe Golgota. Afirmaţia justă pe care creştinul o poate face pe drept cuvânt – chiar şi celui care poate da la iveală multe încarnări ale fondatorului său religios – este aceasta: Cu siguranţă aşa este, însă toţi cei care au multe încarnări nu au putut săvârşi tocmai Misteriul de pe Golgota. Căutaţi în oricare dintre religii dacă întâlniţi felul în care este el descris în creştinism!

Cu alte ocazii am arătat deja că dacă urmărim viaţa lui Buddha ajungem în punctul pe care la Christos l-am desemnat Schimbarea la faţă, în care Buddha, ajuns la capătul veţii, se dizolvă, aşa cum se spune, în lumină, ceea ce corespunde adevărului ocult. Pentru Christos intervine Transfigurarea [**43**] – scenă pe care dumneavoastră o găsiţi descrisă în ***Creştinismul ca fapt mistic*** – însă El nu realizează această Transfigurare de unul singur, ci poartă acolo pe munte, unde urmează să se desfăşoare evenimentele cosmice, o discuţie cu Ilie şi Moise. Misteriul de pe Golgota survine abia după aceea, după această scenă a Transfigurării. Acest fapt este prezentat atât de sugestiv, atât de plastic chiar în documente, încât tăgăduirea lui, odată recunoscută asemănarea dintre viaţa lui Buddha şi viaţa lui Christos, apare ca fiind imposibilă. În fond, şi ceea ce v-am spus astăzi despre sentimentele ce se înalţă în noi faţă de nerecunoaşterea Fiului omului de către oameni nu este decât o urmare a celor pe care le puteţi găsi în cartea mea ***Creştinismul ca fapt mistic***.

Dintr-un anumit punct de vedere acum, la sfârşitul consideraţiilor referitoare la Evanghelia după Marcu, aş putea spune următoarele: Într-un fel, programul referitor la creştinism, care s-a conturat la începutul mişcării noastre antroposofice din Europa Centrală, este a procesului care a dus la detalii. Când noi am început s-a stabilit ca principiu urmărirea evoluţiei religiilor şi realizat până în ultimele culminarea lor în entitatea-Christos. Am analizat toate Evangheliile, am analizat tot felul de fenomene cosmice. Am încercat să pătrundem tot mai adânc în profunzimile vieţii oculte, realizând cele ce-au fost indicate atunci. Am continuat să lucrăm consecvent. În principiu noi nu am făcut altceva decât să elaborăm punct cu punct cele ce au fost spuse atunci clar şi răspicat, la începutul mişcării noastre. N-a fost aceasta continuarea cea mai firească în ce priveşte problema Christosului în cadrul mişcării antroposofice din Europa Centrală? Unde s-a întâmplat acest lucru nu trebuie să se pretindă de la noi să ne convertim cu lucrarea noastră consecventă la nişte idei despre Christos imposibile în sens creştin, la care acum trei ani alţii s-au convertit. În ultima vreme s-a accentuat de multe ori că Societatea teosofică ar trebui să fie un teren pentru toate părerile. Cu siguranţă, aşa ar trebui să fie. Numai că este cu totul altceva ca ea să fie un teren pentru tot felul de păreri care vin de la una şi aceeaşi personalitate, această personalitate afirmând acum altceva decât cu patru ani în urmă şi pretinzând ca Societatea teosofică să fie un teren pentru opinia ei. Acest lucru, probabil, ar putea să se întâmple, dar nu înseamnă că trebuie să şi luăm parte la el. Şi dacă nu iei parte la el nu înseamnă că eşti eretic. În Europa Centrală se merge însă şi mai departe; într-atât de departe încât se numeşte albul negru şi negrul alb!

Este chiar un moment sărbătoresc, în care punem punctul final muncii noastre programatice pe care am desfăşurat-o timp de zece ani. Vom merge hotărât înainte în această muncă, fără a ne pierde curajul şi, de asemenea, fără a fi lipsiţi de înţelegere pentru alţii. Noi vrem însă să ştim clar ce trebuie să facem, vrem să rămânem fermi pe picioarele noastre şi să nu ne lăsăm influenţaţi de nimic, chiar dacă albul este numit negru şi negrul este numit alb, sau chiar dacă faţă de tot ceea ce se întâmplă în cadrul mişcării noastre antroposofice din Europa Centrală, unde fiecare se străduie după propriile-i forţe să dea ceea ce are de dat, unde fiecare este chemat să dea ceea ce are el mai bun fără să ţină seama de nicio autoritate, deci chiar dacă se afirmă că această mişcare antroposofică din Europa Centrală ar conţine în rândurile ei fanatici şi dogmatici şi chiar dacă aceia care vorbesc de o dogmă, şi o fac de aproape trei ani, vor să stârnească o duşmănie faţă de „dogma înspăimântătoare din Europa Centrală". Este dureros să vezi ce inepţii se vehiculează astăzi în legătură cu numele lui Christos. Aceasta ne îndreptăţeşte însă să vedem în utilizarea unui astfel de nume un simplu terminus tehnicus obiectiv, şi nimic altceva. Noi desemnăm doar realitatea respectivă, fără emoţie, fără simţ critic; ea însăşi, această realitate obiectivă, este vinovată că trebuie să fie desemnată cu un asemenea cuvânt.

Aceste realităţi nu ne pot determina să avem altă atitudine faţă de ceea ce poate decurge dintr-o adevărată înţelegere a unui asemenea document cum este cel al Evangheliei după Marcu, decât să continuăm să lucrăm în sensul pe care l-am considerat a fi cel just, care s-a verificat nu numai în ce priveşte programul general, care deja este extras din realităţile pozitive, ci care se verifică în fiecare zi, de fecare dată atunci când îl aplicăm la o problemă

anume, la o situaţie anume. La fel, continuând pas cu pas mersul nostru printre detaliile problemelor pe care trebuie să le cercetăm, am avut încă o dată confirmarea celor spuse la începutul nostru de drum.

Astfel, chiar în acest loc unde analizăm cel mai măreţ lucru, în noi nu poate răsări un alt sentiment decât acela al străduaniei veritabile către adevăr. Lucrurile acestea, cum ar fi privirea asupra Misteriului de pe Golgota, au deja, dacă te apropii într-adevăr în spirit de ele, forţa vindecătoare necesară pentru a îndepărta greşeala şi a observa că în fond doar lipsa voinţei de a ajunge la adevăr nu îl lasă pe om să urmărească calea care se deschide dinspre terestru spre cosmic, când se cercetează Christosul cosmic în Iisus din Nazaret. El ni se arată însă clar atunci când înţelegem cu adevărat o scriere cum este Evanghelia după Marcu.

Când astfel de documente devin accesibile înţelegerii omului prin cercetare spirituală – ştiinţific spirituală –, atunci ele vor ajunge treptat şi la restul oamenilor şi vor fi din ce în ce mai bine înţelese. Şi în Evanghelii vor fi din ce în ce mai mult văzute cuvintele care au trebuit să fie găsite prin contemplarea clarvăzătoare ulterioară a Misteriului de pe Golgota, chiar ignorând aparenţa senzorială. Cei care au scris Evangheliile au descris evenimentele fizice ulterior, prin contemplare şi observare spirituală. Acest lucru trebuie înţeles. Pentru aceasta trebuie să ştii însă şi că a fost o necesitate ca oamenii care au fost contemporani evenimentelor din Palestina să nu înţeleagă ceea ce s-a petrecut atunci, pentru că doar acest eveniment a putut da impulsul pentru cunoaşterea lui. Înainte să se fi petrecut acest eveniment nimeni nu a fost în stare să-l înţeleagă. El a trebuit mai întâi să acţioneze. De aceea el nu poate fi înţeles decât ulterior. Căci cheia pătrunderii Misteriului de

pe Golgota este Misteriul de pe Golgota însuşi. Christos a trebuit să acţioneze mai întâi prin tot ceea ce El a acţionat până la Misteriul de pe Golgota. Abia apoi, prin ceea ce El a acţionat, a putut să înceapă şi înţelegerea Lui însuşi. Abia apoi, prin ceea ce El a fost, s-a putut aprinde cuvântul, care este totodată expresia adevăratei Sale entităţi.

Şi astfel, prin ceea ce a fost Christos se aprinde cuvântul originar, care ne-a fost împărtăşit şi care poate fi recunoscut din nou în contemplarea clarvăzătoare, cuvânt care vesteşte de asemenea adevărata esenţă a Misteriului de pe Golgota. Şi tot la acest cuvânt ne putem gândi atunci când ne referim la propriile vorbe ale lui Christos, pe care nu numai că le-a rostit, dar le-a şi aprins în sufletele acelora care L-au putut înţelege, astfel încât ei I-au putut caracteriza şi descrie esenţa Sa din sufletele omeneşti.

Oamenii vor putea primi impulsurile Misteriului de pe Golgota cât timp va exista Pământul. Va veni apoi o perioadă de tranziţie între „Pământ" şi „Jupiter". O astfel de perioadă de tranziţie întotdeauna atrage după sine schimbări, nu numai ale planetei noastre dar şi a tot ceea ce este în jurul ei. Acestea intră în Haos, trec printr-o Pralaya. Nu numai Pământul însuşi devine altul în cadrul Pralayei, ci şi Cerul aparţinător Pământului. Ceea ce însă Pământul a primit prin cuvântul pe care Christos L-a rostit, pe care L-a aprins în cei care L-au recunoscut şi care va dăinui în cei care Îl recunosc, este esenţa adevărată a existenţei pământeşti. Iar o înţelegere justă ne arată adevărul cuvintelor care indică mersul cosmic, anume că Pământul şi aspectul ceresc, aspectul ceresc văzut de pe Pământ, vor fi altele după ce Pământul îşi va fi atins ţinta iar Cerul şi Pământul vor fi pierit. Însă un astfel de cuvânt al lui Christos, care se poate rosti despre Cer şi Pământ, va rămâne. Dacă înţelegem corect Evangheliile, simţim şi

impulsurile cele mai lăuntrice ale lor, simţim nu numai adevărul, ci şi forţa cuvântului, care ni se împărtăşeşte nouă înşine ca forţă şi ne dă putere să rezistăm pe solul pământesc şi să privim în ansamblu globul pământesc, pentru că noi am primit cu deplină înţelegere cuvintele: „Cerul şi Pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece" (Mat. 24, 35).

Cuvintele lui Christos nu vor trece niciodată, chiar dacă Cerul şi Pământul vor trece. Se poate spune aşa conform cunoaşterii oculte, căci adevărurile rostite despre Misteriul de pe Golgota vor dăinui. Evanghelia după Marcu aprinde în sufletele noastre cunoaşterea faptului că Cerul şi Pământul vor trece, însă că ceea ce noi putem şti despre Misteriul de pe Golgota va pleca odată cu noi în epocile viitoare, chiar dacă Cerul şi Pământul vor fi trecut.

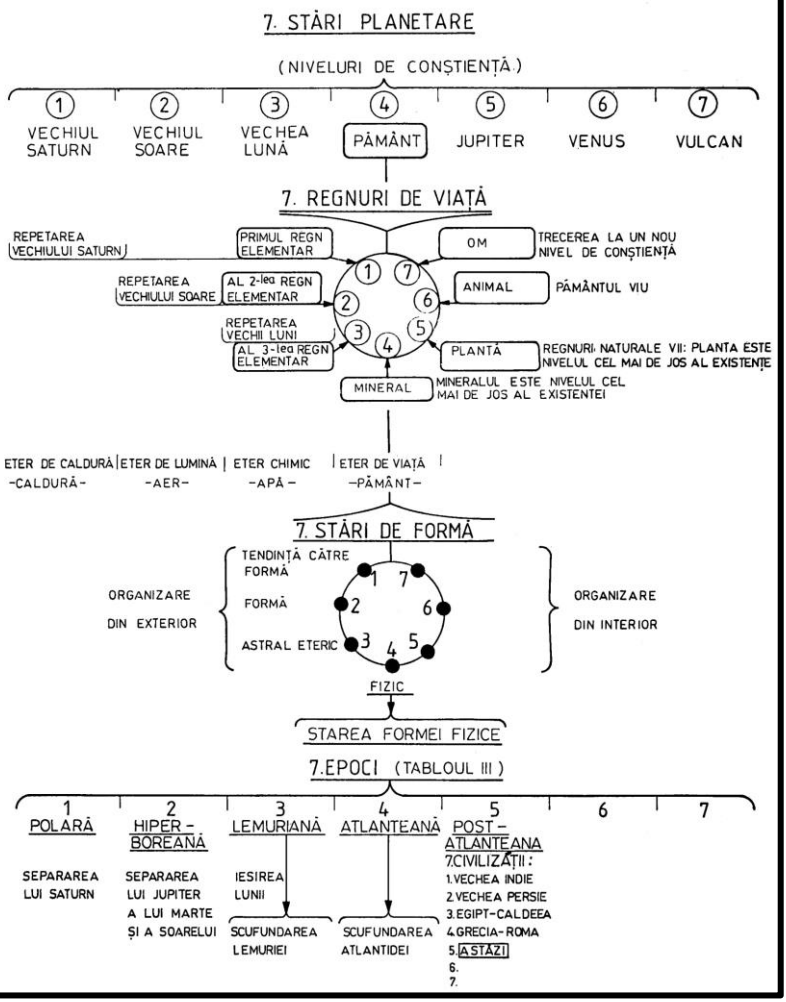
EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

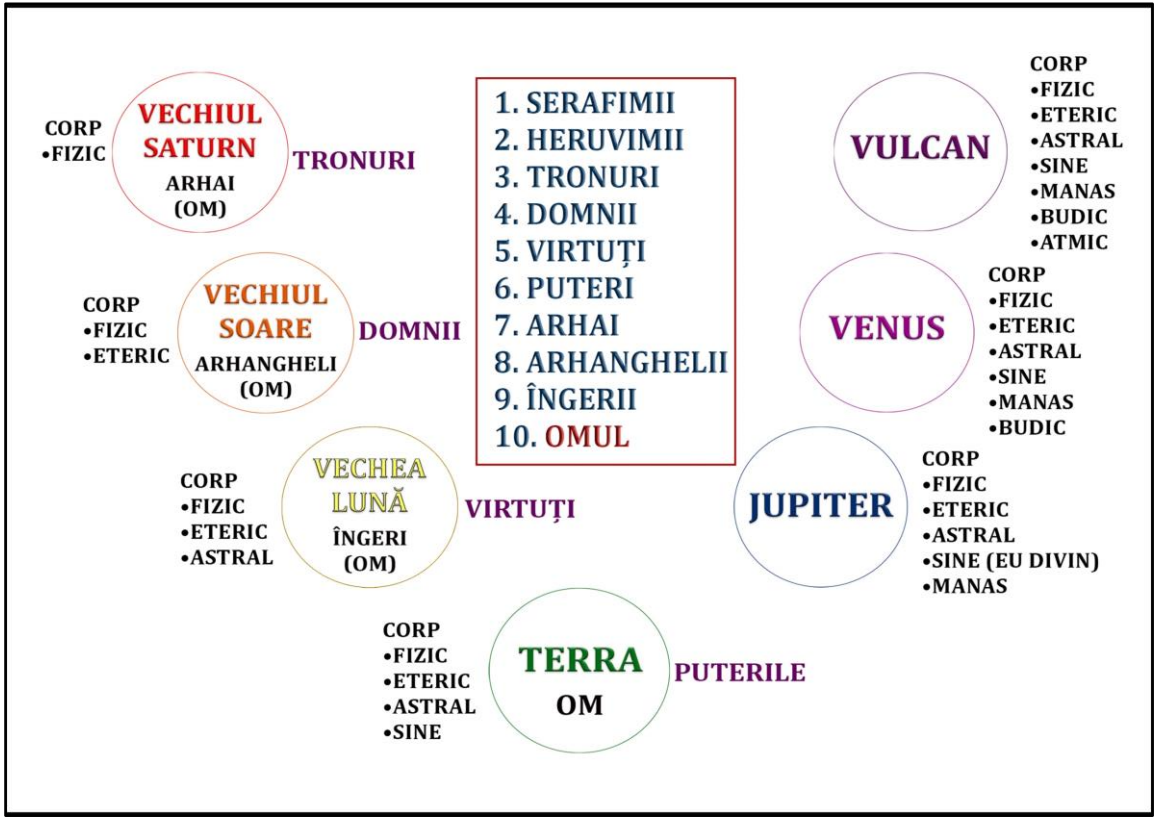
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI			FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ		Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar			
				Formarea sferei și a corpului lui Saturn			Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ		Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui			
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ	INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii		Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV)
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ					Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.		Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Diferențierea internă și formarea straturilor	Nevertebrate marine Trilobiți. Brahiopode. Corali.	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice.
				Cambrian	Pești primitivi		
				Silurian Devonian	Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Primele plante de uscat.	Atmosferă apoasă și caldă.
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE			MIJLOC	Carbonifer	Amfibii	Ferigi Criptogame Lycopode	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică)
				Permian Triasic	Reptile	Păduri de conifere	(Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC		SFÂRȘIT	Jurasic	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare	Ferigi arborescente	Ieșirea Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine.
				Cretacic Scufundarea Lemuriei	Păsări cu dinți Saurieni	Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ		1. Terțiar: Paleocen, Eocen, Oligocen, Miocen, Pliocen	Primele copitate sălbatice. Mamifere superioare Vite Primate	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire. Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar. (TABLOU VII, VIII, IX)
				4. ♍ Diluvium 5. 6. Cuaternar: Glaciații (TABLOU X) 7. Scufundarea Atlantidei	(Schelete umane) Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		Glaciații Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ANTLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ		1. ♋ Vechea Indie 2. ♊ Vechea Persie 3. ♉ Egipt-Caldeea 4. ♉ Grecia – Roma 5. ♓ Astăzi 6. ♒ 7. ♑	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
TRONURI
CORP •FIZIC
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
DOMNII
CORP •FIZIC •ETERIC
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
VIRTUȚI
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL
TERRA
OM
PUTERILE
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE
VULCAN
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE •MANAS •BUDIC •ATMIC
VENUS
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE •MANAS •BUDIC
JUPITER
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE (EU DIVIN) •MANAS